

Interreg - IPA CBC

Hrvatska - Srbija

EXPLORE CRO-SRB

EXTRAORDINARY PLEASURE
OF OUR REGION

Studija „Eko“ turističke rute

NOSITELJ PROJEKTA

Razvojna agencija Grada
Slavonskog Broda d.o.o.
Adresa: Vukovarska 1
35000 Slavonski Brod
Telefon: 035/217 092
E-mail: info@ra-sb.hr
Web: www.ra-sb.hr

PARTNERI

Regionalna razvojna
agencija Panonreg
Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15, 24000 Subotica
Telefon: +381 24 554 107
E-mail: office@panonreg.rs
Web: www.panonreg.rs

Fond Turistički klaster
mikroregije
Subotica-Palić
Adresa: Kanjski put 17
24413 Palić
E-mail: izabellanjii@gmail.com
Web: www.klaster.palicinfo.com

Turistički klaster
"Slavonska košarica"
Adresa: Trg Pobjede 28/1
35000 Slavonski Brod
Telefon: 035/447-721
Email: info@slavonska-kosarica.hr
Web: www.slavonska-kosarica.hr

NARUČITELJ

Turistički klaster "Slavonska košarica"
Trg Pobjede 28/1
35 000 Slavonski Brod
OIB: 17541891022

ZA NARUČITELJA

Dejan Vuksanović, predsjednik Klastera

IZVOĐAČ

RICL Obrt za savjetovanje i usluge
Kralja P. Svačića 62, Osijek

AUTOR

Jesenska Ricl, vlasnica Obrta

OBLIKOVANJE

Jesenska Ricl

ZAHVALA

Zahvaljujemo se djelatnicima ureda Turističkih zajednica Osječko baranjske, Vukovarsko srijemske, Brodsko posavske i Požeško slavonske županije koji su pomogli svojim podacima i informacijama. Zahvaljujemo na izuzetno velikom zanimanju koje su pokazali dionici u turizmu i gospodarstvu, predstavnici javnih ustanova za zaštitu prirodne baštine u razvoju vizije eko rute na području Istočne Hrvatske. Bilo je neizmjereno veliko zadovoljstvo raditi na stvaranju ovakve Studije.

Studija eko rute

EXPLORE CRO – SRB EXtraordinary PLeasure of Our
REgion Common gastro, eco and recreation routes of
Croatia and Serbia

Sadržaj

1.	Uvod	1
1.1	Zašto je potrebna Studija eko rute?	2
2.	Metodologija izrade studije.....	4
2.1	Pristup izradi studije	4
2.1.1	Analiza dokumenata i baza podataka.....	4
2.1.2	SWOT analiza	4
2.1.3	Intervjui	4
2.1.4	Anketno istraživanje među potencijalnim korisnicima turističke rute.....	5
2.1.5	Radionice/fokus grupe	5
3.	Analiza zatečenog stanja	6
3.1	Turistički promet po Županijama	6
3.1.1	Turistički promet u Republici Hrvatskoj	6
3.1.2	Turistički promet po Županijama	6
3.2	Analiza zemljopisnog područja obuhvaćenog studijom	10
3.2.1	Osječko baranjska županija	10
3.2.2	Vukovarsko srijemska županija	10
3.2.3	Brodsko posavska županija.....	11
3.2.4	Požeško slavonska županija.....	12
3.3	Analiza turističkih kapaciteta i postojeće infrastrukture.....	12
3.3.1	Prometna povezanost	12
3.3.2	Smještajni kapaciteti, ugostiteljski objekti, eko proizvodnja	14
3.3.3	Prezentacijski i informativni centri.....	23
3.3.4	Biciklističke staze i rute.....	23
3.4	Analiza ljudskih kapaciteta	24
3.3.1	Turističke zajednice	26
3.3.2	Turističke agencije	26
3.3.3	Razvojne agencije	27
3.3.4	Lokalne akcijske grupe.....	27
3.3.5	Javne ustanove zaštite prirode.....	28
3.3.6	Obrazovne ustanove.....	28
3.3.7	Udruge i klasteri	28

3.5	Analiza potrošnje i ponude.....	29
3.5.1	Analiza potrošnje gostiju u Republici Hrvatskoj	29
3.5.2	Analiza turističke ponude istočne Hrvatske	29
3.6	Analiza promotivnih i prodajnih kanala.....	32
3.7.1	Promotivni kanali.....	32
3.7.2	Prodajni kanali.....	34
3.7	SWOT analiza.....	36
4	Integrirani pristup razvoju turističke rute	37
4.1	Usklađenost s preporukama i strateškim dokumentima	37
4.2	Globalni trendovi u turizmu	39
5.	Smjernice za razvoj eko rute	43
5.1	Rezultati i zaključci anketnog istraživanja	43
5.2	Rezultati intervjua	45
5.3	Smjer razvoja eko rute.....	46
6	Akcijski plan upravljanja eko rutom	47
6.1	Sadržaj eko rute.....	47
6.2	Prikaz i opis ključnih odredišta eko rute istočne Hrvatske	55
6.3	Upravljanje rutom	63
6.4	Upravljanje posjetiteljima na ruti.....	72
6.5	Održivost i odgovorni turizam na ruti	75
7	Prilozi	77
a.	Literatura	77
b.	Mrežne poveznice	77
c.	Slike, tabele, ikonografi	78
d.	Ostali prilozi.....	80

1. Uvod

Prema predviđanjima Svjetske turističke organizacije (WTO) broj turista koji će u iduća dva desetljeća posjetiti turističke destinacije na zemljopisnom području Europe će se udvostručiti. Trendovi u turizmu govore o promjenama u potražnji i povećanoj konkurenciji na turističkom tržištu što za posljedicu ima sve veću diferenciranost turističkog proizvoda i usluga. Masovna turistička industrija doživljava velike promjene, a na tržištu je sve veći broj turista koji su u potrazi za novim destinacijama i različitim oblicima turizma. Ono što traže je autentično iskustvo u lokalnoj receptivnoj zajednici, protkano lokalnom kulturnom i prirodnom baštinom, tradicijom i običajima. U ovom radu pažnju posvećujemo putnicima koji su ekološki osviješteni i koji su u potrazi za destinacijama koje turističku ponudu temelje na usluzi i proizvodima u skladu s prirodnim okolišem, održivim i ekološkim razvojem i pametnim rastom. Zemljopisno područje Slavonije, Baranje i Srijema je bogato prirodnim resursima, od kojih su Parkovi prirode Papuk i Kopački rit, riječni tokovi Drave, Dunava i Save, kulturni krajolik prostora te način života na ruralnim prostorima izuzetno vrijedni resursi za kreiranje konkurentne ponude eko turizma.

Ekoturizam je savjesno putovanje u destinacije bogate prirodnim resursima pri čemu putnici vode brigu o okolišu i dobrobiti lokalne zajednice, a ujedno je i pod kategorija održivog turizma jer doprinosi očuvanju bio raznolikosti, održava dobrobit lokalne zajednice, interpretira i podučava, organiziran je za manje grupe putnika, zahtjeva što manje korištenje neobnovljivih prirodnih resursa, potiče uključivanje lokalnog stanovništva i gospodarstvenika kroz međusektorsku suradnju posebno u ruralnim područjima. Eko turizam igra veliku ulogu u očuvanju prirodne baštine, a ujedno pridonosi kvaliteti života lokalnih zajednica koje žive po principima održivosti. Razvoj turističke ponude u području eko turizma zahtjeva planiranje i upravljanje proizvodima i uslugama posebno ukoliko se promišlja o razvoju turističke rute. Ekološka načela jasno određuju temeljne postulate razvoja destinacije, a to su prevencija masovnog broja turista, smanjenje učinka na okoliš i gubitak biološkog i kulturnog identiteta destinacije. Da bi eko turizam bio pravilno razvijen potrebno je da nadležna ministarstva, jednako kao i jedinice lokalne samouprave, donose zakone pomoću kojih se kontrolira prostorno upravljanje, uz sustavno i kontrolirano korištenje svih resursa. S druge strane, kroz destinacijske „politike“ se naglašava vrijednost kvalitete turističkog doživljaja na destinaciji eko turizma. Također, kroz uključivanje lokalnih zajednica ruralnih područja u turističku djelatnost stječu se raznolike dobrobiti koje doprinose gospodarskom oporavku.

Međunarodni projekt pod nazivom „EXPLORE CRO – SRB -"EXtraordinary PLeasure of Our REgion Common gastro, eco and recreation routes of Croatia and Serbia" nastao je suradnjom Razvojne agencije Grada Slavenskog Broda d.o.o. , Regionalne razvojne agencije Panonreg, Fonda turistički klaster mikroregije Subotica Palić i Turističkog klastera „Slavonska košarica“. Projekt se provodi na prekograničnom području Hrvatske i Srbije. U Hrvatskoj aktivnosti će biti provedene u županijama: Osječko - baranjska županija, Vukovarsko - srijemska županija, Brodsko posavska - županija i Požeško – slavonska županija. U Srbiji aktivnosti se provode na području Vojvodine točnije Sjevernobački okrug kojemu pripada 7 općina.

Cilj projekta je razvoj turizma udruženim aktivnostima četiriju organizacija:

- unapređenje vještina i kapaciteta dionika u turizmu;
- vrednovanje turističkog potencijala projektom obuhvaćenog prostora;
- unapređenje procesa upravljanja turističkom ponudom u hrvatskom i srpskom prekograničnom području, stvaranjem zajedničke turističke ponude proizvoda / usluga, kao i poticanje gospodarskog razvoja i učinkovito povećanje konkurentnosti,
- osiguranje zajedničkih alata za upravljanje destinacijom te komunikaciju prema ciljnim skupinama.

Slika 1 Slikovni prikaz zemljopisnog područja četiriju Županija

Provođenjem projektnih aktivnosti utjecat će se na:

- umrežavanje dionika u turizmu iz prekograničnog područja;
- povećanje protoka turista kroz obuhvaćeno prekogranično područje;
- stvaranje zajedničke turističke ponude, proizvoda te u konačnici turističke rute;
- razvoj svjesnosti o važnosti zaštite prirodne baštine.

1.1 Zašto je potrebna Studija eko rute?

Težnje dionika u turizmu u sve četiri županije su unaprijediti turističku ponudu istočne Hrvatske na način da je ponuda temeljena na kvalitetnim turističkim proizvodima i uslugama plasiranim tijekom cijele godine kroz pakete selektivnog turizma među kojima je i eko turizam. Zemljopisno područje Slavonije, Baranje i Srijema još je uvijek relativno nova eko destinacija, koja dio ponude temelji na:

- programima za posjetitelje Parka prirode Kopački rit, području Drava – Mura kao dijela međunarodne mreže rezervata biosfere i UNESCO geoparku Papuk,
- aktivnostima dionika u turizmu uz riječne tokove Drave, Dunava i Save,
- turističkim atrakcijama prirodnog krajolika od plodnog nizinskog tla do brda i gorja, pitoresknim selima i poljoprivredno obiteljskim gospodarstvima, kulturnoj baštini, tradicijskim obrtima i običajima, i dr.

Ekološka proizvodnja temelji se na postojećoj plodnosti tla što obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima omogućava razvoj poljoprivredne djelatnosti, ali i turističke ponude - smještaja i/ili ugostiteljske ponude. Ponuda seoskog ili agro turizma u izravnoj je vezi s eko turizmom zbog:

- razvoja na ruralnim područjima koji omogućava boravak gostiju u prirodi uz autentični doživljaj seoskog života,
- plasmana vlastitih, ili susjednih OPG eko proizvoda uz postizanje konkurentnije cijene bez troškova distribucije ili posredništva, ili šumskih proizvoda, samoniklog bilja, gljiva, puževa, žaba, riba te divljači koje član OPG-a ulovi, ubere ili kupi posluženi na tradicionalni način,
- mogućnosti otvaranja kušaonica, izletišta, soba ili apartmana, ruralnih kuća za odmor, kampova ili kamp odmorišta,
- turističke ponude sudjelovanja u poljoprivrednim aktivnostima (berba voća i povrća, lov i ribolov), outdoor aktivnosti (vožnja kočijom, jahanje, pješčenje, biciklizam), provođenje programa edukativnih radionica vezanih uz tradicijske obrte, upoznavanje s lokalnim običajima i kulturnom baštinom, posebno onom nematerijalnom.

Unatoč prirodnim uvjetima za razvoj ekološke poljoprivrede Hrvatska spada u skupinu rijetkih europskih zemalja u kojima je ovaj vid poljoprivredne proizvodnje još uvijek nedovoljno razvijen. Trendovi govore o „zdravoj hrani“ koja je sastavni dio života modernog čovjeka, no i dalje je izuzetno mali broj registriranih proizvođača čiji proizvodi nose znak „eko proizvoda“.

2. Metodologija izrade studije

Proces izrade Studije je inkluzivan i participativan, što znači da se izrada ovako važnog dokumenta odvijala uz sudjelovanje predstavnika svih sektora. U pripremnoj fazi, analizirani su svi važni dokumenti povezani s razvojnim projektima Osječko baranjske županije, Vukovarsko srijemske županije, Brodsko posavske županije i Požeško slavonske županije, kao i strateški EU dokumenti te studije, istraživanja i preporuke Svjetske turističke organizacije, Ministarstva turizma RH i dr. kako bi se Studija i preporuke u potpunosti prilagodile novim smjernicama razvoja i upravljanja turističkom destinacijom. Osim analize, već postojeće dokumentacije, provedena je analiza relevantnih područja i sektora na temelju diskusije i suradnje s radnom grupom za izradu Studije radi definiranja strateških prioriteta i mogućnosti. Također, provedena je anketa usmjerena prema trenutnim i potencijalnim turistima radi utvrđivanja potrošačkih preferencija. Odrađeni su i intervjui ključnih dionika u turizmu te bliskim područjima radi utvrđivanja stanja i definiranja smjernica za razvoj turističke rute. U proces su uključeni i drugi ključni dionici preko službenih predstavnika, radi definiranja područja i projekata od zajedničkog interesa i djelovanja - od poduzetništva do socijalne uključenosti i zaštite okoliša.

2.1 Pristup izradi studije

2.1.1 Analiza dokumenata i baza podataka

U procesu izrade Studije eko rute analizirane su postojeće dokumentacije i područja relevantna za izradu studije. Izvršena je analiza statističkih baza podataka i informacijskih sustava koji se koriste prilikom prikupljanja i obrade podataka o dionicima turističkog sektora. Ovom metodom evaluirani su prethodno prikupljeni dokumenti i podaci te relevantne strategije, planovi i odluke, ali i strateške smjernice Europske komisije u domeni razvoja turističkog proizvoda i turističkih ruta te povezanih sektora eko proizvođača, ponuđača servisnih usluga, javnih uprava za zaštitu parkova prirode, inovacija (obnovljiva energija, tehnologija, društvo) i dr.

2.1.2 SWOT analiza

SWOT analizom su se utvrdile i ocijenile snage i slabosti, prilike i prijetnje bitne za izradu Studije eko rute. Temeljem SWOT analize odredila se i oblikovala vizija razvoja i upravljanja rutom na području Istočne Hrvatske. Ova je analiza također bila ključna za definiranje strateških ciljeva, prioriteta i mjera, ali i akcijskog plana upravljanja eko rutom.

2.1.3 Intervjui

Za potrebe prikupljanja vrijednih informacija i inputa s „terena“ obavljani su razgovori s pojedincima:

Eco Domus, Milena Radošević, tvrtka Aktivnosti d.o.o., Pula
Javna ustanova park prirode Papuk, ravnatelj Alen Juranec
Poljoprivredni fakultet, prof. dr.sc. Zvonko Antunović
Centar za promatranje ptica Nijemci, TZ Općine Nijemci, direktorica, Katarina Šarkić
Turistička zajednica Općine Velika, direktor Tomislav Galić
Zlatni lug d.o.o., voditelj Leo Pandžić
Udruga Zeleni Osijek, Dinko Pešić
Gospodarstvo Paljevine, vlasnik Ljubo Prkačin
Bioinspekt, direktor Berislav Vrkljan
Udruga eko etno Stara Kapela, dr. Antun Tucić
Eko gospodarstvo Orlov put, vlasnik Goran Gusak

Kategorije pitanja koja su bila postavljena vezale su se uz ponudu, segmentaciju tržišta, marketinške i druge aktivnosti te izazovi u poslovanju.

2.1.4 Anketno istraživanje među potencijalnim korisnicima turističke rute

Anketno istraživanje na temu Razvoj eko turizma u istočnoj Hrvatskoj provedeno je tijekom veljače 2018. godine, a u nastavku slijede interpretacije prema našem mišljenju najvažnijih pitanja, odnosno odgovora. U anketnom ispitivanju sudjelovalo je ukupno 140 ispitanika od kojih 134 živi na području Republike Hrvatske. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 93 žene i 47 muškaraca.

2.1.5 Radionice/fokus grupe

Organiziran je sastanak fokus grupe s predstavnicima ponuđača proizvoda i usluga Turističkog klastera „Slavonska košarica“, a cilj sastanka je bio dobiti viđenje trenutnih dionika proizvođačkog i turističkog sektora o trenutnoj situaciji vezanoj uz izradu eko ture, načinom upravljanja rutom, spremnosti dionika na uključivanje u eko friendly procese.

3. Analiza zatečenog stanja

U sljedećim poglavljima biti će prikazani rezultati analize statističkih podataka turističkog prometa u protekle tri godine u Republici Hrvatskoj. Analiza je bitna jer će ukazati na trendove u turizmu i mogućem povećanju dolazaka i noćenja, domaćih i stranih turista u županije istočne Hrvatske.

3.1 Turistički promet po Županijama

3.1.1 Turistički promet u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2016. zabilježeno je 15 594 157 dolazaka i 78 049 852 noćenja turista u turističkim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj. Ostvareno je 8,7% više dolazaka i 9,0% više noćenja turista u 2016. u odnosu na 2015. godinu. U strukturi ukupno ostvarenih dolazaka turista 88,5% čine dolasci stranih turista, a 11,5% dolasci domaćih turista. Zabilježeno je 7,6% više dolazaka domaćih i 8,9% više dolazaka stranih turista u 2016. u odnosu na 2015. U strukturi ukupno ostvarenih noćenja strani turisti ostvarili su 92,5%, a domaći 7,5%. Broj noćenja domaćih turista veći je za 2,0%, a broj noćenja stranih turista veći je za 9,6% u 2016. u odnosu na 2015. U strukturi noćenja stranih turista najviše noćenja ostvarili su turisti iz Njemačke (23,7%), Slovenije (9,9%), Austrije (9,0%), Italije i Poljske (obje po 6,9%), Češke (6,6%), Ujedinjene Kraljevine (4,2%), Nizozemske (3,7%), Slovačke (3,6%) te Mađarske (3,5%), što je ukupno 78,0%. Turisti iz ostalih zemalja ostvarili su 22,0% noćenja.

Tabela 1. Dolasci i noćenja turista, pregled kroz 2015./2016./2017.

	2015.	Dolasci			Noćenja	
		2016.	2017.	2015.	2016.	2017.
Ukupno	14 343 323	15 594 157	17 430 580	71 605 315	78 049 852	86 200 261
Domaći turisti	1 660 144	1 785 626	1 837 681	5 742 635	5 856 500	5 978 264
Strani turisti	12 683 179	13 808 532	15 592 899	65 862 680	72 193 352	80 221 997

U 2017. došla su 17,4 milijuna turista koji su ostvarili 86,2 milijuna noćenja u turističkim smještajnim objektima u Hrvatskoj. U 2017. u odnosu na 2016. ostvareno je 13% više dolazaka i 11% više noćenja turista. U strukturi ukupno ostvarenih dolazaka turista, 89% čine dolasci stranih turista, a 11% dolasci domaćih turista. U 2017. u odnosu na 2016. došlo je 5% više domaćih turista, a 14% više stranih. U strukturi ukupno ostvarenih noćenja, 93% ostvarili su strani turisti, a 7% domaći. U 2017. u odnosu na 2016. domaći turisti ostvarili su 3% više noćenja, a strani 11% više. Turisti iz Njemačke ostvarili su najviše noćenja u 2017., i to 19,5 milijuna, što je 24% ukupno ostvarenih noćenja stranih turista. U prosjeku su ostvarili 8 noćenja po dolasku. Najviše su noćili u Istarskoj županiji, u kojoj su ostvarili 8,6 milijuna noćenja. Slijede noćenja turista iz Slovenije i Austrije (svaka po 9%), Poljske (8%), Češke i Italije (svaka po 6%), Ujedinjene Kraljevine (5%), Nizozemske, Mađarske i Slovačke (svaka po 4%), što je ukupno 79%. Turisti iz ostalih zemalja ostvarili su 21% noćenja.

3.1.2 Turistički promet po Županijama

U Tabeli 2. je prikazano povećanje broja dolazaka i noćenja, praćeno od 1. siječnja 2015. godine zaključno sa 31. prosincem 2017. godine. Povećao se broj dolazaka i domaćih i stranih turista, u smještajnim kapacitetima u Osječko baranjskoj, Vukovarsko srijemskoj, Brodsko posavskoj i Požeško slavonskoj županiji.

Tabela 2 Dolasci i noćenja turista, Republika Hrvatska, Županije u 2017. godini

	2015			2016			2017			
		ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Osječko baranjska županija	dolasci	79 588	51 737	27 851	89 060	57 697	31 363	92 239	57 481	34 758
	noćenja	158 226	103 181	55 045	172 945	107 865	65 080	177 677	105 069	72 608
Vukovarsko srijemska županija	dolasci	51 566	36 575	14 991	69 818	53 318	16 500	88 942	68 855	20 087
	noćenja	94 519	68 493	26 026	102 201	75 319	26 882	138 470	108 119	30 351
Brodsko posavska županija	dolasci	23 991	10 335	13 656	26 569	11 268	15 301	28 614	11 608	17 006
	noćenja	42 889	21 637	21 252	46 031	21 136	24 895	50 791	22 408	28 383
Požeško slavonska županija	dolasci	10 284	8 043	2 241	11 654	8 726	2 928	13 284	9 657	3 627
	noćenja	24 356	19 234	5 122	25 917	19 582	6 335	30 611	21 944	8 667

Izvor: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm; https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/04-03-02_01_2016.htm; https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/04-03-02_01_2015.htm

Najveći turistički promet kroz 2015., 2016. i 2017. godinu ostvaruje Osječko baranjska županija, zatim Vukovarsko srijemska, Brodsko posavska dok je na začelju Požeško slavonska. U Tabela 3./4./5./6. su prikazani ostvareni turistički promet u 2017. godini, razvrstani po gradovima i općinama u sve četiri županije. Gradovi Osijek, Vukovar, Slavonski Brod i Požega ostvaruju najveći promet, opravdano zbog veće centraliziranije smještaje, ugostiteljske i uslužne ponude. Iz raspoloživih podataka o ostvarenom turističkom prometu Općina Bilje u Osječko baranjskoj županiji i Općina Velika ostvaruju najbolje rezultate.

Tabela 3 Dolasci i noćenja turista, Osječko baranjska županija, Gradovi i Općine u 2017.

		ukupno	domaći	strani	Indeksi 2017. Indeksi 2016.			
					ukupno	domaći	strani	
Osječko baranjska županija	dolasci	92 239	57 481	34 758	103,6	99,6	110,8	
	noćenja	177 677	105 069	72 608	102,7	97,4	111,6	
Gradovi	Beli Manastir	dolasci	4 452	2 761	1 691	121,4	117,1	129,2
		noćenja	7 218	4 657	2 561	128,9	129,3	128,1
	Đakovo	dolasci	8 814	5 448	3 366	123,3	115,6	138,2
		noćenja	18 443	12 168	6 275	141,8	151,2	126,5

Općine						Indeksi 2017.		
						ukupno	domaći	strani
Općine	Našice	dolasci	4 705	3 139	1 566	105,0	99,9	117,0
		noćenja	9 351	5 921	3 430	111,5	97,4	148,7
	Osijek	dolasci	52 791	32 773	20 018	113,5	109,0	121,7
		noćenja	99 910	54 860	45 050	113,6	104,4	127,2
	Valpovo	dolasci	2 364	1 443	921	97,0	107,0	84,6
		noćenja	5 294	3 522	1 772	108,7	145,1	72,5
	Bilje	dolasci	7 540	5 054	2 486	122,7	125,2	118,0
		noćenja	13 121	8 505	4 616	105,7	109,5	99,2
	Draž	dolasci	363	182	181	136,0	195,7	104,0
		noćenja	835	319	516	118,6	203,2	94,3
	Erdut	dolasci	495	302	193	110,7	131,9	88,5
		noćenja	1 204	602	602	82,5	68,5	103,6
	Kneževi	dolasci	5 660	2 884	2 776	103,2	115,7	92,7
	Vinogradi	noćenja	8 312	4 890	3 422	95,7	101,3	88,8

Izvor: Državni zavod za statistiku, Zagreb, 13. veljače 2018., broj: 4.3.2, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm uz napomenu da podaci za gradove Belišće i Donji Miholjac te za Općinu Bizovac, Čepin, Darda, Donja Motičina, Petlovac, Pertijevci, Podgorač, Po povac i Trnava zbog povjerljivosti nisu objavljeni

Tabela 4 Dolasci i noćenja turista, Vukovarsko srijemska županija, Gradovi i Općine u 2017. godini

				Indeksi 2017.				
				ukupno	domaći	strani		
Vukovarsko srijemska županija	dolasci	88 942	68 855	20 087	127,4	129,1	121,7	
	noćenja	138 470	108 119	30 351	135,5	143,5	112,9	
Gradovi	Ilok	dolasci	5 988	4 496	1 492	133,2	127,9	152,1
		noćenja	8 159	6 142	2 017	128,1	121,6	153,5
	Vinkovci	dolasci	26 200	20 163	6 037	116,8	120,4	106,3
		noćenja	51 326	40 033	11 293	130,1	140,9	102,2
	Vukovar	dolasci	45 588	42 363	3 225	133,2	134,9	113,6
		noćenja	64 784	58 704	6 080	146,0	153,4	99,7
	Županja	dolasci	2 047	1 071	976	138,2	142,8	133,5
		noćenja	3 790	1 977	1 813	108,6	99,3	120,9

Izvor: Državni zavod za statistiku, Zagreb, 13. veljače 2018., broj: 4.3.2, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm uz napomenu da podaci za Općine Borovo, Bošnjaci, Gradište, Ivankovo, Lovas, Nijemci, Nuštar, Stari Jankovci, Tordinci, Tovarnik i Vrbanja zbog povjerljivosti nisu objavljeni

Tabela 5 Dolasci i noćenje turista, Brodsko posavska županija, Gradovi i Općine u 2017. godini

		ukupno	domaći	strani	Indeksi 2017. Indeksi 2016.			
					ukupno	domaći	strani	
Brodsko posavska županija	dolasci	28 614	11 608	17 006	107,7	103,0	111,1	
	noćenja	50 791	22 408	28 383	110,3	106,0	114,0	
Gradovi	Nova	3 165	1 529	1 636	97,2	97,8	96,6	
	Gradiška	6 179	3 036	3 143	105,3	105,7	104,9	
	Slavonski Brod	dolasci noćenja	18 659 34 476	8 377 16 584	10 282 17 892	112,1 113,4	108,9 112,9	114,9 113,8
	Nova Kapela	dolasci noćenja	477 771	129 207	348 564	92,1 75,0	106,6 112,5	87,7 66,8
Općine	Velika	dolasci	615	330	285	117,1	103,1	139,0
	Kopanica	noćenja	1 328	639	689	166,0	127,0	232,0

Izvor: Državni zavod za statistiku, Zagreb, 13. veljače 2018., broj: 4.3.2, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm uz napomenu da podaci za Općine Cernik, Garčin, Okučani, Oprosvaci, Oriovac, Rešetari, Sibinj i Staro Petrovo selo zbog povjerljivosti nisu objavljeni

Tabela 6 Dolasci i noćenja turista, Požeško slavonska županija, Gradovi i Općine u 2017.

		ukupno	domaći	strani	Indeksi 2017. Indeksi 2016.			
					ukupno	domaći	strani	
Požeško slavonska županija	dolasci	13 284	9 657	3 627	114,0	110,7	123,9	
	noćenja	30 611	21 944	8 667	118,1	112,1	136,8	
Gradovi	Kutjevo	dolasci	1 701	1 225	476	160,5	158,1	167,0
		noćenja	3 070	2 374	696	155,7	159,1	145,0
	Lipik	dolasci	555	435	120	86,0	91,6	70,6
		noćenja	2 259	1 913	346	74,4	76,2	65,9
	Pakrac	dolasci	1 810	983	827	96,5	78,0	134,5
		noćenja	4 107	2 424	1 683	111,0	94,3	149,1
Požega	dolasci noćenja	6 256 13 349	4 542 8 524	1 714 4 825	110,6 123,3	111,3 118,3	108,7 133,3	
Općine	Brestovac	dolasci	414	383	31	110,6	111,3	108,7
		noćenja	929	856	73	123,3	118,3	133,3
	Velika	dolasci	2 268	1 903	365	99,3	92,2	165,
		noćenja	6 143	5 411	732	99,8	95,6	148,5

Izvor: Državni zavod za statistiku, Zagreb, 13. veljače 2018., broj: 4.3.2, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm uz napomenu da podaci za grad Pleternicu i Općinu Čaglin zbog povjerljivosti nisu objavljeni

3.2 Analiza zemljopisnog područja obuhvaćenog studijom

U nastavku Studije ukratko je opisan smještaj i geografske, te demografske značajke pojedine županije. Detaljan prikaz prirodne baštine, kao potencijal eko rute nalazi se u poglavlju broj 6, potpoglavlje 6.1.

3.2.1 Osječko baranjska županija

Osječko-baranjska županija smještena je u sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske, a specifična je kao prostor panonske Hrvatske s pretežito nizinskim, ravničarskim, plodnim tlom. Županija je sa svoje sjeverne strane omeđena riječnim tokom Drave, sa svoje istočne strane riječnim tokom Dunava. Razigranosti nizinskog područja pridonose gorski masivi: sjeveroistočne padine Krndije, Papuka i Dilja na krajnjem jugoistočnom dijelu Županije, brdo Banska kosa na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Županije i Aljmaš planina na krajnjem istočnom dijelu Županije u z Dravu. Rijeke Dunav i Drava povezuju ovo područje i s riječnom mrežom europskih rijeka zbog čega je ovo područje od iznimne važnosti. Klima OBŽ je umjereno kontinentalna, s dugim i blagim proljećima i jesenima, toplim ljetima i hladnim zimama. Područje Županije ispresijecano je s 1.702,94 km cesta i 230,64 km željezničkih pruga. Rijeke Dunav i Drava povezuju ovo područje i s riječnom mrežom europskih rijeka. S dvije zračne luke (Osijek/Klisa i Čepin) u blizini Osijeka, Županija je povezana i s mrežom hrvatskih zračnih luka.¹ Površinom zauzima 4 155 km², na kojoj prema popisu stanovništva iz 2011. živi 305 032 stanovnika. Područje Panonske nizine naseljavano je još od doba prapovijesti, a strateški važan prostor bio je prostor današnjeg grada Osijeka.

Na području Osječko baranjske županije postoji 18 zakonom zaštićenih prirodnih područja, od kojih sa njih 16 upravlja Javna ustanova agencija za upravljanje prirodnim vrijednostima na području Osječko baranjske županije. 16 zaštićenih prirodnih područja podijeljeno je u 5 kategorija: Posebni rezervat (ornitološki), Regionalni park Mura – Drava, Značajni krajobraz, Spomenik parkovne arhitekture i Spomenik prirode. Osim Zakonom zaštićenih područja na teritoriju OBŽ postoje i područja zaštićena unutar Ekološke mreže² Republike Hrvatske. Najveći dio površine zaštićenih prirodnih vrijednosti zauzimaju Park prirode „Kopački rit“³ unutar kojega se nalazi posebni zoološki rezervat i regionalni park Mura – Drava.

3.2.2 Vukovarsko srijemska županija

¹ Master plan turizma, finalna verzija, Osječko baranjska županija

² Ekološka mreža je sustav međusobno povezanih ili prostorno bliskih ekološki značajnih područja, koja uravnoteženom biogeografskom raspoređenošću značajno pridonose očuvanju prirodne ravnoteže i biološke raznolikosti koju čine ekološki značajna područja za Republiku Hrvatsku, a uključuju i ekološki značajna područja Europske unije Natura 2000 važnih za očuvanje ugroženih divljih svojti i stanišnih tipova. Uspostava ekološke mreže u Hrvatskoj propisana je Zakonom o zaštiti prirode. U 2002. godini počela je provedba LIFE III projekta CRO-NEN, koji je rezultirao izradom prijedloga nacionalne ekološke mreže, kao osnove za izradu uredbe o proglašenju Ekološke mreže RH. U 2007. godini Državni zavod za zaštitu prirode izradio je stručnu podlogu za [Uredbu Vlade o proglašenju Ekološke mreže \(NN 109/07\)](#), koja je usvojena u listopadu 2007. Područja ekološke mreže u Hrvatskoj, sukladno ekološkoj mreži Europske unije NATURA 2000, podijeljena su na međunarodno važna područja za ptice te područja važna za ostale divlje svojte i stanišne tipove. Svako područje sadrži ciljeve očuvanja, odnosno popis vrsta i stanišnih tipova zbog kojih je uvršteno u ekološku mrežu i na koje treba sagledati utjecaj zahvata odnosno plana prilikom ocjene prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu. Dodatno, svako područje ekološke mreže sadrži i smjernice za mjere zaštite koje se primjenjuju na sve fizičke i pravne osobe koje na područjima ekološke mreže koriste prirodna dobra i obavljaju radnje i zahvate. Ekološka mreža RH obuhvaća 47% kopnenog i 39% morskog teritorija Republike Hrvatske te dva koridora: koridor za morske kornjače te koridor Palagruža-Lastovo-Pelješac (područje važno za selidbu ptica). Izvor: http://www.obz-zastita-prirode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=311:ekoloka-mrea&catid=77

³ Parkom prirode „Kopački rit“ upravlja javna ustanova park prirode Kopački rit, koju je osnovala Vlada Republike Hrvatske.

Vukovarsko-srijemska županija smještena je na krajnjem sjeveroistoku Republike Hrvatske. Leži u području između rijeka Dunava i Save. Visinske razlike tog zemljopisnog područja su male, najviša je točka Čukala kod Iloka sa 294 m nadmorske visine, a najniža u Posavini - Spačva sa 78 m. Na istoku blago se spuštaju obronci Fruške gore i prelaze u vukovarski ravnjak. Sa zapada, s planine Dilja, pruža se vinkovačko-đakovački ravnjak. Vukovarsko-srijemska županija ima najplodnije oranice, zahvaljujući čemu je ovo područje naseljeno od davnina. Sjeverno od Vinkovaca teče rijeka Vuka koja se ulijeva u Dunav kod Vukovara, a južnije prema Savi teče Bosut s pritokama Berava, Biđ, Studva i Spačva. Bogate ribom te su rijeke utjecale na kontinuitet življenja čemu je pridonijela i plodna praporna zemlja. Na gustoću naseljavanja utjecale su i mnogobrojne hrastove šume nikle u nekad močvarama bogatom području južnog dijela Županije. Ovim područjem vode važni riječni i kopneni putovi i križaju se međunarodni prometni pravci od istoka prema zapadu uz rijeku Dunav, te od sjevera preko rijeke Save prema Jadranskom moru. Tu se dotiču i sučeljavaju civilizacije zapadnoeuropskog i istočnog kulturnog kruga. Prostor Vukovarsko-srijemske županije ima umjereno kontinentalnu klimu. Ljeta su sunčana i vruća, a zime su hladne i sa snijegom. Površina Vukovarsko-srijemske županije je 2448 km² na kojemu prema popisu stanovništva iz 2011. godine na živi 180.117 stanovnik.

Djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenih prirodnih vrijednosti na području Vukovarsko-srijemske županije provodi Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko srijemske županije. Od ključnih projekata potrebno je navesti projekt „Tri rijeke=jedan cilj“ na kojemu je sudjelovalo 7 partnera, od čega s hrvatske strane 6 županijskih Javnih ustanova te jedan partner s mađarske strane Nacionalni park Dunav-Drava, a koji se provodio se na području Rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav, sa specifičnim aktivnostima svakog od partnera. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije u sklopu projekta uredila pješačke staze na lokalitetu „Gorjanovićev praporni profil u Vukovaru“, inače zaštićen u kategoriji geološkog spomenika prirode. Duž staze su postavljene informacijsko-edukacijske ploče na kojima se mogu vidjeti podaci o strogo zaštićenim životinjskim vrstama s kojima djelatnici Javne ustanove imaju priliku raditi kroz različite projekte monitoringa, kao i zaštićene dijelove prirode i Natura 2000 ekološke mreže u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Kroz projekt je izgrađena i promatračnica za ptice na prostoru Natura 2000 ekološke mreže Vukovarsko-srijemske županije.

3.2.3 Brodsko posavska županija

Brodsko-posavska županija smještena je u južnom dijelu slavonske nizine, na prostoru između planina Psunja, Požeškog i Diljskog gorja sa sjevera i rijeke Save s juga, koja je dio državne granice prema Bosni i Hercegovini u dužini od 163 km. Brodsko-posavska županija može se podijeliti u tri reljefne cjeline: brdsku, ravničarsku i nizinsku. Brdsko područje čini blago uzdignuto gorje, najvećim dijelom pokriveno šumom s najvišom nadmorskom visinom od 984 m (Psunj). Ravničarsko područje zauzima najveći dio Županije, a čini ga rubni pojas plodne slavonske ravnice. Nizinsko područje uz Savu isprepletено je potocima, kanalskom mrežom i močvarama. Županija je područje umjerene kontinentalne klime, sve blažih zima i toplijih ljeta. Prema popisu stanovnika iz 2011. godine na području od 2034 km² živi 158 575 stanovnika.

Dolina Save je oduvijek privlačila brojne zajednice čemu svjedoči rad čovjeka i rijeke na ovim prostorima. Sedam je od ukupno osam zaštićenih područja u Brodsko posavskoj županiji čvrsto vezano uz i ovisno uz rijeku Savu i njezinim pritokama. To su vlažni poplavni ribnjaci, poplavne šume, šaranski ribnjaci, manji vodotoci i bare.⁴ Pod upravom Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Brodsko-posavske županije – Natura Slavonica je ukupno sedam zaštićenih područja, a osmo zaštićeno područje u Županiji je park prirode Lonjsko polje pod upravom Javne ustanove Park prirode Lonjsko polje. U Županiji se također nalazi 16 područja ekološke mreže Natura 2000, a 12 ih je povezano sa Savom i pritokama. Područje uz Savu Brodsko posavske županije bogato je specifičnom florom i faunom. Do sada su se na ovome području provodila botanička, herpetološka i ornitološka istraživanja.

⁴ Beneš I., Košak M., Tomac L., „Sava – susret kulture i prirode“, Zelena akcija, 2015.

4.2.1 Požeško slavonska županija

Požeško slavonska županija se proteže sjeveroistočnim dijelom Republike Hrvatske. Prema geografskoj regionalizaciji pripada panonskoj megaregiji – Slavanskom gromadnom gorju, u koje se ubrajaju Psunj, Papuk i Krndija, te podgorja Požeške gore i Diljgore, od kojih najviši vrh od 984 m ima Psunj. Sjeverni masivi Psunja, Papuka i Krndije imaju funkciju vododijelnice tekućica prema Savi i Dravi kao glavnim rijekama, koje teku nizinskom Posavinom i Podravinom.⁵ Površina Županije iznosi 1.815 četvornih kilometara, a iz podataka od 2001. godine na prostoru živi 85 831 stanovnika. Posebnost ove slavonske Županije jesu ravnice, ali i planine i gore čija podnožja prekrivaju plodni vinogradi, dok su viši dijelovi pod šumom. Požeško slavonska županija sastoji se od dvije prostorno odvojene cjeline: Požeške kotline te pakračko – lipičkog kraja.⁶ U strukturi ukupnih površina najviše su zastupljene poljoprivredne površine sa 49,30%, šumsko zemljište zauzima 45,26%, a 5,44% neplodno tlo. Vodne površine na području Županije zauzimaju 1,52% njene površine.

Najvrjedniji su dijelovi područja prigorja i podgorja zbog pogodnosti razvoja naselja i propadajućih gospodarskih djelatnosti ovoga kraja. Krajem dominira umjereno kontinentalna klima. U posebne vodne resurse spadaju mineralno – termalne vode na području Grada Lipika i općine Velika. U Lipiku se nalazi Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju te u Velikoj gdje se nalazi kupalište s otvorenim bazenima. Osnovne reljefne osobine prostora Županije odredile su i dva osnovna tipa vegetacijskog pokrova – brdski i nizinski. Ovdje obitavaju poznate srednjoeuropske životinjske vrste. Među rijetkim vrstama javljaju se jastreb, kobac, lunja crvenkasta, štekavac, sokol, a po seoskim područjima rode. Od sisavaca na ovom području obitavaju po suhim šumama jež, krtica, lasica i dr., dok se u postojećim lovištima uzgaja krupna divljač – jelen obični, jelen lopatar, divlja svinja i muflon te zdrava i otporna sitna divljač. Osim uzgoja na prostoru obitavaju i ostale divljači poput lisice, kune zlatice, divlje mačke i dr.

U zaštićene prirodne vrijednosti Požeško slavonske županije pripada Park prirode Papuk koji se sa dijelom od 55% površine nalazi u Županiji, zatim Sovsko jezero i Požeška gora kao značajni krajobrazi, od spomenika parkovne arhitekture posebno se ističu park kod Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju u Lipiku, park kod dvorca u Kutjevu i park kod dvorca u Trenkovu. Na prostoru se također nalazi i nacionalna ekološka mreža u koju pripadaju ribnjaci Poljana, šume na Krndiji, na Dilj gori, livade na južnim padinama papuka te točkasta područja na Požeškoj gori.

3.3 Analiza turističkih kapaciteta i postojeće infrastrukture

Za realizaciju eko rute nužno je procijeniti postojeću turističku i kulturnu aktivnost u uključenim destinacijama na ruti, kao i poziciju destinacije na tržištu te važnost kulture u tom pozicioniranju. Za sam početak nužno je procijeniti stanje infrastrukture, stanje prijema i razvoj lokacije, pristupačnost, sadašnji profil turista, svrhu posjeta i konkurentnost ponude.

3.3.1 Prometna povezanost

Cestovni prometni

Istočna Hrvatska je u europski prometni sustav spojena pomoću autocestama A3 Bregana (granica sa Slovenijom) – Zagreb – Slavonski Brod – Lipovac (granica sa Srbijom) i A5 Slavonika koja spaja Beli Manastir

⁵ J. Zelić, T. Crnjac, „Prirodne vrijednosti Požeško slavonske županije“, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško slavonske županije, 2010., str. 11

⁶ J. Zelić, T. Crnjac, „Prirodne vrijednosti Požeško slavonske županije“, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško slavonske županije, 2010., str. 10

(granica s Mađarskom) – Osijek – Svilaj (granica s Bosnom i Hercegovinom). Državne ceste omogućavaju spajanje hrvatskih regija, a ujedno omogućavaju i dobru prometnu povezanost s većim urbanim aglomeracijama u Osječko baranjskoj, Vukovarsko srijemskoj, Brodsko posavskoj i Požeško slavonskoj županiji, kao i sa Zagrebom te ostalim glavnim gradovima u okruženju – Sarajevo, Beograd, Budimpešta. U Požeško slavonskoj županiji ističu kako javni prijevoz putnika između jedinica lokalnih samouprava nije dovoljno razvijen, kao ni lokalni gradski prijevoz. Razlog je nemogućnost ostvarivanja profitabilnosti takvih međugradskih i međuopćinskih linija mali broj putnika. Ne postoje poticaji za korištenje učinkovitih i ekološki prihvatljivih vozila, te infrastrukture za distribuciju alternativnih goriva što potencijalno predstavlja veliki izazov i za ostale Županije istočne Hrvatske.

Zračni promet

Na zemljopisnom obuhvatu istočne Hrvatske nalazi se nekoliko infrastrukturnih objekata izgrađena za zračni promet. U neposrednoj blizini grada Osijeka nalazi se Letilište Čepin i Međunarodna Zračna luka Osijek, koja se nalazi na državnoj cesti D2 Osijek - Vukovar, 20 km jugoistočno od centra Osijeka, te 18 km zapadno od Vukovara. U Požeško slavonskoj Županiji ne postoji infrastruktura zračnog prometa, osim improviziranih poljoprivrednih uzletišta koja se isključivo koriste u poljoprivredne svrhe. Slično je i u Brodsko posavskoj županiji u kojoj se nalazi športsko letjelište "Jelas".

Željeznički promet

Željeznički promet na području istočne Hrvatske ne udovoljava zahtjevima središnjih kolodvora kao što je grad Osijek u odnosu na glavne koridorske željezničke pruge u Republici Hrvatskoj i tehnologije koje se primjenjuju u Europi. U svrhu revitalizacije i zacrtanog intenziviranja željezničkog prometa na ovom prostoru, Republika Hrvatska je sklopila i bilateralne međunarodne ugovore i sporazume koji su u funkciji željezničkog prometa na ogranku koridoru Vc (Sporazum o reguliranju graničnog željezničkog prometa između Republike Hrvatske i Republike Mađarske i Ugovor Republike Hrvatske i Republike Mađarske o međunarodnom kombiniranom prijevozu stvari). Željeznički promet na području PSŽ ne zadovoljava potrebe gospodarstva. Slaba je povezanost sa glavnim željezničkim pravcima u RH te neprilagođenost potrebama gospodarstva. Željeznički promet na području Slavenskog Broda obuhvaća glavnu magistralnu dvokolosječnu prugu MG-2C (Tovarnik – Novska) koja prolazi središtem grada. Doprinos izgradnje željezničke pruge na istom koridoru, u dužini od 58 km, dodatno će ojačati pozicije Vinkovaca kao važnog željezničkog čvorišta Republike Hrvatske.

Riječni promet

Za riječni promet istočne Hrvatske važne su rijeke Drava i Dunav. Nadzor nad riječnim prometom na rijeci Dravi obavlja Lučka Uprava Osijek, a na rijeci Dunav Lučka Uprava Vukovar. Rijeka Dunav (prometni koridor VII) plovna je tijekom cijele godine i, sukladno navedenom Europskom ugovoru o glavnim unutarnjim vodnim putovima od međunarodnog značaja (AGN), uvrštena je u mrežu unutarnjih vodnih putova od međunarodne važnosti. Dunav kroz Republiku Hrvatsku protječe ukupno u dužini od 137,5 km. Osim kroz Vukovarsko srijemsku, djelomično protječe i kroz Osječko-baranjsku županijsku. Nova luka Osijek planirana je i djelomično izgrađena u starom koritu rijeke Drave uz otvaranje novog toka (prokop) i stvaranje prostora za izgradnju bazenske luke. Osnovni problem riječnog prometa su zapuštenost vodnih putova, zastarjela tehnologija flote (tegljenje umjesto potiskivanja), tehnička i tehnološka zastarjelost luka i nedostatak brodogradilišta s navozom (izvlačilišta). Prema postojećim karakteristikama plovnog puta rijeka Sava je u rangu II. i III. Klase plovnosti. U cilju boljeg korištenja plovnog puta Savom potrebno je urediti korito, otkloniti oštećenja nastala tijekom rata, odnosno regulirati status graničnih rijeka. Položaj uz međunarodni plovni vodni put, rijeku Dunav, čini Vukovar značajnim prometnim čvorištem magistralnih pravaca, te najvećom hrvatskom riječnom lukom. Važnost županijskih plovnih pravaca očituje se u velikom potencijalu i stalnom porastu teretnoga i putničkoga prometa koji je iskazivao stalan rast do početka globalne recesije, pa se nastavak trenda rasta prognozira u periodu koji slijedi. Doprinosom 61,5 km dugoga kanala Dunav – Sava Županija će izravno biti uključena u međunarodni

intermodalni logistički lanac Jadran – Dunav, koji se dalje Dunavom nastavlja prema središnjoj i jugoistočnoj Europi i Crnom moru.

3.2.2 Smještajni kapaciteti, ugostiteljski objekti, eko proizvodnja

Prema podacima Turističke zajednice Brodsko posavske županije iz siječnja 2018. na raspolaganju je 1.162 kreveta, u 523 smještajnih jedinica, u ukupno 84 smještajna objekta različitih kategorija. U Osječko-baranjskoj županiji je ukupno: 376 objekata, 2131 smještajna jedinica, 4532 kreveta i 170 pomoćnih kreveta. U Vukovarsko srijemskoj županiji na raspolaganju je 2 207 kreveta u 886 smještajnih jedinica. Prema podacima Turističke zajednice Požeško-slavonske županije smještajni objekti u Požeško-slavonskoj županiji 2016. godine broje ukupno 601 krevet, od čega 374 u prenočištima, 88 u objektima u domaćinstvu, 29 u apartmanima, 40 u planinarskim domovima, 58 u hotelima baštine, 10 u sobama za iznajmljivanje te u 2 nekategorizirana objekta.

U idućem pregledu biti će navedeni smještajni kapaciteti koji imaju potencijala i odgovaraju preferencijama putnika/turista koji traže ponudu eko turizma. Navedeni primjerci nisu isključivi, u ponudi postoje i drugi, ali zbog brojnosti nisu svi navedeni.

Planinarski domovi

Planinarima i izletnicima u hrvatskim planinama i pod njima na usluzi su brojni planinarski domovi, kuće i skloništa. O opskrbljenosti planinarskih domova i kuća, kao i o tome jesu li otvorene, odnosno gdje se posuđuje ključ, treba se pravodobno i na pravome mjestu informirati te najaviti dolazak. Od postojećih objekata, zbog svoje atraktivnosti i doprinosa turističkoj profiliranosti destinacije kao destinacije eko turizma, posebno su zanimljivi sljedeći:

Planinarski dom Omanovac

Planinarski dom Omanovac nalazi se na najvišoj točki gorske kose Omanovac iznad sela Šeovice, na čistini okruženoj šumom, na visini od 655 m. Dom se može dobro vidjeti iz smjera Lipika. Pokraj kuće je skijalište s vučnicom. Dom je elektrificiran i ima vodovod. Dom je otvoren vikendom, praznikom i po dogovoru, opskrbljen je jelom i pićem, a raspolaže s 55 kreveta. Njime upravlja PD Psunj iz Pakraca. Domu se može prići asfaltnom cestom iz Pakraca kroz selo Kraguj do doma 8 km.

Planinarska kuća Strmac

Planinarska kuća Strmac nalazi se na rubu livade i šume, u dnu sporedne doline potoka Begovice, u blizini bazena. To je jednostavna montažna kuća duguljastog tlocrta obložena metalnim pločama. Kuća služi kao polazište za uspone prema Brezovu polju. Na visini od 350 m. Otvorena je po dogovoru, a ima mjesta za 32 osobe. Njime upravlja HPD Strmac, iz Nove Gradiške. Do kuće si stiže asfaltnom cestom iz Nove Gradiške do Strmca (prilaz kući uskim šumskim kolnikom 500 m).

Planinarska kuća Lapjak

Planinarska kuća Lapjak nalazi se u Velikoj, iznad termalnog kupališta, na kraju doline rječice Dubočanke. To je velika zidana katnica požeškoga HPD-a Sokolovac, na ishodištu putova prema Lapjaku, Nevoljašu, Jankovcu, Trišnjici i Češljakovačkom. Zbog opsežne obnove, kuća je danas djelomično u funkciji. Kuća je otvorena prema dogovoru s upravljačem. Kuća je otvorena vikendom i po dogovoru. Mjesta za noćenje ima 18. Kući se može prići vozilom na križanju kod crkve u Velikoj nastavlja se desnim krakom ceste 1 km do termalnog kupališta i u laza u Duboku, gdje se odvaja kratak krak do parkirališta pred kućom.

Planinarski dom Đuro Pilar

Planinarska kuća Đuro Pilar uočljiva je izdaleka kao bijela, stilski neobična zgrada, okružena bujnom šumom u području zvanom Brodsko Brdo. To je zidana prizemnica, podignuta na mjestu zvanom Popovića šumica. Kuća

je nazvana imenom osnivača HPD-a, rođenog Brođanina. Ima struju te vodu iz cisterne. S terase ispred kuće širok je vidik na Slavonski Brod, Posavinu i Bosnu. Kuća je smještena na Dilj gori, na visini od 169 m. Otvorena je po dogovoru, a može smjestiti 50 osoba. Njome upravlja HPD Dilj gora, Slavonski Brod. Domu se može prići asfaltiranim prilazom iz Brodskog Brda.

Vikendice i ruralne kuće

Ponuda smještaja u kategoriji vikendica i/ili ruralne kuće dogovara naravi putovanja u eko destinaciju ili bijega iz urbanih središta u vikend destinacije. Ovi objekti su gotovo uvijek smješteni u neposrednoj blizini prirodnih krajolika te zadovoljavaju potrebe vikend gostiju. Pregledom raspoložive ponude na booking.com izdvojeno je nekoliko primjera smještaja koji zadovoljavaju i/ili imaju potencijala za daljnji razvoj primjerenije ponude smještaja u kategoriji "eko" smještaja.

Eko gospodarstvo Orlov put, Bilje, OBŽ

U skladu s prirodom i smjernicama razvoja ekoturizma na gospodarstvu je izgrađena drvena kuća od trupaca crnog bora prekrivena baranjskom trskom, u sklopu koje se nalazi u ponudi i pet dvokrevetnih soba za smještaj putnika ili posjetitelja.

Stoljetna kuća, Seona, OBŽ

Ova ladanjska kuća s terasom i vrtom nalazi se u mjestu Seona u Osječko-baranjskoj županiji. To je planinska kuća sa dvije spavaće sobe. Harkanj je udaljen 46 km. Gostima je na raspolaganju besplatno privatno parkiralište u okviru objekta. Kuhinja sadrži hladnjak. U ladanjskoj kući Stoljetna vila također su dostupni ručnici i posteljina. Vlastita kupaonica uključuje tuš. Zračna luka Osijek najbliža je zračna luka, a smještena je 62 km od objekta.

Ladanjska kuća Stara Kapela, Stara Kapela, SBŽ

Ladanjska kuća Stara Kapela nalazi se u Staroj Kapeli, a uključuje apartmane s opremom za kuhanje, besplatne bicikle, vrt s opremom za roštilj i dječje igralište. Objekt je smješten u tradicionalnoj slavonskoj kući. Svi klimatizirani apartmani obuhvaćaju terasu te kuhinju s pećnicom i hladnjakom. Vlastita kupaonica sadrži tuš i sušilo za kosu. Pojedine jedinice imaju TV ravnog ekrana. U restoranu u okviru objekta poslužuju se specijaliteti regionalne kuhinje. Ladanjska kuća Stara Kapela udaljena je 30 minuta vožnje od Nove Gradiške.

Ladanjska kuća Tunjina kuća, Stara Kapela, BPŽ

Ladanjska kuća Tunjina kuća smještena je u pastoralnom ambijentu u Staroj Kapeli, a nudi smještaj uređen u rustikalnom stilu s opremom za roštilj. Gostima su dostupni besplatni bicikli. Kuća je ukrašena kamenim zidnim elementima i drvenim gredama te sadrži terasu s prostorom za sjedenje. Dnevni boravak ima potpuno opremljenu kuhinju. Vlastita kupaonica uključuje tuš. U okviru objekta i okolici na raspolaganju su brojne aktivnosti poput trekinga, planinarenja te pecanja. U blizini se nalazi Požeška gora. Slavonski brod i Požega udaljeni su 30 km od objekta. Objekt Tunjina kuća obuhvaća besplatno parkiralište.

Gaj 45, Slavonski brod BPŽ

Vikend kuća je smještena 5 kilometara od centra Slavonskog Broda, na zelenoj uzvisini, uz pripadajuće dvorište i jacuzzi na otvorenom. Potpuno je opremljena, nudi izuzetan komfor, pogled na vrt i grad.

Ladanjska kuća "Stričev grunt" Stara Kapela, BPŽ

Ladanjska kuća "Stričev grunt" Stara Kapela nalazi se u Staroj Kapeli te ima besplatan WiFi i vrt s opremom za roštilj. Jedinice sadrže parketni pod, potpuno opremljenu kuhinju s mikrovalnom pećnicom, TV ravnog ekrana sa satelitskim programima te vlastitu kupaonicu s tušem i besplatnim kozmetičkim priborom. Sve imaju i terasu s pogledom na planine. Ladanjska kuća "Stričev grunt" Stara Kapela sadrži dječje igralište. Gosti u blizini objekta

moгу uživati u ribolovu.

Seoski turizam Larva, Velika, PSŽ

Smještajni objekt Seoski Turizam Larva nalazi se u Trenkovu, a gostima je na raspolaganju smještaj s opremom za kuhanje i besplatnim bežičnim pristupom internetu (WiFi). Centar za posjetitelje u Geoparku Papuk udaljen je 6 km. Gosti mogu besplatno koristiti privatno parkiralište u okviru objekta. Ovaj smještaj ima kuhinju s pećnicom i vlastitu kupaonicu. Dostupan je i TV. Smještajni objekt Seoski Turizam Larva također uključuje roštilj. U ovom se objektu gosti mogu zabaviti igrajući stolni tenis i pikado, a u okolici je moguće uživati u ribolovu. Zračna luka Osijek smještena je 89 km od objekta.

Vinski podrumi Kolar, Suza, OBŽ

Vinski podrumi Kolar smješteni su u Baranji i okruženi zelenilom, brežuljcima i vinogradima. U sklopu objekta gostima su na raspolaganju klimatizirane sobe s besplatnim bežičnim pristupom internetu, velik restoran i vinski podrum. Svaka smještajna jedinica uključuje TV sa satelitskim programima i vlastitu kupaonicu. Degustacije vina moguće je organizirati u sklopu objekta i mjestu Zmajevac, udaljenom 3,5 km. U Zmajevcu i okolici nalazi se nekoliko drugih proizvođača vina. U okviru objekta dostupno je besplatno parkiralište. Gosti se mogu opustiti na zajedničkoj terasi. Također, gosti mogu uživati u ribolovu na rijeci Dunav i vožnji bicikla uz rijeke Dravu i Dunav. Objekt je udaljen svega 10 km od mjesta Batina, gdje je moguće vidjeti velik spomenik posvećen Batinskoj bitci i uživati u pogledu na Dunav. Park prirode Kopački rit smješten je 26 km od vinskih podruma Kolar, a do Osijeka ima 31 km.

Ladanjska kuća Veranda, Šarengrad, VSŽ

Ladanjska kuća Veranda smještena je na uzvisini iznad rijeke Dunav, na oko 2 km od Šarengrada. Dostupni su pogled na otok Šarengrad s terase u prizemlju, ručno izrađen namještaj od oraha i moderni interijeri. U sklopu objekta gosti mogu koristiti besplatno privatno parkiralište. Na 1. katu kuće nalaze se dnevni boravak s TV-om ravnog ekrana, potpuno opremljenu kuhinju i kupaonicu s tušem. Gornji kat obuhvaća spavaću sobu i dodatnu kupaonicu. Objekt je smješten na putu EuroVelo 6 te nudi besplatno korištenje bicikala. Kuća je okružena povrtnjakom, kojeg gosti mogu slobodno ubirati. Ladanjska kuća Veranda nalazi se na 12 km od Iloka. Zračna luka Osijek udaljena je 48 km od ladanjske kuće Veranda.

Ribarska kuća, Ilok, VSŽ

Objekt se nalazi u Iloku, na 38 km od Novog Sada i 36 km od Vrdnika, a nudi terasu za sunčanje. U sklopu objekta dostupno je besplatno privatno parkiralište. Objekt nudi uslugu dostave namirnica. U objektu je moguće unajmiti bicikl, a okolica je popularna među ljubiteljima jahanja, biciklizma i ribolova. Objekt se nalazi na 44 km od Vinkovaca i 31 km od Vukovara. Zračna luka Osijek udaljena je 50 km od objekta.

Ladanjsko imanje Principovac, Ilok, VSŽ

Ladanjsko imanje Principovac nalazi se u Iloku, a nudi besplatni WiFi u svim prostorijama. Ovaj smještaj s uslugom doručka obuhvaća restoran koji poslužuje jela hrvatske kuhinje te terasu. Sve sobe smještaja s uslugom doručka Ladanjsko imanje Principovac sadrže ormar, TV ravnog ekrana i prostor za sjedenje, a iz pojedinih se pruža pogled na vrt. Gosti mogu uživati u raznim aktivnostima u gradu Iloku i njegovoj okolici, kao

što je golf. Ovaj objekt također ima jednu od najbolje ocijenjenih lokacija u Iloku. Gosti su zadovoljniji ovim objektom u usporedbi s drugim objektima u okolici.

Acin salaš, Tordinci, VSŽ

Objekt Acin salaš nalazi se u Tordincima, na 24 km od Osijeka. Dostupni su oprema za roštilj, pogled na vrt i restoran. Gosti mogu besplatno koristiti WiFi i privatno parkiralište. Sve sobe imaju vlastitu kupaonicu. Dostupan je TV ravnog ekrana. U sklopu objekta moguće je igrati tenis. Vinkovci su udaljeni 9 km od objekta Acin salaš, a Vukovar 15 km. Najbliža zračna luka je Zračna luka Osijek, koja je smještena 11 km od objekta Acin salaš.

Hoteli i hosteli

Kategorija hotelskog smještaja bit će interesantna putnicima koji pripadaju segmentu starijih putnika ili empty nestersa koji uobičajeno zahtijevaju više standarde komfora u razliku od segmenta mlađih skupina putnika. To su putnici koji cijene udobnost smještaja, a za starije među njima bitna je dostupnost medicinske skrbi. Također, pripadnici ove dobi često puta pripadaju tržišnom segmentu medicinskog turizma (dentalni, i dr.) što znači posjet urbanoj destinaciji na kojoj se spaja ugodno s korisnim (organizirani izleti u prirodu ili drugi zabavni sadržaj).

Hotel Lav, Vukovar, VSŽ

Hotel s 4 zvjezdice, ponos grada i građana Vukovara. Smješten u strogom središtu grada na ušću rijeke Vuke u Dunav i malene zimske luke. Iz hotela se pružaju veličanstvene vizure na široki mirni Dunav, njegove pitome obale, na uređeno šetalište, a odsustvo automobilskog prometa daje ovoj lokaciji neizbrisiv pečat. Moderni interijer hotela u kombinaciji drveta, tekstila, kože, metala, mramora i boja čini snažnu impresiju svih prostora. Hotel raspolaže sa 38 soba i 4 apartmana. Sve sobe komforno su uređene i opremljene za duži poslovni ili turistički boravak.

Hotel Gem, Vinkovci, VSŽ

Hotel Gem smješten je uz prometnicu koja povezuje središte Vinkovaca s gradom Vukovarom, a nudi veliko parkiralište, vlastiti restoran i bar te saunu i sobu za fitness. Sve su sobe klimatizirane i sadrže besplatni bežični pristup internetu, TV i vlastitu kupaonicu s tušem. Sve smještajne jedinice uključuju besplatne toaletne potrepštine i telefonske linije. Recepcija je otvorena 24 sata dnevno. Objekt je udaljen 30 metara od autobusnog stajališta, odakle prometuju linije do 1,2 km udaljenih Vinkovaca. Autobusni kolodvor nalazi se na 500 metara od objekta. U Vukovaru možete posjetiti memorijalna mjesta Domovinskog rata, Dunavsku šetnicu i muzej u dvorcu Eltz. Grad Osijek udaljen je 45 km.

Hotel Lug, Lug, OBŽ

Hotel Lug smješten je 8 km od Bilja. U okviru objekta gostima su na raspolaganju restoran, teniski teren i besplatni WiFi. Park prirode Kopački rit udaljen je 12 km, a središte Osijeka 15 km. Sve hotelske sobe uključuju klima-uređaj, mini bar i TV ravnog ekrana sa satelitskim te kabelskim programima. Također obuhvaćaju vlastitu kupaonicu s kadom ili tušem, sušilom za kosu i besplatnim kozmetičkim priborom. U sklopu hotela Lug dostupni su sadržaji za sastanke i zajednički salon. U okolici gosti mogu uživati u vožnji biciklom, pješačenju i lovu. Do Zračne luke Osijek ima 31 km. Dostupno je besplatno privatno parkiralište.

Hotel Slavonija, Vinkovci, VSŽ

Hotel Slavonija nalazi se na izvrsnoj lokaciji u Vinkovcima, a nudi besplatni WiFi u svim prostorijama. Objekt obuhvaća kockarnicu, terasu i restoran. Pojedine jedinice imaju balkon s pogledom na rijeku. Sve jedinice ovog hotela sadrže prostor za sjedenje, vlastitu kupaonicu i radni stol. Objekt svakodnevno posluhuje bife doručak. Hotel Slavonija nudi poslovni centar i bankomat, a gostima su na raspolaganju dnevne novine. Recepcija je otvorena 24 sata dnevno, a osoblje govori francuski, njemački i hrvatski jezik. Hotel Slavonija nalazi se na 32 km

od Osijeka i 17 km od Vukovara.

Hotel Osijek, Osijek, OBŽ

Hotel Osijek nalazi se u pješačkoj zoni središta grada uz obalu Drave, a nudi besplatan pristup fitnes i spa centru sa saunom, parnom kupelji i hidromasažnom kadom. Iz hotela se pruža panoramski pogled na okolicu. Gostima su na raspolaganju fina kuhinja i besplatan WiFi. Sve su sobe prostrane i klimatizirane te sadrže TV s međunarodnim kablenskim programima. Također su dostupni mini bar i sušilo za kosu. Izdašan švedski stol za doručak poslužuje se u restoranu Zimska luka, iz kojega se pruža pogled na šetnicu uz rijeku. Za ručak i večeru na raspolaganju su jela po narudžbi. U hotelskom predvorju moguće je naručiti domaća vina, vrhunski pića i cigare. Na hotelskoj terasi gosti mogu uživati u velikom izboru svježih kolača, kavi i domaćem sladoledu. Kozmetički i frizerski salon Ka, koji se nalazi u sklopu hotela, nudi širok spektar tretmana kose, tijela i lica. Hotel je smješten u neposrednoj blizini nekoliko parkova, na 10 minuta hoda od stare gradske Osijeka i 3 minute hoda od glavnog gradskog trga. Zračna luka Osijek udaljena je 4,5 km. Usluga prijevoz iz/do zračne luke može se organizirati na zahtjev i uz nadoplatu.

Hotel Savus, Slavonski Brod, BPŽ

Hotel Savus smješten je samo 50 metara od rijeke Save u Slavonskom Brodu, a nudi individualno uređene klimatizirane sobe s besplatnim pristupom internetu, TV-om sa satelitskim programima i sušilom za kosu. Dostupno je besplatno parkiralište. Restoran Savus poslužuje jela lokalne i međunarodne kuhinje. Kafić s terasom na glavnom gradskom trgu nudi različita pića.

Art hotel, Slavonski brod, BPŽ

Hotel Art nalazi se na samo 800 m od Trga Ivane Brlić-Mažuranić, a nudi moderne sobe s radnim stolovima, TV-ima ravnog ekrana, prostorom za sjedenje i besplatnim bežičnim pristupom internetu. Gosti mogu posjetiti gradske znamenitosti, galerije i spomenike smještene na 10 minuta hoda od hotela. Prostrane sobe također nude sef i mini bar, kao i uslugu buđenja. Kupaonica je opremljena sušilom za kosu, toaletnim potrepštinama i papučama. Hotel Art također pruža usluge pranja i glačanja, besplatno privatno parkiralište te ima bar, restoran i hotelski salon gdje gosti mogu čitati dnevne novine. Od hotela Art do graničnog prijelaza prema Bosni i Hercegovini ima 1,5 km. Poznata tvrđava Brod udaljena je samo 2 km.

Hotel Waldinger, Osijek, OBŽ

Hotel Waldinger nalazi se na svega 2 minute hoda od glavnog trga u Osijeku. Objekt nudi elegantno uređene sobe s besplatnim bežičnim pristupom internetu (WiFi), besplatno parkiralište, 2 restorana i kafić. Gosti mogu besplatno koristiti fitnes sadržaje. Sve sobe sadrže radni stol i udobno namješten prostor za sjedenje. Uz nadoplatu je dostupna sauna. U modernom restoranu Club Waldinger poslužuju se jela suvremene kuhinje. Restoran je specijaliziran za pripremu odrezaka, a ovdje gosti također mogu uživati u izboru vina iz hotelskog vinskog podruma. Hotel Waldinger smješten je na kratkoj pješačkoj udaljenosti od kulturnih znamenitosti Osijeka. Lijepo šetalište uz rijeku Dravu udaljeno je 3 minute hoda, a do osječke Tvrđe ima 15 minuta hoda.

Hotel Stari podrum, Ilok, VSŽ

Hotel Stari Podrum nalazi se u Iloku, na 37 km od Novog Sada, a nudi besplatni WiFi i terasu. Objekt obuhvaća restoran. Sve klimatizirane sobe ovog hotela sadrže TV ravnog ekrana, a pojedine imaju prostor za sjedenje i opuštanje. Iz određenih se jedinica pruža pogled na rijeku ili vrt. Sve sobe obuhvaćaju vlastitu kupaonicu. U sklopu objekta dostupna je trgovina za poklone. Okolica nudi razne aktivnosti, poput golfa i biciklizma. Hotel Stari Podrum smješten je 35 km od Vrdnika i 45 km od Vinkovaca. Zračna luka Osijek udaljena je 52 km.

Hotel Dunav, Ilok, VSŽ

Ovaj se objekt nalazi na 1 minutu hoda od plaže. Hotel Dunav smješten je izravno na obali Dunava u Iloku, a okružen je zelenilom te nudi ljetnu terasu. Objekt obuhvaća bar u okviru objekta i restoran koji poslužuje domaće specijalitete te sobe s besplatnim bežičnim pristupom internetu. Sve sobe uključuju klima-uređaj i TV

sa satelitskim programima. Vlastita kupaonica sadrži tuš, sušilo za kosu i besplatan kozmetički pribor. U restoranu hotela Dunav gosti mogu uživati u jelima pripremljenim od riječne ribe te od drugih domaćih sastojaka uz razna iločka vina. Gostima su na raspolaganju zimska terasa s pogledom na Dunav, dječje igralište i besplatno privatno parkiralište. U okolici moguće je organizirati obilazak vinskih podruma malih proizvođača vina. Do Vukovara ima 35 km, a Osijek je udaljen 70 km. Zračna luka Osijek nalazi se 60 km od objekta.

Kategorija hostela je interesantna za učeničku populaciju koji su cjenovno osjetljivi. U ovu kategoriju ubraja se Kuća u prirodi Zlatna greda.

Kuća u prirodi Zlatna Greda, Zlatna Greda, OBŽ

Eko centar Zlatna Greda i Kuća u prirodi smještena je uz stoljetne dunavske šume Kopačkog rita, u nekadašnjem industrijskom objektu, pustari, izgrađenoj u drugoj polovici 19. stoljeća smješten je Eko centar Zlatna Greda⁷. Centrom upravlja Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek⁸ osnovana 1995. godine s ciljem aktiviranja građana za zaštitu prirode i okoliša te unaprjeđenje kvalitete življenja kroz zagovaranje, promociju i primjenu ekološki opravdanih tehnologija i održivog razvoja. Osnovni cilj djelatnosti Eko centra je očuvati prirodni krajolik, kulturnu baštinu i tradicijske resurse srednjeg Podunavlja i Kopačkog rita kroz edukaciju posjetitelja i razvoj ponude proizvoda i usluga eko turizma o čemu svjedoči i osnivanje istoimene turističke agencije. U turističkoj ponudi eko centra danas posjetitelji mogu odabrati nekoliko različitih programa: tema building program, pustolovni i aktivni program, program škole u prirodi ili posjet lokaciji kao vikend izletišta. Posebno je interesantan program škole u prirodi kao idealno mjesto prenošenja znanja o biološkoj raznolikosti, ekologiji i održivom razvoju. Kuća u prirodi Zlatna Greda raspolaže smještajnim kapacitetom za 46 osoba u moderno urešenim i opremljenim sobama i spavaonicama kategorije hostela.

⁷ Zlatna Greda se nalazi u sklopu NATURA 2000 područja uz Dunav i Prekograničnog rezervata biosfere Mura – Drava – Dunav. Ministarstvo kulture je 2011. pustaru proglasilo zaštićenom kulturnom baštinom.

⁸ Danas je Zeleni Osijek jedna od najaktivnijih udruga za zaštitu prirode i okoliša u istočnoj Hrvatskoj. Od prosinca 2017. Udruga, uz Nacionalni park Dunav-Drava i Općinu Bilje provodi projekt pod nazivom „Zelena Baranja – Ozelenjivanje turističke ponude kroz inovativne proizvode u prirodnoj i krajobraznoj baštini“. Trajanje provedbe projekta je od 01.12.2017. do 30.07.2019. Ukupni proračun projekta je 1.384.799,68 EUR, a sufinanciran je s 85% kroz Interreg V-A Program suradnje Mađarska-Hrvatska 2014.-2020. Projektni cilj je potaknuti ekološki i ekonomski održivi razvoj usklađen s očuvanjem prirode u prekograničnoj regiji hrvatske i mađarske Baranje. Kroz projekt će se razvijati ekoturistički proizvodi i programi, organizirati festivali i promovirati područje kao poželjna turistička destinacija. Uspostaviti će se 16 land art instalacija duž biciklističke rute Panonski put mira u Općini Bilje i Kopačkom ritu, izgraditi 2 kućice na drveću u Kući u prirodi Zlatna Greda, izraditi mobilne aplikacije za turiste, postaviti 7 turističkih info ploča, nabaviti električna vozila za prijevoz turista, postaviti obnovljivi izvor energije u Zlatnoj Gredi, uspostaviti otvoreni wi-fi u svim naseljima Općine Bilje i Kopačkog rita, organizirati tečaj za vodiče turističkih programa na vodi (kanu, kajak), nabaviti opremu za aktivni i ekoturizam, organizirati 4 međunarodna etno festivala te uspostaviti novi brend Baranje kao ekoturističke destinacije. Prema riječima voditelja projekta, Dinka Pešića projekt će doprinijeti uspostavi snažnijeg turističkog identiteta, povećati atraktivnost regije, posebice u segmentu aktivnog, kulturnog i ekoturizma, pridonijeti zapošljavanju, većem broju dolazaka i noćenja turista te poboljšanju ukupne socio-ekonomske situacije u regiji

Turistički apartmani, sobe za najam

Osim vikend kuća i ruralnih kuća putnici mogu rezervirati apartmanski smještaj ili sobu. To je posebno interesantno za putnike koji putuju sami ili u parovima, a žele noćiti u neposrednoj blizini prirodnih krajolika ili parkova prirode, vole biti u kontaktu s iznajmljivačem, poput domaćina na obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima ili drugoj kategoriji smještaja.

Obiteljski smještaj Maksimilian, Osijek, OBŽ

Privatni smještaj Maksimilian smješten je u potpuno obnovljenoj zgradi iz 19. stoljeća u povijesnom baroknom središtu Osijeka. U sklopu objekta gostima su na raspolaganju besplatni WiFi, besplatno parkiralište i doručak. Sve sobe privatnog smještaja Maksimilian imaju vlastitu kupaonicu i TV. U predvorju je moguće besplatno koristiti računalo s pristupom internetu, a sve sobe uključuju besplatni WiFi. U okviru objekta moguć je najam

bicikala, kojima gosti mogu posjetiti razne obližnje znamenitosti, među kojima su slikoviti Trg sv. Trojstva i franjevački samostan. Gostima su također na raspolaganju spremište bicikala i alati za popravak bicikala. U neposrednoj blizini objekta nalazi se mnoštvo restorana, pivnica i noćnih klubova. Tramvajsko stajalište Tvrdča udaljeno je 20 metara.

Villa Iva, Ilok, VSŽ

Ovaj se objekt nalazi na 12 minuta hoda od plaže. Sobe Villa Iva smještene su u Iloku, 200 metara od starog dijela grada, a uključuju restoran s terasom, besplatno privatno parkiralište i žični pristup internetu. Objekt obuhvaća tradicionalan vinski podrum u kojem gosti mogu kušati 1000 vrsta vina i žestokih pića iz 13 vinarija iz područja oko Iloka. Sve sobe sadrže klima-uređaj, TV ravnog ekrana sa satelitskim programima, prostor za sjedenje i vlastitu kupaonicu s tušem. U objektu se također nalaze bar s prostranom terasom, trgovina prehrambenih proizvoda i bujni privatni vrt. Vlasnici će rado organizirati razgledavanje vinskih podruma u Iloku, kupnju ulaznica za muzeje ili obilaske vinskih cesta u okolnom području. Igralište za golf udaljeno je 2 km, grad Vukovar 35 km, a Vinkovci 45 km. Objekt je smješten 200 metara od lokalnog autobusnog stajališta i 35 km od željezničkog kolodvora. Najbliža zračna luka nalazi se u Osijeku, na 80 km.

Apartman Two-Bedroom, Županja, VSŽ

Apartman Two-Bedroom ima 4 zvjezdice i nudi besplatni WiFi, a nalazi se u Županji, u Vukovarsko- srijemskoj županiji. Ova jedinica udaljena je 25 km od Vinkovaca. Smještaj uključuje 2 spavaće sobe, TV te potpuno opremljenu kuhinju s perilicom posuđa i mikrovalnom pećnicom. Vukovar je smješten 39 km od apartmana. Najbliža zračna luka je Zračna luka Osijek, a nalazi se na 45 km od objekta Two-Bedroom Apartment u Županji.

Apartmani Ivica i Marica, Karanac, OBŽ

Apartmani Ivica i Marica nalaze se u mjestu Karanac, nedaleko Etno sela Karanac, a nude besplatne bicikle, vrt i zajednički salon. U sklopu objekta dostupno je besplatno privatno parkiralište. Jedinice imaju balkon, TV ravnog ekrana, vlastitu kupaonicu s tušem i popločani dio dvorišta s pogledom na planine. Objekt svakodnevno poslužuje bife doručak. Apartmani Ivica i Marica obuhvaćaju terasu za sunčanje. U blizini su dostupne aktivnosti poput jahanja i biciklizma.

Sobe kod Baje, Baranjska kuća, Karanac, OBŽ

Smještaj s uslugom doručka Sobe Kod Baje - Baranjska Kuća nalazi se u mjestu Karanac, a nudi zajedničku kuhinju, restoran, terasu za sunčanje i vrt. Sve sobe ovog smještaja s uslugom doručka imaju radni stol, TV ravnog ekrana i vlastitu kupaonicu. Dostupan je besplatni WiFi, a određene sobe uključuju popločani dio dvorišta. Sve sobe sadrže ormar. Objekt svakodnevno poslužuje bife doručak. Smještaj Sobe Kod Baje - Baranjska Kuća nalazi se na 400 metara od Etno sela Karanac..

Villa Baranja, Karanac, OBŽ

Vila Baranja smještena je u ekološkom naselju Karanac, a nudi restoran koji poslužuje tradicionalna jela domaće kuhinje, klimatizirane interijere i salon s kaminom. Gostima je dostupno besplatno privatno parkiralište. Sve sobe i suitevi uključuju TV, ormar i vlastitu kupaonicu s tušem. Svakog jutra poslužuje se bife doručak. Gosti se u okviru objekta mogu opustiti u baru s terasom. Različite biciklističke staze nalaze se u okolici. Jahanje je moguće organizirati 500 metara od objekta, a Park prirode Kopački rit udaljen je približno 20 km. Povijesni grad Osijek nalazi se na 25 km. Vila Baranja smještena je 300 metara od stajališta lokalnog autobusa i 2 km od Glavnoga autobusnog kolodvora. Zračna luka Osijek udaljena je 50 km.

Kampovi

Smještaj u kampovima i kamp odmaralištima najbolje odgovara svijesti eko putnika i njihovim putničkim preferencijama. Kampovi odmarališta idealni su za smještaj i noćenje tranzitnih putnika koji se na destinaciji ne zadržavaju više od dva noćenja, ali ukoliko je tako vole istraživati okolinu i ponudu eko turizma.

Kamp Duboka, PSŽ

Kamp Duboka⁹ nalazi se na rubnom dijelu Parka prirode Papuk u mjestu Velika. To je moderni kamp u istočnom dijelu Hrvatske smješten u prirodnoj oazi doline potoka Dubočanke. Kamp Duboka prostire se na površini od 2,3 ha i može primiti do 200 kampista. Kamp ima 11 uređenih parcela za kampere i kamp prikolice sa priključcima za električnu energiju i vodu. Jedan dio kampa predviđen je za boravak gostiju u šatorima. Gosti kampa koriste se zajedničkim sanitarnim čvorom i malom kuhinjom. Okruženje kampa pruža brojne rekreativne mogućnosti poput pješačenja, sportskog penjanja, vožnje biciklom ili jogginga. Kamp je dobro povezan sa glavnim planinarskim i biciklističkim stazama u parku.

Kamp odmorište Zlatni lug, PSŽ

Kamp odmorište Zlatni lug, smješten je u malom selu Emovački lug, udaljen 5 kilometara od grada Požege i 17 km od Ispostave Velika Parka prirode Papuk. Kampom, ali i ostalim ugostiteljsko smještajnim objektima upravlja tvrtka „Zlatni lug d.o.o.“. Odmorište je idealno mjesto za tranzitne putnike koji su u potrazi za kraćim odmorom na destinaciji. Prostor kampa u ponudi ima 15 prostranih parcela za kampere veličine 70m². Gosti kamp odmorišta na raspolaganju imaju mogućnost spajanja na električnu energiju i vodu, prostor za servisiranje kampera sa kabinom za pražnjenje kemijskih WC-a, zajednički sanitarni čvor sa tuševima, te prostor za pranje posuđa kao i besplatan WiFi signal za sve goste. Kamp je smješten pored seoskog gospodarstva Zlatni lug pa uz prekrasan pogled na zeleni okoliš, gosti mogu uživati u brojnim sportskim i rekreativnim mogućnostima kao što je pješačenje, vožnja biciklom, jogging, pecanje, boćanje, streličarstvo, mali nogomet, obilazak imanja i domaćih životinja. U blizini se nalazi i Restoran krčma Zlatni lug, ali i ribarska kuća koja se nalazi povrh ribnjaka Zlatnog Luga, a tradicionalna građevina je u cijelosti izrađena od starih greda i omogućuje uslugu za 60 posjetitelja. Na velikom otvorenom prostoru nazvanom roštilj park, uz pogled na gotovo cijelo imanje, rasprostranjeno je tridesetak sjenica koje u cijeni najma pružaju uslugu cjelodnevnog roštiljanja. Dva uređena ribnjaka pružaju odlične uvjete za provođenje ribičkog dana. Ukupne duljine više od četiri kilometra uređena šetnica seoskog imanja Zlatni Lug ujedno ima funkciju izazovne biciklističke staze. Prenočište Zlatni Lug vrlo je ugodno za boravak i odmor, kako u ljetnim tako i u zimskim mjesecima. Može se iznajmiti po osobi ili cijela kuća za duži boravak, vikend ili noćenje. Na raspolaganju je 21 moderno uređenu sobu sa kupaonicom, u koje možemo smjestiti 49 osoba. Gosti mogu iznajmiti i eko etno sobu.

Kamp Suza Baranje, Suza, OBŽ

Kamp Suza Baranje smješten je u selu Suza, na sjeveroistoku Hrvatske, u regiji Baranja poznatoj po vrhunskim vinima, bogatoj gastronomiji i kulturi te prirodnim ljepotama od kojih se posebno ističe Park Prirode Kopački rit

⁹ <http://pp-papuk.hr/kamp-duboka/>

koji je od kampa udaljen samo 30-tak kilometara. Rijeka Dunav, brojne pješačke i biciklističke staze u neposrednoj blizini kampa gostima pružaju razne mogućnosti provođenja aktivnog odmora. Osim udobnih kamp mjesta i parcela te komfornih sanitarija, gostima se nudi smještaj i u apartmanima. Gosti mogu nabaviti svježe povrće iz vlastitog vrta kampa, degustirati vina u vinskom podrumu, a za sve probleme s biciklima u kampu se nalazi i mini servis za manje popravke, podešavanja i održavanje.

Family kamp odmorište, nedaleko Osijeka, OBŽ

Kamp Family smješten je u Baranji, regiji smještenoj na krajnjem istoku Republike Hrvatske, svega 13 kilometara od grada Osijeka, kulturno-administrativnog centra regije Slavonija. Kampistima je na raspolaganju dvadesetak travnatih parcela opremljenih priključkom na struju i vodu. Od dodatnih sadržaja dostupan je prostor za roštiljanje i kuhanje te za zajedničko druženje uz TV. Pristup internetu je besplatan, a gostima se pruža mogućnost najma skutera i kanua. Recepcija kampa otvorena je 24 sata na dan u čijem prostoru se mogu pronaći hladnjaci s pićima te autohtoni suveniri. Valja izdvojiti brojne mogućnosti organiziranja izleta kao što su kanu safariji rijekom Dravom, posjete okolnim eko-gospodarstvima i proizvođačima vina, izviđačke obuke kao i foto-safariji rijekom Dunav, prirodnom granicom sa susjednom Republikom Srbijom. Posebno su atraktivni organizirani izleti u [Park prirode Kopački Rit](#) jednu od najvećih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi u sklopu kojeg se nalazi i specijalni zoološki rezervat veličine 8.000 hektara.

Kamp Poloj, BPŽ

Budući kamp u Sportsko-rekreacijskom centru Poloj bit će sastavljen od 170 montažnih kućica, koje će zbog neposredne blizine Save i opasnosti od visokog vodostaja i poplava biti postavljene na pontonske splavi ili stupove. Najatraktivniji dio kampa, planirani su šatori na drveću, među krošnjama.

Ugostiteljski objekti i eko proizvođači

Područje zemljopisnog obuhvata četiriju županija specifično je po tradicijskoj prehrani Slavonije, Baranje i Srijema što se očitava u autohtonim jelima koja su nastajala kroz povijest, a vezana su često puta uz utjecaje vladavine pojedinih naroda koji su svojim djelovanjem ostavili trag i u gastronomskoj suvremenoj ponudi. O gastronomskom potencijalu svjedoči i autorica knjige „Muzej u loncu“ Maja Zebčević Matić koja navodi kako pomalo zaboravljena jela mogu osvježiti ovdašnju turističku i gastronomsku ponudu. Valja imati na umu kako je kroz povijest, a i danas proizvodnja sirovina visoke kvalitete – od žitarica do mesnih proizvoda – bila uvjetovana plodnom Panonskom zemljom. Ukoliko želimo naglasiti važnost i kvalitetu eko proizvoda tada ćemo u ovom poglavlju izdvojiti nekoliko primjera dobre prakse, koji svoju gastro ponudu temelje isključivo na ekološkom ratarstvu i stočarstvu, a najčešće je riječ o obiteljsko poljoprivrednim tj. eko gospodarstvima.

Eko gospodarstvo Orlov put, OBŽ

Gospodarstvom upravlja vlasnik Goran Gusak, dobitnik prvog eko certifikata za mesne proizvode u Hrvatskoj od kojih svinjska mast, čvarci, slanina i kulenova seka kao autohtona i tradicionalna proizvodnja istočne Hrvatske. U ekološkom stočarstvu stoka ima slobodnu kretanja, a jede hranu koja nije tretirana pesticidima. Sve sirovine proizvode se na oranicama, a prilikom pripremanja gotovih proizvoda od voća, povrća ili mesa koriste se jednostavni recepti za preradu sa minimalnim dodacima u skladu s eko principima pripremanja namirnica. U skladu s prirodom i smjernicama razvoja ekoturizma na gospodarstvu je izgrađena drvena kuća od trupaca crnog bora prekrivena baranjskom trskom, u sklopu koje se nalazi u ponudi i pet dvokrevetnih soba za smještaj putnika ili posjetitelja. Obzirom na organiziranu turističku djelatnost gospodarstvo posjećuju ekološki osviješteni posjetitelji, ali i organizirane skupine djece vrtićke i školske dobi za koje se u ponudi nalaze tematske edukativne ekološke radionice. U gastro ponudi nalaze se eko proizvodi uzgojeni i proizvedeni na gospodarskom imanju, pretočeni u tradicionalnu, lokalnu kuhinju i način pripreme.

Marija Jug, Niza, OBŽ

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Marica Jug iz Nize bavi se uzgojem i preradom ekološkog voća. Od 6,1 hektara voća, 4,5 zasađeno je trajnim nasadima eko jabuka, a 1,6 hektara eko šljivama. Uz to posjeduju i nešto manji broj stabala krušaka i marelica. Od proizvoda se ističu: sok od jabuke, jabučno ocat, pekmez od šljiva, sok od kupine i jabuke s dodatkom meda, sok od kruške i jabuke, sok od višnje i jabuka, sok od marelice i jabuke. Od 2008. godine nude i uslužno prerađivanje voća i povrća (prešanje, pasteriziranje i punjenje).

Eko gospodarstvo Paljevine, BPŽ

Glavne djelatnosti Gospodarstva jesu ugostiteljstvo, ekološki uzgoj stoke od kojih crne slavonske svinje, ovce, guske, patke i sl., povrća i voća. Eko stočarstvo odvija se prema smjernicama ekološkog uzgoja – stoka se drži na otvorenom, slobodno se kreće sa stalnim pristupom površinama na otvorenom, nastambe su drveni objekti i prirodnom ventilacijom i izvorom svjetlosti, a životinje se hrane hranom iz vlastitog ekološkog gospodarstva. Na gospodarstvu se uzgaja voće i povrće prema načelima permakulture što je vidljivo po svjesnom oblikovanju ekosustava u prirodnom krajobrazu.

3.2.3 Prezentacijski i informativni centri

Prezentacijski i informativni centri vezani su uz Parkove prirode Papuk i Kopački rit. U budućnosti se planira i izgradnja prezentacijsko edukativnog centra Tikveš u parku prirode Kopački rit. Tim je projektom predviđena prenamjena i opremanje Novoga dvorca i Ladanjske kuće u prezentacijsko edukacijski centar. Ukupni troškovi projekta iznose gotovo 52 milijuna kuna, od čega 85 posto financira Europska unija, a ostalo RH. Kroz modernizaciju posjetiteljsko-edukativnih sadržaja i programa omogućit će se revitalizacija i razvoj jednog od najvećih potencijala samog Parka prirode.

3.2.4 Biciklističke staze i rute

Prijevoz biciklom prihvatljivo je ekološko rješenje. Razvoj biciklističke infrastrukture, u gradskim prostorima, ali i adekvatne ciklo infrastrukture na širim zemljopisnom obuhvatu omogućava razvoj cikloturizma koji je u sinergiji i doprinosi održivom razvoju zajednice, ali i ponude eko turizma. Važnu stratešku funkciju u razvoju cikloturizma ima Koordinacijsko tijelo za razvoj cikloturizma osnovano od strane Ministarstva turizma, čija je funkcija provođenje Akcijskog plana razvoja cikloturizma prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, u cilju kvalitetnijeg umrežavanja postojećih biciklističkih ruta, infrastrukture i prateće ugostiteljsko-turističke ponude, kojom bi se stvorila mreža nacionalnih, regionalnih i lokalnih biciklističkih ruta i njihova standardizacija i označavanje te kako bi se uspješnije integrirale na europsku biciklističku mrežu EuroVelo ruta.¹⁰

Najpoznatije biciklističke staze su EuroVelo staze. Istočnom Hrvatskom prolaze dvije. Prva, EuroVelo 6 - Atlantik - Crno more koja u Hrvatskoj prolazi Dunavskom rutom od granica Mađarske – Batina – Osijek – Vukovar – Ilok – do granice sa susjednom Srbijom u dužini oko 150 kilometara. I druga, EuroVelo 13, koja je ruta željezne zavjese, a nju u Hrvatskoj čini i Dravska ruta koja se proteže od granice s Mađarskom – Gola – Sopje - Donji Miholjac – Petlovac – Batina – sve do granice sa Srbijom u duljini oko 190 kilometara.

U Osječko baranjskoj županiji nalazi se biciklistička infrastruktura koja se sastoji od ruta Dunav, ruta Drava i ruta Panonski put mira. Dijelovi ovih ruta su propisno obilježeni i usklađeni s pravilnicima i standardima dok postoje dijelovi koje je potrebno izvesti, označiti ili uskladiti sa standardima. Za detaljniji pregled stanja postojeće biciklističke infrastrukture u osječko baranjskoj županiji više informacija pronaći na http://www.obz.hr/hr/pdf/savjetovanje_sa_zainteresiranom_javnoscju/2017/operativni_plan_razvoja_cikloturizma_obz.pdf

Biciklističke rute Brodsko posavske županije vrlo uspješno su promovirane putem mrežne stranice <http://www.slavonia-bike.com/> Slavonia Bike predstavlja koncept biciklističkih ruta i cikloturističke ponude Brodsko – posavske županije. Brodsko – posavska županija nalazi se u istočnoj Hrvatskoj, u regiji Slavonija i

¹⁰ Bošnjak H., Tomaz M., Dominković J., „Operativni plan razvoja cikloturizma Osječko baranjske županije“, Rencon d.o.o. 2017.

Baranja. Smještena je podno planine Psunj i Diljskog gorja, u nizini pokraj rijeke Save. Upravo takav položaj, uz velik broj slabo prometnih cesta, omogućuje joj izuzetan cikloturistički potencijal. Također, ovo je kraj bogate povijesti, tradicije, kulturne baštine i brojnih prirodnih ljepota. Područje je podijeljeno u tri područja: zapadni (Nova Gradiška), središnji (Slavonski Brod zapad) i istočni (Slavonski Brod istok) dio, a tijekom 2017. godine obilježeno je 15 biciklističkih staza zapadnog dijela kroz projekt. Osim 15 obilježenih na ovom se području nalaze i ruta Gajna i ruta Sava.

Požeško-slavonska županija ima rutu Papuk, rutu Slavonija i Požeška kružna ruta. Ruta Papuk je glavna biciklistička ruta koja prolazi kroz Požeško-slavonsku županiju je državna glavna ruta br. 8 granica Mađarske/Terezino polje-Suhopolje-Voćin-Požega-Nova Kapela-granica Bosne i Hercegovine/Stara Gradiška, koja se nakon prolaska kroz područje BIH preko Banja Luke i Livna vraća u Hrvatsku na graničnom prijelazu Kamensko i preko Trilja vodi do Splita. Ruta Slavonija čini poveznicu Županije smjerom zapad-istok budući da povezuje većinu općina i gradova u Županiji. Ruta Županijom prolazi od granice Bjelovarsko-bilogorske županije kod Ribnjaka Poljana Pakračka te preko Lipika, Pakraca, Orljavca, Velike, Kutjeva i Čaglina vodi do granice sa Osječko-baranjskom županijom kod Starog Zdenkovca. Veliki značaj ima i Kružna ruta obodom Požeške kotline smjerom Požega-Pasikovci-Biškupci-Velika-Kaptol-Kutjevo-Čaglin-Ruševo-Pleternica-Požega kao dodatna poveznica dvaju ruta državnog značaja. Kako ova ruta ujedno povezuje i sve gradove i općine u Županiji osim Lipika, Pakraca i Jakšića ima i status osnovne županijske rute. Zbog statusa glavne županijske rute i trase koja okružuje Požešku kotlinu nazvana je Kružna ruta. Više informacija može se pronaći na mrežnim stranicama Turističke zajednice Požeško-slavonske županije <http://tzzps.hr/bike/>

Vukovarsko-srijemskom županijom, kojom prolazi i EuroVelo prolaze tri glavne rute ukupne dužine 182 km ruta Dunav, ruta Srijem i ruta Sava. Za međunarodni cikloturizam svakako je najznačajnija biciklistička ruta Dunav, koja se u dužini od 53 kilometra u jednom pravcu, proteže sjevernim dijelom županije, od Borova do Iloka, neposredno uz samu rijeku Dunav. Biciklistička ruta Srijem, u ukupnoj dužini od 98 kilometara, povezuje južni sa sjevernim dijelom županije, računajući se u ukupno 4 različita pravca unutar županije i izravno se naslanjajući na rutu Dunav. Treća, ujedno najkraća ruta, ruta Sava, u dužini od 50 kilometra (izvor: HAK), povezuje jugozapadni dio Vukovarsko-srijemske županije sa sjevernim dijelom, od granice sa Bosnom i Hercegovinom u Slavanskom Šamcu (Brodsko-posavska županija), odnosno od Babine Grede do Borova. Ruta Sava se u Vukovarsko-srijemskoj županiji veže na rutu Srijem, a preko nje i na rutu Dunav, čime su sve tri rute u Vukovarsko-srijemskoj županiji međusobno povezane. U samostalnim dionicama, Babina Greda – Cerna te Nuštar – Borovo, Ruta Sava kroz Vukovarsko-srijemsku županiju prolazi u dužini od 34 kilometar (izvor: HAK).¹¹ Osim navedenih ruta na području se nalaze i biciklističke staze Vinkovaca i Vukovara s okolicom, kao i staza Rokovci, a detaljnije se može proučiti na linku <https://cikloturizam.hr/wp-content/uploads/2018/01/Operativni-plan-razvoja-cikloturizma-Vs%C5%BE.pdf>

3.4 Analiza ljudskih kapaciteta

Za razvoj novih linija proizvoda i usluga eko turizma potrebno je analizirati ljudske kapacitete i utvrditi koji model suradnje može rezultirati unapređenjem ponude, ali i promocije turističke destinacije zemljopisnog obuhvata područja četiriju istočnih Županija. Pri tome je vrijedno važno mapirati trenutne i potencijalne partnere, ali i kapacitete i mogućnosti kojima mogu doprinijeti sinergijskom učinku.

Projekti od ekološkog značaja

¹¹ Agencija za razvoj VSŽ Hrast, „Operativni plan razvoja cikloturizma Vukovarsko-srijemske županije sa standardima“, Vukovarsko-srijemska županija, 2017.

Pregledom raspoloživih baza podataka o projektima u provedbi u 4 županije Istočne Hrvatske stječe se uvid u aktivnosti koje provode partneri iz javnog, privatnog i civilnog sektora, a od posebne su važnosti za održivi razvoj gospodarstva, ali i smanjenja negativnih utjecaja na okoliš posredstvom djelovanja čovjeka. U Tabeli broj 13., 14., 15. i 16., u poglavlju 7. C Ostali prilozi nalaze se popis projekata, nositelji i opis.

Projektne aktivnosti i ciljeve moguće je svesti pod kategorije:

Zaštita prirodnih resursa

- razvoj novih pristupa upravljanju zaštićenim područjima (Natura 2000)
- uspostava prekogranične suradnje
- smanjenje negativnog djelovanja čovjeka na prirodne resurse

Energetska učinkovitost, održiv razvoj, nove tehnologije

- energetska učinkovita obnova javnih zgrada i postrojenja
- razvoj regionalnih gospodarskih specijalizacija i ubrzanje prijenosa novih znanja i tehnologije
- primjena novoizrađenih prototipova u građevinarstvu i povećanje poslovnog interesa za recikliranje poljoprivrednih otpadnih materijala
- primjene suvremenih rješenja i naprednih IC tehnologija prilikom kreiranja nove turističke ponude u punom kapacitetu
- razvoj tipičnih sustava za opskrbu energijom koji se koriste obnovljivim izvorima energije u ruralnim područjima
- razvoj mjera i preporuka za poboljšanje energetske učinkovitosti i gospodarenja otpadom u ruralnim područjima
- povećanje korištenja obnovljivih izvora energije, poboljšanje energetske učinkovitosti, održivo gospodarenje otpadom te smanjenje korištenja fosilnih goriva, smanjenje emisija stakleničkih plinova te troškova za energiju
- razvoj dinamične i konkurentne turističke promocije putem ICT tehnologija kako bi se povećala atraktivnost prekograničnih regija korištenjem IT alata (hologrami, proširena stvarnost, interaktivni totemi, multimedijски audio vodič i elektronička radna bilježnica), te ojačati i integrirati prekograničnu turističku ponudu i osigurati bolje upravljanje kulturnom i prirodnom baštinom

Ekološka poljoprivreda

- razvoj novih i/ili poboljšanje postojećih proizvoda, usluga i zaštitnih znakova u ekološkoj proizvodnji na temelju
- povećati raznolikost i složenost turističke ponude u regiji uvođenjem divljih jestivih biljaka, ljekovitog bilja, šumskih gljiva u ponudu te oživljavanjem starih kuhinjskih tehnologija i davno zaboravljenih alata

Oplemenjivanje javnih prostora i infrastrukture

- sufinanciranje izgradnje dječjih igrališta s reciklažnim koševima za razvrstavanje otpada
- razvoj biciklističkih ruta kao krovnog proizvoda održivog turizma te uređenje jahaćih i planinskih staza
- uređivanje "Zelenih tržnica" – mjesta gdje će lokalno stanovništvo i turisti imati mogućnost kupiti kvalitetne, lokalne domaće proizvode i prerađevine od lokalnih obiteljskih gospodarstava
- obnova objekata, adaptacija, rekonstrukcija, opremanje i prenamjena u prezentacijsko interpretacijsko edukativne centre
- izrada mobilnih aplikacija i uspostavljanje otvorenog WiFi u ruralnim naseljima
- uređenje odmorišta za cikloturiste uz prikladan info edukativan sadržaj

Edukacija i promocija

- organizacija edukativnih radionica na temu eko poljoprivrede u srednjim školama
- podizanje svijesti o vrijednosti ekosustava zaštićenih područja i dobrobitima koje dinamični riječni ekosustavi pružaju lokalnim zajednicama
- povećanje kompetencija organskih proizvođača i jačanje suradnje između ekoloških proizvođača, udruga ekoloških proizvođača, lokalnih vlasti, institucija za podršku, klastera, obrazovnih i istraživačkih organizacija

- jačanje sposobnosti turističkih operatera i razvojnih dionika u razvoju destinacije, promociji i upravljanju, povećanje kvalitete i diversifikacija turističke ponude i povećanje vidljivosti turističke ponude prekograničnog područja
- diseminacija informacija o obnovljivim izvorima energije, energetske učinkovitosti i održivom gospodarenju otpadom u ruralnim područjima prekogranične regije
- jačanje kapaciteta ustanova strukovnog obrazovanja
- edukacija o zakonodavnoj osnovi vezanoj uz zaštitu okoliša, osnovnim elementima i postupcima u procesu izrade dokumentacije, te postupkom procjene utjecaja na okoliš obzirom na ulogu i nadležnost institucija u sustavu
- usavršavanje kurikuluma biotehničkih znanosti sukladno potrebama tržišta rada i trendovima u struci
- edukacija mladih čuvara prirode/podizanje razine svijesti kod mladih o važnosti očuvanja prirode i okoliša te njihovo aktivno uključivanje oko zaštite istog

Društvena inkluzija

- prilagodba turističke ponude osobama s posebnim potrebama (gluhonijemi, osobe s oštećenim vidom, teško pokretne osobe i sl.)

3.3.1 Turističke zajednice

Na području četiriju županija istočne Hrvatske djeluje 4 ureda Županijskih turističkih zajednica: Osječko baranjska, Vukovarsko srijemska, Brodsko posavska, i Požeško slavonska. Također, na obuhvatnom području nalaze se i turističko informativni centri: Baranja, Bilje, Đakovo, Kopački rit, Nova Gradiška, Osijek, Osijek – Tvrđa, Slavonski Brod, Vinkovci, odnosno uredi turističkih zajednica: Baranja, Bilje, Belišće, Bizovac, Brodski Stupnik, Cernik, Donji Miholjac, Draž, Ilok, Kutjevo, Lipik, Našice, Nijemci, Nova Gradiška, Nova Kapela, Oriovac, Osijek, Požega, Slavonski Brod, Valpovo, Velika, Vinkovci, Vukovar, Županja.

Predstavništva Hrvatske turističke zajednice nalaze se u glavnim gradovima sljedećih država: Austrija, Belgija, Češka, Francuska, Italija, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Rusija, USA, Slovačka. Slovenija, Švedska, UK. Važno je znati zbog kreiranja segmentirane ponude prema tržištu potražnje kroz objedinjenu ponudu eko turizma istočne Hrvatske te izrade programa i planova promocije eko slavonskog turističkog proizvoda te obavljanja opće i turističke informativne djelatnosti.

3.3.2 Turističke agencije

U nastavku je prikazan popis turističkih agencija koje djeluju na području četiriju županija. Ranijim istraživanjem utvrđeno je da navedene agencije u svojoj ponudi imaju putničke pakete za receptivni turizam. U poglavlju 3.6 Analiza potrošnje i ponude, odnosno pod-poglavlju 3.6.2 nalazi se detaljniji pregled ponude s opisom usluge.

Osječko baranjska županija:

Cetratour, Osijek
 Kuna putovanja, Osijek
 Orion Tours d.o.o., Đakovo
 Zlatna Greda d.o.o., Osijek
 Maksi tours turistička agencija, Osijek
 Gulliver
 Natours, Zlatna školjka d.o.o., Kopačevo
 Ok tours d.o.o., osijek
 Ora tours d.o.o., osijek
 Orion tours d.o.o. - poslovnica Osijek, Osijek
 Ortran d.o.o. - poslovnica Osijek, Osijek
 Panturist d.d., Osijek
 Putnička agencija App turizam, Osijek
 Planet travel, Osijek

Putujte s nama, Osijek
Putnička agencija "Zračna luka Osijek", Osijek
Star line d.o.o., Osijek
Stella tours d.o.o., Osijek
Allesta d.o.o., Osijek
Hrvatske šume – HŠ Tours, Osijek

Vukovarsko srijemska županija:

Polet d.o.o. Vinkovci
Mare Panonium tours d.o.o. Vinkovci
Danubium Tours d.o.o. Vukovar

Požeško slavonska županija:

Zoa Tours, Požega
Luks Bike Adventure, Požega
Rich Tours, Brestovac
App Turizam Požega
Green Gate Travel J.D.O.O. Velika
Omanovac D.O.O. Pakrac

Brodsko posavska županija:

Astralis Travel d.o.o. Slavonski brod
VB tours d.o.o. Slavonski Brod
Atlantis Travel, sjedište
Zagreb, poslovnica Slavonski Brod

3.3.3 Razvojne agencije

Prema Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 114/13) razvojne agencije su registrirane pravne osobe zadužene za operativno provođenje mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva na lokalnoj (regionalnoj) i nacionalnoj razini, poticanje i privlačenje investicija te iniciranje i realizaciju projekata poticanja gospodarskog razvitka i poduzetništva, objedinjavajući rad gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija, te visokoobrazovnih institucija i centara znanja.

Na području istočne Hrvatske djeluje 12 agencija raspodijeljene prema zemljopisnom obuhvatu djelovanja, a one su:

Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije d.o.o.
Razvojna agencija grada Slavonskog Broda d.o.o.
Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o.
Agencija za razvoj Vukovarsko-srijemske županije HRAST d.o.o.
Razvojna agencija Vukovar d.o.o.
CTR d.o.o. - Razvojna agencija Brodsko-posavske županije
Agencija za razvoj i investicije grada Vinkovaca VIA d.o.o.
Industrijski park Nova Gradiška d.o.o.
Lokalna razvojna agencija Vjeverica d.o.o.
Našička razvojna agencija NARA d.o.o.
Agencija za održivi razvoj Općine Antunovac
Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o.

3.3.4 Lokalne akcijske grupe

Lokalne akcijske grupe nastaju povezivanjem lokalnih dionika iz sva tri sektora. Zadatak im je izrada lokalnih

razvojnih strategija te usmjeravanje i praćenje njihove provedbe uključujući korištenje sredstava potpore. Jedna od važnih aktivnosti kojima se bave jest i jačanje dijaloga i suradnje među ruralnim dionicima te

moderiranje procesa prilagođavanja i promjene uzimajući u obzir brigu za okoliš, diversifikaciju ruralnog gospodarstva i kvalitetu življenja.

Na području istočne Hrvatske djeluje LAG-ova raspodijeljenih prema zemljopisnom obuhvatu djelovanja, a one su:

LAG Vuka-Dunav,
LAG Zapadna Slavonija,
LAG Baranja,
LAG Slavonska ravnica,
LAG Strossmayer,
LAG Barun Trenk,
LAG Karašica i LAG Zeleni trokut.
LAG Posavina

3.3.5 Javne ustanove zaštite prirode

Zaštićenim područjima upravljaju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima. Osnovni cilj njihova djelovanja je upravljanje zaštićenim područjima u smislu zaštite, održavanja i promicanja te osiguranja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara. One su:

Javna ustanova agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Osječko baranjske županije,
Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko srijemske županije,
Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije,
Javna ustanova Natura Slavonica,
Javna ustanova Parka prirode Papuk, Sjedište Ustanove Voćin / Ispostava Velika / Eko točka Jankovac, i
Javna ustanova parka prirode Kopački rit.

3.3.6 Obrazovne ustanove

Sveučilište J. J. Strossmayer sa sastavnicama od značenja za uključivanje u strateški razvoj ponude eko turizma:

Poljoprivredni fakultet,
Prehrambeno tehnološki fakultet,
Odjel za biologiju
Odjel za kemiju
Ekonomski fakultet
Tera Tehnopolis d.o.o.
Obnovljivi izvori energije Osijek d.o.o.

Veleučilište Slavonski Brod:

Preddiplomski stručni studij Bilinogojstvo
Specijalistički diplomski stručni studij Ekološka poljoprivreda i ruralni razvoj

Veleučilište u Požegi

Poljoprivredni odjel – Vinogradarstvo – Voćarstvo – Vinarstvo i Prehrambena tehnologija

Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru s potencijalom razvoja specijaliziranih odjela i usmjerenja

3.3.7 Udruge i klasteri

Neprofitne udruge imaju važnu ulogu u razvoju lokalne zajednice, ali i u kontinuiranoj suradnji s privatnim i javnim sektorom kroz projektno orijentirane aktivnosti na području sve 4 županije. Udruge okupljanju fizičke, ali i pravne osobe, s ekološkim, humanitarnim, kulturnim, strukovnim, športskim, znanstvenim uvjerenjima i ciljevima.

Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek vrlo je aktivna i sudjeluje u brojnim EU financiranim projektima koji se tiču zaštite i očuvanja i upravljanjima zaštićenim i natura 2000 područjima. Planinarsko društvo „Krndija“ iz našica sudjeluje u projektu „Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture“ kroz OP Ruralni razvoj 2014. - 2020. / Podmjera 8.5. / Operacija 8.5.2. Radi se o projektu uređenja planinarskih staza na Krndiji s naglaskom na Našičku geološku stazu koja govori o geološkoj prošlosti jedne od najstarijih planina ovog dijela Europe. Uz revitalizaciju NGS-a, uredile bi se i postavile najsuvremenije informativno-edukacijske ploče s QR kodovima, klupama, geološkim stupom, pločom u centru grada s kartama planinarskih staza, uređenjem prilaza, nadstrešnicama, vidikovcima, novim dnevnicima i još mnogo toga.

Razvojna agencija grada Slavenskog Broda nositelj je projekta Explore CRO – SRB Extraordinary Pleasure of Our Region – Common gastro, eco & recreation routes of Croatia & Serbia, a projekt za cilj ima unapređenje vještina i kapaciteta dionika u turizmu, vrednovanje turističkog potencijala projektom obuhvaćenog prostora, unapređenje procesa upravljanja turističkom ponudom u hrvatskom i srpskom prekograničnom području, stvaranjem zajedničke turističke ponude proizvoda / usluga, kao i poticanje gospodarskog razvoja i učinkovito povećanje konkurentnosti, osiguranje zajedničkih alata za upravljanje destinacijom te komunikaciju prema ciljnim skupinama. Kroz projekt „inovativnim umom do pametnih škola“ Brodsko ekološko društvo ostvaruje ciljeve projekta je doprinijeti održivom razvoju u prekograničnom području povećanjem energetske učinkovitosti i povećanjem razine korištenja obnovljivih izvora energije u javnom sektoru. Ukoliko želimo razmišljati o razvoju ponude eko turizma iznimno je bitno živjeti energetske učinkovito i na tome inzistirati u edukaciji mladih.

Udruga slijepih Grada Pleternice i Požeško-slavonska županija je u 2017. godini završila projekt „Kućica u prirodi za slijepce i slabovidne osobe“, a osnovni cilj ovog projekta je bio omogućiti slijepim i slabovidnim osobama da se, uz pomoć stručnih osoba, uče samostalnom kretanju i orijentaciji na otvorenom prostoru, a isto tako im se želi stvoriti vidljiviji i efikasniji prostor za zabavu, druženje i rekreaciju. Ovo je lijep primjer društvene osviještenosti i inkluzije ranjivih skupina. Eko voćnjak je naziv projekta u kojem su do 2107. Sudjelovali Učilište Link, Grad Požega i Udruga voćara Požeško-slavonske županije "Šljivari". Glavna aktivnost projekta je bila izrada novog programa osposobljavanja "proizvođač voća na ekološki način" koje su omogućili 17 nezaposlenih osoba.

Veliki je broj planinarskih društava koji na području djelovanja organiziraju brojna sportska događanja, uglavnom izlete po planinarskim stazama, planinarske škole, vježbe planinarske orijentacije, obilaske poučnih staza. Sportske udruge organiziraju triatlone, biciklističke utrke, olimpijske festivale, trek and trail, bike and trail pa čak i zelene akcije čišćenja.

3.5 Analiza potrošnje i ponude

3.5.1 Analiza potrošnje gostiju u Republici Hrvatskoj

Na turističkom tržištu istočne Hrvatske, kao i na nacionalnom nivou, najveći prihodi ostvaruju se od ukupnih izdataka gostiju za ugostiteljske i smještajne usluge, kupnju u trgovinama te od izdataka za kulturu, sport, rekreaciju, zabavu i izlete. Prema podacima Instituta za turizam „Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017.“ objavljenim u veljači 2018. godine prosječna dnevna potrošnja po osobi iznosi 78,77 EUR, od čega 38,77 EUR odlazi na smještaj, 12,96 EUR na hranu i piće izvan objekta, 12,00 EUR na kupnju, a ostalih 19,00 EUR na kulturu i zabavu, sport i rekreaciju, izlete, lokalni prijevoz i ostale izdatke.

3.5.2 Analiza turističke ponude istočne Hrvatske

Smještaj

U Osječko-baranjskoj županiji je ukupno: 376 objekata, 2131 smještajna jedinica, 4532 kreveta i 170 pomoćnih kreveta. U Vukovarsko srijemskoj županiji na raspolaganju je 2 207 kreveta u 886 smještajnih jedinica. Prema podacima Turističke zajednice Brodsko posavske županije iz siječnja 2018. na raspolaganju je 1.162 kreveta, u 523 smještajnih jedinica, u ukupno 84 smještajna objekta različitih kategorija. Prema podacima Turističke zajednice Požeško-slavonske županije smještajni objekti u Požeško-slavonskoj županiji 2016. godine broje ukupno 601 krevet, od čega 374 u prenoćištima, 88 u objektima u domaćinstvu, 29 u apartmanima, 40 u planinarskim domovima, 58 u hotelima baštine, 10 u sobama za iznajmljivanje te u 2 nekategorizirana objekta. U Tabeli 10. Prikazan je popis kategoriziranih turističkih objekata u 4 županije prema podacima preuzetih s mrežnih stranica Ministarstva turizma iz 2018. godine. Riječ je o kategorizaciji smještajnih kapaciteta, a za potrebe studije izdvojena je kategorizacija hotela, turističkih naselja i turističkih apartmana. Prema podacima je vidljivo kako je najveći broj smještajnih objekata kategoriziran s 3. Kategorija smještaja s 5* izostaje iz ponude u sve 4 županije.

Tabela 7 Popis kategoriziranih turističkih objekata u 4 županije

Županija	Ukupno objekata	Ukupan broj smještajnih objekata	Ukupan broj stalnih kreveta
HOTEL			
2*	4	182	337
Brodsko posavska	0	0	0
Osječko baranjska	3	158	293
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	1	24	44
3*	16	500	867
Brodsko posavska	2	42	83
Osječko baranjska	8	152	258
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	6	306	526
4*	11	430	813
Brodsko posavska	3	74	150
Osječko baranjska	6	290	532
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	2	66	131
5*	0	0	0
Brodsko posavska	0	0	0
Osječko baranjska	0	0	0
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	0	0	0
TURISTIČKO NASELJE			
3*	1	18	36
Brodsko posavska	0	0	0
Osječko baranjska	0	0	0
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	1	18	36
4*	1	6	12
Brodsko posavska	0	0	0
Osječko baranjska	0	0	0
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	1	6	11
TURISTIČKI APARTMANI			
3*	1	18	36
Brodsko posavska	0	0	0
Osječko baranjska	0	0	0
Požeško slavonska	0	0	0

Vukovarsko srijemska	1	18	36
4*	1	6	12
Brodsko posavska	0	0	0
Osječko baranjska	0	0	0
Požeško slavonska	0	0	0
Vukovarsko srijemska	1	6	11

Izvor: Ministarstvo turizma, <https://www.mint.hr/pristup-informacijama/kategorizacija-11512/arhiva-11516/11516>

Eno i gastro ponuda

Degustacije domaće hrane i vrhunskih vina iz vinogorja istočne Hrvatske sastavni su dijelovi ponude turističkih aranžmana putničkih agencija koje se bave receptivom. Organizirani objedi u prepoznatim restoranima diljem Slavonije, Baranje i Srijema te posjet vinarijama i malim obiteljskim vinarijama uz kušanje vina, obilasci vinarija i vinograda nalaze se u ponudi jednodnevnih, dvodnevnih, a maksimalno trodnevnih putovanja istočnom Slavonijom. Kvaliteta ponude je neupitna, a posebno vrhunskih i kvalitetnih vina o čemu svjedoče i brojna nacionalna priznanja i nagrade lokalnim vinarima. Gastroponuda je prožeta tradicionalnim mesnim i ribljim specijalitetima, jelima od tjestenine, domaće pripremljenim slasticama, ali i zimnicama te suhomesnatim proizvodima. Pojam domaće na zemljopisnom obuhvatu istočne Hrvatske ima posebno značenje, a svoje utjelovljenje pronalazi u bogatom stolu.

Eko turizam

U sklopu turističke ponude putničkih agencija najčešći su organizirani posjeti Parku prirode Kopački rit koji uključuje šetnju šetnicom "Bijelog lopoča", prezentaciju o parkovima te flori i fauni, panoramsko razgledavanje posebnog zoo-rezervata brodom uz stručnog vodiča. Također, posjetitelji mogu odabrati i ponudu Parka prirode Papuk. Šetnje dunavskim šumama u potrazi za ljekovitim biljem svjedoče o inovativnom primjeru razvoja ponude eko turizma u organizaciji putničke agencije Zlatna greda. Izletnici posjećuju istoimenu kuću u prirodi. Ponuda eko turizam je tek u začetku, a potencijali su iznimni.

Kulturni turizam

Slavonija, Baranja i Srijem danas svjedoče o bogatom povijesnom kulturnom nasljeđu svojom sveukupnom materijalnom i nematerijalnom baštinom koja datira od prapovijesnih razdoblja, preko antike, srednjeg vijeka, vladavine Sulejmana Veličanstvenog sve do naseljavanja austrijske vlastele u brojna sela i gradove, a nakon ukidanja kmetstva i pojave industrijalizacije urbani centri poput secesijskog Osijeka doživjeli su ponovnu preobrazbu. Arheološki lokaliteti svjedoče o oku nevidljivom zajednicama koje u brojnim umijećima i svakodnevnim životnim aktivnostima ostavile trag. Veliki je broj muzeja, a uskoro i Arheološki park Vučedol, koji svjedoče o razlozima zašto je Istočna Hrvatska bila pogodna za osnivanje zajednica. U rimsko carsko doba utvrđena je granica Rimskog Carstva (Limes) – sistem fortifikacijskih objekata (zidovi, kasteli, nasipi, palisade) raspoređenih prema konfiguraciji tla i međusobno povezanih vojničkom cestom. Posebnost srednjega vijeka jesu fortifikacije – srednjovjekovne utvrde nikle od Iloka, Erduta sve do Orahovice, koje se danas odupiru zubu vremena i čekaju obnovu. Tvrđave poput one u Osijeku i Slavonskom Brodu bivaju obnavljanje, a prostori koji su nekada imali vojnu funkciju sada imaju novu, često puta ugostiteljsku, smještajnu ili služe ciljevima i djelovanjima neprofitnog sektora. Kulturna baština istočne Hrvatske zasniva se na bogatoj ponudi povijesnih građevina, zavidnim brojem sakralnih objekata i bogatom tradicijom cjelokupnog područja. Velik broj muzeja, zbiraka i galerija pridonosi boljem shvaćanju kulturne baštine zajedno sa pozamašnim brojem župnih crkava, kapela i samostana. Izuzev brojnih manifestacija, djelovanja umjetničkih udruga i udruga građana, poneke inicijative u vidu ambijentalnih predstava ili uprizorenja mitova i legendi, kulturni turizam i dalje pruža široki prostor daljnjeg razvoja inovativne i suvremene ponude. Trenutno se ponuda turističkih agencija temelji na razgledavanju urbanih centara, povijesnih krajolika i sakralnih objekata poput Đakovačke katedrale.

Aktivni turizam

U ponudi si organizirani posjeti destinaciji i aktivnosti poput kanuinga na području ritova, rukavaca i riječnih tokova, bicikliranja po baranjskim selima, paitnbal u šumovitim predjelima i sl. Putničke agencije nude uslugu organizacije noćenja na seoskim gospodarstvima. Programi mogu biti jednodnevni ili dvodnevni. Također, u ponudi je organiziran posjet planinarskim i biciklističkim stazama, poučnim stazama, izletištima. Veliki broj lokalnih aktivnosti organizirano je od strane planinarskih udruga i ostalih sportskih društava što za utjecaj ima njegovanje rekreativnog duha među lokalnom zajednicom što pridonosi boljoj percepciji gostiju o turističkoj destinaciji i suživotu s lokalnom zajednicom.

Vjerski turizam

Na destinaciji se odvija vjerski turizam, u određenim mjesecima u godini, posebno posjet hodočasnika svetištu Gospe od Utočišta u Aljmašu. Gospino svetište utemeljeno je 1704. Godine kada su isusovci tražili od Aljmašana utočište za Gospin kip.

Školski turizam

Područja Parkova prirode Kopački rit i Papuk idealna su mjesta za razvoj školskog turizam. Također, postoje dobri primjeri u praksi poput Eko centar i Kuća u prirodi Zlatna greda, smješteni uz stoljetne dunavske šume Kupačkoga rita i zbog toga je idealno mjesto za učenje o biološkoj raznolikosti, ekologiji i održivom razvoju. Iz ponude izdvajamo sadržaj edukativnih radionica koji susreću suvremene teme: energetska edukacija, održivo gospodarenje otpadom, naš zavičaj, aktivni građani, održivi transport, ali i snalaženje i preživljavanje u prirodi. Prostor Slavonske, baranje i Srijema obiluju raznovrsnim sadržajima za odmor i zabavu u prirodi. Veliki je značaj ovog oblika posjete destinacije jer se kroz edukaciju posjetitelja ujedno afirmira kulturna i prirodna baština istoka Hrvatske, kulturni identitet i cjelokupno povijesno nasljeđe.

3.6 Analiza promotivnih i prodajnih kanala

3.7.1 Promotivni kanali

Putnička motivacija nastaje kao posljedica potrošačeve želje za putovanjem. Potrošačeva želja može biti stimulirana komercijalnom ili nekomercijalnom informacijom. Ta informacija obuzima potrošačevu pozornost i uvjerava ga kako se trenutna situacija može poboljšati ukoliko potrošač kupi ili konzumira proizvod ili uslugu. Potrošač započinje s potragom za informacijom o proizvodu koji može zadovoljiti njegove potrebe. Uobičajena turistička ponuda se svodi na kulturnu, prirodnu, baštinsku ili avanturističku ponudu što zapravo nije dovoljno. Potrebno je udaljiti se od "generičke" ponude i pronaći posebnosti i autentičnosti koje će utjecati na jače pozicioniranje turističke destinacije u odnosu na konkurentnu destinaciju. Pozicioniranje destinacije, brendiranje i izgradnja prikladne slike destinacije osnovno je motivacijsko sredstvo za turiste. Dobro brendirana turistička destinacija jasno se razlikuje od susjedne konkurentne destinacije. Na današnjem globalnom turističkom tržištu vrlo je teško opstati bez snažno razvijenih promotivnih i prodajnih kanala. I nastavku su prikazani promotivni kanali kojima se promovira turistička ponuda istočne Hrvatske.

Internetske stranice

Sve turističke zajednice i institucije javne uprave vezane uz turizam, kao i većina smještajnih objekata u županiji, imaju internetske stranice na kojima se nalaze potrebne informacije o turističkoj ponudi i pripadajućim kontaktom. Među internetskim stranicama turističkih zajednica četiriju županija ne postoji vizualna povezanost. Stranice su informativnog tipa. Poneki ponuđači smještaja pružaju opciju direktnog rezerviranja.

Također, kroz projekt EXPLORE planira se uspostaviti on line E klaster platforma koja će služiti udruženom upravljanju destinacijom prekograničnog zemljopisnog obuhvata. E klaster neće služiti isključivo članovima Turističkog klastera „Slavonska košarica“ već će pružati informacije o tri rute (gastro, eko i rekreacijska), ali i o

možnosti on line rezerviranja premium ponude proizvoda i usluga članova klastera. Tim načinom će se ujedno osigurati i održivost e klastera.

Društvene mreže

Promociju putem društvenih mreža nude sve turističke zajednice. Najzastupljenija je društvena mreža Facebook, zatim Twitter i Instagram, Google +, ali i YouTube kanali. Obavijesti na profilima su uređeni, a objave su redovite. Veliki je broj profila ponuđača turističkih usluga i proizvoda, eko proizvođača, javnih ustanova prirode i udruga koji povećavaju vidljivost destinacije.

Mobilne aplikacije

Turistička zajednica Požeško-slavonske županije ima razvijenu mobilnu aplikaciju za Android i iOS operative sustave. Mobilna aplikacija Panonia tour, jedna je od sredstava pomoću kojih Turistička zajednica Požeško-slavonske županije promovira i predstavlja turističku ponudu s područja Požeško-slavonske županije. Mobilna aplikacija TZ Požeško-slavonske županije pruža korisniku potpunije iskustvo posjete Požeško-slavonskoj županiji, te omogućava lakše snalaženje i tematski odabir lokacija koje želi posjetiti s naznakom da aplikacija pruža pouzdane informacije nužne prije planiranja.

Interaktivne karte

Turistička zajednica Požeško-slavonske županije i Vukovarsko-srijemske županije na web stranici omogućavaju korištenje interaktivne karte pomoću koje korisnici mogu filtrirati objekte s obzirom na tematiku ali također prepoznati lokacije koje su im u blizini. Karta nudi brojne opcije poput informiranja o znamenitostima, OPG, vinarijama, ugostiteljskoj ponudi, smještaju, suvenirnicama, ali i za razvoj ponude eko turizma važan segment outdoor aktivnosti poput bicikliranja, planinarenja i ostalih aktivnosti. Klikom na ikone korisnik interaktivne karte saznaje opće informacije o ponuđaču usluge ili proizvoda i njegovoj lokaciji. Turistička zajednica Brodsko-posavske županije i Vukovarsko-srijemske županije koriste mobilnu aplikaciju Vision One. Kroz „Vision One“ korisnik na jednom mjestu može jednostavno pronaći raznolike turističke sadržaje kontinentalne Hrvatske. Unutar aplikacije dostupni su opisni tekstovi, slike, video materijali, kalendar te interaktivna karta preko koje možete aktivirati navigaciju do željene destinacije.

Tiskani materijali

Turističke zajednice županija redovno tiskaju brošure i ostale promotivne materijale za potrebe nastupa na sajmovima i drugim sličnim prigodama. Tiskani materijal nije moguće pronaći on line u digitalnom obliku. Ipak, ponovno Turističke zajednica Požeško-slavonske županije nudi promotivne materijale u digitalnom obliku bilo da je riječ o brošurama ili kartama.

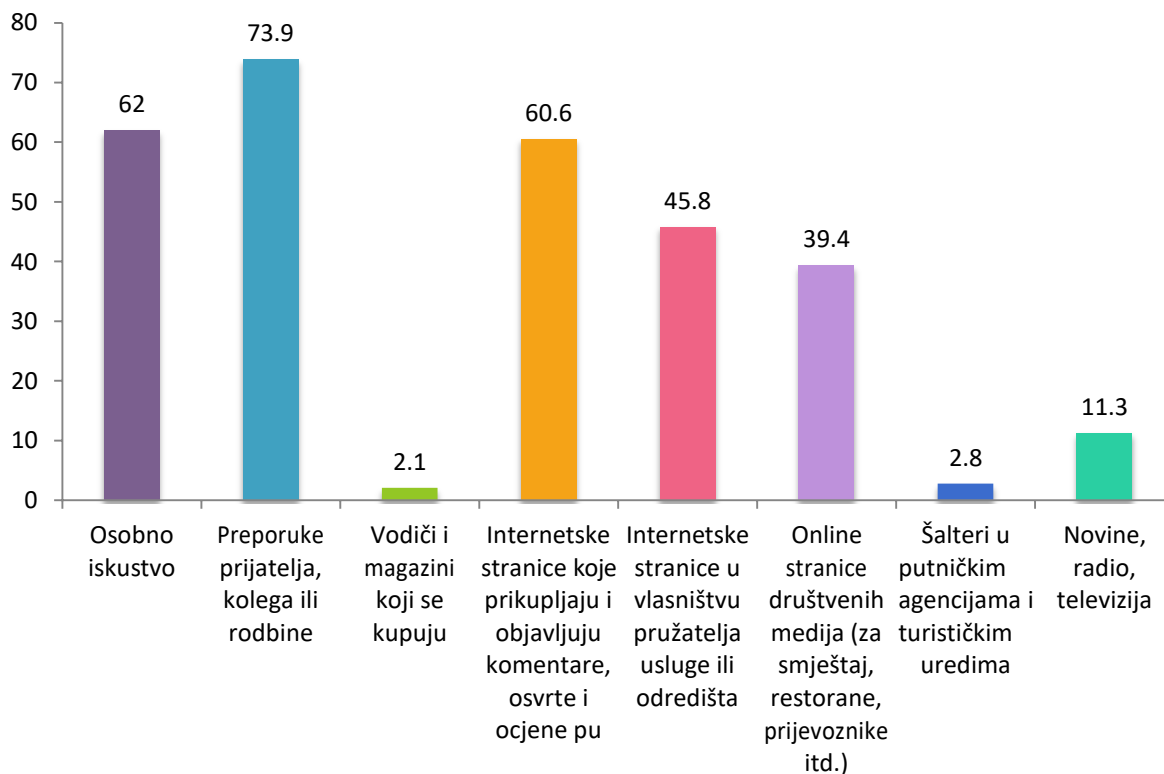
Sajmovi

Na turističkim sajmovima na kojima je izlaganje organizirano u sklopu Hrvatske turističke zajednice, kontinentalne županije zajedno prezentiraju hrvatski kontinentalni turizam.

Rezultati anketnog istraživanja¹² pokazuju da su preporuke prijatelja, kolege i rodbine, osobno iskustvo te internetske stranice koje prikupljanju i objavljuju komentare, osvrte i ocjene putnika relevantni izvori informacija, a ujedno i promotivni kanali turističke destinacije.

¹² Anketno istraživanje provedeno je tijekom veljače 2018. godine, a u nastavku slijede interpretacije prema našem mišljenju najvažnijih pitanja, odnosno odgovora. U anketnom ispitivanju sudjelovalo je ukupno 140 ispitanika od kojih 134 živi na području Republike Hrvatske. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 93 žene i 47 muškaraca.

Ikonograf br. 1 Prikaz rezultata anketnog istraživanja o izvoru informacija koje ispitanici smatraju najvažnijim pri donošenju odluke o planovima za putovanje.

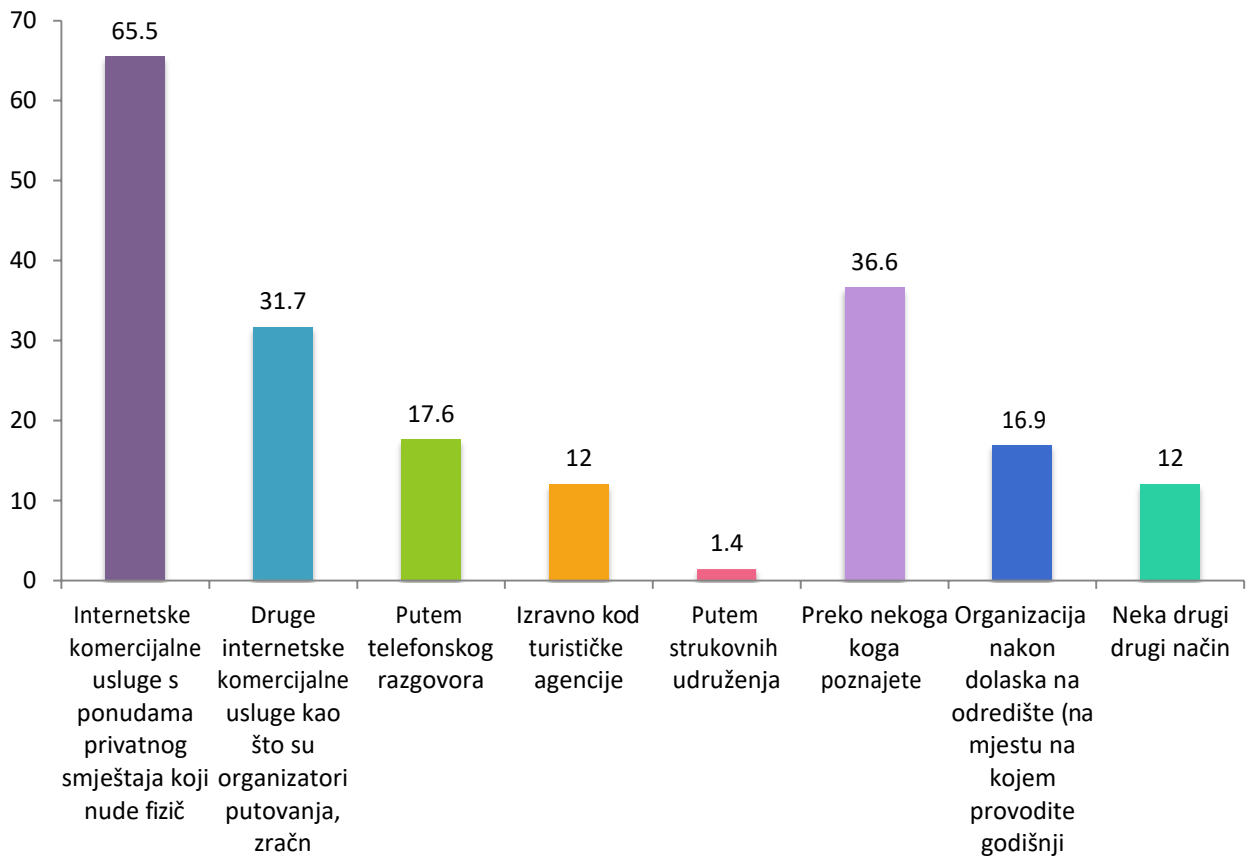

Izvor: autor

3.7.2 Prodajni kanali

Više o prodajnim kanalima saznalo se iz rezultata anketnog istraživanja provedenog tijekom veljače 2018. godine, a u nastavku slijede interpretacije pitanja o organizaciji putovanja u istočnu Slavoniju te korištenju prijevoznih sredstava na putu prema destinaciji. U anketnom ispitivanju sudjelovalo je ukupno 140 ispitanika od kojih 134 živi na području Republike Hrvatske. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 93 žene i 47 muškaraca. Za organizaciju putovanja najveći broj ispitanika koristi internetske komercijalne usluge s ponudama privatnog smještaja koji nude fizičke osobe, zatim preko nekoga koga poznaju, a tek na trećem mjestu se nalaze druge internetske komercijalne usluge kao što su organizatori putovanja, zračni prijevoznici itd.

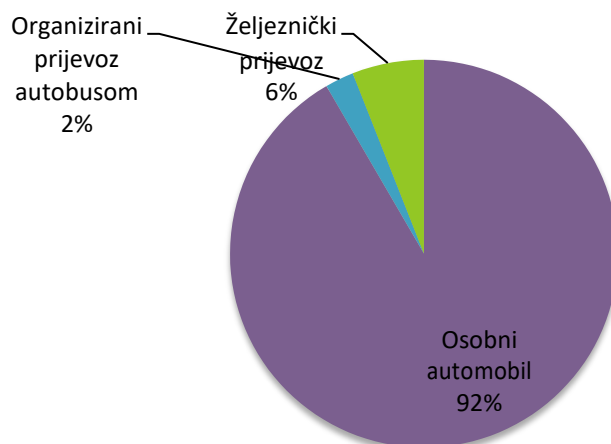
Ikonograf br. 2 Prikaz kako putnici organiziraju putovanje

Izvor: autor

Većina gostiju u istočnu Hrvatsku dolazi u vlastitom aranžmanu, osobnim prijevozom, u malom postotku neki koriste usluge željezničkog prijevoza ili organiziranog autobusnog prijevoza.

Ikonograf br. 3 Prikaz preferencije prijevoznih sredstava u destinaciju

Izvor: autor

3.7 SWOT analiza

SWOT analizom su se utvrdile i ocijenile snage i slabosti, prilike i prijetnje bitne za izradu Studije eko rute. Temeljem SWOT analize odredila se i oblikovala vizija razvoja i upravljanja rutom na području Istočne Hrvatske. Ova je analiza također bila ključna za definiranje prioriteta i aktivnostima upravljanja eko rutom.

Tabela 8 Tabelarni prikaz SWOT analize

SNAGA	PRILIKE
<p>Plodno ruralno zemljopisno područje OBŽ, VSŽ, BPŽ i PSŽ. Atraktivnost zemljopisnog područja obuhvata - raznolikost krajolika. UNESCO park prirode Papuk . Prekogranični Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav između Hrvatske i Mađarske . Gostoprimstvo i ljubaznost domaćina, bogato povijesno – kulturno nasljeđe. Dobar prometni položaj.</p>	<p>Razvoj i revitalizacija ruralnih obiteljskih gospodarstava kao model poticanja samostalnog poduzetništva s ciljem smanjenja nezaposlenosti i daljnje emigracije ruralnog stanovništva. Razvoj ciklo turističko proizvoda (prilagođena Bed and Bike ponuda, uređenje ciklo ruta, osiguranje biciklističkih servisa, osiguranje usluga željezničkog i autobusnog međugradskog prijevoza). Saniranje divljih odlagališta otpada, oporavak saniranih lokacija te jačanje svijesti lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja okoliša i sortiranju otpada. Oživljavanje tradicijskih obrta i podrška radu eko proizvođača tradicionalnih suvenira (radionica keramike Asztalos u Suzi, Medičari i licitari Blažeković u Osijeku, itd.). Osiguravanje bežičnog Interneta na području 4 Županija – digitalno informiranje umjesto prekobrojnog tiskanja i zastarijevanja reklamnih promotivnih materijala. Razvoj digitalnih aplikacija za informiranje o turističkim destinacijama 4 Županija SPIN FARMING osposobljavanje kućanstava za mikro poduzetništvo kroz uzgoj povrća na okućnicama. Osiguravanje eko prijevoznih sredstava (turistički vlakići te ostala vozila na električni pogon). „ekološki odgovoran razvoj“, koji podrazumijeva: „primjenu suvremenih tehničko-tehnoloških rješenja u gradnji i opremanju (npr. smanjenje toplinskih gubitaka, energetski učinkoviti sustavi grijanja/hlađenja, korištenje obnovljivih izvora energije), racionalnost u korištenju raspoloživog prostora, poštivanje odrednica nosivog kapaciteta destinacije i mikrolokacije projekta, kao i mogućnosti priključenja na postojeće infrastrukturne sustave Udruživanje eko proizvođača radi lakšeg plasmana na lokalnom, nacionalnom i EU tržištu Smanjenje PDV na hranu. Okolišna održivost izravno doprinosi ciljevima turističke politike – smanjenje sezonalnosti i povećanju prihoda po gostu.</p>
SLABOST	
<p>Neučinkovit model upravljanja destinacijama koji deklarativno uključuje velik broj subjekata, ali bez jasnih prava i odgovornosti. Nedostatak razvoja proizvoda i usluga eko turizma. Oskudnost u materijalnim i ljudskim potencijalima. Neusklađenost strateških dokumenata. Međugradski putnički željeznički prijevoz i autobusni prijevoz između gradskih i ruralnih naselja.</p>	
PRIJETNJE	
<p>Nerazmimirana ruralna područja. Nedovoljno korištenje strateških planova razvoja turizma kao stručne podloge . Prisutnost sivog tržište. Degradacija prirodnog okoliša izgradnjom. Nedostatak sredstava za zaštitu kulturne i prirodne baštine. Ograničena sredstva za razvoj infrastrukture i promociju. Nedovoljna suradnja lokalnih zajednica i županija.</p>	

4 Integrirani pristup razvoju turističke rute

4.1 Usklađenost s preporukama i strateškim dokumentima

Studija eko rute izrađena je u skladu s važećom zakonskom regulativom, preporukama Europske komisije i nadležnih ministarstva. U izradi Studije uzete su posebno u obzir specifičnosti geografskog područja istočne Hrvatske, potencijali razvoja eko turističkog proizvoda, trenutno stanje poslovnih aktivnosti dionika u turizmu te naravno trendovi u turizmu. Studija se temelji na načelima participativnosti, inkluzivnog, pametnog i održivog razvoja te je temeljni razvojni dokument kojega će naručitelj studije koristiti u izradi eko rute te u procesima upravljanja istom. Osim strateških smjernica, ovaj će dokument također sadržavati i operativni akcijski plan s prioritarnim projektima tj. aktivnostima koji će služiti za jačanje kapaciteta dionika u turizmu, lokalne zajednice te jedinica lokalne samouprave za pripremu rute i prihvat potencijalnih turista na destinaciju projekata i razvoj međusektorske suradnje. Dokument je u skladu s općim ciljevima sljedećih strategija:

Strategija Europe 2020

Strategija Europa 2020. predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju:

- Pаметan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji.
- Održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija
- Uključiv rast: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Ciljevi su međusobno povezani jer povećanje razine obrazovanja utječe na povećanu zapošljivost dok napredak u povećanju stope zapošljavanja pomaže smanjenju siromaštva što je od posebne važnosti za ruralna područja koja svjedoče o sve većem iseljavanju stanovništva. Jačanje kapaciteta za istraživanje i razvoj, kao i inovacije, u svim sektorima gospodarstva, zajedno s povećanom učinkovitošću korištenja resursa pridonijet će rastu konkurentnosti i olakšati otvaranje novih radnih mjesta. Diversifikacija radnih mjesta u ruralnim područjima omogućiti će oživljavanje sela i gradova koji se nalaze u kontinentalnim dijelovima Hrvatske koji sadrže važne resurse za razvoj turističke gospodarske djelatnosti. Ulaganja u čišće tehnologije s niskim udjelom ugljena pomoći će okolišu, pridonijeti borbi protiv klimatskih promjena te stvoriti nove poslovne mogućnosti i mogućnosti zapošljavanja. Ovaj prioritet je izuzetno važan ukoliko ćemo razmišljati o razvoju ponude eko turističkog proizvoda.

Strategija turizma Ministarstva turizma RH 2019. – 2021. Ciljevi Studije su u skladu s Općim ciljevima Strategije turizma – Podizanje konkurentnosti hrvatskog turizma uz afirmaciju Hrvatske kao jedne od vodeće međunarodne turističke destinacije što za cilj ima daljnji razvoj i oblikovanje novih, te poboljšanje postojećih turističkih proizvoda. Prostor i očuvani okoliš najvrjedniji su nacionalni turistički potencijal te su planirane prioritetne razvojne mjere usmjerene prije svega korištenju već zauzetog prostora i postojećih turističkih kapaciteta, odnosno njihovoj obnovi i modernizaciji. Programi Ministarstva turizma usmjereni su potpori turističkim inicijativama i stvaranju ukupnog okruženja na svim razinama za intenzivniji i ravnomjerniji razvitak turizma na cijelom prostoru Republike Hrvatske. Pri tome su programski kriteriji razvoja usmjereni: stvaranju novih turističkih/ugostiteljskih kapaciteta, podizanju kvalitete, unapređenju dodatne ponude, stvaranju izvornih hrvatskih turističkih proizvoda temeljenim na uključivanju ukupnog prirodnog, povijesnog, kulturnog, posebice, arhitektonskog naslijeđa u kreiranje različitog i turistički atraktivnog novog proizvoda;

razvoju posebnih oblika turizma (seoskog, kulturnog, zdravstvenog, eno-gastronomskog, **ekoturizma**, lovnog, ribolovnog, avanturističkog, vjerskog, omladinskog i dr.).¹³

Akcijski plan razvoja zelenog turizma

Studija eko rute vodi se Vizijom Akcijskog plana razvoja zelenog turizma „Hrvatska je predvodnica europskog turizma prirodne baštine“ pri čemu se pridaje pažnja ostvarenju ciljeva koji su preslika ciljeva Akcijskog plana:

- C1: Kontinuirano i sustavno unaprjeđivati turističko vrednovanje prirodne baštine u turizmu RH
- C2: Razviti turističku ponudu unutar i u okolici NP i PP.
- C3: Očuvati i turistički vrednovati zaštićenu prirodnu baštinu na regionalnoj i lokalnoj razini (izvan NP i PP).
- C4: Na razini turističkih destinacija (izvan NP i PP) osvijestiti važnost prirodne baštine, doprinijeti njenoj zaštiti i unapređenju te je primjereno staviti u funkciju unapređenja održivog turizma destinacija.
- C5: Podići konkurentnost i prepoznatljivost Hrvatske kao vrhunske destinacije za razne oblike turizma posebnih interesa s doživljajem prirodne baštine kao značajnim elementom.¹⁴

Strategija i akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025.

Jedan od strateških ciljeva zaštite prirode je podizanje razine znanja, razumijevanja i podrške javnosti za zaštitu prirode kroz unapređenje razumijevanja tema vezanih uz prirodu i njezinu zaštitu u obrazovnom sustavu, poticanje neformalne edukacije o zaštiti prirode, unapređenje sustava informiranja u svrhu podizanja svijesti o prirodi i zaštiti prirode do razdoblja 2020. godine.

Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011.-2016.

godine Pored općeg kvantitativnog cilja porasta površina pod ekološkom poljoprivredom, Akcijski plan je imao nekoliko specifičnih strateških ciljeva od kojih je i razvijanje stabilnog i dobro informiranog nacionalnog tržišta za certificirane ekološke poljoprivredne i prehrambene proizvode, uključujući turizam i ugostiteljstvo te olakšavanje pristupa hrvatskim ekološkim proizvodima na tržište EU i druga izvozna tržišta kroz poboljšanje sigurnosti i kvalitete certificiranih proizvoda i povećanje količine proizvoda.¹⁵ Još u godini 2011. kada je objavljen Akcijski plan vizija u dokumentu je glasila „Svjetski trend potražnje za ekološki proizvedenom hranom i turizam otvaraju velike mogućnosti za plasman hrvatskih ekoloških proizvoda i razvoj stabilnog tržišta ekoloških proizvoda. Hrvatska raznolikost i tradicije, povezane sa bogatim povijesnim i kulturnim naslijeđem, otvaraju velike mogućnosti za razvoj proizvodnje proizvoda visoke i specifične kakvoće. Povećana lokalna, regionalna, nacionalna i inozemna potražnja za hrvatskim ekološkim proizvodima ostvaruje se kroz promotivne aktivnosti na boljem razumijevanju potrošača o prednostima ekološke poljoprivrede, pravednu konkurenciju među proizvođačima te poboljšanu kakvoću i prezentaciju, povećanu količinu, raznolikost i stalnost ponude ekoloških proizvoda.“ pri čemu je detektirano sljedeće: „Turizam je prepoznat kao bitan marketinški kanal pod uvjetom da čuva prirodu i okoliš, te ne ugrožava prihvatni kapacitet ekosustava, odnosno zabranjuje megalomanske projekte i betonizaciju. Hrvatski turizam može profitirati od povezanosti ekološke poljoprivrede i proizvodnje tradicionalnih proizvoda visoke i specifične kakvoće. Kao dobar primjer veze ekološke poljoprivrede i turizma istaknuto je pokretanje programa Ministarstva turizma koji sufinancira nabavku ekološke hrane u

¹³ Strateški plan Ministarstva turizma za razdoblje 2019. – 2021., Ministarstvo turizma, 2018., str. 6

¹⁴ Dr. sc. Hrvoje Carić i Mr.sc. Ognjen Škunca, Akcijski plan razvoja zelenog turizma, Institut za turizam, 2016., str. 60

¹⁵ Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011.-2016. godine, Republika hrvatska Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, str. 13

ponudi malih obiteljskih hotela u 2010. godini. Nažalost, trenutna ponuda hrvatske ekološke poljoprivrede uglavnom se odnosi na domaće tržište uz još uvijek polupraznu potrošačku košaricu glede količine i raznolikosti proizvoda. Dok su svježiji ekološki proizvodi uglavnom domaće proizvodnje, ekološke preradevine su uglavnom iz uvoza.“

Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu Ovim se Zakonom utvrđuju uvjeti za obavljanje gospodarske djelatnosti poljoprivrede i s njom povezanih dopunskih djelatnosti koje se obavljaju na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. Ciljevi održivog razvoja OPG-a u Republici Hrvatskoj su ostvarivanje načela opće sigurnosti hrane i očuvanja prirodnih poljoprivrednih resursa uz unaprjeđenje i povećavanje konkurentnosti OPG-a te jačanje društvene, socijalne, gospodarske i ekološke uloge OPG-a. U Zakonu stoje i „Posebni uvjeti za obavljanje dopunske djelatnosti OPG-a“ a u članku 13. Stoji da fizička osoba iz članka 9. stavaka 1. i 2. ovoga Zakona može u organizacijskom obliku OPG-a obavljati dopunske djelatnosti: proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na OPG-u, proizvodnju neprehrambenih proizvoda i predmeta opće uporabe na OPG-u, **pružanje ugostiteljskih, turističkih i ostalih usluga na OPG-u** i pružanje ostalih sadržaja i aktivnosti na OPG-u. U članku 26. Navedeno je da pri pružanju turističkih i ugostiteljskih usluga na OPG-u te pružanju ostalih sadržaja i aktivnosti na OPG-u mogu sudjelovati nositelj OPG-a, članovi OPG-a, članovi obiteljskog kućanstva i radnici na OPG-u.

4.2 Globalni trendovi u turizmu

Konkurentnost turističke destinacije usko je povezana s održivosti, obzirom da je kvaliteta ponude turističkih destinacija pod utjecajem prirodnih i kulturnih resursa i odnosa kojega lokalna zajednica ima prema tim resursima. Globalni trendovi u turizmu ukazuju da održiv razvoj može pozitivno utjecati na načine kako lokalne zajednice koriste kulturne, prirodne i društvene resurse te na koji način dionici u turizmu trebaju distribuirati povećane turističke vrijednosti, smanjiti kulturno društveni učinak na domaćina i putnika, ali i zaštitu prirodnog okoliša kroz turističke aktivnosti/aktivizam. Kroz Plan za održivi razvoj UNWTO stremi da do 2030. godine osmisli i implementira politike za promicanje održivog turizma koji pridonose otvaranju radnih mjesta i promoviranju lokalne kulture i turističkih proizvoda. Također, ovim planom se utječe na razvoj, i aktivno korištenje alata za praćenje utjecaja održivog razvoja za održivi turizam.

Turizam može generirati i značajne pritiske na okoliš jer upravo turističke aktivnosti utječu na promjene koje se događaju na zemljopisnom obuhvatu turističke destinacije bez obzira govorimo li o lokalnom, nacionalnom ili regionalnom receptivnom tržištu. Pri razvoju ponude eko turizma potrebno je upravljati destinacijom na način da prirodni resursi budu zaštićeni, odnosno da se uvažavaju posebnosti zaštićene i nezaštićene prirodne baštine.

Produženje sezone smanjuje imperativ maksimiziranja broja turista tijekom kratke sezone, kao i svih popratnih negativnih okolišnih učinaka. Povećanje prihoda po gostu zahtijeva kvalitetu ponude, što podrazumijeva visoke okolišne standarde i očuvanost te usmjerava prema razvoju bogate i raznolike turističke ponude u destinaciji i njenoj široj okolici, a ne prema rastu fizičkog prometa kroz gomilanje kapaciteta što smanjuju atraktivnost, vrijednost i konkurentnost destinacije.¹⁶

Brojni web portali promoviraju top destinacije ekoturizma. Na njihovim popisima se nalaze Sabah u Maleziji, rezervat Moreni Game u Botsvani, otoci Galapagos u Ekvadoru, nacionalni park Glacier u SAD-u, amazonske prašume u Brazilu, itd. Brojni su primjeri što putnici mogu doživjeti na destinacijama a samo neki su sljedeći: susret s gorilama u Ruandi a interesantan podatak je da se broj posjetitelja ograničava na 80 po danu na području nacionalnog parka Vulkanu. Idući, vrlo poučan primjer je Sandakan u Sabahu, smješten u malezijskom

¹⁶ Dr. sc. Hrvoje Carić i Mr.sc. Ognjen Škunca, Akcijski plan razvoja zelenog turizma, Institut za turizam, 2016. , str. 8

dijelu Bornea. To je eko destinacija koja drži do održivog razvoja jer maksimalno koriste kišnicu, već korišteno ulje za kuhanje i električne motore za čamce, i sve to bez uskraćivanja komfora gostiju. Kostarika u Srednjoj Americi je također top eko turistička destinacija poznata po plažama, vulkanima i zaštićenim džunglama. Posebnost ovih krajeva je izuzetan respekt prema prirodi što se vidi na svakom koraku. To se ponajprije vidi u hotelima i rezervatima diljem zemlje koji svoju djelatnost obavljaju prema principima održivog razvoja, a ujedno su i vlasnici certifikata. Mnogi hoteli i rezervati u ponudi imaju organsku hranu, pridaju veliku pažnju na oplemenjivanje zelenih površina autentičnom florom, čuvaju i recikliraju svoje sirovine. Svojim gostima nude izlete u vulkanska područja, hiking ture tijekom noći i dana, posjet područjima u kojima obitavaju životinjske vrste, itd. Brojni blogeri tvrde kako je turizam u Finskoj isključivo ekoturizam upravo iz odnosa stanovništva prema prirodi. Stanovnici žive s prirodom.

Putničke destinacije se mijenjaju. Sve je veći broj atrakcija, doživljaja i destinacija na popisu pojedinačnih putnika koji žele ispuniti svoje želje. Pojedini putnici žele ponovno proživjeti odmor iz djetinjstva, a mladenci sve češće odabiru avanturističke aranžmane za medeni mjesec. Eko turizma je zasigurno vrsta avanturističkog putovanja. Prema podacima istraživanja Intrepid Adventure Travel Indeks iz 2018. godine na pitanje „što motivira avanturistu na putovanje“ 51 % ispitanih odgovara „punjenje baterija uslijed zaposlenosti, umora i stresa“.

ETIS The European Tourism Indicator System

U 2013. godini Europska komisija je objavila ETIS s ciljem pomaganja turističkim destinacijama u monitoringu i mjerenju učinkovitosti održivog turizma. ETIS je alat za upravljanje, monitoring i informiranje namijenjeno turističkim destinacijama. Dizajniran je na način da se koristi lokalno u procesu sakupljanja i analiziranja podataka s krajnjim ciljem naglašavanja učinka turizma na destinaciju. Specifični cilj ETIS sustava je da doprinese poboljšanju održivog upravljanja destinacije. Sakupljanje podataka i informacija o različitim utjecajima na lokalnu ekonomiju, zajednicu i okoliš pomaže destinacijama da stvore realnu sliku o učinku svih procesa koji se odvijaju na destinaciji. Ključni korak prilikom korištenja ETIS alata je suradnja svih dionika unutar interdisciplinarnе grupe koja će utvrditi prioritete, uloge i odgovornosti među dionicima. Ovakav način suradnje pridonosi stimuliranju međusobne suradnje, koordinaciji i podršci u procesima upravljanja i monitoringa. Ključni benefiti korištenja ETIS alata za destinaciju su:

- poboljšane informacije za donošenje odluka,
- učinkovit risk menadžment,
- prioritiziranje akcijskih planova,
- učinkovit benchmarking,
- rast lokalne ekonomije,
- povećanje posjetiteljevog doživljaja,
- povećanje uštede,
- povećanje vrijednosti po posjetitelju.

ETIS sustav se temelji na **43 temeljna indikatora** koji pokrivaju temeljni aspekt monitoringa održivosti i omogućuju temelje za učinkovito upravljanje destinacijom. Indikatori također omogućavaju usporedbu i benchmarking jedne destinacije s drugom.

Dodatni indikatori omogućavaju personalizirano sakupljanje informacija posebno ukoliko je riječ o specifičnim destinacijskim kategorijama poput gorja, gradova, sela, priobalja, otoka, jednako kao i koordinacija na makroregionalnom i transnacionalnom planu.

Temeljni indikatori su podijeljeni u 4 kategorije:

1. upravljanje destinacijom – prema kriterijima politika održivog turizma i potrošačeva zadovoljstva,

2. ekonomska vrijednost - prema kriterijima posjeta i noćenja, rezultatima dionika u turizmu, kvaliteti i kvantiteti zapošljavanja djelatnika u turizmu, distribuciji turističkih proizvoda,
3. društveni i kulturni učinak- prema kriterijima učinka turizma na zajednicu i društvo, zdravlje i sigurnost, jednakost spolova, društvenu inkluziju, zaštitu i promociju kulturne baštine i identiteta,
4. okolišna održivost/učinak – prema kriteriju smanjenja negativnog učinka transporta putnika, klimatske promjene, menadžment krutog otpada i otpadnih voda, korištenje energenata, zaštita krajolika i bioraznolikosti

EU Ecolabel

Otkad je članica EU, Hrvatska provodi program dodjele znaka zaštite okoliša „EU Ecolabel“, koji je namijenjen svim proizvodima i uslugama koji se stavljaju na tržište EU. Kako bi se potaknuli hrvatski proizvođači i pružatelji usluga turističkog smještaja, FZOEU je 2015. godine odaslao javni poziv za sufinanciranje izrade elaborata za „EU Ecolabel“ o usklađenosti s mjerilima. Mjerila za hotele i kampove za „EU Ecolabel“ sadrže parametre vezane za okoliš (potrošnja resursa, energije, bioraznolikost, gospodarenje otpadom i kemikalijama) te društvene parametre kako bi se ostvarila suradnja s lokalnom zajednicom. EU Ecolabel jamči potrošačima da proizvodi i usluge koje koriste zadovoljavaju visoke standarde zaštite okoliša te ujedno olakšava odabir proizvoda ili usluga koje manje opterećuju okoliš. EU Ecolabel ima razvijena mjerila za 29 skupina proizvoda te za usluge turističkog smještaja – za hotele i kampove. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike je nadležno za dvije eko-oznake: za nacionalni znak zaštite okoliša Prijatelj okoliša i za znak zaštite okoliša Europske unije EU Ecolabel.

Europske destinacije izvrsnosti (EDEN)

Europska komisija još 2006. pokrenula projekt Europske destinacije izvrsnosti - EDEN. Od tog trenutka iz godine u godinu širi se mreža najljepših destinacija održivog turizma. Svaki put pod novom temom otkrivaju se nova odredišta, prave male turističke oaze posebnih oblika turizma na već zasićenom turističkom tržištu Europe. Svake godine Hrvatska turistička zajednica sa sustavom lokalnih turističkih zajednica i u suradnji s Ministarstvom turizma provodi natječaj te bira pobjednika i četiri finalista. Pobjednička destinacija, nositeljica titule EDEN, promovira se na službenim stranicama [Europske komisije](#) i Hrvatske turističke zajednice te se zajedno s finalistima kao primjer dobre prakse predstavlja na europskoj razini. U skladu s ciljem EDEN-a biraju se netradicionalna i manje razvijena odredišta, koja ponudu temelje na održivom i cjelogodišnjem turizmu. Ruralni turizam, Turizam i lokalna nematerijalna baština, Turizam i zaštićena područja, Turizam uz vode, Turizam i prenamjena fizičkih lokaliteta, Pristupačni turizam, Turizam i lokalna gastronomija, Kulturni turizam - teme su koje su u Hrvatsko do danas dale osam Europskih destinacija izvrsnosti i 32 finalista.

Eco Domus, Istra

Projekt Eco Domus osmislila je vlasnica tvrtke Aktivnost Pula Milena Radošević, nakon čega je ostvarila uspješnu suradnju s Upravnim odjelom za turizam Istarske županije s ciljem diversifikacije i podizanja kvalitete privatnog smještaja u Istri prema načelima održivog turizma. Objekti koji nose znak Eco Domus moraju zadovoljiti 50 osnovnih kriterija u 12 kategorija. To su upravljanje i komunikacija koji se odnose na edukaciju osoba o Eco Domus pravilima i politiku održivosti objekta. Zatim valorizacija i promicanje lokalne kulturne i prirodne baštine, tradicionalni način života i običaja s ciljem očuvanja istarskog naslijeđa i autentičnosti. Treba, k tomu, promovirati lokalne proizvođače hrane i pića, ali i lokalnu kuhinju. S ciljem uštede vode treba koristiti reduktore mlaza na slavinama i tuševima koji smanjuju potrošnju vode i do 70 posto. Pri održavanju higijene treba koristiti isključivo certificirane proizvode s ciljem zaštite zdravlja gostiju i izbjegavanja ispuštanja štetnih tvari u okoliš. Prilikom pranja, čišćenja i dezinfekcije objekti s oznakom Eco Domus koriste isključivo certificirane proizvode koji štite zdravlje osoblja, gostiju i okoliš. Korištenjem prirodnih materijala izbjegava se nastajanje otpada, a nastali se otpad odvijeno skuplja i reciklira. S ciljem uštede energije koriste se štedne

žarulje u najmanje 80 posto rasvjetnih tijela, a najmanje jedan uređaj mora biti A ili više energetske klase. Prilikom razgledavanja lokalnih zanimljivosti predlaže se korištenje javnog prijevoza, bicikala koje može ponuditi domaćin ili pješčenje, umjesto korištenja motornih vozila. Prilikom uređenja interijera i eksterijera koriste se prirodni ili certificirani materijali. Posebna pozornost posvećena je buci i svjetlosnom zagađenju. Tišina je važna za zdravlje ljudi i ostalih živih bića, a izmjena dana i noći, svjetla i tame, od iznimne je važnosti za normalne biološke procese. Društveni angažman u lokalnoj zajednici jedan je od ključnih elemenata održivog turizma. Stoga Eco Domus objekti stvaraju primjere dobre prakse, a njihovi su vlasnici uključeni u dodatne aktivnosti značajne za održivi razvoj. U konačnici to je program kojim se povećava društvena i ekološka odgovornost u turizmu, ali i prilagodba globalnim smjernicama održivog razvoja prema cjelovitoj zaštiti okoliša i zdravlja ljudi.

Glamping u svijetu i u Hrvatskoj

Posljednje desetljeće na tržištu su se pojavio novi oblik kampiranja po nazivu glamping. U pitanju je glamurozno ili luksuzno kampiranje, u prirodi, sa svim pogodnostima apartmanskog smještaja i moderne tehnologije. Ponuda glampinga može se sastojati od montažnih drvenih kuća ili šatora u prirodi, kućica u krošnjama stabala. Smisao glampinga često prepoznaju putnici koji nisu strastveni kamperi, ali vole provoditi vrijeme u prirodi, ali cijene komfor. U Hrvatskoj su poznati kampovi Lanterna u Poreču, Mont Perin u Balama, u uvali Čikat na Lošinju, u kampu Zagreb nedaleko Rakitja te novo otvoren kamp Grabovac koji je nastao razvojem i ulaganjem u Turističko naselje „Turist Grabovac“ s ciljem stvaranja destinacije poželjne za odmor i razonodu u partnerstvu s Europskom unijom i EU fondovima. Kamp je smješten 8 kilometara od NP Plitvice, a pokraj kampa prolazi glavna državna cesta prema Dalmaciji (D-1). U kampu posjetitelji mogu rezervirati smještaj na kamp parcelama, u sobama ili bungalovima, u apartmanima, mobilnim kućama, ili u indijanskim šatorima. Luksuzne glamping kućice Tree House i Lake House u krošnjama borova ili na samom novouređenom jezeru od 2018. godine posebnost su kampa Turist Grabovac. Uz mobilne kućice smješten je bazen u kojem se možete opustiti na ležaljka na sunčalištu ili osvežiti u pool baru uz svakodnevnu ponudu koktela i snackova. Nebrojene su mogućnosti koje pruža odmor u unutrašnjosti Hrvatske. Posjetitelji kampa se mogu okušati u pecanju s iskusnim ribičima, upoznati druželjubive konje i galopirati u organiziranim turama ili se odlučiti za izlet u kajacima po rijeci Mrežnici. U ponudi je i vožnja biciklom te neizostavan posjet Nacionalnom parku Plitvička jezera.

U susjednoj Sloveniji, na samoj granici s Hrvatskom nalazi se prvi slovenski kamp resort Big Berry, a na Bledu, u Garden Village-u osim u glamping šatorima možete odsjesti u i kućici na drvetu. Glamping Lushna¹⁷ nudi smještaj u planinskim kućicama, česte u slovenskom brdovitom, ali za potrebe glamping turizma one su modernizirane i prilagođene suvremenim tehnološkim i ekološkim zahtjevima. Kućice su sagrađene od ekološki prihvatljivih materijala i zadovoljavaju najviše industrijske standarde.

Europa je omiljeno odredište brojnih putnika upravo zbog bogatog povijesnog i kulturnog nasljeđa urbanih prostora. No, obzirom na veliki broj atraktivnih prirodnih područja i krajolika koji se nalaze u neposrednoj blizini gradova glamping kampovi nude idealan smještaj koji spaja prirodne i kulturne vrijednosti destinacije. Najveći broj glamping kampova nalazi se u Francuskoj, Italiji, Portugalu, UK, ali i Sloveniji te Hrvatskoj. Uz ponudu smještaja kampovi nude i brojne aktivnosti među kojima su najbrojnije yoga, degustacije vina, proučavanje divljih životinja, plivanje, promatranje zvijezda, logorovanje, posjet eko tržnicama, ribolov, vođene ture, hiking, kajaking, masaže, posjet poučnim stazama i sl.

¹⁷ <http://www.glamping-lushna.com/>

5. Smjernice za razvoj eko rute

Područje zemljopisnog obuhvata Osječko baranjske, Vukovarsko srijemske, Brodsko posavske i Požeško slavonske županije je atraktivno područje za razvoj turističke eko rute. Zahvaljujući bogatstvu i raznolikosti prirodnih resursa, kulturno – povijesnom nasljeđu ovog kontinentalnog kraja moguće je privući ljubitelje prirode, ekološki osviještene putnike, znanstvenike, školske ekskurzije i ostale. Tematskim osmišljenom i povezanom ponudom na eko ruti moguće je domaćem i europskom tržištu ponuditi inovativnu i atraktivnu ponudu turističkih aranžmana eko turizma. Uspostava eko rute će biti rezultat sinergijskog djelovanja dionika na ruti na način da se svi proizvodi i usluge plasirani na tržište svojom kvalitetom i izvornošću svjedoče o održivom i ekološkom načinu upravljanja društvom i ekonomskim dobrima. Partnerskim odnosom i kreiranjem rute jača teritorijalni i kulturni identitet povezanih odredišta. Umrežavanjem kulturnih krajolika, uz kontinuiranu inovaciju i maštovit pristup s jakim lokalnim uslužnim centrima, otvara se pristup novim korisnicima.¹⁸

5.1 Rezultati i zaključci anketnog istraživanja

Anketno istraživanje provedeno je tijekom veljače 2018. godine, a u nastavku slijede interpretacije prema našem mišljenju najvažnijih pitanja, odnosno odgovora. U anketnom ispitivanju sudjelovalo je ukupno 140 ispitanika od kojih 134 živi na području Republike Hrvatske. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 93 žene i 47 muškaraca. Najveći broj ispitanika kao završenu razinu obrazovanja navelo je sveučilišni diplomski studij, njih 43%. Magisterij ima 11% ispitanika, a poslijediplomski sveučilišni studij njih 6%. Ispitanika sa završenim doktoratom je 5% tj. njih 7. Većina ispitanika je u radnom odnosu, njih 82% od kojih je 25% samozaposlenih. U mirovini je 7% ispitanika, a redovnih studenata je 5%. Najviše ispitanika ima srednju razinu prihoda, njih 42% odnosno 57 ispitanika. Slijede ih ispitanici sa srednje visokim prihodima, njih 40% odnosno 55 ispitanika. Na temelju prethodnih rezultata ispitivanja možemo zaključiti da su upitnik uglavnom ispunjavale osobe koje žive u Republici Hrvatskoj, imaju visoku stručnu spremu, zaposleni su kod nekog drugog ili samozaposleni te imaju srednju i srednje visoku razinu prihoda. U ovom istraživanju dobiveni su određeni rezultati koji otvaraju i niz novih pitanja na osnovu kojih postoji potencijal i za nova istraživanja. Potencijal razvoja eko turizma u Istočnoj Hrvatskoj postoji, a prvi korak u njegovu razvoju, svakako je proširiti sliku o brandu regije.

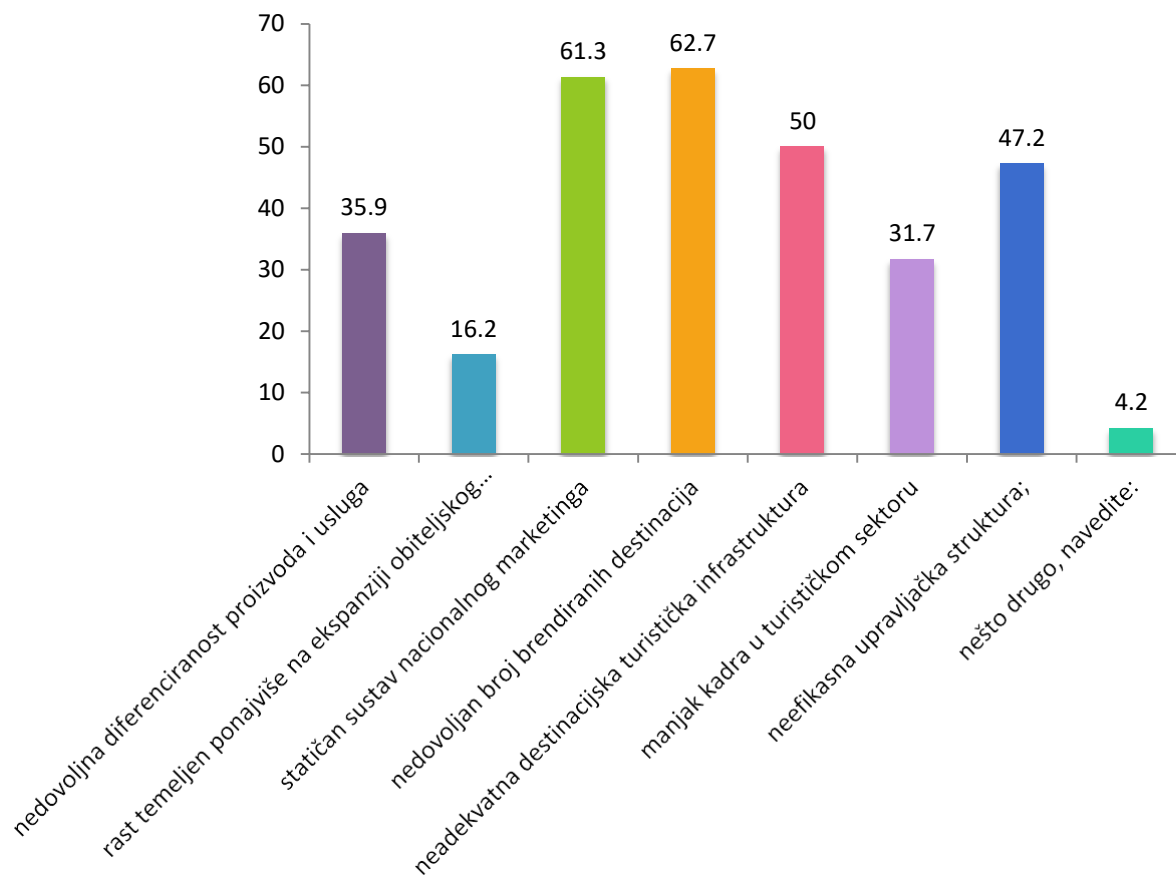
Najveći broj ispitanika najčešće putuje s partnerom, odnosno s obitelji, njih ukupno 73%, odnosno 103 ispitanika. Odredišta u Istočnoj Hrvatskoj do sada je posjetilo 60% ispitanika, najčešće u svrhu kratkog odmora (dva noćenja 38% ispitanika), a prepoznatljivost Istočne Hrvatske kao turističkog odredišta ispitanici najviše vide u eko i gastro turizmu, što je vidljivo u grafikonu 1. Kao glavni razlog za odlazak na godišnji odmor u 2017. godini ispitanici navode prirodu, odnosno planine, jezera i prirodne ljepote (73,2%). Pri odabiru odredišta za putovanje, osim prirodnih karakteristika i autentičnog iskustva, ispitanicima je najvažnije da je lokalno odredište uvelo ekološke prakse to jest da postoje mjere zaštite kulturnih i prirodnih resursa, smanjenja utjecaja turizma na okoliš i uključivanje lokalnog stanovništva u turističke usluge i koristi od turizma (78%). Također, podjednako im je važno da je hotel, odnosno smještaj u kojemu odsjedaju uveo ekološke turističke prakse kao na primjer mjere uštede energije ili vode, recikliranje i slično (67,6%). Na pitanje, jeste li upoznati sa terminom eko turizma 84% ispitanika izjasnilo se da im je navedeni termin poznat, a po njihovom mišljenju termin eko turizma najbolje opisuje izjava da je to putovanje koje budi svjesnost o okolišu (62%).

U ponudi eko turizma, ispitanici najviše očekuju izvornost u tradiciji, gastronomiji i životu na eko poljoprivrednom gospodarstvu kao i ekološki proizvedene namirnice. Od aktivnosti eko turizma ispitanici najviše preferiraju posjete nacionalnim ili parkovima prirode uz istraživanje tradicije i kulturne i prirodne baštine. Također preferiraju aktivan odmor kroz pješaćenje, cikloturizam i slično. Kao najveći nedostatak

¹⁸ Androić M., Horjan G., Klarić V., Nevidal V. „Upravljanje turističkim posjetima na tematskim kulturnim rutama“, Ministarstvo turizma, 2012., str. 16

ponude eko turizma u Istočnoj Hrvatskoj ispitanici vide u nedovoljnom broju brandiranih destinacija (62,7%) i statičnom sustavu nacionalnog marketinga (61,3%). Vidljivo na grafikonu 4. Ipak, njih 96% planira se vratiti na odmor u Istočnu Hrvatsku.

Ikongraf br. 4 Rezultat istraživanja ispitanika: odgovori na pitanje o nedostatku ponude eko turizma u Istočnoj Hrvatskoj

Izvor: autor

Zaključak

Provedenim istraživanjem možemo zaključiti da Istočna Hrvatska ima veliki potencijal razviti se kao turistička eko destinacija. Istraživanje je pokazalo da ispitanici prilikom odabira destinacije za odmor najviše priželjkuju ono što Istočna Hrvatska već posjeduje. Raznovrsna ponuda prirodnih karakteristika, parkova prirode, bogat odabir hrane i vina predispozicije su za autentično iskustvo koje ispitanici i posjetitelji najviše cijene i traže. Ipak, nedovoljni brand awareness glavni je nedostatak ponude eko turizma u Istočnoj Hrvatskoj. Upravo zbog nedovoljne informiranosti i statičnog sustava marketinga, dolazi do neprepoznatljivosti branda. Kako bi se poradilo na rješavanju tog problema važna je sinergija između lokalne zajednice, turističkih agencija ali i lokalnog stanovništva. Oni zajedničkim snagama moraju poduprijeti, za početak, stvaranje branda Istočne Hrvatske kao poželjne turističke eko destinacije. Za početak potrebno je razlikovati brand identitet i brand image. Brand identitet je način na koji se prikazujemo drugima, a brand image način na koji nas drugi doživljavaju. Trenutno je brand image u prilično nepovoljnom stanju jer Istočna Hrvatska slovi kao najsiromašnija regija u kojoj se još i danas osjećaju posljedice Domovinskog rata. Kroz brandiranje regije trebaju se stvoriti pozitivne asocijacije u svijesti potrošača, stvoriti vrijednosti prepoznatljivosti i posebnosti od drugih regija kroz autentični doživljaj i uslugu. Potrebno je uspostaviti odnos između potrošača i branda stvarajući vrijednost kroz funkcionalne, emocionalne ili osobne koristi. Kako bi se Istočna Hrvatska uspješno brandirala

kao poželjna turistička eko destinacija potrebno je istražiti što je njena konkurentna prednost, po čemu se ističe, što to Istočnu Hrvatsku čini boljom od konkurencije i koju dodatnu vrijednost nudi, te koja je trenutna snaga njenog branda. Odgovori na ta pitanja trebali bi pred očima potrošača stvoriti ugodnu, snažnu i jedinstvenu sliku stvarajući tako povezanost između branda i samih potrošača. Takva situacija brandu osigurava izvrsnost, olakšava odluku pri kupnji, privlači nove potrošače te stvara situaciju u kojoj je potrebno uložiti najmanje marketinških napora u zadržavanju već postojećih potrošača.

Izvedeni zaključci utemeljeni na rezultatima ovog istraživanja predstavljaju osnovu, to jest početnu stanicu za sva daljnja istraživanja na ovu temu. Kako bi se dobila potpunija slika i jasniji odgovori na novonastala pitanja treba provesti detaljnija istraživanja koja bi ponudila rješenja za stvaranje pozitivnog brand awareness-a Istočne Hrvatske kao turističke destinacije. Upravo je to poseban izazov, ali i nužnost za razvoj turizma u Istočnoj Hrvatskoj.

5.2 Rezultati intervjua

Intervjuirane su sljedeće osobe:

Eco Domus, Milena Radošević, tvrtka Aktivnosti d.o.o., Pula
 Javna ustanova park prirode Papuk, ravnatelj Alen Juranec
 Poljoprivredni fakultet, prof. dr.sc. Zvonko Antunović
 Centar za promatranje ptica Nijemci, TZ Općine Nijemci, direktorica, Katarina Šarkić
 Turistička zajednica Općine Velika, direktor Tomislav Galić
 Zlatni lug d.o.o., voditelj Leo Pandžić
 Udruga Zeleni Osijek, Dinko Pešić
 Gospodarstvo Paljevine, vlasnik Ljubo Prkačin
 Bioinspekt, direktor Berislav Vrkljan
 Udruga eko etno Stara Kapela, dr. Antun Tucić
 Eko gospodarstvo Orlov put, vlasnik Goran Gusak

Pitanja koja su upućivana ispitanicima bila su podijeljena u nekoliko kategorija: orijentiranost prema tržištu, analiza potražnje i ponude, trendovi u turizmu i izazovi i potencijali eko rute. Cilj intervjua bio je definirati potencijalna tržišta na kojima se mogu plasirati proizvodi i usluge eko turizma na potencijalnoj eko ruti. Analizirali smo koju razinu kvalitete smještaja i ugostiteljstva očekuju putnici. Ispitanici su pokušali definirati kvalitetu postojeće ponude eko turizam ali i komplementarnih turističkih proizvoda i usluga. Također, promišljalo se i o projekcijama za daljnji razvoj eko rute Istočne Hrvatske.

Doneseni su sljedeći zaključci:

- trend u Istočnoj Hrvatskoj je da ponuda Parkova prirode Papuk i Kopački rit privlači organizirane posjete grupa školske djece i odraslih.
- Kontinuirano se ulaže u razvoj novih sadržaja poput infrastrukture (strip line) koja bi obogatila i dodatno pozicionirala prirodne parkove
- Zbog nedostatka krovne organizacije za destinacijski management sve je veći broj lokalnih putničkih agencija koje prodaju putničke aranžmane isključivo za receptivu
- Stranci su „zahtjevniji“ putnici jer očekuju povrat vrijednosti za novac
- Nacionalna politika ne ide na ruku lokalnom razvoju, što za posljedicu ima slabi ekonomski rast i održiv gospodarski razvoj, mali i srednji poduzetnici se žale na prereguliranost tržišta zakonima što koči tržište u daljnjem razvoju
- Za bolje razumijevanje eko turizma i ponude eko proizvođača potrebno je kontinuirano provoditi edukaciju uzgajivača ali i edukaciju konzumenta proizvoda

5.3 Smjer razvoja eko rute

Upravljanje rutom podrazumijeva dobru povezanost dionika rute i dosljedne smjernice koje se odnose na procese i prava odlučivanja u određenim područjima odgovornosti. Kvalitetno upravljanje rutom između partnera zahtijeva preciznu i definiranu upravljačku politiku s jasnim smjernicama odgovornosti i predanosti. Ključni proces u kreiranju eko rute je identifikacija i stvaranje partnerstva među lokalnim dionicima u turizmu kao i raspodjela uloga, ali i odgovornosti istih. Dionici u turizmu (ugostitelji, ponuđači smještaja, i dr.), predstavnici lokalnih i županijskih jedinica samouprave, djelatnici javnih ustanova za očuvanje prirodne baštine, članovi strukovnih udruženja i ostali, čine aktivne protagoniste društveno ekonomskog okruženja te je stoga pri kreiranju eko rute potreban integrirani pristup upravljanja proizvodima, ali i prostorom. Kreiranjem eko rute odrediti će se jasni tematski odnosi, a povezivanjem sadržaja u zemljopisnom obuhvatu nastaje pregledna mapa koja će ukazivati na teritorijalne odnose uključenih područja. Partnerstvo je alat za definiranje potencijalnih **klastera te** preduvjet za **itinerizaciju, mapiranje sadržaja te** konačno stvaranje kvalitetnog **turističkog proizvoda**.¹⁹

U dokumentu „Akcijski plan razvoja zelenog turizma“ objavljenog 2016. od strane Instituta za turizam autori navode smjernice za zeleniju RH turističku ponudu. Smjernice su temeljene na Strategiji razvoja turizma RH, a u nastavku su predstavljene smjernice za razvoj i upravljanje eko rutom:

- nužna je primjene novih tehnologija i ekoloških standarda u zaštiti okoliša,
- potrebno je izraditi studije nosivog kapaciteta koje su od iznimne važnosti posebno za prostore poput parkova prirode i ostalih prirodnih zaštićenih područja, a koje će služiti zaštiti prirodnih područja i upravljanju turističkom destinacijom istočne Hrvatske.
- Labeling proizvoda i usluga eko turizma – uspostavljanje sustava okolišno odgovornog zelenog poslovanja
- Prepoznatljivost kvalitete u projektiranim i okolišno odgovornim sadržajima koji su u skladu s prirodnim okruženjem
- Poticanje održivog razvoja s visokom razinom za očuvanje prostora, krajolika, prirodne i kulturne baštine te lokalne zajednice
- Unapređenje kvalitete smještajne ponude u smjeru eko orijentacije na svim razinama poslovanja

¹⁹ Androić M., Horjan G., Klarić V., Nevidal V. „Upravljanje turističkim posjetima na tematskim kulturnim rutama“, Ministarstvo turizma, 2012., str. 17

6 Akcijski plan upravljanja eko rutom

U ovom poglavlju su navedeni prirodni resursi u Osječko baranjskoj, Vukovarsko srijemskoj, Brodsko posavskoj i Požeško slavonskoj županiji. Na prirodnim resursima se temelji ponuda eko turizma. Upravljanje eko rutom podrazumijeva uspostavu partnerstva među dionicima, ali i održavanje sklada među sadržajima koji se dijele na: glavni, strukturalni, uslužni i pridruženi. U idućim poglavljima su navedeni sadržaji buduće eko rute, ali i popis turističkih kapaciteta i postojeće infrastrukture, ljudskih potencijala, ciljanih skupina, analiza turističke ponude i potrošnje, promotivnih kanala i prodaje.

6.1 Sadržaj eko rute

Glavni sadržaj

Glavni sadržaj eko rute na područje Istočne Hrvatske su bogati prirodni resursi: zaštićeno područje Parka prirode Papuk i Parka prirode Kopački rit. Ostala zaštićena područja razvrstavaju se u kategorije: regionalni parkovi, spomenici prirode, značajni krajobraz, park-šume i spomenici parkovne arhitekture. U daljnjem dijelu Studije nalazi se popis zaštićenih područja prema prostornom obuhvatu županija.

Osječko - baranjska županija

Regionalni park Mura Drava

Regionalni park se proteže Međimurskom, Varaždinskom, Koprivničko – križevačkom, Virovitičko podravskom i Osječko baranjskom županijom.²⁰ Područje je podijeljeno na 4 dijela: Dravske akumulacije, Gornji tok Drave, Srednji tok Drave, Podunavlje i Podravlje, a na području je rasprostranjen veliki broj ugroženih i zaštićenih vrsta ptica. Prekograničnom suradnjom između RH i Mađarske 2012. je proglašen Prekogranični Rezervat biosfere Mira – Drava – Dunav.²¹ Poseban značaj ovom prostoru daju vlažna staništa koja su rijetkost na europskoj razini, a koja se još uvijek u velikoj mjeri mogu vidjeti uz ove dvije rijeke: poplavne šume, vlažni travnjaci, mrtvi rukavci, napuštena korita, meandri, sprudovi te strme, odronjene obale. Osobito snažna povezanost ljudi i rijeke dovela je na ovom području do uspostave posebnog načina življenja uz rijeku s brojnim rekreativnim i tradicionalnim aktivnostima. Mura i Drava predstavljaju prirodni oslonac i kulturni identitet prostora koji se proteže kroz pet županija Republike Hrvatske, te u dvije susjedne države.²²

Dravske šume

Dravske šume predstavljaju poplavnu dolinu rijeke Drave od Donjeg Miholjca sve do Osijeka.²³ Desna obala Drave na ovom je području uglavnom visoka, tako da se poplavna dolina nalazi na njenoj lijevoj obali. Područje se sastoji od vlažnih poplavnih šuma vrbe, bijele i crne topole, poljskog jasena i hrasta lužnjaka, a ključnu ulogu u formiranju cjelokupnog područja ima rijeka Drava, jer zahvaljujući „meandriranju“ i poplavama na području Dravskih šuma nalaze se brojni stari rukavci, bare i depresije. Područje je specifično, a u njemu se provode praćenja stanja populacija rijetkih i ugroženih ptica i vodozemaca. Ujedno, djelatnici javne ustanove agencije provode kontinuirano promoviranje vrijednosti Dravskih šuma kao sastavnice Regionalnog parka Mura – Drava u javnosti.²⁴

²⁰ Regionalni park je prirodno i dijelom kultivirano područje u kojemu su dopuštene gospodarske i druge djelatnosti kojima se ne ugrožavaju bitne značajke i uloge parka. Način obavljanja gospodarskih djelatnosti i korištenja prirodnih dobara u regionalnom parku utvrđuje se uvjetima zaštite prirode

²¹ Koncept rezervata biosfere razvijen je u sklopu UNESCO-vog programa Čovjek i biosfera te se njime želi povezati zaštitu prirode i održivi razvoj.

²² http://www.obz-zastitaprirode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=329:regionalni-park-mura-drava&catid=73&Itemid=210

²³ Javna ustanova agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Osječko baranjske županije vodi projekt Dravske šume kao integralni dio regionalnog parka „Mura - Drava“.

²⁴ „Zaštićena priroda osječko baranjske županije“, J.u. agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području OBŽ, 2013.

Poseban rezervat Podpanj

Posebni ornitološki rezervat²⁵ "Podpanj" nalazi se na zapadnom dijelu ribnjaka Donji Miholjac, a zbog izuzetnih ornitoloških vrijednosti područje zaštićeno je 1997. godine u kategoriji posebni ornitološki rezervat. Područje je značajno za obitavanje, gniježđenje, seobu i zimovanje ptica. Na području "Podpanj" evidentirano je 106 vrsta ptica od kojih dvadesetak vrsta spada u europske ugrožene vrste dok 3 vrste spadaju u svjetski ugrožene vrste. Područje "Podpanj" je turističko područje od važnosti za Županiju. Unutar rezervata zabilježene su 4 nove vrste ptica za Hrvatsku (*Emerizia rustica*, *Calidaris alba*, *Achrocephalus agricola* i *Sterna paradizea*), te nova vrsta šišmiša (*Pipistrellus pygmeus*).²⁶

Značajan krajobraz Erdut

Značajan krajobraz²⁷ Erdut dijelom je područja koje se nalazi na potezu između Aljmaša do Erduta posebno zbog razvijenog vjerskog turizma koji svake godine privlači veliki broj hodočasnika, ali i veliki broj vikendaša obzirom na vikend naselja koja u se smjestila u blizini brojnih sela. Krajobraz je specifičan zbog oštro urezanih lesnih padina visine 70 m prema Dunavu, vrhovi kojih su „ukrašeni“ bogatim vinogradima koje se na ovom području uzgajaju već stoljećima. Stručnjaci iz J.u. agencije navode kako je potrebno izraditi studiju sadašnjeg stanja s mjerama zaštite jer je krajolik vrlo ugrožen zbog bacanja biljnog otpada što utječe na povlačenje drveća i grmlja, te erozije tla.²⁸

Spomenik prirode Biljsko groblje

Travnjačka površina na biljskom groblju proglašena je 2001. godine spomenikom prirode²⁹ jer je travnjačka površina zadnji ostatak stepolike livade u Republici Hrvatskoj unutar kojeg se nalaze vrlo rijetke i ugrožene biljne vrste. Poglavarstvo Osječko-baranjske županije donijelo je 14. veljače 2003. godine, Pravilnik o mjerama zaštite spomenika prirode - travnjačke površine na biljskom groblju ("Županijski glasnik" broj 4/03.).³⁰

Spomenici parkovne arhitekture

Park oko dvorca princa Eugena Savojskog u Bilju je smješten u centru Bilja, udaljen 8km od Osijeka. Dvorac je izuzetno vrijedno kulturno dobro, a uz park predstavlja potencijal razvoja turističkog proizvoda koji ima povijesnu, znanstvenu i edukacijsku vrijednost. U **Čepinu se nalazi park oko dvorca Adamovich**. Dvije cjeline parka koriste štitenici Doma za psihički bolesne odrasle osobe, a jednu cjelinu lovačko društvo. Park oko dvorca je u vrlo lošem stanju. Ostalo je vrlo malo izvornog drveća i grmlja. Park sadrži 45 svojti drveća i grmova, a najvrjedniji primjerci su Ginko biloba, Weymouthov bor, Tvrdi drijen) i Brekinjina mukinja. Veliku vrijednost ima stablo tvrdog drijena i brekinjine mukinje. Unutar parka unesene su egzote (ruže, kajsija) koji su stanari doma posadili. U **Dalju se nalazi Patrijački park** koji je specifičan po svome položaju uz rijeku Dunav. Određeno je 21 svojti drveća i grmlja od kojih: Ginkgo biloba, Tvrdi drijen, Javor klen, Japanska bofora. **Park oko dvorca Hillebrand von Prandau i Mailath smješten je u Donjem Miholjcu**. U njemu su određene 86 svojti drveća i grmlja od toga 19 četinjača i 67 listača: Tvrdi drijen, obični grab, Hrast lužnjak, viseća foriziju, sorti jabuka, krušaka, šljiva. Sam park je uredan. Dodatna vrijednost parka je ostatak staklenika i devastirani

²⁵ Posebni rezervat je područje kopna i/ili mora od osobitog značenja radi svoje jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, ili je stanište ugrožene divlje svojte, a osobitog je znanstvenog značenja i namjene, a može biti: floristički, mikološki, šumske i druge vegetacije, zoološki (ornitološki, ihtiološki i dr.), geološki, paleontološki, hidrogeološki, hidrološki, rezervat u moru i dr.

²⁶ http://www.obz-zastita-prirode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=208:ornitolozi-rezervat-podpanj-&catid=74&Itemid=280

²⁷ Značajni krajolik je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i biološke raznolikosti ili kulturno-povijesne vrijednosti, ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje, namijenjen odmoru i rekreaciji ili osobito vrijedni krajobraz.

²⁸ http://www.obz-zastita-prirode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=267:znaajni-krajolik-erdut&catid=74&Itemid=213

²⁹ Spomenik prirode je pojedinačni neizmijenjeni dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode, koji ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno-obrazovnu vrijednost, a može biti geološki (paleontološki, mineraloški, hidrogeološki, strukturno-geološki, naftno-geološki, sedimentološki i dr.); geomorfološki (špilja, jama, soliterna stijena i dr.), hidrološki (vodotok, slap, jezero i dr.), botanički (rijetki ili lokacijom značajni primjerak biljnog svijeta i dr.), prostorno mali botanički i zoološki lokalitet i drugo.

³⁰ http://www.obz-zastita-prirode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=268:bilje-biljsko-groblje&catid=74&Itemid=214

rasadnik u Neteči koje bi trebalo obnoviti. 2003.g. napravljena studija povijesnog, sadašnjeg stanja i studija obnove. U Đakovu **se nalaze Mali park i Perivoj J.J. Strossmayera**, koji je svojevrsan miniarboretum od 70 svojti drveća i grmlja, od kojih 14 četinjača i 56 listača, u kojem se mogu proučavati kako autohtone, tako i alohtone vrste uključujući i egzote. Unutar perivoja nalazi se pozornica za održavanje Đakovačkih vezova je u dosta zapuštenom stanju, te od perivoja prešao je u park šumu, a studija obnove je izrađena 2003. U spomenik parkovne arhitekture spada i **Park Marije Christine u Kneževu** u kojemu je određeno 59 svojti drveća i grmlja, od kojih 17 četinjača i 42 listača: najveća američka maklura na ovim prostorima, obični bor, Obična azijska tuja, Divlji kesten). U **Našicama se nalazi dvorac obitelji Pejačević** uz pripadajući perivoj kao dokaz bogate povijesno kulturne, ali i prirodne baštine našičkog kraja. Određeno je 56 svojti drveća i grmlja, od kojih 13 četinjača i 43 listača: Ginko, Weymouthov bor, Austrijski crni bor, Javor klen, Tvrdi drijen. Pluća grada Osijeka čine Park kralja Petra Krešimira IV i Perivoj kralja Tomislava. Oba parka se nalaze u samom centru Osijeka. Parkovi su u dobrom stanju. U parku kralja Krešimira određeno je 36 svojti drveća i grmlja, od kojih 7 četinjača i 29 listača. Unutar parka nalazi se fontana prijateljstva. Park kralja Tomislava predstavlja svojevrsan miniarboretum, a naročito vrijedan primjerak je Sibirske bazilime, Obična božikovina, Ginkgo biloba L. (Ginko, Weymouthov bor, Obični bršljan, Javor klen. **Park oko dvorca Adamović Čepinski se nalazi u Tenji**, iako postoji velika protočnost ljudi, a naročite djece zbog blizine škole park je u dosta lošem stanju. U valpovu se nalazi park oko dvorca Prandau Normann koji je u dosta lošem stanju, ujedno zbog neodgovarajuće zaštite.

Vukovarsko srijemska županija

Poučne staze „Virovi“ i „Lože“

Poučne šumske staze značajnog krajobraza Virovi i posebnog rezervata šumske vegetacije Lože u Natura 2000 ekološkoj mreži Vukovarsko-srijemske županije - Spačvanskom bazenu. Temeljni cilj uređenja je jačanje kapaciteta za praćenje stanja biološke raznolikosti i krajobraza, te zaštita, upravljanje, kao i podizanje edukacijskog značaja ovog prostora. Uz stazu su postavljene veće i manje drvene konstrukcije s edukacijskim pločama koje prikazuju biljne i životinjske vrste koje se mogu vidjeti u neposrednoj blizini i na samoj stazi. Klupe i odmorišta, plato razgledišta, sjenice i promatračnica za ptice predstavljaju dodatno atraktivne točke koje posjetitelji mogu koristiti prilikom posjeta stazi.³¹

Centar za promatranje ptica Nijemci

Centar za promatranje ptica Projekt „Centar za promatranje ptica“ u Vukovarsko-srijemskoj županiji pripremljen od strane općine Nijemci vrlo je značajan za sektor zaštite prirode. Vrijednost samoga projekta više je od milion eura a projektni partner je uz Turističku zajednicu općine Nijemci i Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije. Cilj ovog projekta je promoviranje, unaprjeđenje i zaštita prirodnih resursa uz rijeku Bosut i Spačvu, a financiran je iz programa PHARE 2006. U okviru projekta Centar je opremljen s promatračnicama, izgrađene su nove biciklističke staze, postavljeni su solarni paneli, uređeno je dječje igralište i arboretum. U sklopu projekta predviđeno je i postavljanje kamera u blizinu gnijezda pojedinih zaštićenih vrsta ptica koje imaju stanište na prostoru općine Nijemci. Na taj način biti će moguće pratiti gniježđenje i sve faze razvoja mladih generacija ptica što je još uvijek rijetkost posebice na području Republike Hrvatske gdje je promatranje ptica kao vrlo ozbiljna grana turizma još uvijek u povojima. Biološka raznolikost Vukovarsko-srijemske županije i kontinentalnog dijela Republike Hrvatske ima mnogo toga za ponuditi budućim organiziranim skupinama promatrača ptica, čiji broj nije nimalo zanemariv u zemljama zapadnog dijela Europske unije.³²

³¹http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/projekti/~contents/8LN2QCTXVHU93WXA/projekt---virovi-lo-e.pdf

³²http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/projekti/~contents/EC82WH72VSKACB5E/centar-za-promatranje-ptica.pdf

Park šuma Kanovci

Park šuma Kanovci je zaštićena od 2003. godine, a površina joj je 18 ha. Ovim zaštićenim krajolikom upravlja Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko - srijemske županije. U suradnji sa Hrvatskim šumama d.o.o., 2011. godine Javna ustanova je uredila poučnu šumsku stazu namijenjenu učenicima osnovnih školi u sklopu održavanja nastave u prirodi čime je biti zaokružena cjelina vezana uz izletišta Sopot, arheološki park Sopot i etnološki park Pikov stan. To je prva poučna šumska staza u Vukovarsko-srijemskoj županiji namijenjena rekreaciji, turizmu i nastavi u prirodi, za što je park šuma Kanovci idealna zbog svojih obilježja karakteristične slavonske šume i blizine grada Vinkovaca. Također, u šumi Kanovci je proveden program obuke Mladih čuvara prirode koji Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije provodi. Ovaj program ujedno provodi i Javna ustanova za zaštitu prirodne baštine Požeško slavonske županije. Program je to u kojemu djeca i mladi uče o pravilnom i primjerenom ponašanju i snalaženju u prirodi, razlikovanju različite kategorije zaštićenih područja prirode koja su u najistočnijoj županiji, prepoznavanju vrste drveća prema listu i različitih vrsta ptica.

Posebni rezervat šumske vegetacije Vukovarska ada, Radiševo, Loževo

Posebni rezervat šumske vegetacije Vukovarska ada nalazi se na području lijeve obale Dunava nasuprot grada Vukovara, a zaštićena je od 1989. godine. Vukovarska ada, najvećim je dijelom prekrivena ritskim šumama crne i bijele topole, te dijelom nasadima Kanadske topole, a uz obalu Dunava protežu se plaže dijelom zasjenjene drvećem. Ovaj riječni otok je tradicionalno vukovarsko kupalište, koje se nalazi u pograničnom području sa Srbijom i tek je 2006. godine nakon Domovinskog rata, očišćeno, obnovljeno i ponovno u potpunosti otvoreno za javnost.³³ Posebni rezervat šumske vegetacije Radiševo Nalazi se u Vrbanjskoj šumi na području grada Županje (područje Šumarije Spačva). Proglašen je 1975. godine, kao interesantan rijetki lokalitet nizinskih lužnjakovih šuma s običnim grabom i bukvom (subasocijacija: Carpino betuli - Quercetum roboris fagetosum Rauš). U rezervatu se nalazi devet primjeraka stabla bukve visine do 30 metara i prsnog promjera 42,5-67,5 cm, te više starih stabala hrasta lužnjaka visine preko 35 m i prsnog promjera 67,5-97,5 cm. Osim toga česti su grab, lipa, klen, poljski jasen i drugi.³⁴ Posebni rezervat šumske vegetacije Lože Posebni rezervat je područje kopna i/ili mora od osobitog značenja radi svoje jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, ili je stanište ugrožene divlje svojte, a osobitog je znanstvenog značenja i namjene, a može biti: floristički, mikološki, šumske i druge vegetacije, zoološki (ornitološki, ihtiološki i dr.), geološki, paleontološki, hidrogeološki, hidrološki, rezervat u moru i dr. Posebni rezervat Lože pod zaštitom je od 1975.g Smješten je na području Spačvanske šume, na površini od 100 hektara. Predstavlja rezervat stare hrastove šume s impozantnim jedinkama hrasta lužnjaka. Osim hrasta lužnjaka javljaju se grab, klen, poljski jasen, žestilj, nizinski brijest i dr. Namijenjen je istraživanjima i edukaciji.³⁵

Spomenici parkovne arhitekture park u Nuštru i Iloku

Park u Nuštru Park dvorca Khuen-Belasi u Nuštru zaštićen je u kategoriji spomenika parkovne arhitekture sedamdesetih godina prošlog stoljeća od strane republičkog zavoda za zaštitu prirode. Površinom nešto manji od 14 hektara, predstavlja cjelinu s dvorcem Khuen-Belasi koje je središte nuštarskog vlastelinstva na samoj granici s nekadašnjim područjem Vojne krajine. Taj pejzažni park iz 19. stoljeća je već i prije domovinskog rata bio devastiran. Tijekom rata pretrpio je dosta oštećenja od izravnih pogodaka eksplozivnim napravama. Za čitav kompleks dvorca, gospodarskih zgrada i parka izrađen je projekt uređenja i rekonstrukcije, ali rekonstrukcija parka nije završena.³⁶ Park u Iloku Park u Iloku zaštićen je u kategoriji spomenika parkovne arhitekture još 1973. godine, kao prostor velikog i bogatog kulturno-povijesnog značenja za grad Ilok i prostor današnje Vukovarsko-

³³http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/posebni_rezervat/~contents/QHU2N8NHH3WQR6KH/posebni-rezervat--umske-vegetacije-vukovarska-ada.pdf

³⁴http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/posebni_rezervat/~contents/4SUJS6J2L2Y62LAQ/posebni-rezervat--umske-vegetacije-radi-evo.pdf

³⁵http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/posebni_rezervat/~contents/HSPJK8CS6TEQXJV/posebni-rezervat--umske-vegetacije-lo-e.pdf

³⁶http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/spomenici_parkovne_arhitekture/~contents/NP7JWTSQ4ABVG9TM/park-u-nu-tru.pdf

srijemske županije. Uređen je u 18. i 19. stoljeću, ali kasnije stilski znatno izmijenjen. Smješten je na povišenoj terasi iznad Dunava oko starog grada i crkve. U vrijeme provođenja zaštite bio je prilično zapušten. U tijeku je provedba projekta obnove povijesne cjeline starog grada Iloka s parkom.³⁷

Spomenik prirode hrasta lužnjaka u Županji

Pojedinačni primjerak hrasta lužnjaka u Županji zaštićen je od 1976. godine, zbog specifičnih dimenzija i estetskih vrijednosti, pripada kategoriji spomenika prirode³⁸. Star je oko 200 godina, opsega debla 317 cm s velikom okruglastom krošnjom. Skupina starih stabala hrasta lužnjaka u Drenovcima, južno od Radiševa zaštićena je od 1961. godine. Ova orijaška stabla su ostatak nekadašnjih starih slavonskih šuma kojima je bila bogata Slavonija do početka 20. stoljeća, te oni predstavljaju pravu rijetkost. Starost hrastova je od 250-300 godina. Dimenzije najkrupnijih stabala u prsnom promjeru 150 cm, maksimalna visina 33,5 m.³⁹

Brodsko posavska županija

Posebni rezervat šumske vegetacije Prašnik i Muški bunar

Šumski predjel Prašnik je 250 do 300 godina stara sastojina hrasta lužnjaka, bukve i običnog graba smještena nedaleko Nove Gradiške. Ostatak je slavonske prašume. Još 1929. godine isključen je iz redovnog gospodarenja šumom zbog svoje vrijednosti, a status posebnog rezervata šumske vegetacije dobiva 1965. godine rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode u Zagrebu. Za održavanje ovog ekosistema iznimno je važan godišnji poplavni period uzrokovan izlivanjem rijeke Save. **Muški bunar** je vrijedna šuma hrasta kitnjaka i bukve stara između 200 i 300 godina, smještena na Psunju. I ova šuma je 1929. godine isključena je iz redovnog gospodarenja šumom zbog svoje vrijednosti. Šuma je dijelom ekološke mreže Republike Hrvatske.

Posebni ornitološki rezervat Jelas ribnjaci

Ribnjaci su 1995. godine zaštićeni odlukom Skupštine BPŽ u kategoriji posebnog ornitološkog rezervata, a ujedno su dijelom ekološke mreže NATURA 2000 kao područje značajno za ptice Jelas polje i kao područje značajno za vrste i staništa Jelas polje s ribnjacima. Ribnjaci su gnjezdilišta, hranilišta i zimovališta ptica, ali i vidre.⁴⁰

Posebni ornitološki rezervat Bara Dvorina

Bara Dvorina, koja se proteže uz rijeku Savu, je 1987. godine zaštićena u kategoriji posebnog ornitološkog rezervata. Područje je to koje obuhvaća baru Dvorinu, manje bare, poplavne livade i pašnjake uz bare i poplavnu šumu hrasta lužnjaka. Rezervat je posebno značajno gnjezdilište, hranilište i zimovališta prica, ali i mrjestilište savskih riba i brojnih vodozemaca.

Značajni krajobraz Gajna, Jelas i pašnjak Iva Gajna je zaštićena 1990. godine u kategoriji značajnog krajobraza zbog poplavnog prisavskog pašnjaka s karakterističnom florom i faunom, a djelovanje čovjeka utjecalo je na danas poluprirodno stanište. Pašnjaci su se razvili krčenjem šuma za potrebe ispaše goveda. Danas se na Gajni mogu vidjeti primjerci hrvatskih autohtonih pasmina: slavonsko-srijemsko podolsko govedo, crna slavonska svinja i posavski konj. Smještena je između sela Oprisavci i Poljanci. **Jelas polje** je zaštićeno 1995. godine zbog izuzetne važnosti za hranidbu i gniježđenje ptica te je proglašeno Međunarodno važnim područjem za ptice –

³⁷http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/spomenici_parkovne_arhitekture/~contents/VLH2A8VRUV3KYG8M/park-u-iloku.pdf

³⁸Spomenik prirode je pojedinačni neizmijenjeni dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode, koji ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno-obrazovnu vrijednost, a može biti geološki (paleontološki, mineraloški, hidrogeološki, strukturno-geološki, naftno-geološki, sedimentološki i dr.); geomorfološki (špilja, jama, soliterna stijena i dr.), hidrološki (vodotok, slap, jezero i dr.), botanički (rijetki ili lokacijom značajni primjerak biljnog svijeta i dr.), prostorno mali botanički i zoološki lokalitet i drugo.

³⁹http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/spomenik_prirode/~contents/MAN2V7T6T56WDGQC/spomenici-prirode.pdf

⁴⁰<https://natura-slavonica.hr/hr/zasticena-podrucja1/posebni-ornitoloski-rezervat-jelas-ribnjaci.html>

IBA (Important Bird Area). Krajobraz Jelas se proteže na teritoriju grada Slavenskog Broda i općina Oriovac, Bebrina, Sibinj i Brodski Stupnik. **Pašnjak Iva** je najmlađe zaštićeno područje u kategoriji značajnog krajobraza od 2010. godine. Poplavni pašnjak je smješten južno od sela Gorice u općini Dragalić. Iva je dio područja Donja Posavina koje je dio nacionalne ekološke mreže. Posebnu vrijednost području daje vegetacija vlažnih nitrofilnih travnjaka i pašnjaka koju ispašom održavaju autohtoni posavski konji te redovita košnja. Ispaša stoke i košnja su nužni za održavanje krajobraza. U poplavnom dijelu godine pašnjak postaje mrjestilište savskih riba, a tijekom migracija stanovnici pašnjaka su i ptice koje se hrane ostacima ribe.⁴¹

Stan na gajni

Zaštićeni prisavski poplavni pašnjak Gajna obogaćen je informativno-edukacijski centar "Stan na Gajni". Centar je smješten u tradicionalnoj slavonskoj drvenoj kući sa solarnim kolektorima i poučnom stazom. Gradnja kuće financirana je u sklopu projekta "Natura 2000" Ministarstva zaštite okoliša. Info – edukacijski centra služi za informiranje i edukaciju lokalne zajednice, ali i posjetitelja o važnosti sudjelovanja u očuvanju jedinstvene biološke raznolikosti te autohtonih sorti i pasmina.

Požeško slavonska županija

Park prirode Papuk

Površinom od 336 km² prostire se na području Požeško slavonske i Virovitičko podravske županije. Zaštićenim područjem proglašen je 1999. Godine, od kada Parkom upravlja javna ustanova za upravljanje Parkom prirode Papuk. Područje je iznimne geološke i biološke raznolikosti, s vrijednom kulturno povijesnom baštinom od kojih je sedam srednjovjekovnih gradova i vrijedno arheološko nalazište iz starijeg željeznog doba, te izvanredne raznolikosti biljnog i životinjskog svijeta. U područja posebne zaštite Parka prirode Papuk spada geološki spomenik prirode Rupnica koji je važan zbog iznimno rijetke morfološke pojave vulkanskih stijena. Prema mišljenju stručnjaka i uzorcima stijena one su nastale prije 70 milijuna godina. Park šuma Jankovac jedna je od najljepših gorskih dolina, bogata hladnim izvorima a okružena stoljetnim bukvama. Na tom su području tipični fenomeni krša, ponikve promjera 10 – 40 m, izvori i špilje. Slap Skakavac jedinstven je na području Slavonije. Posebni rezervat šumske vegetacije Sekulinačka planina zbog starosti šume je iznimno važno za biološku raznolikost. Spomenik prirode „Stari Hrastovi“ i „Stanište Tise“ čine pitoreskni prirodni krajolik koji upotpunjuje bogatstvo prirodne baštine Papuka. Povijesna baština Papuka ističe se zbog naseljavanja čovjeka još u doba prapovijesti od čega paleolitički nalazi tabora lovaca na mamute u dolini Londže. U razdoblju neolitika područje bogato drvenom građom omogućavalo je podizanje naselja, a još je važniji oblikovni i građevni materijal bio kamen. U eneolitiku ili bakrenom dobu na papučkom prigorju nastaje nekoliko naselja. Arheološki nalazi iz razdoblja starijeg željeznog doba prikupljeni na svjetski poznatom nalazištu kod Kaptola najvažniji su elementi arheološke baštine unutar Parka prirode Papuk.⁴² Također, istraženi su nalazi i iz doba antike, a niz drugih svjedoči o važnosti ovog prostora u srednjem vijeku. Zbog toga je na Papuku i okolnim gorama veliki broj manjih ili većih srednjovjekovnih utvrda.

Sovsko jezero

Jezero je smješteno sjeverno od Slavenskog Broda, a predstavlja jedinstven primjerak prirodnog jezera na Diljgori, navodno kao ostatak Panonskog mora. Jezero ima vlastiti izbor vode, kao posljedicu geomorfoloških aktivnosti u prošlosti. Površina jezera oscilira prema godišnjim dobima ovisno o dotoku površinskih voda. Dno

⁴¹ <https://natura-slavonica.hr/hr/zasticena-podrucja1/znacajni-krajobraz-pasnjak-iva.html>

⁴² J. Zelić, T. Crnjac, „Prirodne vrijednosti Požeško slavonske županije“, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško slavonske županije, 2010., str. 25 „na prostoru sjeverne Hrvatske, odnosno Slavonije, fenomen halštatske kulture obilježava kulturna grupa Martijanec – kaptol. Osnovna je značajka te kulturne grupe ukop istaknutih članova društva u velike grobne humke tumule, a u grobovima su za arheoloških istraživanja nađene keramičke posude žare..te osobna imovina pokopanog ratnika...“

jezera je bogato vodenim biljem, dok je vodena površina i okoliš utočište pticama, posebno močvaricama. Jezero vrvi vodozemcima, ali i ribama te slatkovodnim školjkama. Zbog prirodne očuvanosti područja oko jezera nalaze se različite biljne vrste, a posebno obilje ljekovitog bilja. Jezero je okruženo šumom hrasta, graba i bukve. Područjem upravlja javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije, a tendencija je područje učiniti atraktivnim za posjet i edukaciju posjetitelja zbog čega se ulaže u izgradnju popratne infrastrukture za prijem posjetitelja.

Zaštićeni krajobraz Požeške gore

Krajobraz se prostire Sokolovcem i Velikom kamenom kao dijelovima Požeške gore, a takovi čine značajan krajobraz zbog atraktivno pejzažne i kulturno povijesnih obilježja o bogatim prirodnim karakteristikama. Površina je kultivirana poljoprivrednim djelatnostima, a prostor je povezan prometnicama, vinskim cestama, putovima i stazama koje služe kako za gospodarske svrhe tako i za sportske i rekreacijske aktivnosti građana. Krajobraz krasi i graditeljska baština Požege te djelovanje povijesno kulturnih institucija, a važnost prostora kao geostrateškog uporišta brojnih zajednica vidljivo je i prema arheološkim ostacima i lokalitetima. Pejzaž Velikog kamena prepoznatljiv je po vinogradima i voćnjacima, a primjećuje se trend izgradnje vinogradarskih kuća i kuća za odmor idealne za prijem posjetitelja i razvoj turističke ponude ovoga kraja.

Park u Lipiku

Park s kupališnim i lječilišnim kompleksom s kraja 19. stoljeća pripada skupini zaštićenih spomenika parkovne arhitekture zahvaljujući autohtonoj šumi hrasta lužnjaka. Perivoj je administrativno i vlasnički podijeljen na Zdravstveno – rehabilitacijski centar i Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju, odnosno na bolnički i hotelski dio parkovnog kompleksa. Izvore ljekovite vode na području Lipika koristili su još stari Rimljani, a brojni putopisci opisuju Lipik kao mjesto u kojem se na ljekovitom vrelu liječi okolno stanovništvo. Od poraza Turaka krajem 17. stoljeća lipičko vlastelinstvo izmjenjuje vlasnike, a tek 1773. godine osniva se lječilište i uređuje perivoj o čemu govore i brojni zapisi o postojanju opće, grofovske, gospođine i episkopske kupelji. Sredinom prema kraju 19. stoljeća kupališni kompleks se odvajala od vlastelinstva, za potrebe gostiju ulaže se u infrastrukturu, a grad Lipik se preobražava u urbano središte izgradnjom vila, škola i pošte, parkovna arhitektura. Krajem 19. stoljeća grade se dodatni hotelski objekti, a djelatnost lječilišta se širi na punjenje boca s lipičkom mineralnom vodom koja se izvozi diljem Europe. Sve aktivnosti na tome području donose Lipiku titulu najpoznatijeg europskog lječilišta s početka 20. stoljeća.

Park u Kutjevu

Park u Kutjevu također je zaštićeni spomenik parkovne arhitekture, nalazio se podno Krndije, a cjelokupni kompleks kojeg sadrži park ne može se odvojiti od kulturnog i građevinskog dobra, dvorca i župne crkve te užeg okoliša, od utemeljena cistercitske opatije sa crkvom 1232 godine do danas. Do sada kompleks parka perivoja nije detaljno istražen jer je o njegovoj formi, veličini i sadržaju nema ništa zapisano u doba cistercita i turskih gospodara, a nešto više o slici parka može se naći u nacrtima i dokumentima isusovaca kada uje park nosio obilježje baroka s početka 18. stoljeća, sukladno izgrađenim baroknim građevinama, crkvi i rezidencijalnom dvorcu. Barokni vrtovi perivoji 18. stoljeća zatvorenog tipa imali su utilitarnu funkciju a tek u 19. stoljeću oni dobivaju javni karakter otvorenog tipa korištenja.

Park u Trenkovu

Godine 1744. pukovnik barun Franjo Trenk postaje vlasnikom vlastelinstva u Velikoj. O Trenku, profesionalnom vojniku su zabilježene brojne životne priče o strastvenim bitkama ali i ljubavi, a po njemu je nazvan i čuveni vinjak Trenk. Danas se u parku nalazi hrast impozantne veličine i dvorac koji podsjećaju na legendu iz Trenkovih dana, koja govori o tome da u požeškom kraju i danas živi duh Trenkovih pandura. Za današnji izgled dvorca, kasnobaroknom neoklasicističkom stilu zaslužni su grof i grofica Svetić. Na katastarskoj karti iz 1872. Godine vidljivo je kako je oko dvorca projektiran perivoj.

Kopnena staništa nacionalne ekološke mreže

Za područja po kriteriju očuvanosti, ugroženosti i zaštite odabrani su lokaliteti na području Požeško-slavonske županije te su predloženi za uključivanje u Natura 2000. Prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa Hrvatske odabrani su reprezentativni lokaliteti koji predstavljaju pojedine stanišne tipove po ekološko i fitocenološkom pristupu od koji je potrebno navesti: Požeška gora – Bresnica požeška, požeška gora – Vasine Laze, Šume na Dilj-gori, šume na Krndiji, Turjak – Mališćak-Pliš Lapjak na Papuku, livade na južnim padinama Papuka, stanište tisa – šumski predjel Debeljak, Papuk, sjeverna Babja gora, Trenkovo – rijeka Veličanka, ribnjaci Poljana, Trbušnjak te potok Veličanka.

Potencijalna područja velike krajobrazne vrijednosti

Na području Požeško-slavonske županije veliki je broj potencijalnih područja koja nisu zaštićena a svojim karakteristikama to zaslužuju. Ona su Pleterničko vinogorje, dolina donjeg toka Orljave, dolina potoka Pačice i rijeke Orljivice, park šuma Emonovci, Staro grad i park na Ratarnici, park na Orljavi, poučna staza Hajderovac i brojni drugi.

Strukturalni, uslužni i pridruženi sadržaj eko rute

Eko turizam igra veliku ulogu u očuvanju prirodne baštine, a ujedno pridonosi kvaliteti života lokalnih zajednica koje žive po principima održivosti. Razvoj turističke ponude u području eko turizma zahtjeva planiranje i upravljanje proizvodima i uslugama posebno ukoliko se promišlja o razvoju turističke rute. Ekološka načela jasno određuju temeljne postulate razvoja destinacije, a to su prevencija masovnog broja turista, smanjenje učinka na okoliš i gubitak biološkog i kulturnog identiteta destinacije. Strukturalni, uslužni i pridruženi sadržaji eko rute upotpuniti će ponudu eko rute. Pri planiranju razvoja proizvoda rute važno je imati na umu da je sve resurs: lokalni stavovi, intelektualna tradicija, lokalna kultura, te ostali komplementarni sadržaj poput nematerijalne baštine, umijeće pojedinaca (splavarenje, tehnike izrade tradicijskih kuća ili riječnih čamaca, ekološki uzgoj, rada na vodenicama ili suvarama).

Strukturalni sadržaji

Strukturalni sadržaji na eko ruti će oživjeti temu ekološke osviještenosti i održivosti te zaštite prirodnih resursa i vrijednosti tradicionalnih lokalnih zajednica. Strukturalne sadržaje čini nematerijalna kulturna baština, interpretativni sadržaji, muzeji, gradovi ili atrakcije, obrtničke radionice i sl.

Pridruženi sadržaji

Pridruženi sadržaji mogu biti dio rute prema srodnoj temi, a oni su festivali, kreativne radionice, poučne i biciklističke ili jahaće staze, tematski sajmovi i sl.

Uslužni sadržaj

Uslužni sadržaj podrazumijeva proizvode i usluge smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta, autoprijevoznika i sl. Planinarski domovi, vikendice i ruralne kuće i kampovi kao i ugostiteljski objekti, obiteljsko poljoprivredna gospodarstva i eko gospodarstva stvaraju uslužni sadržaj eko rute. Ukoliko želimo da se posjetitelji duže zadržavaju na eko ruti tada je važno ponudu prilagoditi preferencijama posjetitelja. Važno je da uslužni sadržaj odgovara temi strukturalnog sadržaja. Npr. kamp odmaralište koje u svojoj ponudi ima punionicu za električne automobile susreće eko standarde, ali i preferencije eko putnika.

Tabela 9 Primjeri nositelja strukturalnog, pridruženog i uslužnog sadržaja eko rute

NOSITELJI SADRŽAJA EKO RUTE		
	STRUKTURALNI SADRŽAJ	VRIJEDNOST SADRŽAJA
Ekoturistički posjetiteljski centar, Zmajevac	Info točka, interaktivni sadržaj, virtualna šetnja	U ekocentru posjetitelji mogu upoznati životinjski, biljni te vodeni svijet ovog kraja. Zanimljivim ga čine različiti audio i video efekti te kostimi i maske u koje se posjetitelji mogu obući.
Asztalos u Suzi	Radionica keramike	Očuvanje tradicionalnog keramičarskog zanata na lončarskom kolu; korištenje prirodnih materijala, u stoljetnom mlinu.
	PRIDRUŽENI SADRŽAJ	VRIJEDNOST SADRŽAJA
udruga „Čuvari starih zanata“ u Karancu	Akademija blata	Njegovanje i promoviranje potrebe za oživljavanjem starih zanata, od kojih se tehnika prikazuje izrada čerpiča i čergarske peći, ali i restauracija i/ili rekonstrukcija blatne kuće
OPG Tri mudraca	Avanturizam	Organizacija adrenalinskih i avanturističkih sadržaja: kanuing, šetnja, gađanje lukom ili strijelom
	USLUŽNI SADRŽAJ	VRIJEDNOST SADRŽAJA
OPG Sklepić, Karanac	Noćenje i doručak	Gospodarstva koja isključivo nude usluge noćenja i doručka, ili organiziranih kao restorani u kojima se poslužuje tradicionalna jela domaće kuhinje. Gosti se primaju u objekte koji su autentični u stilu gradnje što čini jedinstveni ambijentalnih seoski krajolik. Također, brojni smještajni kapaciteti su novo izgrađeni, ali je stil gradnje prilagođen kroz rustikalno uređene objekte s minimalnim narušavanjem seoskih krajobraza. Posluživanje doručka zasniva se na proizvodima poljoprivrednih gospodarstava dobivenim uzgojem i hranjenjem domaćih životinja, radova u voćnjaku i povrtnjaku, brojnim vinogradima i poljima, a jedna od čestih aktivnosti u ponudi imanja jest sudjelovanje u radovima u domaćinstvu. Prema komentarima na booking.com većina smještaja je idealna za obitelji s djecom ili parove bez djece. Također, gosti pojedinih smještaja mogu ubirati sezonsko voće i povrće iz domaćinovog vrta.
Sobe kod Bajе, Karanac		
Villa Baranja, Karanac		
Kamp, Suza Baranje, Suza		
OPG Novačić, Popovac		
Ladanjska kuća Tunjina kuća, Stara Kapela		
Kamp, Suza Baranje, Suza	Servis bicikala/spremnici za bicikle	Za sve probleme s biciklima u sklopu kampa nalazi se i mini biciklistički servis u kojem su mogući manji popravci, podešavanja i održavanje. Držite vaše bicikle u savršenom stanju u našem mini servisu i samo uživajte u vožnjama, bez tehničkih poteškoća.
INA, ostali	Punionice za električna vozila	U istočnoj Hrvatskoj se trenutno nalazi 7 punionica za električna vozila i to u gradovima: Park prirode Papuk, Slavonski brod (1), Našice (1), Valpovo (1), Vinkovci (1), Antunovac (1) i u Osijeku (5), Vukovar (1). Detaljni prikaz nalazi se na mrežnoj stranici http://elen.hep.hr/43 i http://puni.hr/chargingSpotsMgr.php?SGLESSID=dprab2vovvqskj3kq4pt0m2jp1#

6.2 Prikaz i opis ključnih odredišta eko rute istočne Hrvatske

U Studiji su navedena fizičke dionice eko rute, koje svojom infrastrukturom i razvijenom ponudom čine okosnicu eko turističke ponude Osječko Baranjske županije, Vukovarsko srijemske županije, Požeško-slavonske županije i Brodsko-posavske županije. Fizičke dionice izdvojene su prema rezultatima provedenih istraživanja, intervju s ključnim dionicima te prema vrijednosti bioraznolikosti. Identificirano je 10 žarišnih točaka:

- Park prirode Kopački rit;
- Park prirode Papuk, i
- Centar za promatranje ptica Nijemci,
- Eko centar Zlatna Greda,
- Orlov put,
- Etno selo Karanac,
- Zlatni lug, i
- Eko etno selo Stara Kapela,
- Seosko gospodarstvo Paljevina.

43 PROJEKT eMOBILNOST je razvojni projekt kojim HEP grupa želi biti u korak s energetsom strategijom Europske unije, a osnovu projekta čini ideja da se električna energija iz obnovljivih izvora koristi kao pogonsko gorivo za električna vozila.

[Google Maps prikaz sloja kroz Županije](#)

Park prirode Kopački rit

Područje Parka prirode Kopački rit dio je širega geografskog područja istočne Hrvatske, a njime upravlja Javna ustanova parka prirode Kopački rit. To je ravničarski dio geografske cjeline Baranje, u sastavu Osječko-baranjske županije, pretežito nizinskog područja između rijeka Drave i Dunava te državne granice s Republikom Mađarskom. Prostire se sjeverno od rijeke Drave od ušća Drave u Dunav te uzvodno Dunavom na njegovoj lijevoj i desnoj obali do nekadašnjeg pristaništa Kazuk. Istočna granica Parka prirode utvrđena je Državnom granicom prema Republici Srbiji. Kopački rit je poplavno područje nastalo djelovanjem dviju velikih rijeka, Dunava i Drave. Sjeverno, južno i zapadno od Parka prirode nalaze se značajne poplavne površine koje se protežu do Batine na sjeveru, Bijelog Brda na jugu i Donjeg Miholjca na zapadu. Na širem području izvan Parka prirode, nalaze se naselja i sela, a na desnoj obali Drave, jugozapadno od Parka prirode, nalazi se grad Osijek, makroregionalno središte istočne Hrvatske. Cijelo poplavno područje parka prirode Papuk poprima izgled delte, a jedinstveno je da rijeka Dunav u svom srednjem toku, uz pomoć rijeke Drave, stvara tzv. unutrašnju deltu Parka. Takav fenomen kod drugih europskih rijeka u ovakvom obliku nije poznat te daje ovom području svjetski značaj. Zbog iznimne prirodne vrijednosti Kopački rit je 1993. godine uvršten na Popis Ramsarskih⁴⁴ područja. Osim na Ramsarskoj, Kopački rit je i na listi programa IBAs⁴⁵ (Important Bird Areas). Uz to, u sklopu projekta Uspostava nacionalne ekološke mreže kao dijela Sveuropske ekološke mreže i EU mreže Natura 2000, Park prirode i Posebni zoološki rezervat Kopački rit je određen kao područje od međunarodne važnosti. Ekološka mreža je sustav najvrjednijih područja za ugrožene vrste, staništa, ekološke sustave i krajobrazne, koja su dostatno bliska i međusobno povezana koridorima, čime je omogućena međusobna komunikacija i razmjena vrsta. Područje od međunarodne važnosti obuhvaća i dijelove poplavnih dolina Dunava i Drave izvan obuhvata granica Parka prirode.⁴⁶

Djelatnici Odsjeka za prihvata i edukaciju posjetitelja parka Kopački rit obavljaju poslove organiziranja, prihvata, vožnja i edukacije posjetitelja, dok Služba stručnih poslova zaštite, održavanja, očuvanja i korištenja Parka prirode uz ostale obavlja i stručne poslove vezane uz organizaciju i provedbu znanstvenog i stručnog rada na području Parka, objavljivanje edukativnih, stručnih i/ili znanstvenih materijala o vrijednostima i problematici očuvanja prirodnih vrijednosti Parka, suradnju sa stručnim i znanstvenim institucijama. Nadalje, za posjetitelje su organizirani brojni edukativni programi prikladni za različite uzraste od kojih izdvajamo posjetiteljske programe „Proljeće, Ljeto i Jesen u Kopačkom ritu“ te program „Zima u Kopačkom ritu“, „Mostovi Kopačkog rita“, „Put dabrova“. Edukativne radionice namijenjene su i predškolskom, odnosno školskom i srednjoškolskom uzrastu djece. Od inovativnijih pristupa edukaciji djece i mladih izdvajamo program „Putovima duha u močvari“ unutar kojega djelatnici Parka posjetitelje upoznaju s pojedinim specifičnim temama, ali i kratak uvid u radnju „Duha u močvari“ pustolovno-kriminalističkog romana u kojem se djeca žele izboriti za očuvanje prirode, autora Ante Gardaša. Prema romanu je snimljen i istoimeni film 2006. u režiji Branka Ištvančića. Također, posjetitelji mogu sudjelovati u kanu turama, promatranju ptica, foto safari programu, slušanju rijeke Jelena, a ujedno mogu iznajmljivati plovila i bicikla, te ishoditi dozvole za rekreativni ribolov za točno određena područja.

Servisne informacije/rezervacije:

⁴⁴ Na toj listi su područja zaštićena Konvencijom o vlažnim područjima od međunarodnog značaja, osobito kao staništima ptica močvarica, koja je 1971. godine potpisana u iranskom gradu Ramsaru (tzv. Ramsarska konvencija). Temeljem ove konvencije, koje je Hrvatska punopravna članica od 1991. godine. Do danas je na Popis Ramsarskih područja ukupno u svijetu uvršteno skoro 1700 područja koje pokrivaju preko 150 milijuna hektara.

⁴⁵ Ovaj program je razvio BirdLife International (globalno udruženje za zaštitu ptica, njihovih staništa i globalnu biološku raznolikost, koje ljude upućuje u smjeru održivog korištenja prirodnih resursa) kako bi odredio, pratio i zaštitio globalnu mrežu područja koja su važna kao staništa za ptice i ostalu biološku raznolikost. Partneri u ovoj organizaciji preuzimaju odgovornost za provođenje programa na nacionalnoj razini. Od 2004. godine, preko 7.500 područja u preko 170 država, je uvršteno na IBAs listu.

⁴⁶ <https://pp-kopacki-rit.hr/oparku.html>

Adresa: Prijemni centar Kopačevo (Mali Sakadaš 1, 31327 Kopačevo, Bilje)

Županija: Osječko baranjska

Tel: +385 31 445 445, +385 31 752 320

Mob: +385 99 263 67 71

Fax: +385 31 752 321

E-mail: prijemni.centar@pp-kopacki-rit.hr

Web: pp-kopacki-rit.hr

Koordinate: 45°36'16.4"N 18°44'39.3"E

Radno vrijeme:

09.00 - 17.00 h - travanj, svibanj, lipanj, srpanj, kolovoz, rujan, listopad

08.00 - 16.00 h - siječanj, veljača, ožujak, studeni, prosinac

UNESCO Park prirode Papuk

UNESCO⁴⁷ svjetski geoparkovi nastoje podići svijest o georaznolikosti i promovirati najbolje prakse zaštite, obrazovanja i turizma. Područje Parka prirode Papuk je zaštićeno temeljem Zakona o zaštiti prirode. Uprava Parka educira posjetitelje o značenju parka, ali i pravilima ponašanja u svrhu očuvanja izvornih bioloških, geoloških i kulturnih vrijednosti zaštićenog prostora. Poučnim stazama interpretiraju se prirodne i kulturno-povijesne značajke koje se nalaze na tom području. Pomoću edukativnih tabli postavljenih uz stazu, te uz stručno vodstvo od strane djelatnika Parka prirode, posjetitelji imaju mogućnost upoznati se sa reljefom, hidrologijom, vegetacijom, florom i faunom, geologijom i poviješću ovog prostora. U ponudi su edukacije – škole u prirodi za grupne ili pojedinačne posjete. Također, na službenim mrežnim stranicama Javne ustanove Parka prirode Papuk nalaze se brojne edukativno – informativne publikacije tematski vezane uz prezentaciju flore i faune Parka, outdoor aktivnosti i kulturne nepokretne baštine na području Parka i okolice. Boravak u prirodi privlači brojne rekreativce željne aktivnog odmora. U Geoparku Papuk uspostavljeno je nekoliko označenih i neoznačenih trail staza na kojima posjetitelji mogu hodati, planinariti ili trčati uz pomoć zemljovida, GPS-a ili pametnog telefona uz priliku da ponešto nauče o bogatoj geološkoj baštini Parka. Osim toga moguće je jahati, koristiti letjelište i baviti se paraglidingom, planinariti ili voziti brdske bicikle. Podzemni svijet geoparka Papuk je bogat, ali osjetljiv na ljudske utjecaje te je posjet špiljama dozvoljen isključivo uz posebnu dozvolu ministarstva u svrhu znanstvenog istraživanja. Početkom 2018. godine Javna ustanova Parka prirode Papuk započela je s naplatom pojedinačne ulaznice u Park, što će za rezultat imati bolji uvid u broj posjetitelja na godišnjoj razini. Prema riječima ravnatelja Parka, Alena Juranec, najveći izazov razvoja dodatne ponude proizvoda i usluga eko turizma izvan Parka je što lokalno stanovništvo ne prepoznaje potencijal Parka. Naglašava uspješnost najvećeg sportskog događanja koje se održava na području Parka prirode Papuk, utrka Papuk Trek and Trail kojoj su organizatori Park prirode Papuk, SRK Baraber Belišće⁴⁸, Općina Velika i TZ Općine Velika, na koju je u studenom 2017. sedmom po redu bilo prijavljeno 687 natjecatelja/trkača. Tijekom manifestacije natjecatelji koriste usluge smještaja lokalnih iznajmljivača i ostale ugostiteljske usluge što za rezultat ima punjenje svih raspoloživih kapaciteta, ali i povećanu potrošnju te generiranje prihoda. Članovi obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava navode kako je tijekom manifestacije velika potražnja za eko

⁴⁷ Na plenarnoj sjednici 38. Generalne skupštine UNESCO održanoj 17. studenog 2015. godine u Parizu, PAPUK je postao UNESCO GEOPARK. Naime, uspostavljen je novi Međunarodni program za geoznanost i geoparkove, odnosno program UNESCO svjetski geoparkovi. Danas postoji 120 UNESCO svjetskih geoparkova iz 33 države svijeta, a među njima se nalazi i Park prirode Papuk. Papuk je prvi i zasada jedini geopark u Hrvatskoj koji je svoj status dobio zbog iznimne geološke baštine gora Papuka i Krndije te je od danas uvršten na kartu vrijednih UNESCO lokaliteta uz novi UNESCO logotip.

⁴⁸ Početkom 2008. godine formirao se inicijativni odbor za osnivanje kluba pustolovnih sportova. Klub pustolovnih sportova Baraber extreme team, udruga za sportove u prirodi, turizam i ekologiju. Budući da gotovo sve svoje aktivnosti klub ima u prirodi, te su članovi kluba svjesni potrebe očuvanja i unapređenja čovjekove prirodne okoline klub se bavi i ekologijom. Osim obilježavanja prigodnih datuma iz eko kalendara Baraberi redovito sudjeluju u akcijama čišćenja prirodnog okoliša. Aktivnosti kluba sastoje se od natjecateljskih aktivnosti – za najaktivnije članove, revijalnih aktivnosti – obilježavanje značajnih datuma i događaja, te rekreacijskih aktivnosti – za široko članstvo i svekoliko građanstvo. <http://baraber-extreme-team.com/>

proizvodima te da poduzetnici u turizmu generiraju velike prihode. Kamp Duboka⁴⁹ nalazi se na rubnom dijelu Parka prirode Papuk u mjestu Velika. To je moderni kamp u istočnom dijelu Hrvatske smješten u prirodnoj oazi doline potoka Dubočanke. Kamp Duboka prostire se na površini od 2,3 ha i može primiti do 200 kampista. Kamp ima 11 uređenih parcela za kampere i kamp prikolice sa priključcima za električnu energiju i vodu. Jedan dio kampa predviđen je za boravak gostiju u šatorima. Gosti kampa koriste se zajedničkim sanitarnim čvorom i malom kuhinjom. Okruženje kampa pruža brojne rekreativne mogućnosti poput pješčenja, sportskog penjanja, vožnje biciklom ili jogginga. Kamp je dobro povezan sa glavnim planinarskim i biciklističkim stazama u parku.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Ispostava Velika, Stjepana Radića 46, 343000 Velika

Županija: Požeško-slavonska

Tel: +385 34 313 029

Mob: +385 99 2731 064

Fax: +385 34 313 027

E-mail: kontakt@pp-papuk.hr

Web: pp-papuk.hr

Koordinate: 45°27'27.6"N 17°39'45.4"E

Centar za promatranje ptica Nijemci

Centar za promatranje ptica Nijemci nalazi se na području općine Nijemci, u Vukovarsko-srijemskoj županiji. S obzirom da područje općine Nijemci obiluje šumama, rijekama, poljima, pašnjacima i netaknutim dijelovima prirode tu se može vidjeti u različitim godišnjim dobima preko sto različitih vrsta ptica. Istražujući načine plasiranja svojih prirodnih ljepota na turističko tržište zapažen je veliki interes za promatranjem ptica na hrvatskom i inozemnom tržištu. Promatranje ptica je dugoročno održiv oblik turizma, a pri tome čuva prirodne resurse ovoga kraja. Nedaleko mjesta Nijemci nalazi se izletišta Sopotac smješteno u blizini šume, okruženo oranicama, salašima i rijekom Bosut. Izletišta je opremljeno za odmor, rekreaciju i druženje, ali i za promatranje ptica jer su postavljene dvije promatračnice. Svim posjetiteljima, ali i promatračima ptica je na raspolaganju turistički brod „SV. Katarina“ koji vozi rijekama Bosut i ekološki očuvanom rijekom Spačva koja prolazi kroz stoljetne hrastove šume. Također u ponudi su i bicikli, čamci te oprema za promatranje ptica poput dalekozora i teleskopa. Za početnike tu su priručnici za promatranje ptica kao i tematsko dječje igralište osvijetljeno rasvjetom koja se proizvodi solarno. Ponuda je prilagođena i ostalim turistima te ljubiteljima prirode koji na turističkoj ruti opremljenoj sa 30 informativnih panela mogu puno naučiti o flori i fauni ovoga srijemskog područja.⁵⁰ Kapacitet prijevoza putnika je 30. Izletničke ture obavljaju se po narudžbi. Brod se može iznajmiti u svakoj prigodi i vremenu.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Turistička zajednica Općine Nijemci, Trg kralja Tomislava 6, 32245 Nijemci

Županija: Vukovarsko-srijemska

Tel: +385 32 280 376

Mob: +385 99 2145 509

Fax: +385 32 280377

Email: turistickazajednicaon@gmail.com

Web: tz-opcinanijemci.hr

Koordinate: 45°08'25.0"N 19°02'05.7"E

⁴⁹ <http://pp-papuk.hr/kamp-duboka/>

⁵⁰ http://www.promatranje-ptica.com/index.php?option=com_content&view=article&id=128&Itemid=208&lang=hr

Eko centar Zlatna Greda

Eko centar Zlatna Greda i Kuća u prirodi smještena je uz stoljetne dunavske šume Kopačkog rita, u nekadašnjem industrijskom objektu, pustari, izgrađenoj u drugoj polovici 19. stoljeća smješten je Eko centar Zlatna Greda⁵¹. Centrom upravlja Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek⁵² osnovana 1995. godine s ciljem aktiviranja građana za zaštitu prirode i okoliša te unaprjeđenje kvalitete življenja kroz zagovaranje, promociju i primjenu ekološki opravdanih tehnologija i održivog razvoja. Osnovni cilj djelatnosti Eko centra je očuvati prirodni krajolik, kulturnu baštinu i tradicijske resurse srednjeg Podunavlja i Kopačkog rita kroz edukaciju posjetitelja i razvoj ponude proizvoda i usluga eko turizma o čemu svjedoči i osnivanje istoimene turističke agencije. U turističkoj ponudi eko centra danas posjetitelji mogu odabrati nekoliko različitih programa: tema building program, pustolovni i aktivni program, program škole u prirodi ili posjet lokaciji kao vikend izletišta. Posebno je interesantan program škole u prirodi kao idealno mjesto prenošenja znanja o biološkoj raznolikosti, ekologiji i održivom razvoju. Kuća u prirodi Zlatna Greda raspolaže smještajnim kapacitetom za 46 osoba u moderno urešenim i opremljenim sobama i spavaonicama kategorije hostela.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Zlatna Greda 16, 31328 Lug, Baranja, Hrvatska

Županija: Osječko baranjska

Tel: +385 31 627 113

Mob: +385 97 795 9989

Email: info@zlatna-greda.org

Web: zlatna-greda.org

Koordinate: 45°43'16.4"N 18°51'50.2"E

Eko gospodarstvo imanje Orlov put

Eko gospodarstvo Orlov put je smješteno na lokaciji koja je zbog kvalitete tla idealna za razvoj ekološke poljoprivrede. Gospodarstvo je omeđeno šumom, a prostire se na oko 7 hektara oranica koje nisu kemijski tretirane niti obrađivane od 1988. godine. Blizina parka prirode Kopački rit dodatno oplemenjuje ekološku priču Orlovog puta zbog preleta orlova i drugih ptica iznad imanja na zaštićenom području prirodne baštine. Gospodarstvo je od grada Osijeka udaljeno 6 kilometara. Gospodarstvom upravlja vlasnik Goran Gusak,

⁵¹ Zlatna Greda se nalazi u sklopu NATURA 2000 područja uz Dunav i Prekograničnog rezervata biosfere Mura – Drava – Dunav. Ministarstvo kulture je 2011. pustaru proglasilo zaštićenom kulturnom baštinom.

⁵² Danas je Zeleni Osijek jedna od najaktivnijih udruga za zaštitu prirode i okoliša u istočnoj Hrvatskoj. Od prosinca 2017. Udruga, uz Nacionalni park Dunav-Drava i Općinu Bilje provodi projekt pod nazivom „Zelena Baranja – Ozelenjivanje turističke ponude kroz inovativne proizvode u prirodnoj i krajobraznoj baštini“. Trajanje provedbe projekta je od 01.12.2017. do 30.07.2019. Ukupni proračun projekta je 1.384.799,68 EUR, a sufinanciran je s 85% kroz Interreg V-A Program suradnje Mađarska-Hrvatska 2014.-2020. Projektni cilj je potaknuti ekološki i ekonomski održivi razvoj usklađen s očuvanjem prirode u prekograničnoj regiji hrvatske i mađarske Baranje. Kroz projekt će se razvijati ekoturistički proizvodi i programi, organizirati festivali i promovirati područje kao poželjna turistička destinacija. Uspostaviti će se 16 land art instalacija duž biciklističke rute Panonski put mira u Općini Bilje i Kopačkom ritu, izgraditi 2 kućice na drveću u Kući u prirodi Zlatna Greda, izraditi mobilne aplikacije za turiste, postaviti 7 turističkih info ploča, nabaviti električna vozila za prijevoz turista, postaviti obnovljivi izvor energije u Zlatnoj Gredi, uspostaviti otvoreni wi-fi u svim naseljima Općine Bilje i Kopačkog rita, organizirati tečaj za vodiče turističkih programa na vodi (kanu,ajak), nabaviti opremu za aktivni i ekoturizam, organizirati 4 međunarodna etno festivala te uspostaviti novi brend Baranje kao ekoturističke destinacije.⁵²

Prema riječima voditelja projekta, Dinka Pešića projekt će doprinijeti uspostavi snažnijeg turističkog identiteta, povećati atraktivnost regije, posebice u segmentu aktivnog, kulturnog i ekoturizma, pridonijeti zapošljavanju, većem broju dolazaka i noćenja turista te poboljšanju ukupne socio-ekonomske situacije u regiji.

dobitnik prvog eko certifikata za mesne proizvode u Hrvatskoj od kojih svinjska mast, čvarci, slanina i kulenova seka kao autohtona i tradicionalna proizvodnja istočne Hrvatske. U ekološkom stočarstvu stoka ima slobodnu kretanja, a jede hranu koja nije tretirana pesticidima. Sve sirovine proizvode se na oranicama, a prilikom pripremanja gotovih proizvoda od voća, povrća ili mesa koriste se jednostavni recepti za preradu sa minimalnim dodacima u skladu s eko principima pripremanja namirnica. U skladu s prirodom i smjernicama razvoja ekoturizma na gospodarstvu je izgrađena drvena kuća od trupaca crnog bora prekrivena baranjskom trskom, u sklopu koje se nalazi u ponudi i pet dvokrevetnih soba za smještaj putnika ili posjetitelja. Obzirom na organiziranu turističku djelatnost gospodarstvo posjećuju ekološki osviješteni posjetitelji, ali i organizirane skupine djece vrtičke i školske dobi za koje se u ponudi nalaze tematske edukativne ekološke radionice. U gastro ponudi nalaze se eko proizvodi uzgojeni i proizvedeni na gospodarskom imanju, pretočeni u tradicionalnu, lokalnu kuhinju i način pripreme.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Biljska šuma 1, Kopačevo, 31327 Bilje

Županija: Osječko baranjska

Web: eko-gospodarstvo.com

Koordinate: 45°36'46.4"N 18°45'31.7"E

Kontakt: +385 91 2255886, +385 31 750 498

Etno selo Karanac

Etno selo Karanac smješteno je na južnim padinama Banskog brda, u samom srcu hrvatske Baranje, među plodnim oranicama. Trenutno selo nosi titulu bisera kontinentalnog turizma zahvaljujući brojnim obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima, ugostiteljima i malim obiteljskim vinarima koji zajedno kroje priču o tradicionalnoj gastronomskoj baštini ovoga kraja. Od ponude je potrebno naglasiti restoran "Baranjska kuća" uz pripadajuću "Ulicu zaboravljenog vremena", ali i „Akademiju blata“, obiteljsko gospodarstvo "Sklepić", "Tri mudraca", seosko gospodarstvo "Ivica i Marica", obiteljski podrum "Sabo", "Bakine čarolije", "Kukuriku", "Vilu Baranju", „Vinarija Svijetli dvori“. Etno selo Karanac poznato je i prema svojim manifestacijama od kojih su najposjećenije: "Čvarak fest", "Zimski vašar", "Prolječni vašar", "Burza kafanskih svirača" i "Off-road sarmijada". Imanja se najčešće sastoje od gospodarstva koja isključivo nude usluge noćenja i doručka, u objektima koji su autentični u stilu gradnje što čini jedinstveni ambijentalnih seoski krajolik. Posluživanje doručka zasniva se na proizvodima poljoprivrednih gospodarstava dobivenim uzgojem i hranjenjem domaćih životinja, radova u voćnjaku i povrtnjaku, brojnim vinogradima i poljima, a jedna od čestih aktivnosti u ponudi imanja jest sudjelovanje u radovima u domaćinstvu. Etno selo Karanac se nalazi na biciklističkoj stazi „Panonski put mira“ koja povezuje Slavoniju, Baranju i Vojvodinu, a pogodna je za cikloturiste u potrazi za kulturnim, prirodnim i krajobraznim ljepotama, te ujedno predstavlja potencijal ekološkog turizma Baranje.

Servisne informacije/rezervacije:

Turistička zajednica Baranje

Adresa: Kralja Tomislava 70, Beli Manastir

Tel: + 385 (0)31 70 20 80

Fax: +385 (0)031 49 59 75

E-mail: info@tzbaranje.hr

Web: www.tzbaranje.hr

Županija: Osječko baranjska

Koordinate: 45°44'52.0"N 18°39'48.9"E

Kamp odmorište Zlatni lug

Kamp odmorište Zlatni lug, smješten je u malom selu Emovački lug, udaljen 5 kilometara od grada Požege i 17 km od Ispostave Velika Parka prirode Papuk. Kampom, ali i ostalim ugostiteljsko smještajnim objektima upravlja tvrtka „Zlatni lug d.o.o.“. Odmorište je idealno mjesto za tranzitne putnike koji su u potrazi za kraćim odmorom na destinaciji. Prostor kampa u ponudi ima 15 prostranih parcela za kampere veličine 70m². Gosti kamp odmorišta na raspolaganju imaju mogućnost spajanja na električnu energiju i vodu, prostor za servisiranje kampera sa kabinom za pražnjenje kemijskih WC-a, zajednički sanitarni čvor sa tuševima, te prostor za pranje posuđa kao i besplatan WiFi signal za sve goste. Kamp je smješten pored seoskog gospodarstva Zlatni lug pa uz prekrasan pogled na zeleni okoliš, gosti mogu uživati u brojnim sportskim i rekreativnim mogućnostima kao što je pješčenje, vožnja biciklom, jogging, pećanje, boćanje, streličarstvo, mali nogomet, obilazak imanja i domaćih životinja. U blizini se nalazi i Restoran krčma Zlatni lug, ali i ribarska kuća koja se nalazi povrh ribnjaka Zlatnog Luga, a tradicionalna građevina je u cijelosti izrađena od starih greda i omogućuje uslugu za 60 posjetitelja. Na velikom otvorenom prostoru nazvanom roštilj park, uz pogled na gotovo cijelo imanje, rasprostranjeno je tridesetak sjenica koje u cijeni najma pružaju uslugu cjelodnevnog roštiljanja. Dva uređena ribnjaka pružaju odlične uvjete za provođenje ribičkog dana. Ukupne duljine više od četiri kilometra uređena šetnica seoskog imanja Zlatni Lug ujedno ima funkciju izazovne biciklističke staze. Prenočište Zlatni Lug vrlo je ugodno za boravak i odmor, kako u ljetnim tako i u zimskim mjesecima. Može se iznajmiti po osobi ili cijela kuća za duži boravak, vikend ili noćenje. Na raspolaganju je 21 moderno uređenu sobu sa kupaonicom, u koje možemo smjestiti 49 osoba. Gosti mogu iznajmiti i eko etno sobu.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Donji Emovci 32, Požega

Županija: Požeško-slavonska

Web: zlatnilug.hr

Koordinate: 45°20'43.3"N 17°38'32.9"E

Kontakt: +385 98 472 483

Radno vrijeme: Utorak, srijeda, četvrtak od 09 – 22 : petak, subota 09-23 : nedjelja 09-22. Ponedjeljkom ne radi.

Eko etno selo Stara Kapela

Slavonsko selo Stara kapela, smješteno je među obroncima Požeške gore, u Požeško-slavonskoj županiji. Ponudom sela, ali i brigu o prirodnoj i kulturnoj baštini vodi Udruga eko etno sela Stara Kapela. Dolina je prepoznata turistička destinacija, a jedna od posebnosti su i 9 većih izvora pitke vode. Udruga Eko etno Stara Kapela uredila je pješačko-biciklističku stazu koja prolazi brežuljcima rubnim dijelovima sela u dužini od 13 kilometara. Na stazi je raspoređeno 6 odmorišta sa masivnim hrastovim stolovima i klupama, a na 4 odmorišta izrađene su replike starih turskih čardaka koji služe kao vidikovci. Staza je pogodna i za rekreativce jer je načinjeno i označeno nekoliko poprečnih staza kojima se biciklisti mogu spustiti u selo. Staza prolazi prirodnim krajolikom s raznim biljnim vrstama koje su označene pločicama s hrvatskim i latinskim nazivima, a na pojedinim odmorištima postavljene su i interpretacijske table sa slikama i nazivljem ptica koje borave na ovom području, fotografije jestivih i nejestivih gljiva i divljači koja ovdje obitava. Od smještaja u ponudi je nekoliko seoskih kuća obnovljene u izvornom slavonskom selu s tradicionalnim pokućstvom na tradicionalnim imanjima „Tucina kuća“, „Pavina kuća“, „Tunjina kuća“ i „Teta Katina kuća“ i ruralna kuća za odmor „Stričev grunt“. Također, uz seoske kuće se mogu vidjeti i ostali tradicionalni objekti poput štagljeva i sjenika, koji su prenamijenjeni u ugostiteljske objekte. U ponudi ugostiteljskih objekata je i ekološki uzgojeno povrće iz vrta. Putnici mogu aktivno sudjelovati u slavonskim narodnim običajima kao što su svinjokolje, branje kukuruza, branje starih sorti voća, kuhanje pekmeza, pečenje kruha u krušnoj peći što predstavlja tradiciju ovoga kraja

kroz suživot s prirodom. Seljani i mještani ovoga kraja aktivno se bave poljoprivrednom djelatnosti u suglasju s prirodom od čega su rado prepoznati pčelarstvo, proizvodnja kupinovog vina i dr.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Stara Kapela

Županija: Brodsko posavska

Web: stara-kapela.hr

Koordinate: 45°13'53.6"N 17°41'05.4"E

Kontakt: +385 91 5075265, +385 35 384 363, +385 35 384 019, +385 35 361 299

Seosko gospodarstvo Paljevina

Mjesto Paljevine smješteno je na 11 kilometara udaljenosti od Grgurevića, na 300 metara nadmorske visine, između obronaka Dilja, Papuka i Krndije. Na tome području izniklo je samoodrživo imanje, Gospodarstvo Paljevina, na otprilike 90 hektara, kojim upravljam slavonskobrodski poduzetnik u turizmu Ljubo Prkačin. Glavne djelatnosti Gospodarstva jesu ugostiteljstvo, ekološki uzgoj stoke od kojih crne slavonske svinje, ovce, guske, patke i sl., povrća i voća. Eko stočarstvo odvija se prema smjernicama ekološkog uzgoja – stoka se drži na otvorenom, slobodno se kreće sa stalnim pristupom površinama na otvorenom, nastambe su drveni objekti i prirodnom ventilacijom i izvorom svjetlosti, a životinje se hrane hranom iz vlastitog ekološkog gospodarstva. Na gospodarstvu se uzgaja voće i povrće prema načelima permakulture što je vidljivo po svjesnom oblikovanju ekosustava u prirodnom krajobrazu. U okolici imanja pčelari se bave uzgojem pčela što garantira da je prostor zaštićen od korištenja insekticida i ostalih štetnih preparata. Izvor vode nalazi se na stotinjak metara od imanja, a mikroklima ovog područja je idealna za pripremanje gastronomskih mesnih delicija. Trenutni ugostiteljski objekt sastoji se od rustikalno uređenog restorana, pecare, trijema i vinskog podruma. Od turističko ugostiteljske ponude ističe se organizacija događanja prema najavi. Od ponuđenih sadržaja važno je istaknuti: edukativni program za djecu kojeg čine kreativne radionice za sve školske uzraste, cjelodnevni izleti, poučne staze, proučavanje i prezentacija autohtonih pasmina; temabuilding i outdoor aktivnosti poput biciklizma, trekinga, lovstva, bogat gastronomski sadržaj poput organizacije kolinja, berbe i pripremanje domaće zimnice, a u ponudi je i vlak s kotačima sa 70tak mjesta za prijevoz posjetitelja od Grgurevića do imanja. Djelatnici Općine Sibinj su, uz izmjene i dopune prostornog plana, navedenu zonu upisali kao područje za turističke namjene što je velika prilika za daljnji razvoj seoskog turizma u starim odvoračkim selima.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Paljevine, Općina Sibinj, Hrvatska

Županija: Brodsko posavska

Mob:+385 98 340 888

Web: brod-uno.hr/paljevine

Koordinate: 45°13'32.3"N 17°53'24.1"E

Eko etno centar Adica

Park šuma Adica smještena je na desnoj obali rijeke Vuke u Vukovaru. U središtu Park šume nalazi se restoran Vukovarska kuća u kojem možete kušati specijalitete slavonske kuhinje, a na raspolaganju je i 6 dvokrevetnih soba. Posjetitelji centra mogu uživati u zelenim krošnjama stoljetne mješovite šume hrasta lužnjaka i cera. Uređene pješačke i trim staze, sprave za vježbanje i stijena za penjanje omiljeno su odredište lokalnih stanovnika. Ukoliko se u ljetnim mjesecima poželite rashladiti Vukovarci savjetuju da posjetite Vukovarsku adicu – riječni otok prekrasne pješčane plaže na području posebnog rezervata šumske vegetacije na lijevoj obali rijeke Dunav nasuprot grada Vukovara. U sjenici pod hladom šume nude se osvježavajuća pića, a na uređenom

terenu može se zaigrati i odbojka na pijesku. Domaći ljudi na otok stižu čamcima, a tijekom ljetnih mjeseci za posjetitelje je osiguran prijevoz na omiljeno riječno kupalište istočne Slavonije.

Servisne informacije/rezervacije:

Adresa: Vukovar, Hrvatska

Županija: Vukovarsko srijemska

Tel:+385 32 442 889 TZ grada Vukovara

Web: www.turizamvukovar.hr

Koordinate: 45°21'12.0"N 18°58'29.6"E

6.3 Upravljanje rutom

Ruta predstavlja difuzni i decentralizirani način rada. Obzirom da je nužno „upravljati uslugama i proizvodima“ rute glavna pretpostavka za kvalitetno „funkcioniranje“ svih dionika na ruti je njihovo umrežavanje i koordinacija. Potrebno je **odrediti središnje upravljačko tijelo** koje će provoditi aktivnosti poput:

- osiguranje kontinuirane komunikacije s dionicima eko rute,
- provođenje kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja o posjetiteljima i tržištu,
- provođenje udruženih marketinških aktivnosti (izrada vizualnog identiteta, oznaka na cestama, info tabli, info centara i ostalih off line i on line promotivnih materijala, odlazak na sajmove, i dr.),
- kreiranje turističkih paketa u suradnji s turističkim agencijama,
- uspostava kriterija kvalitete koji se odnosi na razvoj i očuvanje destinacije,
- edukacija posjetitelja eko rute, ali i turističkih dionika na ruti o održivom razvoju,
- osiguravanje pristupačnosti lokacijama na ruti – informativnu i doslovnu – poput zajedničkog radnog vremena tijekom tjedna i godine, i sl.

Predlažemo da glavno središnje tijelo bude Turistički klaster „Slavonska košarica“ koji će procesom kontinuiranog upravljanja i promoviranja voditi brigu o održivom razvoju eko rute i plasmana na turističkom tržištu. Klaster okuplja 137 proizvođača hrane, pića i rukotvorina te pružatelja turističkih usluga s područja regije Slavonije. Osnivač klastera je Grad Slavonski Brod, RaSB I Turistička zajednica grada SB, a osnovan je 2011. godine. Osnovni je cilj umrežavanja unapređenje turističke djelatnosti u istočnoj Hrvatskoj. Osnovne aktivnosti klastera odnose se na održavanje edukacijskih radionica za članove; promociju i distribuciju proizvoda putem interaktivnog web portala; nastupe na sajmovima i održavanje posebnih prezentacija na pojedinim turističkim tržištima u zemlji i inozemstvu; organiziranje „benchmarking“ putovanja. Strateški je partner klastera Ekonomski fakultet u Osijeku (EFOS), rad klastera podupiru resorna ministarstva i Hrvatska turistička zajednica.

Klasterom „Slavonska košarica“ upravljaju Skupština, predsjednik, upravni odbor, nadzorni odbor i klaster menadžer, a moguće je dodatno organizirati i u rad uključiti radne skupine kojima mogu pripadati: predstavnici lokalnih/nacionalnih ili regionalnih turističkih organizacija, predstavnici Hrvatskih voda, Hrvatskih šuma, Javnih ustanova za upravljanje prirodnom baštinom, odjela Ministarstava zaštite okoliša i energetike, Ministarstva poljoprivrede, ministarstva turizma, i sl., predstavnici odjela Županijskih i obrtničkih komora, turističkih vodiča i pratitelja, strukovnih udruženja te relevantnih akademskih institucija, svih vrsta pružatelja ugostiteljsko-turističkih usluga, njihovih cehovskih i strukovnih udruga.

Predlažemo nekoliko prioritarnih ciljeva akcijskog plana upravljanja eko rutom:

- stvaranje eko destinacijskog portfelja,

- stvaranje eko branda destinacije,
- podizanje svjesnosti o brendu,
- kontinuirano praćenje i kontrola upravljanja destinacijom.

Prioritetni cilj 1. Stvaranje eko portfelja destinacijskog

Mjera 1. 1 Mapiranje glavnog, strukturalnog, uslužnog i pridruženog sadržaja

Popisivanje ponuđača usluga i proizvoda koji tematski nadopunjuju ponudu eko rute (ponuda smještajnih kapaciteta, ugostiteljska ponuda, ostala servisna usluga (servis bicikala, najam bicikala, najam ostale outdoor opreme), ponuda parkova prirode, kampova, specijalizirana ponuda športskih i planinarskih udruga i saveza, edukativnih, tradicijskih i zanatskih radionica, ponuda obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava, eko proizvođača, održavanje tematskih manifestacija i eko sajmovi, i sl.

Mjera 1.2 Razvoj kapaciteta turističke infrastrukture

Podmjera 1.2.1 Obnova kulturne baštine i prenamjena u turističke svrhe: educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija, a posebno one baštine koja je locirana u blizini područja zaštićene prirode; poticanje na proces obnove vlasnika kurija, dvoraca, autohtonih seljačkih kuća i gospodarstava na području Istočne Hrvatske i prenamjena u funkciju turizma

Podmjera 1.2.2 Obnavljanje, označavanje i nadogradnja sadržaja na planinarskim, pješačkim, biciklističkim i jahačim staza: koordinacija javnih ustanova i neprofitnih udruga; logistička podrška i poticanje na unapređenje i obnavljanje oznaka i putokaza; jednoobrazno označavanje: na cestama, interpretacijska tabla na početku rute, uz spomenike, informacije, interpretacijske table, odnosno sažetak rute na svim ključnim lokalitetima

Podmjera 1.2.3 Poticanje obnavljanja fasada kuća i okućnica u turističkim zonama: educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija, poticanje na uređenje ruralnih, ali i urbanih gradskih prostora

Podmjera 1.2.4 Poticanje gradnje novih te proširivanje i uređenje postojećih smještajnih kapaciteta: educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija;

Podmjera 1.2.5 Poticanje gradnje dodatnih turističkih sadržaja: educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija; poticanje izgradnje tematskih dječjih igrališta, ekoloških parkova, aboretuma, obnova parkova, šetnica, kupališta i riječnih pristaništa, odmarališta za bicikliste u zelenim područjima, izgradnja adrenalinskih parkova, izgradnja vidikovaca i platformi za promatranje životinjskog svijeta, organiziranje land art staza u prirodi, razvoj eko muzeja, korištenje alternativnih prijevoznih sredstava poput električnih brodova, automobila, motocikla itd.

Mjera 1.3 Podizanje i standardiziranje kvalitete postojećih proizvoda te razvoj novih proizvoda

Podmjera 1.3.1 Razvoj inovativne turističke eko ponude: poticanje razvoja wellbeing paketa: program boravka u prirodi (uređenje vrtova, izučavanje biljnog i životinjskog svijeta, šetnje kroz šume ili uz riječne tokove, meditacija, programi za oporavak bolesnika ili za starije osobe, i sl.

Podmjera 1.3.2 Certificiranje smještajnih kapaciteta prema eko certifikatu: razvoj sustava za certificiranja ponuđača eko smještaja, moguće prema primjeru Eco Domus

Podmjera 1.3.3 Razvoj nacionalnih manifestacija: razvoj tematskih i inovativnih nacionalnih manifestacija koje će privlačiti eko turiste, ponuda se može temeljiti na: ekološko i prirodno, domaće i tradicionalno. Eko sajmovi su namijenjeni obiteljima s djecom i lokalnoj zajednici.

Pojašnjenje:

Strukturiranim pristupom mapiranju dionika u turizmu i razvoju kapaciteta turističke infrastrukture te podizanju i standardiziranju kvalitete postojećih proizvoda te razvojem novih osigurava optimalno upravljanje destinacijom.

Prioritetni cilj 2. Stvaranje eko branda destinacije

Mjera 2.1 Izrada knjige standarda brenda

Osmišljavanje verbalnog identiteta, dizajn vizualnog identiteta, definiranje arhitekture brenda te dizajn karakterističnih komunikacijskih materijala s posebnom pažnjom na digitalne medije; raspisivanje nacionalnog natječaja

Pojašnjenje:

Turistička destinacija se sastoji od resursa i atrakcija, koji ujedno djeluju poput vanjskih motivacijskih čimbenika koji utječu na odabir destinacije. Obzirom da destinacija mora opravdati putnička očekivanja, marketing stručnjaci pokušavaju razumjeti turističku intrinzičnu motivaciju. U konkurentnom okruženju, destinacije i kompanije, a posebno dionici u turizmu, mogu se međusobno konkurirati različitim ponudom nezaboravnih iskustava i doživljaja u kojima turisti mogu uživati. **Turistički upravitelji moraju koristiti strategije segmentacije tržišta kako bi identificirali potrebe i želje potencijalnih putnika.** Diferenciranje je marketinška strategija koja se usmjerava na ciljano tržište na način da se svim marketinškim sredstvima ponuda diferencira od ponude konkurentnog tržišta. Turisti na temelju racionalne odluke odabiru putničke destinacije, bez obzira na ograničeno znanje o putničkoj destinaciji. Kako bi jednu turističku destinaciju diferencirali od druge turistički upravitelji moraju raspraviti o doživljajima kao ključnom dijelu turističke ponude potencijalnim putnicima.

Drugi, važan dio procesa diferencijacije turističkih destinacija je proces kreiranja svjesnosti o brendu i pozicioniranja u svijesti potrošača, tj. putnika, jer iako na prvi pogled destinacija može djelovati vrlo privlačno, putnici se neće odlučiti za nju upravo zbog nedostatka informacija i povjerenja u kvalitetu ponude. **Brend je konkurentni identitet turističke destinacije.** Obzirom na segmentaciju tržišne niše potencijalnih i trenutnih posjetitelja brendom se promoviraju one vrijednosti destinacije koje su relevantne najvećem broju gostiju. Pozicija brenda istočne Hrvatske, u kojoj Studija obuhvaća Osječko baranjsku županiju, Vukovarsko srijemsku županiju, Brodsko podravsku županiju i Požeško slavonsku županiju, definira se slijedećim temeljnim vrijednostima:

- tradicionalno i domaće;
- održivo i ekološko;
- zeleno i zaštićeno.

Tradicionalno i domaće.

Prostor Istočne Hrvatske je bogat prirodnom baštinom koja u stoljetnom suživotu s tradicionalnim seoskim životom predstavlja prozor u svijet tradicijskih umijeća, obrade zemlje i uzgoja stoke. Na spomen „domaćeg“, posebno u današnje doba kada se izuzetno vrednuje rad ruku i pripremanje domaćih namirnica, bude se osjećaji topline i sjećanja na obiteljske vrijednosti, radišnost i ljubav prema „zemlji“. Velika pažnja se posvećuje „zdravoj“ prehrani, jer na jelovniku „suvremenog“ čovjeka sve više se pojavljuju namirnice koje potječu iz eko uzgoja u vjeri kako one vraćaju „energiju“ te pridonose zdravlju nasuprot velikom broju umjetnih i industrijaliziranih namirnica. Ekološki uzgojene namirnice, uz prirodnu baštinu čine sastavni dio eko brenda.

Ekološko i održivo.

Održivost znači svjesnost za okoliš i prirodne resurse bitne za čovječanstvo. Održivo se odražava u razvoju koji ne ugrožava budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora i zagađivanjem okoliša. Također, pozitivna je slika lokalnog odredišta (grad, selo, regija) koje je uvelo održive/ekološke prakse (npr. mjere zaštite prirodnih i kulturnih resursa, smanjenja utjecaja turizma na okoliš ili uključivanje lokalnog stanovništva u turističke usluge i koristi od turizma), ali i poduzetničkog sektora koji nude smještaj, a uveli su ekološke turističke prakse (npr. mjere uštede energije/vode, recikliranje, hrana kupljena pravednom trgovinom itd.)

Zeleno i zaštićeno.

Prirodnom baštinom upravljaju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima. Osnovni cilj njihova djelovanja je zaštita, održavanje i promocija te osiguranje neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara. Kroz edukaciju lokalne zajednice i posjetitelja o održivom razvoju, ekologiji, dobrobiti recikliranja može se utjecati na svjesnost o važnosti zelenog okoliša i zaštiti prirodne baštine. Način kako lokalna zajednica brine o svom okolišu jedan je od preduvjeta da eko ruta postane poželjna eko destinacija.

Prioritetni cilj 3. Podizanje svjesnosti o brendu – komunikacija

Mjera 3.1 Edukacija dionika o načinu upotrebe brenda

Organizacija radionica s dionicima na kojima se uči o pravilnoj upotrebi brenda - komunicirati o posebnostima rute prema svim dionicima u turizmu, kao i predstavnicima javnih uprava za zaštitu prirodne baštine, turističkim agencijama, uredima Turističkih zajednica, članovima specijaliziranih udruženja, ponuđačima smještaja, ugostiteljima, eko proizvođačima itd.

Pojašnjenje:

Putnička motivacija nastaje kao posljedica putničke želje za putovanjem i doživljajem kojeg nudi tržište eko turizma. Želja za putovanjem može biti stimulirana komercijalnom ili nekomercijalnom informacijom. Ta informacija će utjecati na pozornost putnika i uvjeriti na odabir turističke destinacije Istočne Hrvatske. Važno je istražiti kako potencijalni putnik započinje s potragom za informacijom o eko destinaciji i proizvodu koji može zadovoljiti njegove potrebe. Prilikom kupnje vrijednost brenda igra veliku ulogu. Stoga, destinacijski imidž i brendovi postaju bitni stimulusi koji utječu na putničku motivaciju prilikom odabira turističke destinacije. Nakon što će ruta biti prezentirana i označena potrebno je komunicirati o posebnostima rute prema svim dionicima u turizmu, kao i predstavnicima javnih uprava za zaštitu prirodne baštine, turističkim agencijama, uredima Turističkih zajednica, članovima specijaliziranih udruženja, ponuđačima smještaja, ugostiteljima, eko proizvođačima itd.

Prioritetni cilj 4. Razvoj promocije i prodaje

Mjera 4.1 Dizajn i izrada promotivnih materijala

Izrada zajedničkih višezjezičnih publikacija (promotivne brošure, katalog rute, vodiči i mape)

Mjera 4.2 Izrada internetske stranice i/ili prodajnog portala

Podmjera 4.2.1 Otvaranje profila na društvenim mrežama i Podmjera 4.2.2 Izrada mobilnih aplikacija: izrada web stranice i otvaranje profila na društvenim mrežama, angažiranje community menagera koji će upravljati unificiranim promotivnim i edukativnim on line materijalima

Mjera 4.3 Provođenje marketing kampanja

Provođenje on line marketing kampanja – oglašavanje putem kanala YouTube, društvenih mreža FB, IG, Google Adwords aplikacije, Google Analytics softwear, banneri, i dr. / Udruženo oglašavanje putem javnog natječaja HZT

Mjera 4.4 Uspostavljanje odnosa s javnošću

Predstavljanje brenda na ciljanim događanjima te u urbanim centrima

Mjera 4.5 Sudjelovanje na sajmovima i prezentacije

Predstavljanje brenda na specijaliziranim sajmovima u zemlji i izvan nje

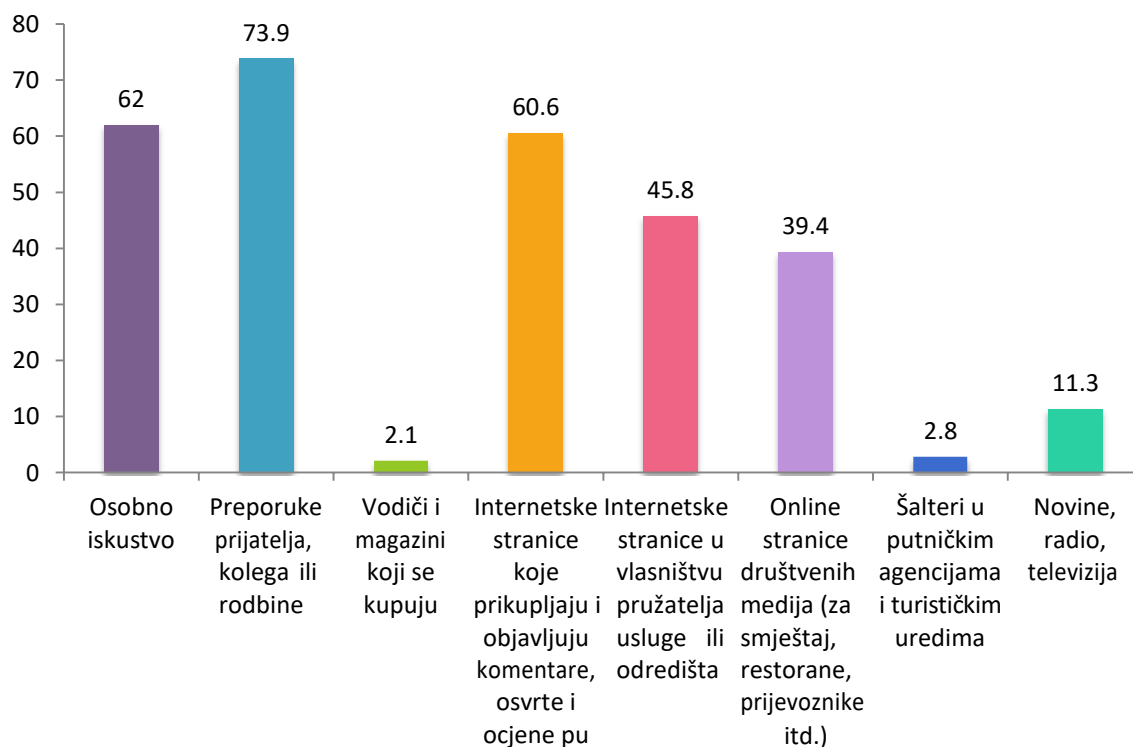
Mjera 4.6 Subvencioniranje kanala prodaje

Poticanje javne uprave na subvencioniranje troškova turističkih agencija u usluzi kanala prodaje

Pojašnjenje:

Rezultati anketnog istraživanja „Razvoj eko turizma Istočne Hrvatske“ provedenog tijekom veljače 2018. godine, u kojemu je sudjelovalo ukupno 140 ispitanika od kojih 134 živi na području Republike Hrvatske mogu bi temelji u izradi marketinškog plana u kojeg će bi uključeni plan promocije i prodaja aranžmana eko rute Istočne Hrvatske. Na pitanje koje izvore informiranja smatraju najvažnijima pri donošenju odluke o planovima za putovanje ispitanici su odgovorili da su preporuka i osobno iskustvo najvažniji prilikom odabira destinacije, a tek nakon toga pretraživanje internetskih stranica koje prikupljaju i objavljuju komentare, osvrte i ocjene drugih putnika o posjećenim destinacijama.

Ikonograf br. 5 Prikaz rezultata istraživanja o izvorima informiranja prilikom odabira destinacije

Iz ovih rezultata se može zaključiti da je razvoj promocije, ujedno i prodaje, važan segment pozicioniranja eko rute kao potencijalne turističke destinacije. Tek usuglašenom i organiziranom marketing kampanjom može se

očekivati da vidljivost eko rute bude povećana i interesantna potencijalnim putnicima. Komuniciranje eko brenda kroz promociju i marketing kampanju mora biti prioritet upravitelja rutom. Također, potrebno je promišljati o inovacijama i promjenama u ponašanju putnika i načinu kupnje turističke ponude. Prema izvješću „65 Travel Statistics to know in 2018 – 2019“⁵³ tvrtke Trekk Soft zahtjevi i očekivanja putnika utječu na promjene u personalizaciji ponude, ali i povećanju broja rezerviranih i kupljenih turističkih paketa mobilnim putem. Veliki je broj putnika koji koriste pametne telefone za istraživanje, bookiranje i planiranje cjelokupnog puta u iduću putničku destinaciju. Osim za rezervaciju avionskih karata i hotela putnici koriste pametne telefone i za istraživanje o aktivnostima i atrakcijama, za lociranje prodajnih centara i za pronalaženje uputa za smjer destinacije. Bookiranje „last minute“ je povećano za gotov 150 % u protekle dvije godine.

Preporuke:

- personalizirati ponudu na temelju rezultata istraživanja o najčešće bookiranim proizvodima ili uslugama,
- kreirati on line sadržaj, primjerice putničke blogove, na jednostavan i privlačan način, kao odgovore na pitanja koja se često postavljaju (npr. preporuke za plaže, proces dobivanja viza, preporuke za smještaj ili ugostiteljsku ponudu, obilazak atrakcija, sigurnost na putovanju itd. ⁵⁴),
- odlučiti se za izradu mobilnih app i chat usluga koje će dionici u turizmu koristiti za kanale prodaje,
- korištenje e- marketinga kao i dalje najučinkovitijeg poslovnog marketinškog alata, itd.

Prioritetni cilj 5. Kontinuirano praćenje i kontrola upravljanja destinacijom

Mjera 5.1 Definiranje strategije upravljanja eko rutom

Podmjera 5.1.1 Izrada Strategije upravljanja eko rute (interni dokument upravljačkog tijela): izrada dugoročnog strateškog plana upravljanja eko rutom.

Podmjera 5.1.2 Provođenje kontinuiranog istraživanja tržišta: provođenje kontinuiranog istraživanja tržišta s ciljem smanjenja rizika i prilagodbe promjenama na međunarodnom turističkom tržištu i u gospodarskom sektoru

Podmjera 5.1.3 Kontrola i monitoring: sistematska procjena napretka kroz utvrđivanje mjerljivih rezultata (utvrđivanje povećanja broja dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista, ostvarenje veće potrošnje, veći broj zaposlenih u turizmu i komplementarnim granama, i sl.)

Pojašnjenje:

Kontinuiranim sakupljanjem podataka, istraživanjem tržišta dobiveni rezultati se mogu ukorporirati u marketinške i komunikacijske planove, ali ujedno osiguravaju dugoročnu i održivu strategiju i politiku upravljanja područjem zemljopisnog obuhvata. Tržišno istraživanje je važno za održivost eko rute. Preporuča se provođenje različitih metoda istraživanja od anketnih upitnika potencijalnih posjetitelja do anketnih upitnika posjetitelja na licu mjesta.

Anketno istraživanje dionika destinacijskog menadžmenta – za upravitelje

Predlaže se provođenje istraživanja o temama poput: uključivanje lokalne zajednice u kreiranje politika, o umrežavanju ponude dionika u turizmu s ponudom npr. Javnih ustanova za zaštitu prirode i sl.

⁵³ Trekk Soft

⁵⁴ <https://www.facebook.com/groups/653339188113854/>

Istraživanje među poduzetnicima

Veliku pažnju potrebno je pridodati privatnom sektoru, a posebno onima čija je lokacija poslovanja u obuhvatu eko rute. Za dionike se mogu pripremiti upitnici koji će se odnositi na povezanost proizvoda i usluga s temom eko rute (eko proizvodi, održiv razvoj, recikliranje, i sl.), vidljivost poslovanja kroz razvoj eko rute (doprinosi li ruta boljoj promociji poslovanja, i sl).

Istraživanje među stanovništvom

Pomoću upitnika se istražuje dobrobit destinacije uslijed razvoja eko rute, a posvećeno je temama: informiranost lokalne zajednice o eko ruti, dionicima i ponudi, uključivanje lokalne zajednice u donošenje odluka i/ili organizaciji lokalnih događaja, koji je dobrobit za pojedinca uključivanje destinacije u eko rutu, utjecaj rute na identitet lokalne zajednice, prirodnu baštinu, na kvalitetu života u destinaciji, i sl.

Tabela 10 Tablični prikaz prioriternih ciljeva, mjera i aktivnosti u procesu kreiranja eko rute Istočne Hrvatske

PRIORITETNI CILJ.	MJERA	AKTIVNOSTI	
Prioritetni cilj 1. Stvaranje eko portfelja destinacije	Mjera 1. 1 Mapiranje glavnog, strukturalnog, uslužnog i pridruženog sadržaja	Popisivanje ponuđača usluga i proizvoda koji tematski nadopunjuju ponudu eko rute (ponuda smještajnih kapaciteta, ugostiteljska ponuda, ostala servisna usluga (servis bicikala, najam bicikala, najam ostale outdoor opreme), ponuda parkova prirode, kampova, specijalizirana ponuda športskih i planinarskih udruga i saveza, edukativnih, tradicijskih i zanatskih radionica, ponuda obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava, eko proizvođača, održavanje tematskih manifestacija i eko sajmovi, i sl.	
		PODMJERA	
	Mjera 1.2 Razvoj kapaciteta turističke infrastrukture	Pod mjera 1.2.1 Obnova kulturne baštine i prenamjena u turističke svrhe	Educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija, a posebno one baštine koja je locirana u blizini područja zaštićene prirode
		Podmjera 1.2.2 Obnavljanje, označavanje i nadogradnja sadržaja na planinarskim, pješačkim, biciklističkim i jahaćim staza	Koordinacija javnih ustanova i neprofitnih udruga; logistička podrška i poticanje na unapređenje i obnavljanje oznaka i putokaza; jednoobrazno označavanje: na cestama, interpretacijska tabla na početku rute, uz spomenike, informacije, interpretacijske table, odnosno sažetak rute na svim ključnim lokalitetima
		Podmjera 1.2.3 Poticanje obnavljanja fasada kuća i okućnica u turističkim zonama	Educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija, poticanje na uređenje ruralnih, ali i urbanih gradskih prostora
		Podmjera 1.2.4 Poticanje gradnje novih te proširivanje i uređenje postojećih smještajnih kapaciteta	Educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija;
		Podmjera 1.2.5 Poticanje gradnje dodatnih turističkih sadržaja	Educiranje javnih, poslovnih i privatnih subjekata o mogućnostima sufinanciranja ili financiranja iz EU fondova; osiguranje tehničke podrške u izradi aplikacija.
	Mjera 1.3 Podizanje i standardiziranje kvalitete postojećih proizvoda te razvoj novih proizvoda	Podmjera 1.3.1 Razvoj inovativne turističke eko ponude	Poticanje razvoja wellbeing paketa: program boravka u prirodi (uređenje vrtova, izučavanje biljnog i životinjskog svijeta, šetnje kroz šume ili uz riječne tokove, meditacija, programi za oporavak bolesnika ili za starije osobe, i sl.
		Podmjera 1.3.2 Certificiranje smještajnih kapaciteta prema eko certifikatu	Razvoj sustava za certificiranje ponuđača eko smještaja, moguće prema primjeru Eco Domus
		Podmjera 1.3.3 Razvoj nacionalnih manifestacija	Razvoj tematskih i inovativnih nacionalnih manifestacija koje će privlačiti eko turiste, ponuda se može temeljiti na: ekološko i prirodno, domaće i tradicionalno. Eko sajmovi su namijenjeni obiteljima s djecom i lokalnoj zajednici.
Prioritetni cilj 2. Stvaranje eko brenda destinacije	Mjera 2.1 Izrada knjige standarda brenda	Osmišljavanje verbalnog identiteta, dizajn vizualnog identiteta, definiranje arhitekture brenda te dizajn karakterističnih komunikacijskih materijala s posebnom pažnjom na digitalne medije	
		Raspisivanje nacionalnog natječaja	

<p>Prioritetni cilj 3. Podizanje svjesnosti o brendu – komunikacija</p>	<p>Mjera 3.1 Edukacija dionika o načinu upotrebe brenda</p>		<p>Organizacija radionica s dionicima na kojima se uči o pravilnoj upotrebi brenda - komunicirati o posebnostima rute prema svim dionicima u turizmu, kao i predstavnicima javnih uprava za zaštitu prirodne baštine, turističkim agencijama, uredima Turističkih zajednica, članovima specijaliziranih udruženja, ponuđačima smještaja, ugostiteljima, eko proizvođačima itd.</p>
<p>Prioritetni cilj 4. Razvoj promocije i prodaje</p>	<p>Mjera 4.1 Dizajn i izrada promotivnih materijala</p>		<p>Izrada zajedničkih višejezičnih publikacija (promotivne brošure, katalog rute, vodiči i mape)</p>
	<p>Mjera 4.2 Izrada internetske stranice i/ili prodajnog portala</p>	<p>Podmjera 4.2.1 Otvaranje profila na društvenim mrežama</p>	<p>Izrada web stranice i otvaranje profila na društvenim mrežama, angažiranje community menagera koji će upravljati unificiranim promotivnim i edukativnim on line materijalima</p>
	<p>Mjera 4.3 Provođenje marketing kampanja</p>		<p>Provođenje on line marketing kampanja – oglašavanje putem kanala YouTube, društvenih mreža FB, IG, Google Adwords aplikacije, Google Analytics softwear, banneri, i dr. / Udruženo oglašavanje putem javnog natječaja HZT</p>
	<p>Mjera 4.4 Uspostavljanje odnosa s javnošću</p>		<p>Predstavljanje brenda na ciljanim događanjima te u urbanim centrima</p>
	<p>Mjera 4.5 Sudjelovanje na sajmovima i prezentacije</p>		<p>Predstavljanje brenda na specijaliziranim sajmovima u zemlji i izvan nje</p>
	<p>Mjera 4.6 Subvencioniranje kanala prodaje</p>		<p>Poticanje javne uprave na subvencioniranje troškova kanala prodaje turističkoj agenciji</p>
<p>Prioritetni cilj 5. Kontinuirano praćenje i kontrola upravljanja destinacijom</p>	<p>Mjera 5.1 Definiranje strategije upravljanja eko rutom</p>		<p>Podmjera 5.1.1 Izrada Strategije upravljanja eko rute (interni dokument upravljačkog tijela)</p> <p>Podmjera 5.1.2 Provođenje kontinuiranog istraživanja tržišta</p> <p>Podmjera 5.1.3 Kontrola i monitoring</p> <p>Izrada dugoročnog strateškog plana upravljanja eko rutom.</p> <p>Provođenje kontinuiranog istraživanja tržišta s ciljem smanjenja rizika i prilagodbe promjenama na međunarodnom turističkom tržištu i u gospodarskom sektoru</p> <p>Sistematska procjena napretka kroz utvrđivanje mjerljivih rezultata (utvrđivanje povećanja broja dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista, ostvarenje veće potrošnje, veći broj zaposlenih u turizmu i komplementarnim granama, i sl.)</p>

6.4 Upravljanje posjetiteljima na ruti

Razumijevanje motivacije ekopotputnika pomaže turističkim djelatnicima i organizacijama za destinacijski menadžment u dizajniranju turističkih proizvoda i usluga. Generalno, razumijevanje želja i potreba putnika pomaže iz tri glavna razloga:

1. u planiranju i razvoju odluka za upravljanje destinacijom na organizacijskom nivou,
2. pomaže svim ponuđačima turističkih usluga i proizvoda u povećanju zadovoljstva putnika i generiranju nezapamćenih iskustava,
3. ima učinak na ekonomiju destinacije, kao i na poslovnu uspješnost svih dionika u turizmu.⁵⁵

Slika 2 Proces odabira i "korištenja" turističkog proizvoda ili usluga od strane turista⁵⁶

Izvor: Temeljeno na grafičkom prikazu iz studije "Tourist Behaviour and Trends" autora Andrades, Dimanche, Ilkevich

Komunikacija eko rute zahtijeva sustavan odnos prema putniku. Proces upravljanja posjetiteljima na ruti zahtijeva razumijevanje o tome tko su posjetitelji, za čim tragaju te koje su njihove preferencije i želje. Pri toj vrsti segmentacije moguće je ustanoviti i koja su potencijalno nova tržišta. Istraživanje i stjecanje novih doživljaja i dalje su osnovni razlog zbog kojeg putnici tragaju za novim destinacijama. Veliki broj njih tvrdi kako radije „kupuju“ doživljaje nego materijalne proizvode. Putnici tragaju za lokalnim, a njihova očekivanja od domaćina su da izvrsno poznaje lokalnu gastronomiju i mjesta za posjećivanje. U Poglavlju 3.5 su navedene kategorije putnika prema socio ekonomskim kriterijima. Segmentacija te vrste je ponovno prikazana u Tabeli 11.

⁵⁵ Autori studije "Tourist behaviour and Trends" Andrades L., Dimanche F. I Ilkevich S., analizirali su putničko ponašanje kao temeljno polazište planiranja marketinških strategija turističkih destinacija. Studija se bavi uzročnicima koji utječu na preferencije i izbor turista.

⁵⁶ Slika prikazuje proces istraživanja i odabira putničke destinacije. Proces započinje istraživanjem o potencijalnoj putničkoj destinaciji, a odluke i kupovina se temelji na stavu, željama i potrebama kupca. Iščekivanje i pripreme na putovanje su također dio putničkog iskustva koji dodatno pojačavaju „putničku groznicu“ i motivaciju za putovanjem. Za vrijeme putovanja i boravka na putničkoj destinaciji kupac prolazi kroz različite doživljajne i iskustvene procese, unutar kojih na licu mjesta donosi odluke o kupovini i daljnjem istraživanju destinacije. U toj fazi kupac može ocijeniti kvalitetu putničke destinacije i opravdati odabir svoje odluke tj. kupnje. U posljednjoj fazi, po povratku iz turističke destinacije u mjesto prebivališta kupac dijeli svoja iskustva i sjećanja, stvara osobni sustav vrijednosti, a ujedno izgrađuje lojalnost ili odbojnost prema turističkoj destinaciji.

Profil eko putnika

Europski eko putnik je:

- educiran,
- često putuje i
- pripada višoj društveno ekonomskoj skupini.

Ovu skupinu putnika motiviran prirodni okoliš destinacije. Vole učiti o lokalnim zajednicama koje nastanjuju eko destinacije.

Tabela 11 Segmentacija putnika prema socio ekonomskim obilježjima i motivu dolaska na destinaciju

SEGMENTACIJA PREMA SOCIO EKONOMSKIM KRITERIJIMA	
<p>MLADI OD 18 DO 44 – VISOKI PRIHODI, MALO VREMENA</p>	<p>Ova skupina je druga po veličini, pojedinci ostvaruju visoke prihode, ali su ograničenog vremena za putovanje. Uglavnom su između 31 i 44 godine starosti. Često putuju u parovima, iako se pojavljuje i trend putnika samaca koji pripadaju ovom segmentu. Ovi putnici su u potrazi za „jednom u životu“ iskustvom. U itinerar svoga putovanja žele uključiti najviše što mogu. Komfort na putovanju je bitan dio organizacije puta.</p>
<p>MLADI OD 18 DO 44 – MALI PRIHODI, VIŠE VREMENA</p>	<p>Ovoj skupini pripadaju mladi od 18 do 30 godina starosti, backpackersi i dr. Njihovi dnevni budžeti su mali, ali zato odlaze na duža putovanja koja mogu trajati od jednog mjeseca do godine dana. Žele se uključiti u lokalnu zajednicu te iskusiti tradicijska umijeća i lokalnu gastro ponudu. Doprinos lokalnoj zajednici je jako bitan za ovaj segment eko putnika. Uobičajeno je da putovanje kombiniraju s volonterskim aktivnostima unutar zajednice ili kroz projekte očuvanja okoliša.</p>
<p>DINKS - PAROVI S DVOSTRUKIM PRIMANJIMA, BEZ DJECE.</p>	<p>Ovu ciljanu skupinu karakterizira suvremeni način života poslovnih ljudi. Skupina nije cjenovno osjetljiva, ali su vremenski vrlo ograničeni što uvjetuje da putuju češće na kratke odmore. O potencijalnim putničkim destinacijama informiraju se putem digitalnih platformi, specijaliziranih web portala ili lifestyle časopisa. Prema izvještajima Travel Trend Reporta iz 2016. o svjetskim trendovima u turizmu, uz mušku populaciju ili obitelji, kao posebna ciljana skupina posebno se naglašavaju žene koje putuju same ili u grupi s drugim ženama, a koje traže poseban i autentičan doživljaj, sigurnost i integriranu ponudu. Također, istraživanja pokazuju porast zainteresiranosti ovog profila gostiju za aktivni turizam i putovanja koja objedinjuju prirodne i kulturne ljepote i baštinu.</p> <p>Na čemu temeljiti ponudu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2-3 dana putnički program, • Osigurati vidljivost ponude on line • Kreirati programe za samce (posebno za žensku populaciju)
<p>OBITELJI S DJECOM.</p>	<p>Segment uključuje obitelji s djecom mlađeg školskog uzrasta kojima je prioritet dječje želje i afiniteti. Ovaj segment je rastući, obitelji postaju svjesniji kvalitete, ali i cijene. Žele dobru infrastrukturu i pravi balans između sigurnosti i zabave. Njihov odmor treba biti kombinacija zabave, s bogatim kulturnim događajima i doživljajima. All inclusive ponude su popularne među obiteljima. Europljani svjesnost o ekologiji stječu školskim obrazovanjem što olakšava kako djecu zainteresirati za eko destinacije.</p> <p>Na čemu temeljiti ponudu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Family friendly smještaj uz spojene smještajne kapacitete, obiteljske programe, igrališta i bazen, • u ponudi imati nezaboravne programe koji su edukativni, zabavni, izvorni i sigurni, • osigurati popuste, akcije ili all inclusive cijene za putnike s obitelji, • surađivati s family travel tour agencijama.
<p>EMPTY NESTERS.</p>	<p>Eko turizam je posebno interesantan za starije Europljane. Putnici u ovom segmentu su stari između 50 i 70 godina, a njihova djeca su već napustila domove. Veliki broj njih su iskusni putnici koji uživaju u prirodi, tihom okruženju i u potragama za novim doživljajima. Žele vrijednost za novac i spremni su</p>

	<p>platiti više za autentično iskustvo. Uobičajeno zahtijevaju više standarde komfora u razliku od segmenta mlađih skupina putnika. Cijene udobnost smještaja, a za starije među njima bitna je dostupnost medicinske skrbi. Cjenovno su osjetljivi, putuju pretežito u proljeće i jesen. Konzervativni su u izboru te najviše uvažavaju preporuke kao izvor informacija.</p> <p>Na čemu temeljiti ponudu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fokusirati se na starije putnike, jer oni su najbrojniji segment za zeleni i eko turizam, • u ponudi naglašavati izvornost i autentičnost, • osigurati vrsne vodiče koji su dobri interpretatori • koristiti Internet i tradicionalne off line promotivne materijale
SEGMENTACIJA PREMA MOTIVU DOLASKA	
SLUČAJNI POSJETI.	Slučajni putnici, prolaznici, gosti su koji odluku o posjetu destinaciji donose impulzivno, neplanski. Odluku o posjeti donose na temelju informacija koje dobiju u destinaciji, a često su na proputovanju prema krajnjoj točki odredišta. Njihov interes često zaokupi ponuda lokalnih, specifičnih atrakcija temeljenih na ponudi kulturne ili prirodne baštine, lokalnih manifestacija kojim se njeguju identitet zajednice, bogata gastronomska ponuda ili pak osnovna potreba za odmorom na proputovanju.
PLANIRANI POSJETI.	Glavnina gostiju koji posjećuju istočnu Hrvatsku pripada skupini planiranih posjeta. Socio-ekonomski vrlo heterogena skupina s nekoliko zajedničkih značajki: sklonost prema novim iskustvima, obrazovaniji, s prosječno višim primanjima, žive u jednom od većih urbanih centara u blizini. Gosti privučeni ponudom planiraju dolazak i borave na ciljanim mjestima. Preferiraju dolaske vikendom i uglavnom odsjedaju na seoskim imanjima. Većinu informacija o destinaciji skupe u mainstream medijima ili preporukom prijatelja.
ZNALCI I ENTUZIJASTI.	Zajednički nazivnik za različite grupe gostiju koji u destinaciju dolaze iz specifičnih interesa stoga ovom segmentu treba posvetiti prilično pažnje ukoliko promatramo iz kuta potencijalne ponude proizvoda i usluga eko turizma. Karakterizira ih relativna nezainteresiranost za druge ponude van ciljanih. Obično su pripadnici raznih udruženja te informacije o destinaciji dobivaju kroz udruge ili specijalizirane medije. Najbolji primjer takve grupe gostiju u županiji su ekolozi, ornitolozi, zaljubljenici u prirodu, održivi razvoj i krajobraz, tradicijski život lokalaca, i sl. Za znalce i entuzijaste karakteristično je da su spremni duže putovati kako bi dobili kvalitetu koju očekuju.
UČENICI.	Kategorija učenika nižih i viših razreda osnovne škole izuzetno je zanimljiva jer školske ekskurzije su jedan od češćih oblika planiranih posjeta u istočnoj Hrvatskoj. Ukoliko učenici putuju iz udaljenijih gradova RH tada se na destinaciji zadržavaju između 2 i 4 noćenja. U suprotnom riječ je o jednodnevnim izletima. Po informacijama organizatora putovanja gotovo uvijek posjećuju Parkove prirode ili ekološka gospodarstva na kojima mogu sudjelovati u edukativnim radionicama. Također, interesantni su učenici članovi sportskih klubova kao potencijalni polaznici sportskih ljetnih kampova.

Uspješno upravljanje eko rutom utjecat će na održivost kroz vrijeme. Ruta će u okviru svojeg osnovnog sadržaja razviti slojevitost s pod-temama od kojih će svaka imati i svoje ciljane korisničke skupine prema kojima će se provodi promocija. Stoga slijedi još detaljniji opis pojedinih segmenata.

Tabela 12 Primjeri procesa razvoja aktivnosti i novih turističkih proizvoda eko rute s obzirom na korisnike i potražnju

UPRAVLJANJE POSJETITELJIMA NA RUTI				
KORISNICI	POTRAŽNJA	VRIJEDNOST	AKTIVNOSTI NA RUTI	NOVI TURISTIČKI PROIZVOD
UČENICI	Školske ekskurzije 2-3 dana, dječji kampovi 7 – 10 dana	Doživljaj, usvajanje novih znanja i vještina, dokoličarenje	Posjet parkovima prirode, vožnja električnim brodovima, posjet tematskim muzejima i outdoor parkovima, interpretacijskim centrima	Tematski parkovi i igrališta za djecu različitog uzrasta. Škole i kampiranje u prirodi, Edukacija na temu prepoznavanja biljnog i životinjskog svijeta, ...
MLADI OD 18 DO 30 GODINE	Usvajanje novih znanja i spoznaja, volonterizam	Avantura i novo životno iskustvo, ispunjenje popisa želja „to do list“, društveno korisni doživljaj	Sudjelovanje u kreativnim radionicama i lokalnim akcijama, programi zaštite životinjskog svijeta, outdoor aktivnosti	Land art radionice; Susret s divljim životinjama, Putovi meda, Ture po obiteljskim gospodarstvima, Radionice zimnice, Vrtlarjenje, Specijalizirani tematski programi za žene/znanstvenike
DINKS - PAROVI S DVOSTRUKIM PRIMANJIMA, BEZ DJECE	Zdravlje/Well being	Relaksacija, opuštanje, rješavanje stresa, avantura	Izučavanje lokalnih običaja, upoznavanje s prirodnim vrednotama Pješačenje, kozmetički tretmani, wellness, bicikliranje, tjelesni detoks	Wellness ili Spa program, Vođene ture po parkovima, šumama, gorjima, Kuhanje uz lokalnog domaćina Specijalizirani tematski programi za znanstvenike

OBITELJI S DJECOM	Volonterizam / Aktivan odmor	Zajedništvo, Očuvanje prirodne baštine, iskustvo s lokalnom zajednicom	Posjet parkovima prirode, vožnja električnim brodovima, posjet tematskim muzejima i outdoor parkovima, interpretacijskim centrima	Tematski parkovi i igrališta za djecu različitog uzrasta. Škola i kampiranje u prirodi. Tematske baštinske radionice (kultura, priroda, tradicija)
EMPTY NESTERS	Zdravlje/Well being	Relaksacija, stjecanje novog iskustva, znanja i doživljaja	Boravak u prirodi (uređenje vrtova, izučavanje biljnog i životinjskog svijeta, šetnje kroz šume ili uz riječne tokove, meditacija)	Wellness ili Spa program, Vođene ture po parkovima, šumama, gorjima, Meditacija u prirodi, Program šetnje u prirodi, Vježbanje u prirodi, Tematske ture tradicijskih umijeća – posjet radionicama tradicijskih zanata

6.5 Održivost i odgovorni turizam na ruti

Prema tvrdnji Svjetske turističke organizacije održivi turistički razvoj zadovoljava potrebe turista i njihovih domaćina štiteći i unapređujući razvojne mogućnosti. To je razvoj kojim se resursima upravlja na način da ekonomske, socijalne i estetske potrebe budu ostvarene tako da se održe kulturološki integritet, osnovni ekološki procesi, biološka raznolikost te sustavi na kojima počinje život.⁵⁷ Ekoturizam je savjesno putovanje u destinacije bogate prirodnim resursima pri čemu putnici vode brigu o okolišu i dobrobiti lokalne zajednice, a ujedno je i pod kategorija održivog turizma jer doprinosi očuvanju bio raznolikosti, održava dobrobit lokalne zajednice, interpretira i podučava, organiziran je za manje grupe putnika, zahtjeva što manje korištenje neobnovljivih prirodnih resursa, potiče uključivanje lokalnog stanovništva i gospodarstvenika kroz međusektorsku suradnju posebno u ruralnim područjima. Razvoj turističke ponude u području eko turizma zahtjeva planiranje i upravljanje proizvodima i uslugama posebno ukoliko se promišlja o razvoju turističke rute. Ekološka načela jasno određuju temeljne postulate razvoja destinacije, a vode se sljedećim načelima:

- Prepoznavanje važnosti prirodne baštine,
- Briga o lokalitetima baštine,
- Razvoj partnerstva za višestruku korist,
- Integracija pitanja o zaštiti, očuvanju i vrijednosti baštine u poslovne planove,
- Ulaganje u lokalnu zajednicu,
- Oglašavanje i promoviranje odgovornosti u oblikovanju turističkih proizvoda,
- Pružanje visoko kvalitetnih doživljaja posjetiteljima i
- Uvažavanje prava i obaveza lokalnog, autohtonog stanovništva.

Ta načela doprinose prevenciji masovnog broja turista, smanjenju negativnog učinka na okoliš i gubitku biološkog i kulturnog identiteta destinacije. Da bi eko turizam bio pravilno razvijen potrebno je da nadležna ministarstva, jednako kao i jedinice lokalne samouprave, donose zakone pomoću kojih se kontrolira prostorno upravljanje, uz sustavno i kontrolirano korištenje svih resursa. S druge strane, kroz destinacijske „politike“ se naglašava vrijednost kvalitete turističkog doživljaja na destinaciji eko turizma. Također, kroz uključivanje lokalnih zajednica ruralnih područja u turističku djelatnost stječu se raznolike dobrobiti koje doprinose gospodarskom oporavku.

Prilikom razvoja eko destinacije potrebno je (Wood Epler M. 2002. p.14):

- upravljati destinacijom na način da se utjecaji na prirodu i kulturu uslijed razvoja eko turizma umanje;
- zadaća destinacijskog menadžmenta je educirati putnike o važnosti očuvanja okoliša, ali i dionika u turizmu o važnosti međusektorske suradnje i obavljanja djelatnosti u skladu s ekološkim načelima,
- definirati plan upravljanja turističkim zonama i plan upravljanja turistima na destinacijama,

⁵⁷ Institut za turizam, „Održivi turizam u 10 koraka - Planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom naslijeđu“

- povećati gospodarsku korist zemlje domaćina, posebno lokalne zajednice koje borave u ruralnim ili zakonom zaštićenim područjima,
- osigurati da turistički razvoj ne premaši razvojne kapacitete društvene zajednice i okoliša posebno ukoliko za to postoje definirani parametri,
- koristiti infrastrukturu koja je razvijena u skladu s prirodom , na način da se smanji štetni utjecaj fosilnih goriva i očuva flora i fauna prirodnog i kulturnog krajolika.

Prodaja većeg broja turističkih aranžmana kategorije održivog ili eko turizma zahtjeva inovativan pristup u promoviranju destinacije, ali ne samo to, već i u kreiranju inspirativnih priča o ljudima i mjestima koja najbolje promoviraju turističku destinaciju. Jeste li već čuli priču o keramičaru Asztalos, koji za izradu keramičkih perlica koristiti blato s dna jezera njegova imanja u baranjskom selu Suza? Održivi turizam ima smisao, a putnici traže upravo to! Smisao. Ima smisla zašto Asztalos to čini. Jer koristi prirodni materijal, baranjskog porijekla u tehnici izrade nakita od keramike. Putnici traže lokalnu priču, a s vrlo malo pažnje prema detaljima i oni postaju svjesniji vrijednosti koje lokalno stanovništvo njeguje te s jednakom pažnjom se i putnici tada odnose prema prirodnoj i kulturnoj baštini na destinaciji.

Kako motivirati lokalne dobavljače i dionike u turizmu na održivost? Jedan od načina koje koriste turoperatori je filtriranje ponude dobavljača po principu što zelenije i održivije. Ugovorni odnosi se sklapaju isključivo s onim proizvođačima koji nude ekološke namirnice, eko proizvode, suvenire od organskih materijala, recikliraju svoj otpad, koriste štedne sisteme prilikom potrošnje vode ili električne energije. Tako etiketirana turistička destinacija je magnet za putnike. Ponekad je potrebno redefinirati turističku ponudu kako bi ona zaista bila održiva ili ekološka. Jedan od prijedloga je da se objed u hotelu zamijeni s organiziranim objedom na obiteljsko poljoprivrednom gospodarstvu ili pripremanjem objeda zajedno s domaćinom. Također, poticanje mladih naraštaja, poput lokalnih umjetnika i ostalih kulturnih poduzetnika, na njegovanje tradicijskih vještina i umijeća te izrade suvenira, kroz mjere (su)financiranja poslovnih planova potiče očuvanje tradicionalnog stila života i kulture zavičaja. Na tržištu eko turizma, zelenog turizma i održivog turizma prilagodba ponude tržišnoj potražnji je jako važna. Osviješteni putnici će uvijek radije odabirati one turističke pakete koje u svojoj ponudi imaju npr. vožnju električnim brodom koji ne zagađuje okoliš, a ujedno je tih i ne ometa svakodnevni život ptica u zelenim, zaštićenim područjima. Također, poticanje ponuđača na manje putničke grupe doprinosi osjećaju personaliziranog i intimnijeg doživljaja, što za učinak ima povećanje osobnog zadovoljstva. Prepričavanje inspirativnih priča o životinjskom i biljnom svijetu, tradicionalnom načinu života na selu, uzgoju eko proizvoda, obrađivanja vrta i sl. pomaže u stvaranju dodane vrijednosti koje putnici osjećaju za destinaciju. Inspiriranje i edukacija putnika doprinose osjećaju da i putnik utječe na održiv razvoj lokalne zajednice.

7 Prilozi

a. Literatura

Strategije i akcijski planovi

Europa 2020. Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Europska komisija, 2010.
Strateški plan Ministarstva turizma za razdoblje 2019. – 2021., Ministarstvo turizma, 2018.
Carić H., Škunca O., „Akcijski plan razvoja zelenog turizma“, Institut za turizam, 2016.
Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011.-2016. godine, Republika hrvatska
Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
Strategija i akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. Godine
Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske
Narodne novine 143/2008
Strateški plan Konvencije o biološkoj raznolikosti za razdoblje 2011. - 2020. (pdf)
Strategija Europske unije o bioraznolikosti do 2020.
Institut za turizam, „Održivi turizam u 10 koraka - Planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom nasljeđu“
Agencija za razvoj VSŽ Hrast, „Operativni plan razvoja cikloturizma Vukovarsko srijemske županije sa standardima“, Vukovarsko srijemska županija, 2017.
„Zaštićena priroda osječko baranjske županije“, J.u. agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području OBŽ, 2013.
Androić M., Horjan G., Klarić V., Nevidal V. „Upravljanje turističkim posjetima na tematskim kulturnim rutama“, Ministarstvo turizma, 2012.
K. Sundseth, „Natura 2000 i ekoturizam u Hrvatskoj“, Državni zavod za zaštitu prirode
Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, „Najuspješniji lokalni EU projekti u Hrvatskoj od 2010. – 2012. godine“, Zagreb, 2013.
Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, „Najuspješniji lokalni EU projekti u Hrvatskoj od 2012. – 2014. godine“, Zagreb, 2015.
World Tourism Organization and United Nations Development Programme (2017), Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030, UNWTO, Madrid
Master plan turizma, finalna verzija, Osječko baranjska županija
J. Zelić, T. Crnjac, „Prirodne vrijednosti Požeško slavonske županije“, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško slavonske županije, 2010.
Beneš I., Košak M., Tomac L., „Sava – susret kulture i prirode“, Zelena akcija, 2015.
Androić M., Horjan G., Klarić V., Nevidal V. „Upravljanje turističkim posjetima na tematskim kulturnim rutama“, Ministarstvo turizma, 2012.
„Katalog EU projekata Vukovarsko srijemske županije – Primjeri dobre prakse“, Vukovarsko srijemska županija, Vinkovci, 2015.
Bošnjak H., Tomaz M., Dominković J., „Operativni plan razvoja cikloturizma Osječko baranjske županije“, Rencon d.o.o. 2017.

b. Mrežne poveznice

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/04-03-02_01_2016.htm
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/04-03-02_01_2015.htm
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/04-03-02_01_2017.htm
<http://pp-papuk.hr/kamp-duboka/>
http://www.obz.hr/hr/pdf/savjetovanje_sa_zainteresiranom_javnoscu/2017/operativni_plan_razvoja_cikloturizma_o_bz.pdf
<http://www.slavonia-bike.com/>
<http://tzzps.hr/bike/>
<https://cikloturizam.hr/wp-content/uploads/2018/01/Operativni-plan-razvoja-cikloturizma-Vs%C5%BE.pdf>
<https://www.mint.hr/pristup-informacijama/kategorizacija-11512/arhiva-11516/11516>
<http://www.glamping-lushna.com/>

http://www.obz-zastitapriode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=329:regionalni-park-mura-drava&catid=73&Itemid=210

http://www.obz-zastita-priode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=208:ornitoloki-rezervat-podpani-&catid=74&Itemid=280

http://www.obz-zastita-priode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=267:znaajni-krajolik-erdut&catid=74&Itemid=213

http://www.obz-zastita-priode.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=268:bilje-biljsko-groblje&catid=74&Itemid=214

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/projekti/~contents/8LN2QCTXVHU93WXA/projekt---virovi-lo-e.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/projekti/~contents/EC82WH72VSKACB5E/centar-za-promatranje-ptica.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/posebni_rezervat/~contents/QHU2N8NHH3WQR6KH/posebni-rezervat--umske-vegetacije-vukovarska-ada.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/posebni_rezervat/~contents/4SUJS6J2L2Y62LAQ/posebni-rezervat--umske-vegetacije-radi-evo.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/posebni_rezervat/~contents/HSPJK8CS6TEQEXJV/posebni-rezervat--umske-vegetacije-lo-e.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/spomenici_parkovne_arhitekture/~contents/NP7JWTSQ4ABVG9TM/park-u-nutru.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/spomenici_parkovne_arhitekture/~contents/VLH2A8VRUV3KYG8M/park-u-iloku.pdf

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/javanustanovazaupravljanjezasticenimprirodnimvrijednostima/zasticene_vrijednosti/spomenik_priode/~contents/MAN2V7T6T56WDGQC/spomenici-priode.pdf

<https://natura-slavonica.hr/hr/zasticena-podrucja1/posebni-ornitoloski-rezervat-jelas-ribnjaci.html>

<https://natura-slavonica.hr/hr/zasticena-podrucja1/znacajni-krajobraz-pasnjak-iva.html>

<https://pp-kopacki-rit.hr/oparku.html>

http://www.promatranje-ptica.com/index.php?option=com_content&view=article&id=128&Itemid=208&lang=hr

<https://www.facebook.com/groups/653339188113854/>

c. Slike, tabele, ikonografi

Slika 2 Slikovni prikaz zemljopisnog područja četiriju Županija

Slika 2 Proces odabira i "korištenja" turističkog proizvoda ili usluga od strane turista

- Tabela 1. Dolasci i noćenja turista, pregled kroz 2015./2016./2017.
- Tabela 2 Dolasci i noćenja turista, Republika Hrvatska, Županije u 2017. godini
- Tabela 3 Dolasci i noćenja turista, Osječko baranjska županija, Gradovi i Općine u 2017.
- Tabela 4 Dolasci i noćenja turista, Vukovarsko srijemska županija, Gradovi i Općine u 2017. godini
- Tabela 5 Dolasci i noćenje turista, Brodsko posavska županija, Gradovi i Općine u 2017. godini
- Tabela 6 Dolasci i noćenja turista, Požeško slavonska županija, Gradovi i Općine u 2017.
- Tabela 7 Popis kategoriziranih turističkih objekata u 4 županije
- Tabela 8 Tabelarni prikaz SWOT analize
- Tabela 9 Primjeri nositelja strukturalnog, pridruženog i uslužnog sadržaja eko rute
- Tabela 10 Tablični prikaz prioriternih ciljeva, mjera i aktivnosti u procesu kreiranja eko rute Istočne Hrvatske
- Tabela 11 Segmentacija putnika prema socio ekonomskim obilježjima i motivu dolaska na destinaciju
- Tabela 12 Primjeri procesa razvoja aktivnosti i novih turističkih proizvoda eko rute s obzirom na korisnike i potražnju
- Tabela 13 Pregled projekata od ekološkog značaja na području Osječko baranjske županije
- Tabela 14 Pregled projekata od ekološkog značaja na području Vukovarsko srijemske županije
- Tabela 15 Pregled projekata od ekološkog značaja koji se provode na području Brodsko posavske županije
- Tabela 16 Prikaz projekata od ekološkog značaja u Požeško slavonskoj županiji
- Tabela 17 Uпитnik intervjua za dionike u turizmu
- Tabela 18 Uпитnik intervjua za eksperte
- Tabela 19 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Osječko baranjskoj županiji s temom eko turizma
- Tabela 20 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Požeško slavonskoj županiji s temom eko turizma
- Tabela 21 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Vukovarsko srijemskoj županiji s temom eko turizma
- Tabela 22 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Brodsko posavskoj županiji s temom eko turizma
- Tabela 23 Prikaz organiziranih aktivnosti u prirodi na području Osječko baranjske županije
- Tabela 24 Pregled aktivnosti u prirodi na području Požeško slavonske županije
- Tabela 25 Pregled aktivnosti u prirodi na području Brodsko posavske županije
- Tabela 26 Pregled aktivnosti u prirodi na području Vukovarsko srijemske županije

Ikonograf br. 2 Prikaz rezultata anketnog istraživanja o izvoru informacija koje ispitanici smatraju najvažnijim pri donošenju odluke o planovima za putovanje.

Ikonograf br. 2 Prikaz kako putnici organiziraju putovanje

Ikonograf br. 3 Prikaz preferencije prijevoznih sredstava u destinaciju

Ikonograf br. 4 Rezultat istraživanja ispitanika: odgovori na pitanje o nedostatku ponude eko turizma u Istočnoj Hrvatskoj

Ikonograf br. 5 Prikaz rezultata istraživanja o izvorima informiranja prilikom odabira destinacije

d. Ostali prilozi

Tabela 13 Pregled projekata od ekološkog značaja na području Osječko baranjske županije

Naziv	Organizator	Opis
Naziv projekta: Transformacija - novi pristup upravljanju zaštićenim i natura 2000 područjima Projektno razdoblje: 2016.-2017. Mjesto: Osijek	udruge Zeleni Osijek, ZEO Nobilis, Eko Pan te WWF Austrija u partnerstvu sa Pravnim fakultetom Osijek	Projekt će u prvoj fazi analizirati postojeće prakse po pitanju dodjele koncesija, provedbi javnih nabava i transparentnosti u upravljanju zaštićenih prirodnih područja. U drugoj fazi pristupit će se k osnivanju Zelene pravne klinike te izradi novog nastavnog plana prakse i rada na konkretnim slučajevima za studente Pravnog fakulteta Osijek.
Naziv projekta: Education for sustainability –Green and energy efficient schools (ES-GEES) Projektno razdoblje: 15.07.2017. - 14.01.2020 Mjesto: Osijek, Novi Sad	Grad Osijek, Obnovljivi izvori energije Osijek d.o.o., Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o., Regionalna razvojna agencija Bačka d.o.o. (Srbija), Tehnička škola „Mileva Marić-Ajnštajn“ (Srbija)	Projektne aktivnosti pretežno su usmjerene na energetski učinkovitu obnovu javnih zgrada, kako s hrvatske, tako i sa srpske strane.
Naziv projekta: Poljoprivredni otpad - izazovi i poslovne mogućnosti Projektno razdoblje: 01.08.2017.- 31.01.2020. Mjesto: Osijek	Građevinski fakultet Osijek, Fakultet tehničkih nauka	Projektna ideja je umrežavanje s privredom stvarajući prekograničnu mrežu korisnika i dobavljača biomase/pepela biomase; uvođenje novog načina korištenja poljoprivrednog otpada i novog, standardiziranog prototipa koji će pridonijeti poboljšanju kompetitivnosti.
Događaj: Međunarodno znanstvena konferencija o očuvanju animalnih genetskih resursa Projektno razdoblje: 25. – 27. listopada 2017 Mjesto: Osijek	Hrvatska poljoprivredna agencija	Kao dio kulturne i prirodne baštine izvorne domaće i divlje životinje (animalni genetski resursi) dio su prilika i potreba stočarstva, zaštite biološke raznolikosti, očuvanja izvornih krajolika, agro-ekološkog i ruralnog turizma, ekološke poljoprivrede, razvojnih strategija, marketinške, socijalno-kulturne, etnografske, demografske i povijesne problematike do unutarnjih i međunarodnih političkih obveza Republike Hrvatske. Prepoznavanje tih tema traži raznorodne stručne pristupe te sintezu raznolikih stanovišta i spoznaja o toj zajedničkoj problematici.
Naziv projekta: Zeleni kutak na dječjim igralištima Projektno razdoblje: 2017.-2018. Mjesto: Općine Antunovac, Čepin, Ernestinovo, Erdut, Šodolovci, Vuka, Vladislavci i mjesni odbori Grada Osijeka Brijest, Tenja, Sarvaš, Josipovac, Višnjevac	Lokalna akcijska grupa (LAG) Vuka – Dunav	Projekt je obuhvatio sufinanciranje dječjih igrališta koja se nalaze na 12 lokacija na području LAG-a Vuka-Dunav, na kojima je opremljeno po jedno dječje igralište sa klupama, reciklažnim koševima za razvrstavanje otpada i drvećem.
Naziv projekta: Stvaranje školskog vrta začina i ljekovitog bilja - Začnimo školu Projektno razdoblje: 2017.-2018. Mjesto: Kneževi Vinogradi	<u>Osnovna škola Kneževi Vinogradi</u>	Našim projektom će biti obuhvaćeno sufinanciranje stvaranja školskog vrta, sadnja ljekovitog bilja i začina, uređenje površine unutar vrta, izrada staza, kreiranje baze podataka vrsta koje su posađene, izrada QR kodova, te tri edukativne radionice

<p>Naziv radionice: Utjecaj dobre poljoprivredne prakse na zaštitu okoliša u pograničnom području Projektno razdoblje: 18.4.2018. Mjesto: Županja</p>	<p>Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, EDUCONS University, Fakultet zaštite životne sredine, Obrtničko-industrijska škola Županja, Institut za ratarstvo i povrtlarstvo Novi Sad</p>	<p>U sklopu projektnih aktivnosti jačanje znanja i vještina učenika, budućih nositelja poljoprivredne proizvodnje, dana 18.04.2018. godine održana je praktična radionica za učenike Obrtničko-industrijske škole Županja.</p>
<p>Sustainable energy use of cbc area of croatia and hungary (SUECH) Projektno razdoblje: travanj 2018.-travanj 2019. Mjesto: Osijek, Kozármisleny (MAĐ)</p>	<p>Grad Osijek, Obnovljivi izvori energije Osijek d.o.o., Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o., udruga EU centar, udruga Inno-Motive (Mađarska), Grad Kozármisleny (Mađarska)</p>	<p>Projektne aktivnosti pretežno su usmjerene na energetski učinkovitu obnovu tri vrtića i dvije škole u Osijeku, kao i izradu tehničke dokumentacije za fotonaponsku elektranu na parkiralištu kampusa u Osijeku te zgrade u Kozármisleny, u susjednoj Mađarskoj.</p>
<p>Zaštita vodnih resursa u Slavoniji i Baranji Projektno razdoblje: 2016.-/ Mjesto: Osijek</p>	<p>Prehrambeno-tehnološki fakultet Osijek</p>	<p>Radi podizanja svijesti o važnosti zaštite vodnih resursa te doprinosu njihovu racionalnom gospodarenju, od 2016. godine na Prehrambeno-tehnološkom fakultetu Osijek provodi niz znanstvenih i stručnih aktivnosti.</p>
<p>Naziv projekta: Kreiranje knjižnica zelene boje Projektno razdoblje: / Mjesto: Osijek</p>	<p>Ekonomski fakultet Osijek</p>	<p>Knjižnica EFOS-a se želi povezati s drugim knjižnicama, društvima, organizacijama, udrugama, ekološkim proizvođačima i drugim mogućim partnerima u okruženju koji provode društveno odgovorno, ekološko poslovanje i brinu o održivom razvoju. Predstavnici EKO i ZELENIH knjižnica će iznositi svoja iskustva širenjem svijesti o održivom razvoju i nužnosti zaštite okoliša.</p>
<p>Naziv projekta: Drava Life Projektno razdoblje: prosinac 2015. – studeni 2020. Mjesto: /</p>	<p>Nositelj: Hrvatske vode Partneri: Zeleni Osijek, WWF Austrija, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Virovitičko-podravске županije, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Varaždinske županije, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Koprivničko-križevačke županije</p>	<p>Glavni cilj projekta DRAVA LIFE je unaprijediti ekosustav Drave u Hrvatskoj provedbom različitih aktivnosti obnove rijeke i podizanja svijesti, uspostavom prekogranične suradnje i smanjenjem čovjekova ometanja riječnih ptica. Uz ovaj inovativni pristup upravljanju rijekama, cilj partnera je stvoriti primjer najbolje prakse za obnovu rijeka u Hrvatskoj i regiji. Pored povećavanja razine svijesti, uspostavljanja prekogranične suradnje, smanjenja uznemiravanja faune ptica od strane ljudskih djelatnosti, osnovni cilj projekta je stvaranje novih poplavnih površina i povećanje prirodnih i dinamičnih riječnih staništa rijeke Drave. Glavne projektne aktivnosti su obnova staništa Drave kroz kreiranje novih rukavaca, uklanjanje vodnih građevina i zaštitu strmih riječnih obala na sedam lokacija rijeke Drave – Otok Virje (312 – 314,3 rkm), Stara Drava Varaždin (289,3 – 292 rkm), Donja Dubrava – Legrad (240 – 241,45 rkm), Most Botovo (226,6 – 227,9 rkm), Novačka (214 – 217 rkm), Miholjački Martinci (104 – 106 rkm) i Podravska Moslavina (96 – 98 rkm). Partneri će raditi i na izradi Plana posjećivanja vrijednim područjima rijeke Drave, Akcijskog plana zaštite faune ptica, organizaciji izložbi, studijskih posjeta restauriranim staništima, uređenju centara za posjetitelje i izradi poučnih staza, izradi i provedbi edukacijskih programa za građane i škole, organizaciji međunarodnog simpozija i razmjeni iskustava sa primjerima dobre prakse sličnih projekata iz drugih regija EU. Link: http://www.drava-life.hr/hr/naslovnica/</p>
<p>Naziv projekta: EcoCortec d.o.o. Beli Manastir - partner Projektno razdoblje: svibanj 2017. Do travanj 2020. Mjesto: Beli Manastir</p>	<p>Nositelj: Kemijski institut - National Institute of Chemistry (Slovenija) Partneri: Papirol (Slovenija), EcoCortec d.o.o. (Hrvatska), Rera Splitsko-dalmatinske županije (Hrvatska), COBRO – Polish Packaging Research Institut (Poljska), PIOIRO - Polish Chamber of Packaging Recycling and Recovery (Poljska), STUBA - Slovak University of Technology in Bratislava (Slovačka), OMNIPACK - First</p>	<p>Glavni cilj projekta je pružanje jačih veza između institucija za istraživanje i razvoj i tvrtki u području papirnatih rješenja za ambalažu s ciljem uvođenja potvrđenih biorazgradivih materijala u ambalaži papira i kartona. Projekt predviđa inovativni međusektorski pristup i uključivanje klastera, granatnih organizacija i dionika, koji će omogućiti usredotočenost na regionalne gospodarske specijalizacije i ubrzati prijenos tehnologije. Projektni partneri uspostavit će Transnational Biocomposite Packaging Centre kao virtualnu RDI platformu koja okuplja međusektorske kapacitete u papiru i bioplastici, povezanih s regionalnim inovacijskim sustavima i Europskom mrežom poduzeća, uz podršku integrirane sektorske poslovne podrške, uključujući skup predanih alata koji su testirani u pilot-akcijama i koji se šire među koordinatorima klastera i konzultantima EEN-a. Središnja europska strategija biokomponentnih inovacijskih sustava za ambalažu postaviti će okvir, priručnik: "Održivi papir-plastični</p>

	Hungarian Packaging Technology Cluster (Mađarska), Fondazione Legambiente Innovazione (Italija), Innovhub - Stazioni Sperimentali per l'Industria (Italija)	dizajn" i alat za reviziju te pomoći tvrtkama da brže provjeravaju mogućnosti i odaberu za promjenu.
<p>Naziv projekta: coop MDD (Transboundary management programme for the planned 5-country biosphere reserve "Mura-Drava-Danube")</p> <p>Projektno razdoblje: siječanj 2017. Do lipnja 2019.</p> <p>Mjesto: /</p>	<p>Nositelj: Međunarodni fond za zaštitu prirode, Ured Austrija (WWF Austrija) Partneri: Državni ured Styria, Odjel za zaštitu prirode (Austrija), Institut za zaštitu prirode (Slovenija), Općina Velika Polana (Slovenija), Javne ustanove za zaštitu prirode Koprivničko-križevačke županije, Virovitičko-podravske županije i Osječko-baranjske županije (Hrvatska), NP Balathon felvideki (Mađarska), WWF Adria (Hrvatska), Vojvodina šume (Srbija) i Institut za zaštitu prirode Vojvodine (Srbija).</p>	<p>Transgranični program upravljanja za planiranu rezervu biosfere 5 država "Mura-Drava-Dunav". Cilj projekta je uskladiti prakse upravljanja u 12 zaštićenih područja duž prekograničnog rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav (TBR MDD) i podići svijest o jedinstvenoj prirodnoj vrijednosti "Europske Amazone" i dobrobitima koje dinamični riječni ekosustavi pružaju lokalnim zajednicama. Glavni rezultat projekta - Prekogranični plan upravljanja dinamičnog riječnog koridora - treba postati osnovni strateški i operativni program rada za uspješno upravljanje TBR MDD. To će osigurati usklađene prakse upravljanja i funkcionalnu suradnju između upravljačkih tijela različitih zaštićenih područja. U svakoj od zemalja partnera odabrana su pilot područja na kojima će se provoditi aktivnosti. Planiraju se izraditi akcijski planovi, koji će imati prekogranični učinak, a aktivnostima projekta žele se osigurati preduvjeti za bolju suradnju između institucija koje upravljaju područjem predloženog Rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav i njegovih dionika. Svi partneri provodit će i promotivno edukativne aktivnosti, razvijajući programe za mlade zajedničkog naziva River Schools. Također se želi razviti sustav koji će omogućiti jačanje kapaciteta upravljanja kako bi se povećala svijest javnosti o vrijednosti i važnosti očuvanja prirode i njenih posebno vrijednih područja.</p>
<p>Naziv projekta: DANUBE parks CONNECTED (Bridging the Danube protected areas towards a Danube habitat corridor)</p> <p>Projektno razdoblje: siječanj 2017. do lipanj 2019.</p>	<p>Nositelj: Donau-Auen National Park (Austrija) Partneri: Landratsamt Neuburg-Schrobenhausen, Grad Ingolstadt, Passau District (Njemačka), World Heritage Municipalities Wachau (Austrija), State Nature Conservancy of the Slovak Republic, BROZ (Slovačka), Fertő-Hanság National Park Directorate, Danube Ipoly National Park Directorate, Danube-Drava National Park Directorate (Mađarska), Persina Nature Park Directorate, Club Friends of Public Park Rusenski Lom (Bugarska), Danube Delta Biosphere Reserve Authority (Rumunjska), Public Enterprise "Vojvodinašume" (Srbija), Javna ustanova "Park prirode Kopački rit"</p>	<p>Premošćivanje zaštićenih područja Dunava prema dunavskom koridoru staništa gdje je opći cilj poticati obnovu i upravljanje ekološkim koridorima. Četiri radna paketa koja se obavljaju u sklopu projekta: suhim staništima, šumskim koridorima i stradavanju ptica na dalekovodima. Link na projekt: http://www.interreg-danube.eu/approved-projects/danubeparksconnected</p>
<p>Naziv projekta: Amazon of Europe biciklistička ruta</p> <p>Projektno razdoblje: lipanj 2018. Do svibnja 2021..</p> <p>Mjesto:</p>	<p>Nositelj: WWF Austria Partneri: Iskriva, Institut za razvoj lokalnih potencijala (LP), Općina Velika Polana, Trail Angels, Turistička zajednica Bad Radkersburg, Turistička zajednica Međimurja, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološke mreže Virovitičko-podravske županije, Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje, Regionalna razvojna agencija Koprivničko-križevačke županije, WWF Adria, West-Pannon RDA Ltd., Balaton Uplands Nacionalni park, Poduzetnički centar Somogy županije (SMVK), Grad Sombor, Općina Apatin</p>	<p>Opći cilj projekta je razviti biciklističku rutu Europska Amazona kao krovni proizvod održivog turizma u rezervatu biosfere Mura-Drava-Dunav koja će osigurati ravnomjernu raspodjelu benefita za lokalno stanovništvo, posjetitelje i prirodu. Specifični ciljevi koji odgovaraju na te izazove su: Razviti identifikaciju sa brandom „Europska Amazona“ i podići rijeke kao odredište za odmor u prirodi, Razviti biciklističku rutu „Europska Amazona“ kao krovni proizvod održivog turizma i povezati biciklističku rutu sa postojećom turističkom ponudom, Povećati kapacitete lokalnog turističkog sektora: edukacijama, podizanjem svijesti, promocijom, suradnjom itd., Osigurati dugoročni sustav za financiranje rješenja koji su u skladu sa zaštitom prirode od naknada za rezervacije. Glavni rezultat projekta je područje Europske Amazone-živećih rijeka za ljude i prirodu, prepoznatu kao premium područje za povezivanje sa prirodom sa biciklističkom rutom kao funkcionalnim krovnim proizvodom koji privlači ljubitelje prirode i obitelji, a ujedno osigurava „zelene“ poslove za lokalno stanovništvo i financira rješenja koji su u skladu sa zaštitom prirode u zaštićenim područjima biosfere.</p>

<p>ECO BUILD (Agricultural Waste - Challenges and Business Opportunities) Projektno razdoblje: kolovoz 2018. Prosinac 2019. Mjesto. OBŽ</p>	<p>Nositelj: Građevinski fakultet u Osijeku Partner: Departman za građevinarstvo i geodeziju Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu</p>	<p>Partneri nastoje kroz umrežavanje s industrijom osigurati primjenu novoizrađenih prototipova u građevinarstvu i osigurati poslovni interes za recikliranje poljoprivrednih otpadnih materijala. Svrha projekta je potaknuti primjenu biomase preostale nakon žetve ratarskih usjeva kao zamjene za gorivo u industriji te, potom, potaknuti primjenu pepela nastalog sagorijevanjem te biomase u građevnim proizvodima. U tom nastojanju partneri na projektu, oba istraživačke organizacije, istraživat će primjenu pepela biomase u betonskim proizvodima, mortovima te u području stabilizacije tla. Rezultate svojih istraživanja partneri će prezentirati posjednicima i korisnicima biomase i pepela biomase na radionicama i okruglim stolovima organiziranim u sklopu projekta</p>
<p>VISITUS (Enriching tourism offer for persons with visual impairment and blindness) Kolovoz 2017. Do prosinac 2018.</p>	<p>Nositelj: Grad Sombor Partneri: Općina Erdut i Institut ekonomskih znanosti</p>	<p>Ciljano prekogranično područje (Osječko-baranjska županija i Zapadna Bačka) ima bogate turističke potencijale, no turistička ponuda nije prilagođena osobama s oštećenjem vida i sljepilom, što je rezultiralo isključivanjem ove skupine s invaliditetom iz bogate turističke ponude ovog područja koje karakterizira prirodna i kulturna baština, populacija multietničke strukture i velikih broj tradicionalnih kulturnih događaja. Projekt se temelji na načelu uključivanja, omogućujući osobama BVI-a da u potpunosti sudjeluju u novo dizajniranoj turističkoj ponudi; te načelu primjene suvremenih rješenja i naprednih IC tehnologija koje će BVI osobama omogućiti korištenje nove turističke ponude u punom kapacitetu.</p>
<p>ORGANIC BRIDGE Srpanj 2017. Do lipanj 2019.</p>	<p>Nositelj: Grad Valpovo Partneri: TERA Tehnopolis d.o.o., Centar za organsku proizvodnju Selenča i Udruženje TERRA'S Subotica</p>	<p>Glavni cilj projekta je pridonijeti poboljšanju konkurentnosti Osječko-baranjske županije i Južne i Sjeverne Bačke kroz razvijene nove i/ili poboljšane postojeće proizvode, usluge i zaštitne znakove u ekološkoj proizvodnji na temelju povećanja kompetencija organskih proizvođača i jačanja suradnje između ekoloških proizvođača, udruga ekoloških proizvođača, lokalnih vlasti, institucija za podršku, klastera, obrazovnih i istraživačkih organizacija. Pristup projekta u rješavanju zajedničkih izazova je: 1) pružanje prilagođenih usluga i mogućnosti obuke; 2) jačanje suradnje organskih proizvođača, udruga ekoloških proizvođača, lokalnih vlasti, institucija za podršku, obrazovnih / istraživačkih organizacija; 3) omogućavanje prijenosa znanja iz sektora istraživanja i razvoja u praksu; 4) jačanje imidža na tržištu, 5) umrežavanje proizvođača i razvoj preduvjeta za stvaranje "zajedničkih prodajnih lanaca" i lokalnog tržišta.</p>
<p>EcoWET (Wetlands Ecosystem Services Assessment in Croatia-Serbia cross border region) Srpanj 2017. Do lipanj 2019.</p>	<p>Nositelj: Pokret gorana Sremske Mitrovice Partneri: Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Javna ustanova agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Osječko-baranjske županije</p>	<p>Glavni cilj projekta je doprinijeti zaštiti i održivom korištenju močvarnih ekosustava na poplavnim područjima Dunava u Hrvatskoj i Srbiji, u prekograničnim regijama, putem procijenjenih usluga ekosustava (ES). Zadatak projekta je procjena usluga močvarnih ekosustava u prekograničnom području Hrvatske i Srbije, uz poplavnu nizinu rijeke Dunav i za cilj ima zaštitu i održivo korištenje tih ekosustava. Pod pojmom usluge ekosustava podrazumijevaju se takve vrste usluga koje priroda pruža, a čovjek ih koristi. Primjeri takvih usluga su: oprašivanje biljnih cvjetova od strane kukaca, prirodno filtriranje oborinskih voda, zaštita od poplava, šumarstvo i sl. Pri realizaciji projekta uspostaviti će se zajednički metodološki pristup za ocjenu stanja ekosustava a dobiveni podaci o trenutnom stanju i kapacitetima usluga ekosustava omogućiti će zainteresiranim stranama lakše i efikasnije iskorištavanje i zaštitu ekosustava a ujedno poslužiti i za izradu plana aktivnosti zaštite, očuvanja i održivog korištenja močvarnih ekosustava. Cjelokupan projekt biti će pretočen i u edukativno-dokumentarni film, koji će poslužiti za promociju ali kao i inspiracija za generiranje sličnih aktivnosti u drugim regijama. Kao demonstracijski primjer uloge močvarnih ekosustava u procesu pročišćavanja voda planira se instalacija biljnog pročišćavača otpadnih voda u jednom pilot području u Hrvatskoj i Srbiji.</p>
<p>Central Danube Tour (Enhancing the tourism development in the Central Danube cross-border region) Srpanj 2017. Do ožujak 2019.</p>	<p>Nositelj: Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o. Partneri: Pokrajinski sekretarijat za regionalni razvoj, međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu, Osječko-baranjska županija, Dunavski centar za kompetenciju, Grad Ilok</p>	<p>Ciljevi projekta: stvaranje i razvoj nove prekogranične turističke destinacije – destinacija Srednjeg Podunavlja, jačanje sposobnosti turističkih operatera i razvojnih dionika u razvoju destinacije, promociji i upravljanju, povećanje kvalitete i diverzifikacija turističke ponude i povećanje vidljivosti turističke ponude prekograničnog područja – destinacija Srednjeg Podunavlja. Ključne aktivnosti: utjecaj na sposobnost i kapacitete dionika sektora (zajednički trening), nadogradnja organizacije i preglednost ponude stvaranjem zajedničkih turističkih proizvoda i usluga predstavljenih kroz 9 novih tematskih prekograničnih ruta, povećanje konkurentnosti turističkog sektora osiguravajući zajedničko upravljanje platforme destinacije i alata za promociju do ciljnih</p>

<p>X DEGREE (EXploitation of Different Energy sources for GREen Energy production) Srpanj 2017. Do prosinac 2019. Interreg IPA CBC Hrvatska - Srbija 2014. - 2020.</p>	<p>Nositelj: Univerzitet u Novom Sadu Partneri: Vinkovački vodovod i kanalizacija d.o.o., Poljoprivredni institut Osijek, Javno komunalno poduzeće Vodokanal Sombor i Fond „Evropski poslovi“ AP Vojvodine</p>	<p>skupina (Srednje Podunavlje prekogranična mreža, Dunav festivali, Dunav naljepnica, nadogradnja web stranica, PR materijal)</p> <p>Projektom „X-DEGREE“ će se financirati izgradnja 380kW solarne elektrane na objektima Vinkovačkog vodovoda i kanalizacije, te kogeneracijskog postrojenja u Somboru sa 200kW električne i 230kW toplinske snage pogonjeno bioplinom proizvedenim pročišćivanjem otpadnih voda. Projektom će se izraditi tehnička dokumentacija za izgradnju bioplinskog i kogeneracijskog postrojenja u Vinkovcima i solarne elektrane u Somboru, te postavljeni preduvjeti za fizičku realizaciju tih objekata, koji će imati trajan učinak nakon završetka ovog projekta. Također, projektom će se omogućiti uspostavljanje mobilnog laboratorija Poljoprivrednog instituta Osijek čiji će stručnjaci na terenu moći razvijati recepte za bioplinska postrojenja u cilju pronalaženja najučinkovitije smjese za proizvodnju bioplina u pročišćivačima otpadnih voda komunalnih poduzeća. Projekt „X – DEGREE“ financira se unutar prioriteta Promicanje održive energije i energetske učinkovitosti“, specifičnog cilja prioriteta: promocija uporabe održive energije i energetske učinkovitosti. Glavni cilj projekta je promicanje i unapređenje korištenja raznih oblika obnovljivih izvora energije u prekograničnom području.</p>
<p>SeNs Wetlands (Active SEnsor monitoring Network and environmental evaluation for protection and wiSe use of WETLANDS and other surface waters) Rujan 2017. Do kolovoz 2019. Interreg IPA CBC Hrvatska - Srbija 2014. - 2020.</p>	<p>Nositelj: Fakultet tehničkih nauka Novi Sad Partneri: Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije</p>	<p>Okosnicu projekta čini istraživanje i izgradnja sustava za aktivan nadzor i modeliranje antropogenog utjecaja ruralnih i poljoprivrednih područja na onečišćenje voda i vodnih struktura na odabranim područjima u Hrvatskoj i Srbiji. U Hrvatskoj projekt će biti implementiran na području vodne strukture "Tompojevački Ritovi" a u Srbiji na području jezera Zobnatica kod Bačke Topole. Projektom se nastoji provesti proaktivno podizanje svijesti o utjecaju onečišćivača i važnosti zaštite površinskih voda u funkciji održivog razvoja i zaštite životne okoline jer loša kvaliteta vode izravno utječe kako na biodiverzitet staništa flore i faune tako i na kvalitetu života. Aktivnim nadzorom bioraznolikosti promatranih područja omogućava se izgradnja modela prevencije i/ili zaštite biostaništa uporabom tzv. buffer-vegetacije, tj. vegetacije koja bi umanjila utjecaj antropogenih polutanata na kvalitetu površinskih voda vodnih infrastruktura vezanih na biostanište i njegovu bioraznolikost. Očekivani ishodi projekta su; implementiran, integriran i funkcionalan kontinuirani nadzorni sustav za nadzora kvalitete površinskih voda u svojstvu objedinjenog podatkovnog sustava sa međunarodnim aspektom; te podizanje svijesti o antropogenom utjecaju na kvalitetu voda kroz edukaciju i informiranje lokalnih zajednica i šire javnosti istovremeno pružajući mogućnosti pravovremenog i trenutnog uvida u stanje nadziranih biostaništa</p>
<p>BIKE & BOAT (Cross-border cooperation in multimodal tourism) Srpanj 2017. Do ožujak 2019.</p>	<p>Nositelj: Grad Mohač Partner: Grad Beli Manastir</p>	<p>Cilj projekta je spojiti Grad Beli Manastir europskim koridorom Eurovelo 6, odnosno duž cijele Osječke ulice izgraditi pješačko-biciklističku stazu. Partnerski projekt "Bike&Boat" ukupne vrijednosti 1.110.294,00 eura financirati će EU kroz program INTERREG Va prekogranične suradnje Mađarska-Hrvatska. Planiran doprinos Europske unije Gradu Belom Manastiru iznositi će 404.913,65 eura dok će Grad Beli Manastir financirati 71.455,35 eura iz vlastitih sredstava.</p>
<p>EAT GREEN (Sustainable table - Culinary traditions and innovations along Baranya Greenway) Projekt u provedbi</p>	<p>Nositelj: Udruga Gyeregyalog (Mađarska) Partneri: Cserkút (Mađarska), Općina Kneževi Vinogradi i Savez poduzetnika Mađara Hrvatske</p>	<p>Cilj ovog projekta, nazvanoga Eat Green, jest istražiti skrivene potencijale manje poznatih područja tradicionalne gastronomije uz Baranja Greenways rutu te stvoriti inovativne profitabilne prehrambene proizvode, poštujući održivi razvoj regije, tradicije te prirode. Projektom se želi povećati raznolikost i složenost turističke ponude u regiji uvođenjem divljih jestivih biljaka, ljekovitog bilja, šumskih gljiva u ponudu te oživljavanjem starih kuhinjskih tehnologija i davno zaboravljenih alata. Pojavom novih jedinstvenih atrakcija na turističkoj paleti Baranje, jačamo položaj čitave regije kao destinacije koju vrijedi posjetiti. U sklopu projekta, u Kneževim Vinogradima će se urediti buduća "Zelena tržnica" – mjesta gdje će lokalno stanovništvo i turisti imati mogućnost kupiti kvalitetne, lokalne domaće proizvode i prerađevine od lokalnih obiteljskih gospodarstava. Uređenje obuhvaća radove popločavanja i opremanja sa potrebnim fiksiranim prodajnim mjestima te dodatnom opremom. Projekt obuhvaća nabavku prijenosnih štandova koji su potrebni zbog održavanja raznih manifestacija na području općine, kao i nabavku interaktivnih info tabli koje će se postaviti na turistički najfrekventnijim mjestima općine (Karanac, Suza, Zmajevac, Kn. Vinogradi), a putem kojih će turisti moći dobiti turističke informacije, aktualna događanja, lokacije pojedinih turističkih pružatelja usluga te pogledati kratke video uratke o uzgoju i proizvodnji domaćih proizvoda, prerađevina i lokalnih suvenirna. Obrazovanje</p>

		poljoprivrednih proizvođača i pružatelja turističkih usluga je još jedan važan segment ovog projekta, stoga je planirano provođenje raznih edukacija: prodajne, marketinške, pregovaračke i komunikacijske vještine, tečaj engleskog jezika i IT vještine.
BYPATH (Bicycle PATH that connects Mailath castle and Siklos fortress) Rujan 2017. Kolovoz 2018	Nositelj: Grad Donji Miholjac Partneri: Grad Šikloš i Turistička zajednica Grada Donji Miholjac	Glavne projektne aktivnosti na hrvatskoj strani su izgradnja biciklističke staze u Donjem Miholjcu u ulici Ljudevita Gaja i uzduž državne ceste D53 do granice s Republikom Mađarskom te opremanje staze s raznim sadržajima, edukacija bike vodiča, kupnja bicikala i održavanje Cycle Art festivala. Na mađarskoj strani, glavna aktivnost je rekonstrukcija biciklističke staze između grada Harkany i Siklos i biciklističkog parka u gradu Siklos uz koje će se provesti ostale projektne aktivnosti. Cilj projekta je da se biciklističkom stazom povežu dva grada, odnosno dvorac Mailath i park u Donjem Miholjcu i tvrđava u gradu Siklos te da se time promovira i oživi prirodna i kulturna baština i razvija turizam s obje strane rijeke Drave.
RuRES (Renewable energy sources and energy efficiency in the function of rural development) - Obnovljivi izvori energije i energetska učinkovitost u funkciji ruralnog razvoja Rujan 2017. Do prosinca 2018,	Nositelj: Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Partneri: Centar za regionalne i ekonomske studije Mađarske akademije znanosti (Pečuh, Mađarska) i Sveučilište u Kapošvaru	Glavni su ciljevi projekta RuRES: razvoj tipičnih sustava za opskrbu energijom koji se koriste obnovljivim izvorima energije u ruralnim područjima; mjere i preporuke za poboljšanje energetske učinkovitosti i gospodarenja otpadom u ruralnim područjima te istraživanje ekonomskih, društvenih i ekoloških (okolišnih) utjecaja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti u ruralnim područjima prekogranične regije. Kratkoročna perspektiva projekta je diseminacija informacija o obnovljivim izvorima energije, energetske učinkovitosti i održivom gospodarenju otpadom u ruralnim područjima prekogranične regije. Dugoročna perspektiva projekta je povećanje korištenja obnovljivih izvora energije, poboljšanje energetske učinkovitosti, održivo gospodarenje otpadom te smanjenje korištenja fosilnih goriva, smanjenje emisija stakleničkih plinova te troškova za energiju. Specifični ciljevi projekta su proširenje inovacijske i istraživačke mreže u prekograničnom području, razvoj tipičnih sustava za napajanje energijom iz obnovljivih izvora energije za specifične uvjete u ruralnim područjima te suradnja institucija uključenih u projekt.
Green Baranja / Baranya (Greening the tourism through innovative products in joint nature and landscape heritage) Projekt u provedbi	Nositelj: Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek Partneri: Duna-Drava Nemzetu Park Igazgatóság, Općina Bilje	Projektni cilj je potaknuti ekološki i ekonomski održivi razvoj usklađen s očuvanjem prirode u prekograničnoj regiji hrvatske i mađarske Baranje. Kroz projekt će se razvijati ekoturistički proizvodi i programi, organizirati festivali i promovirati područje kao poželjna turistička destinacija. Uspostaviti će se 16 land art instalacija duž biciklističke rute Panonski put mira u Općini Bilje i Kopačkom ritu, izgraditi 2 kućice na drveću u Kući u prirodi Zlatna Greda, izraditi mobilne aplikacije za turiste, postaviti 7 turističkih info ploča, nabaviti električna vozila za prijevoz turista, postaviti obnovljivi izvor energije u Zlatnoj Gredi, uspostaviti otvoreni wi-fi u svim naseljima Općine Bilje i Kopačkog rita, organizirati tečaj za vodiče turističkih programa na vodi (kanu, kajak), nabaviti opremu za aktivni i ekoturizam, organizirati 4 međunarodna etno festivala te uspostaviti novi brend Baranje kao ekoturističke destinacije. Projekt ima za cilj odgovoriti na probleme s kojima se suočava Baranja, poput nezaposlenosti, nedostatka sadržaja i programa aktivnog, kulturnog i ekoturizma, slabe vidljivosti i promocije regije, nedovoljno razvijene međusektorske, ali i prekogranične suradnje s Mađarskom. Projekt će doprinijeti uspostavi snažnijeg turističkog identiteta, povećati atraktivnost regije, posebice u segmentu aktivnog, kulturnog i ekoturizma, pridonijeti zapošljavanju, većem broju dolazaka i noćenja turista te poboljšanju ukupne socio-ekonomske situacije u regiji.
OAK PROTECTION (Protection of the English oak in the cross-border area) Projekt u provedbi	Nositelj: Mecsekerdő Zrt. Partner: Hrvatske šume d.o.o., Podružnica Našice	Projekt ima za cilj zaštitu prirodnih lužnjakovih šuma kroz procese potrajnog gospodarenja uspostavljanjem mjernih stanica koje će davati egzaktno podatke potrebne kako bi se očuvala prirodna hrastova šuma s obje strane granice. Kako bi to ostvarili, s obje strane granice postaviti će se sustav mjernih stanica podzemnih voda koji će biti digitaliziran. Analizirajući invazivne vrste i druge ugroze uz podatke o podzemnim vodama, šumarski stručnjaci dobit će bolji uvid u prirodne i klimatske faktore te će sukladno tomu moći povući i konkretnije poteze na terenu kojima će se štititi prirodni fenomen autohtonih šuma.
OP Ruralni razvoj 2014. - 2020. / Podmjera 8.5. / Operacija 8.5.2. - Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	Planinarsko društvo "Krnđija", Našice	Potporna za ulaganje u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma. Operacija 8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture. Radi se o projektu uređenja planinarskih staza na Krnđiji s naglaskom na NGS- Našičku geološku stazu koja govori o geološkoj prošlosti jedne od najstarijih planina ovog dijela Europe. Uz revitalizaciju NGS-a, uredile bi se i postavile najsuvremenije informativno-

Projekt u provedbi		edukacijske ploče s QR kodovima, klupama, geološkim stupom, pločom u centru grada s kartama planinarskih staza, uređenjem prilaza, nadstrešnicama, vidikovcima, novim dnevnicima i još mnogo toga. Ukupna vrijednost projekta je 615.454,00 HRK. Izvor: http://www.aprrr.hr/izdane-odluke-za-mjeru-8-2451.aspx i http://www.pdkrndija.hr/Obavijesti/obavijest.php?pregled=pd-krndija-nasice-odobren-projekt#.WfAkX2i0OUk
OP Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020. / Promicanje održivog korištenja prirodne baštine u nacionalnim parkovima i parkovima prirode	Nositelj: Javna ustanova Park prirode Kopački rit	Projekt obnove, adaptacije, rekonstrukcije i opremanja u Prezentacijsko edukacijskom centru Tikveš ima za cilj kroz održivo korištenje odredišta prirodne baštine valorizirati prirodnu baštinu PP Kopački rit i povećati privlačnost kroz razvoj i modernizaciju posjetiteljsko-edukativnih sadržaja i programa za sve posjetitelje, te na taj način omogućiti revitalizaciju i razvoj jednog od najvećih potencijala samog Parka. Projektne aktivnosti su: 1) Izgradnja Gospodarske zgrade; Rekonstrukcija Starog i Novog dvorca; Adaptacija Aneksa 1 Novog dvorca i uređenje okoliša 2) Uređenje i opremanje postava Starog i Novog dvorca i Aneksa 1 Novog dvorca 3) Otvoreni dani u Prezentacijsko edukacijskom centru Tikveš 4) Osmišljavanje i razvoj edukativnih programa 5) Edukacija stručnih vodiča 6) Promidžba i vidljivost i 7) Upravljanje projektom. Ukupna vrijednost projekta je 51.585.554,20 HRK, od čega 43.847.721,07 HRK bespovratnih sredstava.
Listopad 2017. Listopad 2021		
OP Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020. / Promicanje održivog korištenja prirodne baštine u nacionalnim parkovima i parkovima prirode	Nositelj: Javna ustanova Park prirode Kopački rit	Projekt ima za cilj valorizirati prirodnu baštinu unutar Parka prirode Kopački rit izgradnjom nove infrastrukture, osiguravanjem daljnjeg razvoja posjetiteljsko-edukativnih sadržaja i omogućavanjem jednostavnijeg, uređenijeg, sigurnijeg i atraktivnijeg pristupa jednom od najposjećenijih atrakcija samog Parka: vožnjom turističkim brodovima i čamcima. Samo ulaganje u infrastrukturu i razvoj novih edukativnih sadržaja omogućiti će veću fluktuaciju posjetitelja dok će nabava izletničkog elektrobroda i čamaca na solarni pogon omogućiti posjetiteljima potpuno novi doživljaj flore i faune u PP. Ukupna vrijednost projekta je 11.014.407,14 HRK, od čega 9.362.246,06 HRK bespovratnih sredstava.
Listopad 2017. Listopad 2021		

Tabela 14 Pregled projekata od ekološkog značaja na području Vukovarsko srijemske županije

Naziv	Organizator	Opis
Naziv projekta: Made in Danube Projektno razdoblje: 01.01.2017 – 30.06.2019 Mjesto: Vukovar	Razvojna agencija Vukovarsko-srijemske županije	Dunavska regija pruža idealne uvjete za bioekonomiju s obzirom na visoko kvalitetne prirodne resurse, poznata sveučilišta i jak sektor malog i srednjeg poduzetništva. Međutim, regija i dalje zaostaje u ispunjavanju svog punog potencijala, a loša poveznica između istraživanja i razvoja s gospodarstvom ometa dostupnost potrebnog znanja i resursa.
Naziv projekta: ViCTour za razvoj virtualnog i kulturnog turizma Projektno razdoblje: 15.6.2017.- 15.8.2019. Mjesto: Vukovar, Subotica	Vukovarsko-srijemska županija, Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije, Turistička organizacija Vojvodine, Fond „Evropski poslovi“ AP Vojvodine i Ekonomski fakultet Subotica.	Poseban fokus je na razvoju dinamične i konkurentne turističke promocije putem ICT tehnologija kako bi se povećala atraktivnost prekograničnih regija korištenjem IT alata (hologrami, proširena stvarnost, interaktivni totemi, multimedijski audio vodič i elektronička radna bilježnica), te ojačati i integrirati prekograničnu turističku ponudu i osigurati bolje upravljanje kulturnom i prirodnom baštinom
Naziv događaja: Putem EU projekata Projektno razdoblje: 21.10.2017. Mjesto: Vukovar, Vinkovci	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	Dio je ovo naše informativno-obrazovne kampanje s kojom smo krenuli kako bi građane upoznali s EU projektima i to obilaskom na biciklima uspješno završenih EU projekata.
Naziv projekta: Kompetencije za budućnost Projektno razdoblje: / Mjesto: Ilok	Srednja škola Ilok, Agencija za razvoj Vukovarsko-srijemske županije Hrast d.o.o., Strukovna škola Vukovar, Poljoprivredna škola Zagreb	Ovim projektom se žele ojačati kapaciteti ustanova strukovnog obrazovanja Srednje škole Ilok i Strukovne škole Vukovar kroz modernizaciju kurikuluma strukovnih škola, odnosno izradu dodatnog izvannastavnog strukovnog kurikuluma – kurikulum učeničkih zadruga, te pružanje suvremene praktične nastave i osposobljavanje učenika u svrhu stjecanja potrebnih kompetencija za tržište rada.

<p>Naziv događaja: Pedalom u srednji vijek Projektno razdoblje: Ožujak 2018. Mjesto: Otok</p>	<p>Grad Otok i općina Bošnjaci</p>	<p>Projekt obuhvaća uređenje odmorišta drvenim premošćenjima opkopa, vidikovcem, klupama za odmor, info-edukativnim panoima čime će se stvoriti neobičan, zanimljiv i vizualno atraktivan sadržaj. Projektom uređenja lokacije želi se kulturnu i prirodnu baštinu staviti u funkciju razvoja turizma i tako stvoriti novu atrakciju koja će privući ne samo cikloturiste, nego i sve ljubitelje prirodne i kulturne baštine.</p>
<p>REDEEM - Razvoj proizvodnje energije iz obnovljivih izvora energije za lokalnu i regionalnu samoupravu</p>	<p>Nositelj projekta: GREEN-a (Geel Regional Energy Efficiency Network institute) Geel, Belgija Trajanje projekta: 20 mjeseci Hrvatske županije partneri: Varaždinska županija, Sisačko-moslavačka županija, Međimurska županija (REDEA), Zagrebačka županija (ZACORDA), Vukovarsko-srijemska županija</p>	<p>Opći cilj programa: Povećanje konkurentnosti Hrvatske i Flandrije u proizvodnji energije iz obnovljivih izvora uz poboljšanje zaštite okoliša i unapređenje poljoprivredno-industrijske proizvodnje</p> <p>Specifični ciljevi programa: Procijeniti investicijski potencijal, odnosno mogućnost proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, odnosno stajskog gnojiva sa životinjskih farmi uz procjenu utjecaja na okoliš Povećati sposobnost javnog sektora u Hrvatskoj i Flandriji da promoviraju zaštitu okoliša i proizvodnju iz obnovljivih izvora energije</p>
<p>Naziv konferencije: Primjeri dobre prakse ESI fondova - Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj Projektno razdoblje: 28.3.2018. Mjesto: Vinkovci</p>	<p>Razvojna agencija Vukovarsko-srijemske županije</p>	<p>Cilj konferencije je predstavljanje i upoznavanje s primjerima dobre prakse, projektima koji su u provedbi ili su uspješno prijavljeni na natječaj iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR).</p>
<p>Naziv događaja: Izrada studije utjecaja na okoliš Projektno razdoblje: 26. travnja 2018. Mjesto: Vukovar</p>	<p>Razvojna agencija Vukovarsko-srijemske županije</p>	<p>Cilj radionice je upoznavanje polaznika sa zakonodavnom osnovom vezanom uz zaštitu okoliša, osnovnim elementima i postupcima u procesu izrade dokumentacije, te postupkom procjene utjecaja na okoliš obzirom na ulogu i nadležnost institucija u sustavu.</p>
<p>Naziv skupa: Poljoprivreda u zaštiti prirode i okoliša Projektno razdoblje: 28. - 30. svibnja 2018 Mjesto: Vukovar</p>	<p>Poljoprivredni fakultet u Osijeku</p>	<p>Za cilj ima razmjenu saznanja i iskustava, te prezentiranje najnovijih rezultata znanstvenih i stručnih istraživanja u poljoprivredi.</p>
<p>Naziv projekta: ForestFlow Projektno razdoblje: 13. kolovoza 2016. i traje do 12. kolovoza 2018. Mjesto: Vinkovci</p>	<p>Hrvatske šume d.o.o. i JP „Vojvodina šume“</p>	<p>Projekt ForestFlow pokrenut je zbog poplava koje su se dogodile u Hrvatskoj i Srbiji u svibnju 2014. godine. Budući da prirodni vodotoci i postojeći odvodni sustavi nisu imali sposobnost prenijeti višak vode, posljedice obilnih kiša bile su razorne te još uvijek imaju utjecaj na gospodarstvo, okoliš i ljude u poplavljenom području</p>
<p>Naziv projekta: RURAL-ENO-GASTRO(REG): Stručno obrazovanje u funkciji održivog razvoja Projektno razdoblje: 18. lipnja 2015. - kolovoz 2018. Mjesto: Požega</p>	<p>Veleučilišta u Požegi i Veleučilišta u Slavanskom Brodu</p>	<p>Misija projekta je usavršiti kurikulum biotehničkih znanosti sukladno potrebama tržišta rada i trendovima u struci. Vizija je visoka razina gospodarenja i prijenosa znanja kroz kontinuirani razvoj, edukaciju i napredno korištenje tehnologija.</p>
<p>Naziv programa: Mladi čuvari prirode Projektno razdoblje: kontinuirano Mjesto: šuma Kanovci</p>	<p>Javna ustanova za upravljane zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije</p>	<p>Javna ustanova za upravljane zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije već četvrtu godinu za redom provodi program obuke mladih čuvara prirode. Program obuke Mladi čuvari prirode namijenjen je učenicima 5. i 6.-ih razreda osnovne škole. Osnovni cilj programa je podizanje razine svijesti kod mladih o važnosti očuvanja prirode i okoliša te njihovo aktivno uključivanje oko zaštite istog. Program se sastoji od teoretskog i praktičnog dijela. Teoretski dio obuhvaća dva predavanja na kojima se budući mladi čuvari prirode upoznaju s osnovnim pojmovima vezanim uz zaštitu prirode, pravilima ponašanja u prirodi, zaštićenim područjima i vrstama u našoj županiji i sl. Nakon teoretskog dijela slijede dvije terenske nastave. Prva je</p>

		<p>radionica planirana za početak travnja tekuće godine uz vodenu površinu, gdje će se mladi čuvari upoznati s bogatstvom ptica naše županije, naučiti kako ih promatrati i razlikovati po vanjskom izgledu i glasanju. Druga radionica planirana je krajem travnja/početkom svibnja obilaskom poučne staze u zaštićenom području i obilaska područja uz rijeku Bosut gdje će polaznici primijeniti stečeno teoretsko znanje, naučiti pravilno se orijentirati u prirodi, kako promatrati prirodu oko sebe, upoznati najčešće drvenaste vrste spačvanske šume, vrste ptica i vretenaca naše županije, pratiti tragove u prirodi i dr. Nakon provedenog programa obuke polaznicima će na Međunarodni dan biološke raznolikosti i Dan zaštite prirode RH (22. svibnja) biti dodijeljene diplome i iskaznice za uspješno usvajanje programa Mladi čuvari prirode, te će tako biti osposobljeni za aktivno uključivanje u zaštitu prirode i unapređenje iste u našoj županiji, a i šire.</p>
<p>Naziv programa: Međunarodni dan biološke raznolikosti i dan zaštite prirode RH</p> <p>Projektno razdoblje: kontinuirano 22. svibnja</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Javna ustanova za upravljane zaštićenim prirodnim vrijednostima Vukovarsko-srijemske županije</p>	<p>22. svibnja obilježava se Međunarodni dan biološke raznolikosti kako bi se povećala svijest o važnosti bioraznolikosti i njezinom očuvanju, a Republika Hrvatska isti dan obilježava i Dan zaštite prirode. Biološka raznolikost je ukupna raznolikost svih živih bića na Zemlji. Odnosi se na raznolikost unutar vrsta, raznolikost ekosustava u kojima vrste žive i na raznolikost gena unutar vrsta. Hrvatska je po svojoj prirodnoj bioraznolikosti jedna od najbogatijih europskih zemalja. Velika raznolikost kopnenih, morskih i podzemnih staništa rezultirala je bogatstvom vrsta i podvrsta sa znatnim brojem endema. Poremećaj biološke raznolikosti može imati velike posljedice kako na same ekosustave, tako i na ljudske živote. Stoga je očuvanje biološke raznolikosti jedan od uvjeta za uspostavu održivog razvoja.</p>
<p>Naziv programa: PROGRES zaštita prirode i globalizacija obnovljivih izvora energije</p> <p>Projektno razdoblje: provedeno</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Općina Nijemci i Udruženje za razvoj Tuzla</p>	<p>Korištenjem obnovljivih izvora energije (OIE) doprinijeti zaštiti okoliša i poboljšanju uvjeta života kroz suradnju dvaju prekograničnih područja. Rezultati projekta: Izrađene Studije potencijala korištenja obnovljivih izvora energije za prekogranično područje Povećana znanja i kompetencije ciljane skupine o obnovljivim izvorima energije Opremljena 4 javna objekta u prekograničnom području uređajima za korištenje obnovljivih izvora energije kao demonstracijski objekti</p>
<p>Naziv programa: ECO FOOD_TURA</p> <p>Projektno razdoblje: provedeno</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Lokalna agencija za razvoj Vjeverica d.o.o. i Udruga poduzetnika i poslodavaca (UPIP) Žepče</p>	<p>Opći cilj projekta je doprinijeti razvoju i jačanju ekološki prihvatljivog gospodarstva te povećati socijalnu koheziju u prekograničnom području kroz provedbu zajedničkih aktivnosti, suradnju i umrežavanje.</p> <p>Specifični ciljevi:</p> <p>Doprinijeti razvoju malog i srednjeg poduzetništva, zadruga i udruga u poljoprivrednom sektoru s posebnim naglaskom na ekološki prihvatljivoj proizvodnji osnivanjem centara za pružanje usluga i pokretanjem novih poslovnih aktivnosti</p> <p>Doprinijeti razvoju zajedničkog prekograničnog gospodarskog prostora umrežavanjem, razmjenom znanja i iskustava te razvojem novih proizvoda</p> <p>Rezultati projekta: Identificirano postojeće stanje i mogućnosti razvoja ekološki prihvatljive proizvodnje u prekograničnom području s naglaskom na proizvodnju ljekovitog i aromatičnog bilja Uspostavljena platforma kao potporna infrastruktura za razvoj poljoprivrede - AgroBusiness inovacijsko - edukacijski centar (ABIEC) - 1 u Hrvatskoj i 1 u Bosni i Hercegovini, Nabavljena oprema - 2 destilatora, 2 sušare, 1 proizvodna linija za sok s punilicom, uređaj za blanširanje i sterilizaciju te uređaj za gnječenje voća i povrća, Unaprijeđeni kapaciteti ciljane skupine održavanjem edukacija te razmjenom znanja i iskustava, Uspostavljena mreža dionika ekološki prihvatljive proizvodnje na području Vukovarsko-srijemske županije te ostvarena prekogranična suradnja AgroMAP mreže (Bosna i Hercegovina) i SMC mreže (Hrvatska), Šira javnost upoznata s provedbom projektnih aktivnosti i mogućnosti povećanja lokalnih prihoda korištenjem prirodnih resursa temeljem ekološki prihvatljivih načela</p>

<p>Naziv programa: Unapređenje međunarodne biciklističke rute Dunav</p> <p>Projektno razdoblje: proveden</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Vukovarsko-srijemska županija i Općina Bačka Palanka</p>	<p>Cilj projekta: razvoj rekreativnog turizma u prekograničnoj regiji koji, kao jedan od oblika selektivnog turizma, u posljednjih nekoliko godina bilježi veliki rast. Projekt je fokusiran na razvoj cikloturizma, na podizanje svijesti o biciklu kao ekološki prihvatljivom prijevoznom sredstvu te na promociju dunavske biciklističke regije i međunarodne biciklističke rute EuroVelo 6 koja se proteže od Atlantika do Crnog mora. Projektom su stvorene određene pretpostavke za unapređenje cikloturizma te se kroz niz promotivnih aktivnosti podigla atraktivnost ovog područja.</p> <p>Rezultati projekta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unaprijeđena turistička ponuda u prekograničnom području • Povećana razina sigurnosti u prometu • Educirani turistički subjekti • Promovirana ruta Dunav
<p>Naziv programa: REPRO Projekt obnovljivih izvora energije</p> <p>Projektno razdoblje: proveden</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Općina Tovarnik, Općina Bačka Topola</p>	<p>Opći cilj projekta je poboljšati znanje i kompetencije lokalnih i regionalnih uprava u regijama Bačka i Srijem u području obnovljivih izvora energije. Specifični ciljevi projekta su razmjena primjera dobre prakse, izravna potpora bioobnovljivim izvorima energije, povećanje javne svijesti o obnovljivim izvorima energije, promocija potencijala i izgradnja sustava za obnovljive izvore energije.</p> <p>Rezultati projekta su u naprijeđena znanja i alati za potporu razvoja projekata obnovljivih izvora energije te zakonodavnih okvira, instaliran sustav grijanja u Bačkoj Topoli i javna rasvjeta u Tovarniku, povećana je svijest građana o prekograničnim ekološkim pitanjima</p>
<p>Naziv programa: Razvoj novog turističkog proizvoda Eko etno Centar Adica - Vukovar</p> <p>Projektno razdoblje: proveden</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Grad Vukovar</p>	<p>Pridonijeti održivom društveno – ekonomskom razvoju Vukovarsko-srijemske županije poboljšanjem i širenjem lokalne turističke ponude na području grada Vukovara. Razviti i poboljšati turističku infrastrukturu i stvoriti ekonomsku aktivnost oko novog turističkog proizvoda Eko-etno centar Adica – Vukovar. Rezultati projekta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgrađena javna turistička infrastruktura na području Eko-etno centra Adica - kanalizacija, ceste, staze, dječje igralište, parkinzi, nogostupi • Omogućen priključak 45 kućanstava na gradsku kanalizaciju • Revitalizirana park šuma Adica • Poboljšani kapaciteti lokalnih vlasti za upravljanje turistički m proizvodom Eko-etno centra Adica • Razvoj vještina lokalnih poduzetnika i stanovništva kroz radionice o poduzetništvu i radionice u izradi tradicionalnih rukotvorina • Kupljen turistički vlak
<p>Naziv programa: Centar za posjetitelje Srijem</p> <p>Projektno razdoblje: proveden</p> <p>Mjesto: VSŽ</p>	<p>Grad Ilok</p>	<p>Cilj projekta je jačanje vinskog i turističkog sektora na području Srijema i Vukovarsko-srijemske županije</p> <p>Rezultati projekta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stvoren potpuno novi i opremljeni Centar za posjetitelje preuređenjem zgrade kurije Brnjaković • Opremljena multifunkcionalna dvorana 1000 m za organiziranje i održavanje seminara i edukacija prvenstveno za sudionike vinskog i turističkog sektora • Uređeni su prostori s uredskom opremom u kojima je smještena Turistička zajednica Grada Iloka te Vinski klaster Srijem • Obnovljen podrumski dio u kojem se nalazi jedinstvena vinoteka s izložbenim prostorom i prostorom za organizaciju događanja

Tabela 15 Pregled projekata od ekološkog značaja koji se provode na području Brodsko posavske županije

Naziv	Organizator	Opis
Naziv projekta: RURAL-ENO-GASTRO(REG): Stručno obrazovanje u funkciji održivog razvoja Projektno razdoblje: 18. lipnja 2015. godine.- kolovoz 2018. Mjesto: Slavonski Brod	Veleučilišta u Požezi i Veleučilišta u Slavonskom Brodu	Misija projekta je usavršiti kurikulum biotehničkih znanosti sukladno potrebama tržišta rada i trendovima u struci. Vizija je visoka razina gospodarenja i prijenosa znanja kroz kontinuirani razvoj, edukaciju i napredno korištenje suvremenih tehnologija.
Naziv aktivnosti: Ronilački kamp i Eko akcija Sava Projektno razdoblje: 2.-4. rujna 2016. Mjesto: Slavonski Brod	klub podvodnih aktivnosti Marsonia	Pod geslom “bilo mutno ili bistro, nama uvijek isto” klub koji već 46 godina okuplja i obučava ronioce svih kategorija i promiče ronjenje, ljubavi prema prirodi i zajedništvo i ove godine, osim radnog dijela akcije, priprema i kulturna i edukacijska događanja uz posjet tvrđavi Brod, obilazak grada, predavanje Crvenog križa o pružanju prve pomoći te ponašanju djece uz vodu i u vodi.
Naziv projekta: EKO-EKO volonterko Projektno razdoblje: lipanj 2017.- svibanj 2019. Mjesto: Slavonski Brod	udruga Eko Brezna u partnerstvu s OŠ A. M. Reljković iz Bebrine i OŠ A. Mihanović iz Slavonskog Broda	Projekt provodi udruga Eko Brezna u partnerstvu s OŠ A. M. Reljković iz Bebrine i OŠ A. Mihanović iz Slavonskog Broda, a njegova provedba traje od 1. lipnja 2017. – 31. svibnja 2019.g.
Naziv projekta: Explore CRO-SRB - Extraordinary Pleasure of Our Region – Common gastro, eco & recreation routes of Croatia & Serbia Projektno razdoblje: 2017- 2019. (rujan) Mjesto: Slavonski Brod	Razvojna agencija Grada Slavonskog Broda, a partneri su Regionalna Razvojna agencija Panonreg iz Subotice, Fond turistički klaster mikroregije Subotica Palić iz Subotice i Turistički klaster „Slavonska košarica“ iz Slavonskog Broda.	Kako je predstavljeno na današnjoj konferenciji, tijekom 24 mjeseca provedbe projekta istražiti će se gastro, eko i rekreacijske specifičnosti slavonskih županija i Vojvodine te će više od 15 stručnjaka u području turizma sudjelovati u identifikaciji i formiranju triju turističkih ruta.
Naziv projekta: Inovativnim umom do pametnih škola Projektno razdoblje: 2017.-2019. Mjesto: Slavonski Brod	Centar za razvoj i podršku (CRP), Vlada Tuzlanskog kantona, Brodsko-posavska županija, udruga Zelena akcija iz Zagreba, Brodsko ekološko društvo (BED) iz Slavonskog Broda.	Glavni cilj projekta je doprinijeti održivom razvoju u prekograničnom području povećanjem energetske učinkovitosti i povećanjem razine korištenja obnovljivih izvora energije u javnom sektoru.
Naziv događaja: Predavanje „Vrtlarjenje u skladu s prirodom“ Projektno razdoblje: 23. ožujka 2018. Mjesto: Slavonski Brod	Grad Slavonski Brod u suradnji s Udrugom Biovrt-u skladu s prirodom iz Čakovca	Ovo predavanje će biti prilika za sve zainteresirane građane koji uzgajaju voće i povrće da saznaju kako i zašto uzgajati zdravu hranu bez primjene pesticida i mineralnih gnojiva. Isto tako bit će govora o tome kako prirodnim metodama povećati plodnost tla, kako kreirati vrt otporniji na bolesti i nametnike, ali i otporan na klimatske promjene.
Naziv projekta: RURAL-ENO-GASTRO(REG): Stručno obrazovanje u funkciji održivog razvoja Projektno razdoblje: 18. lipnja 2015. - kolovoz 2018. Mjesto: Požega	Veleučilišta u Požezi i Veleučilišta u Slavonskom Brodu	Misija projekta je usavršiti kurikulum biotehničkih znanosti sukladno potrebama tržišta rada i trendovima u struci. Vizija je visoka razina gospodarenja i prijenosa znanja kroz kontinuirani razvoj, edukaciju i napredno korištenje tehnologija.

Tabela 16 Prikaz projekata od ekološkog značaja u Požeško slavonskoj županiji

Naziv	Organizator	Opis
Naziv projekta: Kućica u prirodi za slijepce i slabovidne osobe Projektno razdoblje: svibanj 2016.- svibanj 2017. Mjesto: Gradac	Udruga slijepih Grada Pleternice i Požeško-slavonske županije	Osnovni cilj ovog projekta je omogućiti slijepim i slabovidnim osobama da se, uz pomoć stručnih osoba, uče samostalnom kretanju i orijentaciji na otvorenom prostoru, a isto tako im se želi stvoriti vidljiviji i efikasniji prostor za zabavu, druženje i rekreaciju.
Naziv projekta: Eko-voćnjak Projektno razdoblje: svibanj 2016.- svibanj 2017. Mjesto: Požega	Učilište Link, Grad Požega i Udruga voćara Požeško-slavonske županije "Šljivari"	Glavna aktivnost projekta je izrada novog programa osposobljavanja "proizvođač voća na ekološki način" koje su omogućili 17 nezaposlenih osoba. U prvom djelu izrađuje se program, a u drugom dijelu se provodi nastava. Upravo zato što je partner u projektu udruga Šljivara, praktična nastava će se odvijati na lokalitetima u Požeško-slavonskoj županiji.
Naziv projekta: Mi jedemo odgovorno Projektno razdoblje: studeni 2016. Mjesto: Požega	Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš (FEE)	Mi jedemo odgovorno je projekt koji sufinancira Europska unija i u kojem sudjeluje 9 zemalja članica Zaklade za odgoj i obrazovanje za okoliš (FEE). Projekt "Mi jedemo odgovorno" je prvi pokušaj u EU-u ka izgradnji školskoga programa koji rješava ključna pitanja potrošnje hrane.
Naziv projekta: Osobe s invaliditetom u zajednici s prirodom Projektno razdoblje: 15.09.2017. - 30.06.2018. Mjesto: Pleternica	Udruga za razvoj kreativnih radionica i kvalitete življenja osoba s invaliditetom RH	Projekt će obuhvatiti sufinanciranje opremanja novog adekvatnog prostora prilagođenom djeci, odnosno osiguravanju većeg i komfornijeg prostora koji će obuhvatiti obavljanje svih aktivnosti namijenjenih djeci na jednom mjestu.
Naziv projekta: Mladi čuvar prirode Projektno razdoblje: 20.09.2017 Mjesto: Sovski Dol Gradac	Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima Požeško – slavonske županije	Cilj projekta je osposobljavanje i potvrđivanje mladih čuvara prirode u Požeško-slavonskoj županiji.
Naziv projekta: AGRO-TECH Projektno razdoblje: 25.1.2018. do 25.3.2019. Mjesto: Požega	Učilište LINK, ustanova za obrazovanje odraslih, Grad Požega i požeška Udruga voćara Šljivari	Ekologija je trend a polaznici na projektu ne samo da su usvojili znanja u ekološkom načinu proizvodnje voća već su osposobljeni i za praćenje i primjenu suvremenih tehnologija i metoda rada. Učilište LINK je osposobljeno i za druge programe obrazovanja odraslih u ekološkoj proizvodnji i drugih kultura.
Naziv projekta: Pčelarski inkubator Projektno razdoblje: Mjesto: započet u listopadu 2013. projekt završen	Veleučilište u Požegi, Veleučilište Marko Marulić u Kninu	Razvijanje obrazovnog programa za odrasle "Apikultura"; uspostava i opremanje terena za edukaciju (pčelinje zajednice, laboratorijska oprema za med; edukacijske aktivnosti; studijska putovanja (nastavnici, članovi udruge). Očekivani rezultati projekta su: izrađen kurikulum za edukaciju polaznika 3 glavna područja: tehnologija pčelarstva, poduzetništvo, stručna praksa. Teorijski dio podučit će polaznike tehnologiji pčelarstva, kao i upravljanju poslovanjem za bolju mogućnost samozapošljavanja. Stručna praksa osposobit će polaznike za pripremu pčelarske opreme, planiranje i uspostavu pčelinjaka, te provedbu tehnoloških radnji za razvoj pčelinjih zajednica i njihovu pripremu za optimalno iskorištavanje pčelinjih paša. U okviru prakse polaznici će samostalno provesti ekstrakciju sortnog meda, umjetno razrojavanje, prevenciju i kontrolu pčelinjih bolesti, te pripremu pčelinjih zajednica za selidbu i zimovanje.
Naziv projekta: Obnova i revitalizacija povijesnih građevina KURSALON, WANDELBAHN i PERIVOJA – zaštićenih kulturnih dobara RH Projektno razdoblje: projekt na ocjenjivanju, moguće trajanje projekta je 24 mjeseca Mjesto: Požega	ITEMA d.o.o. Zagreb, partneri Regionalna razvojna agencija požeško slavonske županije i TZ Požeško slavonske županije	Javni poziv: Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine"; Grupa aktivnosti B - Provedba integriranog razvojnog programa temeljenog na obnovi kulturne baštine Glavne aktivnosti projekta su: - Zaštita, obnova i revitalizacija nepokretnih kulturnih dobara upisanih u Registar kulturnih dobara RH - Lječilišna zgrada - Kursalon (Z-6617) i Lječilišna zgrada – Wandelbahn (Z-6619), - Opremanje gore navedenih nepokretnih kulturnih dobara upisanih u Registar kulturnih dobara RH, - Razvoj kulturnih i turističkih sadržaja i proizvoda utemeljenih na kulturnoj baštini, - Revitalizacija/hortikulturno uređenje - Perivoj Kursalona (Z-6618),

<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja parkirališta, - Izgradnja pješačke infrastrukture - Izgradnja i opremanje restorana s tradicionalnom autohtonom kuhinjom, te pekarnice, kafeterije, vinoteke i slastičarnice.

Tabela 17 Uпитnik intervјua za dionike u turizmu

ISPITANIK	Ime, prezime	Naziv obrta/tvrtke/institucije	Adresa poslovanja (selo, grad, županija)
VRSTA DJELATNOSTI	Uslužna (upisati)		Proizvodna (upisati)
KATEGORIJA PITANJA	PODKATEGORIJA PITANJA		
Ponuda	Specifičnost ponude. Upravljanje proizvodom/usluge. Konkurentnost. Dobavljači. Sezonalnost. Ponuda komplementarnih turističkih proizvoda i usluga.		
Segmentacija tržišta	Vrsta, veličina tržišta. Profil gostiju (starost, tip gostiju, itd.)		
Marketinške aktivnosti	On line /off line oglašavanje. Web. Društveni profili. Korištenje promotivnih materijala. Istraživanje tržišta. Udruženo marketinško oglašavanje.		
Poslovne aktivnosti	Struktura zaposlenih.		
	Energetska učinkovitost. Obnovljivi izvori energije. Recikliranje i sortiranje otpada prema materijalima i opremi. Profesionalno usavršavanje.		
Izazovi u poslovanju	Planovi za daljnji razvoj poslovanja. Suradnja s lokalnom zajednicom i jedinicama lokalne samouprave. Veze s dobavljačima. Usluge za potrošače.		

Tabela 18 Uпитnik intervјua za eksperte

PITANJA ZA EKSPERTNU SKUPINU	Ime, prezime:	Organizacija:
------------------------------	---------------	---------------

		Kontakt:	
#	KATEGORIJA PITANJA	PODKATEGORIJA PITANJA	
	Orijentiranost.	Koja su tržišta do kojih bi ponuđači proizvoda i usluga eko turizam mogli doći? Smatrate li da će kreiranje eko rute doživjeti uspjeh na ovome području? Obrazložite vaš odgovor. Smatrate li da je lokalna zajednica, dionici u turizmu, proizvođači i dr. spremni podržati projekt?	
	Analiza potražnje.	Prema rezultatima anketa godišnje istočnu Hrvatsku posjeti xx putnika. Smatrate li da je dio njih potencijalna niša za eko rutu? Što putnici očekuju/žele/traze (smještaj, izvornost, kvaliteta usluge u smještaju i ugostiteljstvu)?	
	Analiza ponude.	Kvaliteta ponude eko turizma i komplementarnih turističkih proizvoda i usluga.	
	Trendovi u turizmu	Koje uvjete je potrebno zadovoljiti s ciljem opravdanja ponude eko turizma?	
	Izazovi i potencijali eko rute	Planovi za daljnji razvoj eko rute.	

Tabela 19 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Osječko baranjskoj županiji s temom eko turizma

Naziv, adresa, kontakt		Naziv ponude, destinacija, URL
CETRATOUR Gundulićeva 61a, Osijek	+385 (0) 98 253 369 info@cetratour.hr www.cetratour.hr	TEAM BUILDING SLAVONIJA I BARANJA http://www.cetratour.hr/index.php/2013-09-12-05-43-10/team-building
KUNA PUTOVANJA Trg A. Starčevića 10/1, Osijek	+385 (0) 31 328 093, +385 (0) 31 700 0002 www.putovanja.kuna.hr	BARANJA / OSIJEK 2018. Baranja, Osijek http://kuna.hr/tour-item/baranja-osijek-2018/

EXPLORE CRO – SRB EXTRAordinary PLeasure of Our REgion Common gastro, eco and recreation routes of Croatia and Serbia

ORION TOURS D.O.O. Pavićeva 39, Đakovo	+385 (0) 31 812 336, 822 336 orion-tours@os.tel.hr	SLAVONIJO, ZEMLJO PLEMENITA, Đakovo http://orion-tours.hr/putovanja/627/ SLAVONIJA I BARANJA, Osijek/Đakovo/Kopački rit http://orion-tours.hr/putovanja/slavonija-i-baranja/ UPOZNAJMO ĐAKOVO, Đakovo http://orion-tours.hr/putovanja/631/
ZLATNA GREDA d.o.o. Opatijska 26 F, Osijek	+385 31 627 113 info@zlatna-greda.org www.zlatna-greda.org	BLAGO STARIH PUSTARAŠA, Zlatna Greda http://zlatna-greda.org/ponuda/blago-starih-pustarasa/ PUTOVIMA DUNAVSKIH ALASA, Zlatna Greda/Dunav http://zlatna-greda.org/ponuda/teambuilding/ ADRENALINSKE I TIMSKE AKTIVNOSTI, Zlatna Greda http://zlatna-greda.org/ponuda/adrenalinske-timske-aktivnosti/
Maksi tours turistička agencija Franjevačka 12, Osijek	tel.: +385 91 1728 222 when@whattovisit.in www.maksimilian.hr	DOŽIVI OSIJEK I VUKOVAR LOKALNO, Osijek/Vukovar http://whattovisit.in/hr_HR/online-kupovina/ugodaj-bozica-u-slavonskom-duhu SVE STRASTVENE I POSRNULE BARANJSKE LJUBAVI, Osijek/Zmajevac http://whattovisit.in/hr_HR/online-kupovina/valentinovo-u-osijeku-i-baranji FOTOAVANTURA SLAVONIJOM I BARANJOM, Požega/Jankovac/Kutjevo http://whattovisit.in/hr_HR/online-kupovina/fotoavantura-slavoniom-i-baranjom

Tabela 20 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Požeško slavonskoj županiji s temom eko turizma

Naziv, adresa, kontakt		Naziv ponude, destinacija, URL
ZOA TOURS, Dragutina Lermana 10, Požega	+385 34 272 505, +385 34 271 465 +385 98256 620 zoa-tours@po.t-com hragencija@zoatours.hr www.zoatours.hr	https://www.zoatours.hr/zlatna-dolina-pozega/odrasli/zlatna-dolina Zlatna dolina Požega https://www.zoatours.hr/slavonija/odrasli/vukovar-ilok-pozega-3-dana Slavonija Vukovar, Ilok, Požega https://www.zoatours.hr/team-building Team building
LUKS BIKE ADVENTURE, Franje Cirakija 2, Požega	+385 34 312 588 info@luks-pz.net www.luksbike.wixsite.com/adventure	FAT BIKE DAY ZVEČEVO, Požega http://docs.wixstatic.com/ugd/fecfec_42ac818dd3a443748c5f069cf95ae8d6.pdf PET DANA OSJETA SLAVONIJE I BICIKLA, Požega/Lipik/Kutjevo/Pleternica http://docs.wixstatic.com/ugd/fecfec_886dff017fd440d9fafc8287d43a030.pdf
RICH TOURS, Zavrčje 22a, Brestovac	+385 34 241-111 rich-tours@hi.t-com.hr	
APP TURIZAM Trg Sv. Terezije 2, Požega	+385 34 274-345 turist@app.hrapp@app.hr www.app.hr	
Green Gate Travel j.d.o.o. Ivana Gorana Kovačića 4, Velika	+385 34 233-319098/970-9818 info@greengatetravel.com	

	www.greengatetravel.com
OMANOVAC D.O.O. Bolnička bb, Pakrac	+385 98/936-8870, +385 99 791-6253 +385 (0)34/622-270 omanovac@gmail.com , www.omanovac.hr

Tabela 21 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Vukovarsko srijemskoj županiji s temom eko turizma

Naziv, adresa, kontakt	Naziv ponude, destinacija, URL
Polet d.o.o. Trg kralja Tomislava 1, Vinkovci	+385 32 308938 agencija@polet.hr www.polet.hr
Mare Panonium tours d.o.o. Hrvatskih kraljeva 16, Vinkovci	+385 32 333644 agencija@mare-panonium-tours.hr www.mare-panonium-tours.hr
	https://www.polet.hr/prospekti/KATALOG%20RECEPTIVNI%20PROGRAMI.pdf ŽUPANJA i VINKOVCI / VUKOVAR i ILOK / VINKOVCI - VUKOVAR – ILOK / OSIJEK - VUKOVAR – ILOK / SRIJEM - SLAVONIJA – BARANJA / VINKOVCI - VUKOVAR - ILOK - ĐAKOVO

Tabela 22 Pregled poslovanja i ponude turističkih agencija u Brodsko posavskoj županiji s temom eko turizma

Naziv, adresa, kontakt	Naziv ponude, destinacija, URL
VB tours d.o.o. Kralja Petra Krešimira IV broj 49, Slavonski Brod	+385 35 44 99 11 vb-tours@sb.htnet.hr www.vbtours.hr
ASTRALIS TRAVEL d.o.o. Mačekova 45b, Slavonski brod	+385 35 404 330, 404 331, 410 992 astralis@astralis.hr www.astralis.hr
BROD TOURS Matije Mesića 60, Slavonski Brod	+385 35 444-111 info@brod-tours.hr www.brod-tours.hr
Slavonija bus d.o.o.	+385 35 415 165
	PARK PRIRODE KOPAČKI RIT, Kopački rit http://www.vbtours.hr/ponuda_putovanja/_lijepom_nasom/park_prirode_kopacki_rit/default.aspx
	SLAVONIJA NA DLANU, Đakovo/Osijek http://www.astralis.hr/index.php/slavonija-na-dlanu/ http://www.astralis.hr/index.php/slavonski-triptih/
	SLAVONSKI TRIPTIH, Vrpolje/Đakovo/Osijek http://www.astralis.hr/index.php/dvorci-slavonije-2/ Našice/Donji Miholjac/Valpovo
	VRPOLJE-ĐAKOVO-KOPAČKI RIT-OSIJEK, Vrpolje/Đakovo/Osijek https://www.brod-tours.hr/aranzman/1367/VRPOLJE-DJAKOVO-KOPACKI-RIT-OSIJEK/
	ĐAKOVO-OSIJEK-BIZOVAC, Đakovo/Osijek/Bizovac https://www.brod-tours.hr/aranzman/1365/DJAKOVO-OSIJEK-BIZOVAC/
	ĐAKOVO-NAŠICE-BIZOVAC-OSIJEK, Đakovo/Našice/Bizovac/Osijek https://www.brod-tours.hr/aranzman/1370/DJAKOVO-NASICE-BIZOVAC-OSIJEK/
	SLAVONSKI BROD (kinoprojekcija filma), Slavonski Brod

Trg hrvatskog proljeća b.b., Slavonski Brod	info@slavonija-bus.hr www.slavonija-bus.hr	https://www.slavonija-bus.hr/aranzman/1234/SLAVONSKI-BROD-(kinoprojeksija-filma)/ VUKOVAR-ILOK-VINKOVCI, Vukovar/Ilok/Vinkovci https://www.slavonija-bus.hr/aranzman/1232/VUKOVAR-ILOK-VINKOVCI/
APP - Turizam Petra Krešimira IV br. 58, Slavonski Brod	+385 35 410 904 turist.sb@app.hr www.app.hr	
Atlantis travel d.o.o. nas. Slavonija 1/3, Slavonski Brod	+385 35 442 411 croatia@atlantis-travel.hr www.atlantis-travel.hr	
Kompas Brod Trg Pobjede 31/II, Slavonski Brod	+385 91 1002 221, Kompas@vip.hr www.kompas-brod.hr/	
PANTURIST Trg hrvatskog proljeća bb, Slavonski Brod	+385 (0)35 638 928 informacije@panturist.hr www.panturist.hr	
Eholidays d.o.o. Vatroslava Jagića 17, Slavonski Brod	+385 35 628 777 info@eholidays.hr www.eholidays.hr	

Tabela 23 Prikaz organiziranih aktivnosti u prirodi na području Osječko baranjske županije

Naziv	Organizator	Ciljana skupina	Opis
Naziv događaja: 3 kralja na Boroviku, izlet Vrijeme održavanja: siječanj Mjesto održavanja: Borovik	udruga Slavonski planinari i njezine članice	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv događaja: Zadnja prvoga, izlet Vrijeme održavanja: siječanj Mjesto održavanja: Gazije	HPD Sunovrat Đurđenovac	Osobe srednje životne dobi, mladi	"Zadnji prvoga" je već tradicionalna manifestacija HPD-a "Sunovrat" Đurđenovac. U malenom selu Gazije koje je planina Krndija učinila oazom istinskog odmora, tišine prirode koja budi sva osjetila i planinarskim izletištem slile su rijeke veselih planinara iz cijele Slavonije. Članovi PD "Krndija" Našice rado posjećuju ovo mjesto kao polazište za uzbuđljive planinarske staze ovog dijela Krndije.
Naziv manifestacije: ZIMBA - zima u Baranji Vrijeme održavanja: veljača Mjesto održavanja: Batina	PD Zanatlija Osijek	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Nepoznata Slavonija I Baranja Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: /	HPD Zanatlija	Osobe srednje životne dobi, mladi	Na nepoznatom mjestu u Baranji očekuje vas srdačan doček domaćina (planinar našeg društva) obilje jela i pića i dobra zabava.
Naziv izleta: Beliščanski pješački put Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Belišće	HPD Belišće	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	
Naziv izleta: Biciklijada Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Osijek	GSSR „Sport za sve“ Osijek	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	Povodom obilježavanja Svjetskog dana zdravlja Gradski savez za sportsku rekreaciju "Sport za sve" Osijek u nedjelju 15.4.2018. g. poziva sve članove sportskih klubova i ostale građane da se uključe u prigodnu biciklijadu

Naziv izleta: Podunavski pješački put Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja:		Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Opća planinarska škola HPD Belišće Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Belišće, Gazije	HPD „BELIŠĆE“ Belišće		
Naziv izleta: Opća planinarska škola HPD Belišće Vrijeme održavanja: Mjesto održavanja:	HPD „BELIŠĆE“ Belišće	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca	Ovo je tek druga organizirana planinarska škola u našem društvu, a društvo je osnovano 1994.g. Teoretski dio je predavanje o planinarstvu i njegovoj povijesti, planinarskoj organizaciji i poznavanju planina, pripreme za odlazak u planinu i opremi, kretanje i boravak u planini, korištenje tehničke opreme, prve pomoći, osnovne spašavanja te HGSS-u, speleologiji, meteorologiji i zaštiti prirode.
Naziv izleta: Vježba planinarske orijentacije Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Batina	PS Planinarske Orijentacije, PS “Dumina”		Četrdesetak mladih planinara upoznao je osnove orijentacije u prirodi pomoću karte i kompasa te kretanja po azimutu. Nakon usvajanja osnovnih vještina organizirali su se u 6 skupina koje su se natjecale u potrazi 7 kontrolnih točaka. Dužina staze je oko 3,2km te vrijeme staze iznosi oko 70 minuta (veće prolazno vrijeme u svrhu vježbe)
Naziv biciklijade: Tour de Slavonia Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: DONJI MIHOLJAC – NAŠICE – BIZOVAC – OSIJEK – VALPOVO – BELIŠĆE – DONJI MIHOLJAC	BK Maraton team	Osobe srednje životne dobi, mladi	5 gradova Osječko-baranjske županije obići će u jednom danu i sudjelovati u vrhunskoj biciklističkoj manifestaciji, gdje će mnogi od sudionika napraviti svoj prvi biciklistički pothvat ovakve vrste
Naziv izleta: Panonska utrka za djecu i odrasle Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Osijek		Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca	Panonska utrka je rekreativna utrka u srcu Slavonije. Održat će se 19.05.2018. u Osijeku (Baston, Tvrđa). Rekreativna (muško - ženska) utrka trčat će se na 3000 m a dječja utrka od 3 do 10 godina na 200 m.
Naziv ekološke akcije: Zelena čistka - jedan dan za čisti okoliš Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Osijek	Nacionalna inicijativa	Osobe srednje životne dobi, mladi	Zelena čistka – Let’s do it Croatia! Zajednička jednostavna akcija čišćenja divljih odlagališta otpada Zelena čistka najveći je ekološki volonterski projekt u Hrvatskoj.
Naziv izleta: Antunovski piknik Vrijeme održavanja: lipanj Mjesto održavanja: Paulinovac	PD Krndija Našice	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Triatlon Borovik Vrijeme održavanja: srpanj Mjesto održavanja: Đakovo	Planinarsko društvo „Đakovo“	Osobe srednje životne dobi, mladi	Na ovogodišnjem, četvrtom izdanju utrke nastupilo je 130 triatlonaca u muškoj i ženskoj konkurenciji, u disciplinama 400 m plivanja, 21 km vožnje bicikla i 5 km trčanja. Triatlon je održan u okviru 51. Đakovačkih vezova, a nagrade za najuspješnije triatlonce predao je gradonačelnik Grada Đakova Marin Mandarić.
Naziv izleta: "Kroz vinograde i šume" Vrijeme održavanja: rujanj Mjesto održavanja:	HPD Sokol Feričanci	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Tragom prvog izleta Vrijeme održavanja: Mjesto održavanja:	PD Krndija Našice	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Osječkom pješačkom putu Vrijeme održavanja: rujanj Mjesto održavanja:	Hrvatskog planinarskog društva Bršljan-Jankovac	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	

Naziv manifestacije: <u>Drugi Slavonski MS Walk</u> Vrijeme održavanja: rujan Mjesto održavanja: Osijek	udruga MS Tim	Osobe srednje životne dobi, djeca i mladi	U povodu Nacionalnog dana multiple skleroze (26. rujna) u Osijeku će se u organizaciji udruge MS Tim i uz podršku Grada Osijeka održati 2. "Slavonski MS Walk", a riječ je o akciji kojom se želi ukazati na ograničenost dostupnosti liječenju oboljelima od ove bolesti, koja je posebno naglašena u Slavoniji i Baranji.
Naziv izleta: Krndijom do zdravlja Vrijeme održavanja: listopad Mjesto održavanja: Gazije	HPD Sunovrat Đurđenovac	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: TPI- Tragom prvog izleta našičkih planinara Vrijeme održavanja: listopad Mjesto održavanja: Feričanci	PD "Krndija" Našice	Osobe srednje životne dobi, mladi	"Staklana" je jedna od kontrolnih točaka planinarske obilaznice koja nosi ime "TPI" upravo po prvom izletu našičkih planinara koji se održao 10. lipnja 1923. kada se desetak entuzijasta, ljubitelja prirode i članova tadašnjeg Planinarskog društva "Bedemgrad", koje je preteča današnjeg PD "Krndija", uputilo u nepoznate predjele naše gore Krndije.
Naziv izleta: Besplatno nordijsko hodanje uz voditelja Vrijeme održavanja: listopad Mjesto održavanja: Osijek	GSSR „Sport za sve“ Osijek	Osobe srednje životne dobi, mladi, umirovljenici	Svi zainteresirani građani svake subote imaju priliku besplatno se uključiti u program nordijskog hodanja koji je u organizaciji GSSR „Sport za sve“ Osijek.
Naziv izleta: Prva zadnjega Vrijeme održavanja: prosinac Mjesto održavanja: Gazije	HPD Sunovrat Đurđenovac	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Izlet u Zlatnu Gredu Vrijeme održavanja: kontinuirano Mjesto održavanja: Zlatna Greda	Udruga Zeleni Osijek	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv izleta: Velika terenska nastava Vrijeme održavanja: kontinuirano Mjesto održavanja: Zlatna Greda	Udruga Zeleni Osijek	Djeca, mladi	Uključuje dvije edukativne radionice po Vašem izboru (Naše rijeke, Poplavne šume (terenska radionica), Energetska edukacija, Održivo gospodarenje otpadom, Naš zavičaj, Aktivni građani, Održivi transport, Snalaženje i preživljavanje u prirodi) te rekreativne aktivnosti (odbojka, badminton, nogomet, potezanje užeta).
Naziv izleta: Terenska nastava u kući u prirodi Zlatna Greda Vrijeme održavanja: kontinuirano Mjesto održavanja: Zlatna greda	Udruga Zeleni Osijek		
Naziv izleta: Velika terenska nastava Vrijeme održavanja: kontinuirano Mjesto održavanja: Zlatna greda	Udruga Zeleni Osijek		
Naziv izleta: Mala terenska nastava Vrijeme održavanja: Mjesto održavanja: Zlatna greda	Udruga Zeleni Osijek	Djeca, mladi	Uključuje jednu edukativnu radionicu po Vašem izboru (Naše rijeke, Poplavne šume (terenska radionica), Energetska edukacija, Održivo gospodarenje otpadom, Naš zavičaj, Aktivni građani, Održivi transport, Snalaženje i preživljavanje u prirodi) te rekreativne aktivnosti (odbojka, badminton, nogomet, potezanje užeta).
Naziv izleta: Deer and Bike Vrijeme održavanja: lipanj Mjesto održavanja: Općina Draž, Baranja	Udruga Karašička Republika	Mladi	Biciklijada će pružiti doživljaj svega onoga što Baranja nudi, od dunavskih šuma i ritova, Banskog brda i prostrane ravnice do kušanja lokalnih proizvoda i upoznavanja šokačke kulturne baštine. Osim vožnje uz Dunav i cvrkut ptica, penjanje i spuštanje surducima te neizostavnog pogleda u Batini, biciklisti će na kraju posjetiti Šokačku kuću u Topolju i zastati na manifestaciji Baranjski bečarac. Duljina rute iznosi 45, odnosno 25 kilometara za one u slabijoj kondiciji. S obzirom da se na području općine nalaze najveća krda jelanske divljači u Hrvatskoj, postoji velika vjerojatnost da ćete vidjeti košutu, srnu ili jelena. Biciklijada je rekreativnog karaktera te će se brzina prilagoditi vrsti podloge i strukturi biciklista. Deer & Bike specifična je biciklijada jer se samo trećina dionice odnosi na cestu! Start biciklijade je na križanju Eurovela 6 i 13, jedinstvenog biciklističkog raskrižja u Hrvatskoj. Kotizacija za biciklijadu iznosi 70kn za puni program, odnosno 20kn bez ručka. Puni program podrazumijeva: ručak na Baranjskom bečarcu (paprikaš, piće, kolač), degustaciju prehrambenih proizvoda OPG Filip Golubov,

ulaznica i vođenje, Šokačka kuća Topolje.
Info: http://www.osijek031.com/osijek.php?najava_id=72830#ixzz5lyLgqud5

Tabela 24 Pregled aktivnosti u prirodi na području Požeško slavonske županije

Naziv	Organizator	Ciljana skupina	Opis
Naziv događaja: Ciklus etapnog obilaska Slavenskog planinarskog puta Vrijeme održavanja: ožujak Mjesto održavanja: POžega	PD Zanatlija Osijek	Osobe srednje životne dobi, mladi	2012. godine PD Zanatlija Osijek, a po ideji i pod pokroviteljstvom tadašnjeg Slavenskog planinarskog saveza, započeo je sa projektom obilaska Slavenskog planinarskog puta kroz 16 jednodnevnih izleta u dvije godine.
Naziv manifestacije: Međunarodni dan planinara Vrijeme održavanja: ožujak Mjesto održavanja: Požega	HPD Sokolovac Požega	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	Po peti se puta obilježava Međunarodni dan planinara, kao osoba, kao jedinki, a u prosincu obilježavaju Međunarodni dan planina. Želja im je sugrađane upoznati i pozvati da im se pridruže u planinarenju, da razvijaju svoje tjelesno i psihičko zdravlje, jer planinarenje nije samo besciljno lutanje po planinama i osvajanje vrhova.
Naziv događaja: Papučki jaglaci Vrijeme održavanja: ožujak Mjesto održavanja: Velika	HPD „Sokolovac“ iz Požege, Općina Velika i Park prirode Papuk	Osobe srednje životne	Planinari su mogli birati između pet različitih staza, a svaka od njih imala je svog vodiča i drukčije vrijeme trajanja. Tako je prva staza Jaglaca "Tauberove stijene", druga je planinarska kuća "Trišnjica", treća ruta "Češljakovački vis", zatim "Mališčak" i staza "Jankovac". Staze su različite dužine i težine, te su kao takve prilagođene kako rekreativcima tako i iskusnim planinarima.
Naziv događaja: 5. izlet Krndijskim stjenjacima Vrijeme održavanja: ožujak Mjesto održavanja: Požega	HPD Orahovica Orahovica	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv događaja: Srimušijada Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Velika	Planinarsko društvo "Mališčak" iz Velike	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	Riječ je o vrlo aktivnom društvu koje, zahvaljujući mladim entuzijastima, posljednjih godina ima velik broj aktivnosti i planinarskih pohoda. Jučerašnja je "Srimušijada" okupila gotovo 200 planinara iz Požeško-slavonske, ali i drugih županija
Naziv događaja: Jankovački planinarski put Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Jankovac	HPD Bršljan-Jankovac	Osobe srednje životne dobi, mladi	Jubilarni Jankovački planinarski put je projekt koji je vrlo značajan ne samo za naše Društvo već i za Hrvatski planinarski savez koji će samim otvorenjem biti oplemenjen još jednom dragocjenom planinarskom obilaznicom.
Naziv događaja: Olimpijski festival Dječjih vrtića Požeško - slavonske županije Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Požega	Požeški športski savez	Djeca i mladi	Hrvatski olimpijski odbor i Požeški športski savez pod pokroviteljstvom Grada Požege organiziraju 17. Olimpijski festival Dječjih vrtića Požeško - slavonske županije
Naziv događaja: Pohod Slavanskim planinama Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja:	PD Psunj	Osobe srednje životne dobi, mladi	Svake godine u svibnju u dva dana treba prehodati po jednu slavonsku planinu. Svih pet planina čini oko 320 km najduže transverzale u Hrvatskoj „Slavonski planinarski put“, koji slavi 60 godina od osnutka.

Naziv događaja: Susret planinara pjesnika i slikara Vrijeme održavanja: svibanj Mjesto održavanja: Sovsko jezero	HPD „Sokolovac“ Požega	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	Na ovoj tradicionalnoj manifestaciji danas se na Sovskom jezeru okupilo oko 170 planinara iz 10 slavonskih planinarskih društava (HPD "Cibalia" Vinkovci, PD "Dilj gora" Sl. Brod, HPD "Sunovrat" Đurđenovac, HPD "Belišće" Belišće, HPD "Strmac" N. Gradiška, HPD "Sokol" Feričanci, PD "Krndija" Našice, HPD "Klikun" Pleternica, PD "Đakovo" Đakovo, HPD "Bršljan - Jankovac" Osijek), i iz PD "Čičak" Orašje (BiH).
Naziv događaja: Tragom putopisa Julija Kempfa Vrijeme održavanja: rujan Mjesto održavanja: Požega	HPD „Sokolovac“ Požega	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv događaja: Izlet u nepoznato Vrijeme održavanja: srpanj Mjesto održavanja:	PD Bršljan-Jankovac	Osobe srednje životne dobi, mladi	Jedan od zanimljivijih izleta-putovanja u našem planinarskom društvu Bršljan-Jankovac je put u nepoznato. Skoro do zadnjeg dana organizatori izleta taj destinaciju, odnosno mjesto gdje nas vode.
Naziv događaja: Retro izlet Vrijeme održavanja: listopad Mjesto održavanja: jankovac	HPD „Bršljan – Jankovac“	Osobe srednje životne dobi, mladi, djeca, umirovljenici	Ideja je bila obnoviti povijesni izlet koji je Dr. Vatroslav Schwarz organizirao na Jankovac iz Velike za Duhove 1895. godine, a koji je prethodio osnivanju Planinskog društva „Bršljan“ Osijek, prvog u Osijeku i Slavoniji.
Naziv događaja: 20. Kutjevačko Martinje Vrijeme održavanja: studeni Mjesto održavanja: Kutjevo	HPD Vidim Kutjevo i TZ Kutjevo	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv događaja: Mem. pohod na Anđinu baraku Vrijeme održavanja: prosinac Mjesto održavanja: Velika	PD Mališćak Velika	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Naziv događaja: 23. Memorijalni pohod "Fokinom stazom 1991." Vrijeme održavanja: prosinac Mjesto održavanja: Velika	PD Psunj Pakrac	Osobe srednje životne dobi, mladi	
Trek and Trail Vrijeme: studeni Lokacija: Velika, Park prirode Papuk	Baraber – extremem team Belišće	Osobe srednje životne dobi, mladi	Utrka Papuk Trek/Trail održava se u studenom u Velikoj, a Organizatori ove manifestacije su Park prirode Papuk i Baraber extreme team Belišće.

Tabela 25 Pregled aktivnosti u prirodi na području Brodsko posavske županije

Naziv	Organizator	Ciljana skupina	Opis
Naziv događaja: Visokogorski tečaj Slavonija Vrijeme održavanja: veljača/kolovoz Mjesto održavanja: Strmac	HPD Strmac Nova Gradiška	Osobe srednje životne dobi, mladi	

Naziv tečaja: Opća planinarska škola u Slavskom Brodu Vrijeme održavanja: veljača Mjesto održavanja: Slavonski Brod	Planinarsko društvo Dilj gora iz Slavanskog Broda	Osobe srednje životne dobi, mladi	Škola daje osnovno obrazovanje i temelj je za stjecanje općih znanja i vještina iz područja planinarstva. Prvenstveni cilj škole je da polaznici steknu osnove za sigurnije kretanje u planini i bolje snalaženje u slučaju nezgode, da se upoznaju s planinarskom opremom, kao i prirodom i stazama po kojima će planinariti, a uz sve to i ojačaju svijest o potrebi očuvanja prirode.
Naziv izleta: Od Ivane do Tadije Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Slavonski Brod	HPD Dilj gora	Osobe srednje životne dobi, mladi, umirovljenici	
Naziv događaja: "I like my bike" Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Slavonski Brod	udruga "Slavonsko Brodski Biciklist"	Osobe srednje životne dobi, djeca i mladi	Održana je još jedna biciklijada udruge "Slavonsko Brodski Biciklist" koja i na ovakav način promovira biciklizma u našem gradu, koji zadnjih godina u našem gradu ima sve veći broj poklonika.
Naziv događaja: Upoznajte divlji Dilj Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Slavonski Brod, Dilj	Planinarsko društvo "Dilj gora" Slavonski Brod	Osobe srednje životne dobi, mladi, umirovljenici	Zaljubljeni ste u planinarenje, šumu, netaknutu prirodu, proljeće, željni avanture u prirodi? Dosta vam je stresa, buke i markiranih staza? Onda se priključite našem "Divljem Dilju", planinarsko iskustvu koje se svake godine mijenja, otkrijte obrise tajnovitih diljskih šuma na potpuno novi način.
Naziv događaja: Dan slavonkih planinara Vrijeme održavanja: rujna Mjesto održavanja: Strmac	HPD Strmac i udruga Slavonski planinari	Osobe srednje životne dobi, mladi, umirovljenici	Ovo je posebna prigoda da se obilježi i 85 godina HPD Strmac, 60 godina SPP-a te 4. susret planinara Vojvodine i Slavonije pod nazivom "Po Panonskim gorama 2017"
Naziv foto natječaja: „Sve ljepote Dilj Gore“ Vrijeme održavanja: studeni/prosinac Mjesto održavanja:	Planinarsko društvo Dilj gora Slavonski Brod, fotoklub Kadar Slavonski Brod	Osobe srednje životne dobi, mladi, umirovljenici	

Tabela 26 Pregled aktivnosti u prirodi na području Vukovarsko srijemske županije

Naziv	Organizator	Ciljana skupina	Opis
Naziv događaja: 3. Vukovarski kros – Hrvatskoj na ponos, Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Vukovar	LC Vukovar, Udruga za rekreativni biciklizam Kotrljaneri, BIKE SHOP Ljubas	Osobe srednje životne dobi, djeca i mladi	U natjecateljskom dijelu sudjeluju osobe svih dobnih uzrasta (vrtići, osnovne i srednje škole, studenti, aktivni sportaši, rekreativci...) i svih psihofizičkih sposobnosti (osobe s poteškoćama u razvoju, slijepe osobe, osobe s poteškoćama u razvoju uz pomoć asistenta...)
Naziv događaja: Sajam zdravlja Vrijeme održavanja: travanj Mjesto održavanja: Vinkovci		Djeca i mladi	U vinkovačkom Dječjem vrtiću Bajka u srijedu je održan Eko projektni dan koji predstavlja dio aktivnosti te predškolske ustanove u sklopu stjecanja statusa eko vrtića.
Naziv ekološke akcije: U skladu s prirodom Vrijeme održavanja: Mjesto održavanja: Vukovar	Gimnazija Vukovar	Osobe srednje životne dobi, djeca i mladi	Svjesni svih ovih činjenica u Gimnaziji Vukovar provode se aktivnosti vezane za ekološko zbrinjavanje EE otpada. Kako smo prošle školske godine proveli iznimno uspješnu akciju prikupljanja EE otpada u koju smo uključili ne samo cijelu školu već i lokalnu zajednicu, uočili smo potrebu za nastavkom ove aktivnosti i sam po sebi nametnuo se zadatak kojim ćemo ponoviti prošlogodišnju akciju.

Naziv događaja: Ronilački kamp Vukovar 2017. Vrijeme održavanja: srpanj Mjesto održavanja: Vukovar	Kluba podvodnih aktivnosti Vukovar	Osobe srednje životne dobi, mladi	Cilj akcije je zaštita okoliša i održavanje čistoće rijeke kao i poticanje i jačanje ekološke svijesti javnosti te zaštita raznih biljnih i životinjskih vrsta koje u njoj obitavaju.
---	---------------------------------------	--------------------------------------	---